

НАУКОВІ ПРАЦІ

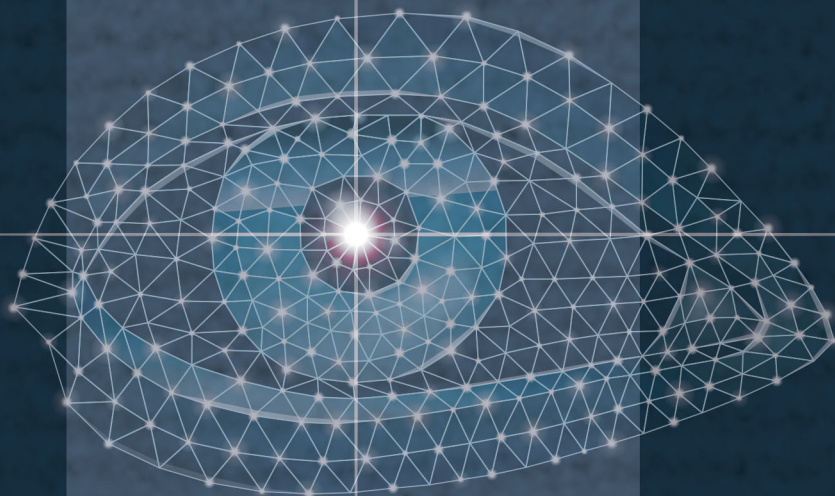
2026

МАУП

Випуск 1(51)

SCIENCE VISION 2035
МОЛОДЬ ФОРМУЄ МАЙБУТНЄ

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ І АСПІРАНТІВ

МАУП

ISSN 3083-6557 print

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Випуск 1 (51), 2026

Матеріали

Всеукраїнської науково-практичної конференції

“SCIENCE VISION 2035.

МОЛОДЬ ФОРМУЄ МАЙБУТНЄ”

26 березня 2026 р.

Київ
2026

УДК 330-339; 321.7; 159.9

M58

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 5 від 29.04.2026)*

Редакційна колегія:

С. В. Храпатий, д-р фіз.-мат. наук, проф.

К. В. Муравйов, д-р юрид. наук, проф.

Я. М. Раєвська, д-р психол. наук, проф.

С. О. Лисенко, д-р юрид. наук, проф.

Г. О. Братусь, д-р екон. наук, проф.

І. М. Капеліста, канд. наук з держ. упр.

Є. Я. Черняк, координатор роботи НТСА МАУП у зв'язку з науково-дослідною частиною

М. І. Данилюк, голова НТСА МАУП, голова НТСА МАУП ін-ту психології та соціальних наук

В. В. Карцева, заступник голови НТСА МАУП, заступник голови НТСА МАУП ін-ту психології та соціальних наук

М. Бабенко, секретар НТСА МАУП

А. Котляр, голова НТСА МАУП Навчально-наукового ін-ту управління, економіки та бізнесу

В. Грибенюк, голова НТСА МАУП Навчально-наукового ін-ту безпеки

О. Скарлат, голова НТСА МАУП ф-ту дизайну

А. Боженюк, голова НТСА МАУП ф-ту комп'ютерно-інформаційних технологій

Матеріали подано в авторській редакції.

Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

M58 Наукові праці МАУП / редкол.: С. В. Храпатий (голова) [та ін.]. Вип. 1 (51). Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2026. 198 с. Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику висвітлено матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції "Science Vision 2035. Молодь формує майбутнє" (Київ, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 26 березня 2026 р.).

Наведено тези доповідей учасників науково-практичної конференції МАУП з таких проблематик: молодіжні наукові візії розвитку сучасного бізнесу; психологія і соціальні науки майбутнього: молодь як рушій інновацій; роль молоді у забезпеченні безпеки та дотриманні прав людини в Україні; дизайн у контексті суспільних та технологічних трансформацій; сучасні цифрові виклики: доброчесність, ШІ та відкриті технології.

Для науковців, громадсько-політичних діячів, студентів, а також усіх, хто цікавиться висвітленими темами молодіжної науки в Україні.

Видається з 2001 року.

Періодичність: 1 раз на квартал.

Засновник: ПрАТ "ВНЗ "Міжрегіональна Академія управління персоналом".

УДК 330-339; 321.7; 159.9

ЗМІСТ

МОЛОДІЖНІ НАУКОВІ ВІЗІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ

В. С. Бабак <i>Модель сервісного партнера підприємства оптової торгівлі</i>	10
К. А. Буніч <i>Значення електронних платіжних систем для розвитку сучасного бізнесу</i>	12
А. О. Глуха <i>Формування товарної інноваційної політики підприємства в умовах сучасного ринку</i>	15
А. М. Демедюк <i>Торговельна політика України як інструмент розвитку міжнародного бізнесу в умовах війни</i>	17
Д. Д. Жемелка <i>Використання штучного інтелекту в туристичному бізнесі як стратегія сучасної конкурентоспроможності</i>	19
К. Г. Кононенко, А. В. Лигирда <i>Енергетична трансформація туризму: модель енерго-хабів для сталого розвитку</i>	21
А. С. Котляр <i>Освіта як драйвер розвитку молодіжного підприємництва</i>	24
А. В. Крецька, А. Р. Мельничук <i>Фінансова грамотність молоді як соціально-психологічний фактор економічної самостійності</i>	26
А. Р. Макійчук <i>Цифрова трансформація фармацевтичної галузі</i>	28
А. А. Марциняк <i>Підтримка бізнесу як інструмент забезпечення соціально-економічних прав людини в умовах правового режиму воєнного стану: публічно-управлінський аспект</i>	31
М. Очкас <i>Бюджетно-податкові інструменти стимулювання підприємництва в Україні: сучасні виклики та стратегічні перспективи</i>	33
Ю. О. Полонський <i>Особливості цифрового маркетингу в IT-секторі економіки</i>	35

Д. Сологуб	
<i>Майбутнє бізнесу у цифровій економіці: роль світового ринку інформаційних технологій</i>	37
С. В. Федоров	
<i>Управління змінами в умовах успіху: подолання мотиваційних бар'єрів за моделлю ADKAR для розвитку сучасного бізнесу</i>	40
Ю. Хименко	
<i>Інтернет-реклама як фактор розвитку сучасного бізнесу</i>	42
М. С. Шиманський	
<i>Інтелектуальна власність як інструмент розвитку сучасного бізнесу</i>	44

ПСИХОЛОГІЯ І СОЦІАЛЬНІ НАУКИ МАЙБУТНЬОГО: МОЛОДЬ ЯК РУШІЙ ІННОВАЦІЙ

О. Г. Ашихмин	
<i>Когнітивні спотворення як чинник соціальної тривоги у молодих людей</i>	47
К. Ю. Бердник	
<i>Академічна тривожність студентів: причини виникнення та особливості прояву</i>	49
В. П. Беспалов	
<i>Теоретичний аналіз феномену співзалежності у жінок в умовах воєнного стану</i>	51
А. В. Богослав	
<i>Взаємодія закладу дошкільної освіти з родиною: сучасні підходи</i>	53
Д. О. Бугай	
<i>Молодіжні ініціативи ПЦУ у подоланні травм війни (2014–2026 рр.)</i>	55
Т. О. Василець	
<i>Особливості резильєнтності у професійній діяльності фармацевтичних працівників</i>	57
О. П. Вітязь	
<i>Психологічні детермінанти комунікативних порушень при розладах аутистичного спектра у молоді</i>	59
А. Ю. Зеленик	
<i>Національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами українського музичного мистецтва як чинник формування психоемоційного здоров'я</i>	62
А. С. Каплюк	
<i>Вокалотерапія як метод психологічної реабілітації військовослужбовців</i>	64

В. В. Карцева <i>Особливості переживання самотності особистістю з різними типами прив'язаності</i>	66
І. М. Козлова <i>Мотиваційні практики підтримки психологічної стійкості персоналу в умовах воєнного стану</i>	68
А. С. Косінська <i>Психологічні особливості навчання в умовах цифровізації</i>	70
О. О. Коцюк <i>Ефективність використання інтегративного підходу у психологічному консультуванні кривдників</i>	73
А. Крецька, А. Мельничук <i>Особисті фінанси: як формувати фінансову грамотність з молодого віку</i>	74
Я. В. Мирошниченко <i>Свобода як ціннісна орієнтація сучасної української молоді</i>	77
О. М. Могілко <i>Особливості саморегуляції осіб, що постраждали від війни</i>	79
А. В. Парандич <i>Теоретико-методологічний аналіз проблеми емоційного вигорання молоді</i>	82
О. О. Погребняк <i>Психічний біль як провідний механізм суїцидальної поведінки</i>	84
А. Д. Польща <i>Нейропсихологічна архітектоніка інновацій у молоді</i>	86
В. М. Прецуленко <i>Публічне адміністрування у сфері молодіжної безпеки: сучасні механізми та перспективи розвитку</i>	88
К. С. Прокоф'єва <i>Порівняльний аналіз сучасних моделей емоційного інтелекту</i>	90
О. В. Руснак <i>Розвиток моральних якостей дітей дошкільного віку у процесі ігрової діяльності</i>	92
А. Ю. Скам'янов <i>Молодь як суб'єкт цифрової трансформації системи публічного управління в Україні</i>	94
К. Склярчук <i>Вплив мультимедіа на дітей дошкільного віку в освітньому процесі закладу дошкільної освіти</i>	96

Ю. С. Толочко

Психологічні особливості адаптації молодих військовослужбовців до умов військової служби 98

М. О. Яценко

Візія 2035: від адаптації до преадаптації 100

М. Данилюк

Мова цифрової молоді як інструмент соціальних інновацій: психолінгвістичний вимір 102

**РОЛЬ МОЛОДІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ
ТА ДОТРИМАННІ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ**

О. Г. Дацюк

Цифрові інструменти публічного управління у забезпеченні прав людини та громадської безпеки 104

В. Ю. Кісілевич

Роль молоді у забезпеченні безпеки та прав людини в Україні: значення інституту студентського (молодіжного) омбудсмана 106

В. С. Колісник, А. Л. Харитонова

Роль молодіжних організацій в утвердженні української національної та громадянської ідентичності 109

Д. В. Лотарева

Молодь як активний суб'єкт забезпечення безпеки та дотримання прав людини в Україні 111

К. В. Мітченко

Молодь як суб'єкт релігійної безпеки: трансформація ПЦУ в сучасний інструмент громадянської згуртованості 113

Р. О. Остапенко

Роль молоді у формуванні безпекової політики держави в умовах сучасних викликів 116

К. О. Пранович

Особиста відповідальність молоді за безпеку освітнього середовища під час воєнного стану 118

О. А. Присяжнюк

Участь молоді у забезпеченні дотримання прав людини в системі публічного управління 120

Д. Р. Рилєєв

Роль курсантів державної служби України з надзвичайних ситуацій у підтримці безпеки в українському суспільстві 123

М. О. Цапов

Правові засади участі молоді у державній політиці інформаційної безпеки 125

Я. О. Яцишин

*Юридична відповідальність у сфері охорони суспільних відносин
щодо мобілізації* 127

**ДИЗАЙН У КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНИХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ**

М. Т. Бабенко

Як молодь формує нові тренди у дизайні та суспільстві 130

О. В. Кононюк

*Дизайн публічних послуг у контексті
суспільних і технологічних трансформацій* 132

Д. Р. Матєв

*Дизайн публічних послуг у контексті суспільних і технологічних
трансформацій* 134

О. М. Скарлат

*Дизайн майбутнього. Співпраця людини та штучного інтелекту
в умовах цифрових трансформацій* 136

А. О. Трифонова

*Трансформація архітектурного дизайну культурних центрів
у сучасному суспільстві
(на прикладі центру зустрічі культур у Любліні)* 138

А. Г. Шляхов

Адаптивна айдендика як продукт генеративних технологій 140

**СУЧАСНІ ЦИФРОВІ ВИКЛИКИ:
ДОБРОЧЕСНІСТЬ, ШІ ТА ВІДКРИТІ ТЕХНОЛОГІЇ**

А. В. Авсієвич

*Доцільність використання експертної системи вибору
способу вирішення комерційних спорів* 142

А. О. Азаркова

*Штучний інтелект у публічному управлінні:
можливості використання та етичні ризики* 145

А. В. Васільєва

Практичні аспекти застосування штучного інтелекту у вищій освіті 147

О. А. Воробйова

*Доброчесність та прозорість цифрових сервісів
як чинник соціальної безпеки людей похилого віку* 149

К. Є. Ганганов

*Відкриті технології та корпоративна відповідальність ІТ-компаній:
баланс між інноваціями та цифровою етикою* 151

Д. Р. Горбулевич <i>Історичні аспекти виникнення штучного інтелекту</i>	153
Є. В. Грігерман <i>Цифрові маркетингові інновації у будівельній галузі</i>	156
А. А. Жук <i>Академічна сумлінність: передумови недотримання та шляхи вирішення проблеми</i>	158
Д. Зубар <i>Цифровий маркетинг у системі конкурентоспроможності бізнесу</i>	161
Д. С. Кадочніков <i>Етичне використання штучного інтелекту та відкритих технологій у ВНЗ</i>	163
Є. О. Кириленко <i>Управління штучним інтелектом у контексті торговельної політики та комерційної дипломатії</i>	165
В. О. Ковтун <i>Роль штучного інтелекту у підвищенні ефективності публічного управління та забезпеченні державної безпеки</i>	167
І. І. Колісник <i>Втілений інтелект: як ШІ переходить від алгоритмів до фізичних оболонок</i>	169
Х. К. Кордулян <i>Цифрова трансформація фінансів як чинник розвитку сучасного бізнесу</i>	172
О. А. Маширенко, Є. А. Летич <i>Штучний інтелект у модернізації публічного управління: можливості та виклики</i>	174
В. С. Молоткова <i>Значення штучного інтелекту для сучасного бізнесу</i>	176
В. Пащенко <i>Інформаційне забезпечення населення прифронтових територій як чинник соціально-економічної стабільності регіону</i>	179
А. А. Поливана <i>Проблеми академічної доброчесності в епоху цифрових технологій</i>	182
І. І. Попівчук <i>Академічна доброчесність як складова професійної підготовки майбутніх фахівців з публічного управління</i>	184

А.-В. І. Скрипкар, А. І. Стрельчук <i>Штучний інтелект у підвищенні рівня фінансової грамотності молодого покоління</i>	186
О. О. Сухомлин <i>Цифрова доброчесність у добу штучного інтелекту: трансформація освітнього та креативного середовища</i>	188
О. В. Сушко <i>Ознаки використання штучного інтелекту у розвідувальній діяльності</i>	190
А. А. Ткаченко <i>Цифровізація державної аграрної політики України: виклики прозорості та доброчесності в умовах розвитку штучного інтелекту</i>	192
М. М. Шуляк <i>Відкриті технології як інструмент підвищення прозорості та ефективності публічного адміністрування</i>	194

МОЛОДІЖНІ НАУКОВІ ВІЗІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ

В. С. БАБАК

*здобувач другого курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність “Маркетинг”,
ННІУЕБ Міжрегіональна Академія управління персоналом*

Науковий керівник:

Л. О. КАРБОВСЬКА

*канд. екон. наук., доц., проф. кафедри маркетингу ННІУЕБ МАУП
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5333-1653>*

МОДЕЛЬ СЕРВІСНОГО ПАРТНЕРА ПІДПРИЄМСТВА ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ

Сучасна дистриб'юторська галузь перебуває на етапі фундаментальної парадигмальної трансформації. Дифузія цифрових технологій, автоматизація бізнес-процесів та динамічні зміни у структурі клієнтського попиту зумовлюють необхідність перегляду традиційних бізнес-моделей. Зазначені чинники слід розглядати не лише як детермінанти ринкового тиску, а й як стратегічні можливості для набуття дистриб'юторами статусу незамінних інтеграторів у ланцюгах створення вартості.

1. Еволюція ролі: від посередництва до системної оркестрації Трансформація дистриб'юторів передбачає перехід до ролі системних організаторів (оркестраторів) ланцюгів постачання. Цей підхід вимагає активної інтеграції в процеси закупівель, реалізації, стратегічного ціноутворення та комунікаційної взаємодії. Пріоритетним завданням є забезпечення наскрізної оптимізації операційної діяльності на всіх етапах руху товарів та послуг.

2. Адаптація до проривних інновацій та розвиток інтелектуального капіталу. Ефективна відповідь на проривні ринкові тенденції полягає у їхній стратегічній імплементації в діяльність підприємства. Ключовим вектором розвитку є підвищення кваліфікації кадрового потенціалу, насамперед управлінської ланки, для фахового використання інструментарію інтелектуального аналізу даних (Data Analytics) та засобів автоматизації [1].

3. Клієнтоорієнтованість як вектор стратегічного розвитку. Сучасний етап розвитку ринку вимагає від дистриб'юторів виходу за межі логістичних функцій у площину сервісно-орієнтованого підходу. Пріоритетом стає максимізація корисності для клієнта через елімінацію неефективних витрат та оптимізацію ресурсів у межах бізнес-екосистеми.

В умовах зростаючої складності ІТ-інфраструктури (гібридні хмарні сервіси, апаратна інтеграція) дистриб'ютори отримують унікальну можливість виступати в ролі агрегаторів сервісних послуг. Стратегічний діалог із керівниками ІТ-підрозділів (СІО) має бути спрямований на узгодження операційної підтримки зі специфічними потребами організацій та демонстрацію верифікованих результатів впровадження аналогічних рішень.

4. Агрегація комплексних технологічних рішень. Консолідація технологій та послуг від диференційованих постачальників дозволяє дистриб'юторам формувати комплексні пропозиції, адаптовані до варіативних бізнес-моделей: класичного перепродажу, підписних сервісів (Subscription model) або моделей "як послуга" (Anything as a Service, XaaS).

5. Диверсифікація кадрового потенціалу та інноваційний розвиток. Залучення фахівців із різним професійним досвідом та когнітивними навичками є необхідною умовою для стимулювання інноваційної активності та покращення клієнтського досвіду. Різноманітність інтелектуального капіталу дозволяє генерувати нестандартні підходи до вирішення ринкових завдань [2].

6. Стратегічна розсудливість та імплементація технологій. Дистриб'юторські компанії мають розвивати здатність до обґрунтованої селекції стратегій та технологій. Важливим є вміння диференціювати інновації, що потребують негайного впровадження, від тих, використання яких є передчасним або нецільним у поточному ринковому контексті.

7. Оптимізація витрат та автоматизація операційного середовища. Усвідомлюючи обмеженість контролю над певними зовнішніми витратами, дистриб'юторам доцільно залучати аутсорсингові ресурси та інвестувати в програми рекваліфікації власного персоналу. Широке впровадження засобів автоматизації гарантує точність та своєчасність виконання фінансових зобов'язань перед партнерами, що є базисом довіри у бізнес-середовищі.

Перехід від традиційного оптового продавця до партнера з технологічних послуг передбачає перехід від продуктоорієнтованої моделі з великим обсягом до підходу з доданою вартістю та орієнтації на послуги. Це вимагає інвестування в хмарні платформи, штучний інтелект та аналітику даних, щоб пропонувати спеціалізовані послуги (наприклад, безпека, керовані послуги), а не просто продавати обладнання.

Ключові аспекти переходу:

- 1) Стратегічний поворот: діяти як стратегічний партнер, який пропонує додаткові послуги, такі як комплектація та післяпродажне обслуговування.
- 2) Інвестиції в технології: впровадження сучасних платформ електронної комерції, систем ERP та рішень PIM.

- 3) Сервісно-орієнтована модель як послуга, що надає клієнтам спеціалізовані рішення, такі як безпека, хмарні сервіси та підвищення кваліфікації.
- 4) Прийняття рішень на основі даних: ШІ та аналітика для оптимізації ланцюгів поставок та персоналізації клієнтського досвіду.
- 5) Організаційна трансформація: підвищення кваліфікації співробітників та сприяння культурі, яка використовує цифрові інструменти.

Кроки для успішної трансформації [3]: формування спеціальної команди під керівництвом вищого управління, яка очолить зміни; оцінка конкурентних прогалин та змін потреб клієнтів; зміщення акценту з низьковитратної логістики на спеціалізовану експертизу; оцінка успіху на основі задоволеності клієнтів, утримання клієнтів та регулярного доходу, а не лише обсягу транзакцій.

Джерела

1. 7 Service Ideas for Wholesale. URL: is-gmbh.de/en/blog/7-service-ideas-for-wholesale/#:~:text=To%20a%20great%20extent%2C%20the,be%20developed%20and%20s
2. Top strategies for effective retailer-supplier partnerships. URL: <https://www.apteka.ua/article/709870>
3. 20 Common Types of Channel Partners and How to Find Them. URL: https://en.interfax.com.ua/news/economic/1097516.html?utm_source=chatgpt.comInnovative

К. А. БУНІЧ

здобувач першого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність “Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок”, ПВНЗ Бориспільський інститут муніципального менеджменту при МАУП

Науковий керівник:

Н. Й. РАДІОНОВА

д-р екон. наук, проф.,

ПВНЗ Бориспільський інститут муніципального менеджменту при МАУП

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8855-2963>

ЗНАЧЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ ДЛЯ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ

У сучасному світі цифрові технології активно впливають на розвиток економіки та підприємницької діяльності. Багато суб'єктів господарювання пе-

реходять до використання онлайн-сервісів для продажу товарів чи надання послуг. Одним із важливих інструментів у цьому процесі стали електронні платіжні системи, які дозволяють здійснювати фінансові операції швидко, зручно без використання готівки. Завдяки цьому підприємства можуть працювати ефективніше та надавати клієнтам більш сучасний рівень обслуговування [1, с. 118].

Електронні платіжні системи — це спеціальні технології, які забезпечують проведення платежів за допомогою інтернету або інших електронних каналів зв'язку. До них належать банківські картки, інтернет-банкінг, мобільні платіжні додатки, а також електронні гаманці. За допомогою таких інструментів користувачі можуть оплачувати покупки, здійснювати грошові перекази та оплачувати різні послуги по всьому світу, без відвідування банку. Це значно спрощує фінансові операції як для споживачів, так і для підприємств [4, с. 187].

Однією з головних переваг електронних платежів є швидкість проведення фінансових операцій. Більшість платежів відбувається протягом кількох секунд. Для бізнесу це означає швидший обіг коштів та можливість ефективніше планувати фінансову діяльність. Крім того, швидкі платежі підвищують зручність для клієнтів, оскільки вони можуть одразу оплатити товар або послугу без зайвих затримок [3, с. 72].

Ще однією важливою перевагою електронних платіжних систем є їх доступність. Оплатити товар або послугу можна у будь-який час і з будь-якого місця, якщо є доступ до інтернету. Це особливо важливо для сучасного бізнесу, адже підприємства можуть реалізовувати продукцію не тільки у фізичних магазинах, але й через інтернет. Завдяки цьому компанії отримують можливість залучати більше клієнтів і розширювати свою діяльність [2, с. 101]. Покупці можуть швидко оформити замовлення та одразу оплатити його, що значно пришвидшує процес купівлі. Саме тому розвиток електронної комерції тісно пов'язаний із поширенням електронних платіжних технологій.

Крім того, електронні платежі відкривають нові можливості для розвитку міжнародного бізнесу. Підприємства можуть приймати оплату від клієнтів з інших країн, що дозволяє розширювати ринки збуту. Особливо це важливо для малого та середнього бізнесу, який завдяки сучасним технологіям отримує можливість виходити на міжнародний ринок. Таким чином електронні платіжні системи сприяють розвитку глобальної торгівлі.

Ще однією перевагою електронних платежів є можливість контролю та обліку фінансових операцій. Усі транзакції зберігаються в електронних системах, що дозволяє підприємствам вести точний облік доходів і витрат. Це значно спрощує бухгалтерський облік та фінансовий аналіз діяльності підприємства. Крім того, така система дозволяє швидко отримувати необхідну інформацію про фінансовий стан бізнес-структури.

Водночас використання електронних платіжних систем має і певні ризики. Серед основних проблем можна виділити можливість шахрайства, кібератак або технічних збоїв. Саме тому питання безпеки електронних фінансових операцій є дуже важливим. Для захисту інформації використовуються

різні сучасні технології, наприклад шифрування даних, спеціальні системи підтвердження платежів та багаторівнева авторизація користувачів [5, с. 64]. Це дозволяє зменшити ризики та підвищити рівень безпеки електронних платежів.

Сьогодні електронні платіжні системи продовжують активно розвиватися. З'являються нові мобільні додатки, цифрові платформи та фінансові сервіси, які роблять процес оплати ще більш зручним і швидким. Багато компаній активно впроваджують сучасні технології для автоматизації фінансових операцій та покращення обслуговування клієнтів. Це свідчить про те, що роль електронних платежів у сучасній економіці буде лише зростати.

Отже, електронні платіжні системи відіграють важливу роль у розвитку сучасного бізнесу. Вони забезпечують швидкість і зручність проведення фінансових операцій, сприяють розвитку електронної комерції та розширенню міжнародної торгівлі. Використання таких технологій допомагає підприємствам підвищувати ефективність своєї діяльності та адаптуватися до умов цифрової економіки.

Джерела

1. *Глуценко О. В.* Електронна комерція: теорія та практика. Харків : Фоліо, 2019. 312 с.
2. *Кравчук В. М.* Електронні платіжні системи та їх роль у розвитку електронної комерції : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 256 с.
3. *Мельник Л. Г.* Цифрова економіка та сучасний бізнес : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2020. 280 с.
4. *Радіонова Н. Й.* Особливості використання комп'ютерних інформаційних систем для обліку грошових коштів / Н. Й. Радіонова, А. Р. Окончук // Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості : матеріали II Всеукраїнської конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених, м. Київ, 18 листопада 2021 р. Т. 2. Київ : КНУТД, 2021. С. 184–192.
5. *Савчук О. С.* Безпека електронних фінансових операцій. Київ : Наукова думка, 2017. С. 64–70.

А. О. ГЛУХА

*здобувачка четвертого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність “Менеджмент”,
НН ІУЕБ МАУП, Міжрегіональна Академія управління персоналом*

Науковий керівник:

М. М. КРИВОБЕРЕЦЬ

канд. екон. наук, доц.,

НН ІУЕБ МАУП, Міжрегіональна Академія управління персоналом

ORCID: 0000-0001-5229-2672

ФОРМУВАННЯ ТОВАРНОЇ І ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СУЧАСНОГО РИНКУ

Інноваційна діяльність є одним із провідних чинників підвищення конкурентоспроможності підприємств, забезпечення їх економічного розвитку та довгострокової стійкості. В умовах сучасної економіки, де процеси глобалізації та цифрової трансформації суттєво впливають на функціонування ринків, здатність підприємства генерувати, впроваджувати та ефективно координувати інновації стає визначальною передумовою його успішної діяльності. Управління інноваційною діяльністю передбачає системний підхід, що охоплює дослідження ринкових тенденцій, створення нових товарів і послуг, удосконалення внутрішніх бізнес-процесів, а також активне використання сучасних технологічних рішень. Реалізація таких підходів сприяє не лише підвищенню якості продукції та послуг, але й формує передумови для стабільного розвитку підприємства та зміцнення його ринкових позицій [3].

Особливої актуальності питання ефективного управління інноваціями набуває для українських підприємств у сучасних умовах воєнного часу. За таких обставин інноваційна діяльність спрямована не тільки на створення нових продуктів чи послуг, але й на модернізацію існуючих виробничих і управлінських процесів, раціональне використання ресурсів, впровадження сучасних технологій та підвищення загальної адаптивності бізнесу. Водночас підприємствам необхідно враховувати специфічні виклики, пов'язані з воєнним станом, зокрема забезпечення безпеки персоналу, трансформацію логістичних ланцюгів, а також здатність оперативно реагувати на динамічні зміни зовнішнього середовища [1].

У сучасній економічній науці інновації в межах товарної політики підприємства розглядаються як впровадження якісно нових або вдосконалених рішень, що стосуються характеристик продукції чи послуг. Такі зміни можуть охоплювати підвищення якості, удосконалення дизайну та упаковки, використання нових матеріалів, технологій виробництва або інноваційних підходів до просування продукції на ринку. Застосування подібних рішень

сприяє підвищенню привабливості товарів для споживачів та формуванню додаткової цінності для клієнтів. Інтеграція інновацій у товарну політику підприємства позитивно впливає на реалізацію його маркетингової стратегії. Завдяки впровадженню новаторських рішень підприємство отримує можливість ефективніше диференціювати свою продукцію на ринку, залучати нові сегменти споживачів та задовольняти їхні зростаючі потреби. Крім того, інновації сприяють зміцненню конкурентних позицій підприємства, оскільки дозволяють йому ефективніше конкурувати з іншими учасниками ринку, підвищувати інтерес споживачів до власної продукції та забезпечувати стабільний розвиток у довгостроковій перспективі [4].

Результативність реалізації товарної політики значною мірою визначається рівнем інноваційності рішень, що впроваджуються підприємством. Інновації створюють можливості для постійного вдосконалення товарів і послуг, їх адаптації до змін у споживчих потребах та ринковій кон'юктурі. Використання нових технологічних рішень, модернізація дизайну, покращення функціональних характеристик і підвищення якості продукції сприяють формуванню стійких конкурентних переваг та привертають додаткову увагу споживачів. Крім того, інноваційна складова товарної політики дозволяє підприємствам розширювати асортимент продукції, освоювати нові ринкові ніші та збільшувати обсяги реалізації. Впровадження інновацій також позитивно впливає на рівень лояльності клієнтів, підвищує ступінь задоволеності споживачів від використання продукції чи послуг і сприяє формуванню позитивного іміджу бренду. У результаті це стимулює зростання повторних покупок та зміцнює позиції підприємства на ринку [2].

Таким чином, підприємства, які активно інтегрують інноваційні підходи у формування та реалізацію товарної політики, отримують додаткові можливості для посилення власної конкурентоспроможності. Саме тому підприємствам необхідно враховувати особливості поведінки споживачів під час формування стратегії просування інноваційних товарів [3]. Швидкі темпи розвитку технологій, а також постійна трансформація споживчих уподобань зумовлюють необхідність для підприємств не лише адаптуватися до нових ринкових умов, але й активно інтегрувати сучасні інноваційні рішення у власні товарні стратегії. При цьому інновації можуть охоплювати різноманітні характеристики товару або послуги, що свідчить про багатовимірність даного явища та ускладнює формування єдиного універсального підходу до його трактування у межах товарної політики підприємства.

Джерела

1. Дзямучич М. І., Урбан О. А. Концептуальні засади формування соціальної економіки в Україні. *Економічні науки. Серія "Регіональна економіка"*. 2022. Вип. 19(75). С. 68–74.
2. Дзямучич М. І., Чиж Н. М. Функціонування страхового ринку в умовах глобалізації. *Економічні науки. Серія "Облік і фінанси"*. 2016. Вип. 13(49). Ч. 2. С. 53–58.
3. Чалюк Ю. О. Суспільство 5.0 у японській концепції кейданрен. *Mechanism of an Economic Regulation*. 2023. Вип. 1(99). С. 65–74.

4. Чалюк Ю. О., Довганик Н. М. Вплив демографічного фактору на соціально-економічну стабільність Китаю. *Інтернаука. Серія "Економічні науки"*. 2022. Вип. № 7(63). С. 72–82.

А. М. ДЕМЕДІЮК

*здобувач першого курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність "Міжнародна економіка", факультет міжнародної економіки і менеджменту, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-8383-132X>*

Науковий керівник:

О. М. ЯЦЕНКО

*д-р екон. наук, проф., в.о. завідувача кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID: 0000-0003-4399-22174*

ТОРГОВЕЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Повномасштабна війна, яка триває з 2022 року, докорінно вплинула на умови функціонування української економіки та змінила структуру її зовнішньої торгівлі. Зруйнована інфраструктура, заблоковані порти, порушення логістичних ланцюгів і загальне скорочення інвестиційної активності створили серйозні виклики для українського бізнесу. У таких умовах торговельна політика держави відіграє ключову роль як ефективний інструмент підтримки міжнародної економічної діяльності й зміцнення зовнішньоторговельних зв'язків.

Торговельна політика держави є вагомим інструментом та охоплює комплекс як економічних, так і правових заходів, що спрямовані на врегулювання зовнішньої торгівлі, зростання експорту та захист внутрішнього ринку. У сучасній світовій економіці формування торговельної політики відбувається також під впливом асиметрії глобальної торговельної системи, яка визначає різні можливості доступу країн до міжнародних ринків [1]. Особливої актуальності це набуває саме в умовах війни, оскільки саме через інструменти торговельної політики держава підтримує національних виробників та забезпечує доступ українських товарів до міжнародних ринків. Одним із прикладів таких політик стало поглиблення економічної співпраці України з країнами Європейського Союзу. З початком повномасштабного вторгнення ЄС тимчасово скасувала мита та квоти на українські товари, що дало можливість укра-

їнським компаніям розширити експорт до Європи та компенсувати втрати, що були спричинені воєнними діями, а саме знищення інфраструктури, зменшення виробничих потужностей та скорочення торгівлі з певними ринками.

Водночас ефективність торговельної політики держави можна побачити через ключові макроекономічні показники, такі як динаміка ВВП, експорт та імпорт (таблиця).

Основні показники зовнішньої торгівлі України (2021–2024 рр.)

Рік	ВВП (млн грн)	Експорт товарів та сервісів (млн грн)	Імпорт товарів та сервісів (млн грн)
2021	5459574	2224704	-2286067
2022	5191028	1840563	-2712325
2023	6537825	1868904	-3237014
2024	7752902	1974520	-3653313

Джерело: сформовано автором на основі даних Мінфіну [2].

У період 2021–2024 років економіка України зазнала значних трансформацій. У 2022 році відбувалося значне скорочення економічної активності через воєнні дії, порушення логістичних шляхів та руйнування інфраструктури. В таких умовах особливого значення набула саме торговельна політика держави, яка в подальшому і стала ключовим інструментом підтримки міжнародної економічної діяльності, оскільки була спрямована на стимулювання експорту, розвиток альтернативних логістичних коридорів та доступу українських товарів на міжнародний ринок. З таблиці можна побачити, що така політика була результативною, адже вже в наступному періоді (2023 році) чітко видно адаптацію економіки до нових умов, що проявляється через відновлення обсягів експорту та зростання ВВП.

Водночас зміни у торговельній політиці створили нові можливості для розвитку міжнародного бізнесу українських компаній. Розширення доступу до ринків Європейського Союзу, спрощення торговельних процедур та розвиток альтернативних логістичних маршрутів сприяли переорієнтації українських підприємств на нові зовнішні ринки. У результаті багато компаній змогли зберегти експортну діяльність, адаптувати свої бізнес-моделі до нових умов та інтегруватися у європейські виробничі та торговельні ланцюги [3–4].

В умовах повномасштабної війни торговельна політика України стала одним із визначальних інструментів підтримки міжнародної економічної активності та зростання міжнародного бізнесу. Запроваджені кроки, зокрема розширення доступу української продукції до ринків ЄС, стимулювання експорту та розвиток альтернативних логістичних шляхів, сприяли пристосуванню економіки до нових умов функціонування. Аналіз макроекономічних показників засвідчив відновлення зовнішньоторговельної діяльності та економічної активності у 2023–2024 роках. Це підтверджує, що ефективна торговельна політика відіграє важливу роль у збереженні експортного потенціалу країни, підтримці діяльності українських підприємств на міжнародних ринках та формуванні передумов для подальшого економічного відновлення України.

Джерела

1. *Tananaiko T., Yatsenko O., Osypova O., Nitsenko V., Balezentis T., Streimikiene D.* Economic rationale for manifestations of asymmetry in the global trading system. *Sustainability*. 2023, 15, 5316. <https://doi.org/10.3390/su15065316>
2. Мінфін. Експорт та імпорт України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/eximp/>
3. European Commission. EU temporary trade liberalisation with Ukraine. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en
4. *Shlapak A., Yatsenko O., Tananaiko T., Lyskova L.* Institutional provision of tariff and non-tariff regulation of cross-border trade. *Economics. Ecology. Socium*. 2023. 7. 1–23. DOI: <https://doi.org/10.31520/2616-7107/2023.7.2-1>.

Д. Д. ЖЕМЕЛКА

*здобувачка четвертого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність “Туризм і рекреація”,
НН ІУЕБ МАУП, Міжрегіональна Академія управління персоналом*

Науковий керівник:

М. М. КРИВОБЕРЕЦЬ

канд. екон. наук, доц.,

*НН ІУЕБ МАУП, Міжрегіональна Академія управління персоналом
ORCID: 0000-0001-5229-2672*

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ ЯК СТРАТЕГІЯ СУЧАСНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Сучасна індустрія туризму переживає суттєві трансформаційні процеси, зумовлені стрімким розвитком цифрових технологій. Одним із ключових факторів цих змін виступає штучний інтелект (ШІ), який істотно впливає на формування нових бізнес-моделей, управлінських підходів і стратегій розвитку підприємств туристичної галузі. В умовах глобалізованої цифрової економіки діджиталізація стала не лише важливим інструментом модернізації туристичного сектору, але й визначальним елементом забезпечення його конкурентоспроможності [2]. Активне впровадження інноваційних технологій, таких як системи онлайн-бронювання, мобільні додатки, віртуальні тури та інструменти цифрового маркетингу, суттєво змінює модель поведінки споживачів туристичних послуг. У цьому контексті використання штучного інтелекту дозволяє туристичним компаніям ефективніше застосовувати персоналізовані підходи до обслуговування клієнтів, здійснювати аналіз великих

масивів даних з метою прогнозування попиту, оптимізувати цінову політику, а також автоматизувати комунікацію зі споживачами за допомогою чат-ботів та голосових асистентів [4]. Зростання рівня цифрової компетентності користувачів також впливає на формування нових вимог до туристичних сервісів. У зв'язку з цим діджиталізація стала важливим фактором формування нових бізнес-екосистем і платформ у туристичній сфері. Значного поширення набули онлайн-агрегатори туристичних послуг, платформи з відгуками користувачів та соціальні мережі, які виконують роль ефективних каналів комунікації з клієнтами та сприяють зміцненню лояльності до бренду [1]. У таких умовах застосування технологій штучного інтелекту формує інноваційні підходи до управління туристичними підприємствами. Використання ШІ сприяє підвищенню операційної ефективності, покращенню якості клієнтського досвіду та забезпечує здатність бізнесу швидко адаптуватися до динамічних змін ринкового середовища. Водночас, незважаючи на значний потенціал цих технологій, їх впровадження у туристичній галузі потребує ґрунтовного аналізу з точки зору впливу на конкурентоспроможність підприємств. Серед ключових викликів виділяються етичні аспекти використання штучного інтелекту, забезпечення безпеки персональних даних та підтримання стійкості нових бізнес-моделей. Важливою тенденцією є активне впровадження генеративного штучного інтелекту, зокрема таких систем, як ChatGPT, у сферу туризму [3]. Подібні технології створюють нові можливості для персоналізації туристичного досвіду, автоматизації комунікації з клієнтами та оптимізації бізнес-процесів туристичних компаній, що в результаті сприяє зниженню операційних витрат та підвищенню ефективності управління. Аналіз сучасних наукових досліджень і тенденцій розвитку галузі свідчить про зміну фокусу академічного інтересу: від традиційного вивчення автоматизації до комплексного дослідження етичних, соціальних та регуляторних аспектів використання штучного інтелекту. Це підкреслює необхідність міждисциплінарного підходу до вивчення цифрової трансформації туризму.

З огляду на сучасні тенденції розвитку технологій можна сформулювати низку перспективних напрямів подальших досліджень. Передусім доцільним є посилення міждисциплінарних досліджень на перетині штучного інтелекту та туристичної діяльності. Інтеграція технологій аналізу великих даних і систем штучного інтелекту у туристичний бізнес потребує проведення додаткових емпіричних досліджень для оцінки їх ефективності та практичного впливу на діяльність підприємств. Окрему увагу варто приділити розвитку концепції “розумного туризму” (smart tourism), що передбачає використання цифрових інновацій, зокрема технологій великих даних, сервісних роботів та інтелектуальних інформаційних систем, для створення персоналізованого туристичного досвіду. Також значний потенціал має використання технологій віртуальної та доповненої реальності, які можуть стати основою для формування нових туристичних продуктів та способів взаємодії з клієнтами. Крім того, важливим напрямом наукового аналізу є моніторинг динаміки дослідницьких пріоритетів у сфері цифровізації туризму [5]. Важливим також залишається вивчення етичних аспектів застосування ШІ та забезпечення

належного рівня захисту персональних даних [6]. Отримані результати можуть стати корисною основою як для науковців, так і для практиків туристичної сфери у визначенні стратегічних напрямів подальшого розвитку та впровадження інноваційних технологій.

Джерела

1. *Bulchand-Gidumal J. et al.* Artificial intelligence's impact on hospitality and tourism marketing: exploring key themes and addressing challenges. *Current Issues in Tourism*. 2023. P. 1–18. DOI: <https://doi.org/10.1080/13683500.2023.2229480>
2. *Uchida Y., Ono T.* Generational conflict and education politics: Implications for growth and welfare. *Journal of Macroeconomics*. 2021. Vol. 69. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jmacro.2021.103315>
3. *Aria M., Cuccurullo C.* bibliometrix : An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of Informetrics*. 2017. Vol. 11. No. 4. P. 959–975. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.joi.2017.08.007>
4. R: The R Project for Statistical Computing. R: The R Project for Statistical Computing. URL: <http://www.R-project.org/>
5. RStudio Team. RStudio: Integrated development for R. RStudio, PBC, Boston, MA. URL: <http://www.rstudio.com/>
6. *Gursoy D., Li Y., Song H.* ChatGPT and the hospitality and tourism industry: an overview of current trends and future research directions. *Journal of Hospitality Marketing & Management*. 2023. P. 1–14. DOI: <https://doi.org/10.1080/19368623.2023.2211993>

К. Г. КОНОНЕНКО,

А. В. ЛИГИРДА

здобувачки четвертого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність “Туризм і рекреація”,
НН ІУЕБ МАУП, Міжрегіональна Академія управління персоналом

Науковий керівник:

М. М. КРИВОБЕРЕЦЬ

канд. екон. наук, доц.,

НН ІУЕБ МАУП, Міжрегіональна Академія управління персоналом

ORCID: 0000-0001-5229-2672

ЕНЕРГЕТИЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТУРИЗМУ: МОДЕЛЬ ЕНЕРГО-ХАБІВ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У сучасних умовах енергетичної нестабільності та зростання вартості електроенергії туристичний бізнес в Україні стикається з потребою у надійних і економічних джерелах енергії. Запропонований стартап передбачає

створення енерго-хабів — локальних мікромереж, які об'єднують готелі, ресторани та туристичні об'єкти в єдину систему енергопостачання на основі відновлюваних джерел, передусім сонячної енергії.

Основна ідея полягає у спільному використанні енергетичної інфраструктури, що дозволяє зменшити витрати, підвищити стабільність електропостачання та зробити його екологічним. Проєкт спрямований на формування стійкої туристичної інфраструктури та зниження залежності від централізованих мереж.

Енерго-хаб — це централізована система генерації, накопичення та розподілу електроенергії в межах однієї туристичної локації. Вона включає сонячну електростанцію, акумулятори, інвертори та систему управління, які разом формують локальну мікромережу.

Реалізація починається з енергоаудиту: визначається споживання електроенергії, сезонні коливання та потреба в резервному живленні. Далі проєктується потужність системи (наприклад, 100 кВт) і необхідний обсяг акумуляторів.

Після цього здійснюється монтаж обладнання та підключення об'єктів через окремі лінії з цифровими лічильниками. Управління системою відбувається через програмне забезпечення, яке контролює генерацію, споживання та балансування навантаження.

Бізнес-модель передбачає, що стартап є власником інфраструктури, а клієнти оплачують електроенергію або доступ до потужності. Це дозволяє уникнути великих початкових інвестицій для готелів і ресторанів.

Попит на енерго-хаби формується через кілька факторів. По-перше, розвиток внутрішнього туризму збільшує навантаження на інфраструктуру, особливо в регіонах зі слабкими електромережами. По-друге, зростання тарифів і нестабільність постачання змушують бізнес шукати альтернативи.

Дизельні генератори, які часто використовуються як резерв, є дорогими, шумними та неекологічними. Натомість енерго-хаб забезпечує більш стабільне і дешевше рішення.

Додатковим чинником є зміна поведінки туристів: зростає попит на екологічні та сталі рішення. Використання відновлюваної енергії стає конкурентною перевагою.

Таким чином, попит на такі системи є стабільним і має потенціал до зростання, попри можливі бар'єри у вигляді недовіри або обмежених фінансів.

Маркетинг проєкту має базуватися на довірі та практичній цінності. Основне завдання — пояснити, що енерго-хаб — це не обладнання, а сервіс стабільної енергії.

Цільова аудиторія — власники туристичного бізнесу. Основні канали — прямі переговори, демонстраційні проєкти та партнерства з асоціаціями і громадами.

Важливу роль відіграють пілотні локації, які демонструють реальні результати: економію, стабільність і ефективність. Цифровий контент має бути аналітичним і пояснювати економічні вигоди. У перспективі проєкт може масштабуватися через роботу з цілими туристичними регіонами.

Стартап функціонує як оператор енергетичної інфраструктури. Організаційна структура включає:

- стратегічний рівень (розвиток, інвестиції),
- технічний рівень (проєктування та обслуговування),
- фінансово-юридичний блок.

Запуск енерго-хабу починається з пошуку локації та домовленостей із бізнесами. Далі проводиться аналіз споживання, формується техніко-економічне обґрунтування і залучаються інвестиції.

Після будівництва клієнти підключаються до системи та оплачують використання електроенергії. Усі технічні питання бере на себе компанія.

Основні витрати (CAPEX) включають будівництво сонячної електростанції з акумуляторами. Для системи 100 кВт це приблизно 50 000–80 000 \$ [1].

Додатково враховуються витрати на монтаж (10–20 %) та операційні витрати (3–7 % на рік).

Доходи формуються за рахунок регулярних платежів клієнтів. Окупність проєкту становить у середньому 3–7 років [3].

Порівняно з генераторами, енерго-хаб має нижчу собівартість електроенергії, не залежить від палива та є екологічно чистим рішенням.

Енерго-хаби є ефективним рішенням для туристичного бізнесу України, поєднуючи економію, стабільність і екологічність. Вони дозволяють зменшити залежність від централізованих мереж і підвищити конкурентоспроможність туристичних локацій [2].

Проєкт має потенціал до масштабування та може стати важливим елементом сталого розвитку туристичної інфраструктури.

Джерела

1. 220 Вольт. Сонячні електростанції потужністю 100 кВт. [Електронний ресурс]. URL: https://220volt.com.ua/ua/solnechnaya-energetika/solnechnye-elektrostantsii/moshnost_set_stanc_100/
2. Altek. What is and how to activate the green tariff? [Електронний ресурс]. URL: <https://altek.ua/en/what-is-and-how-to-activate-the-green-tariff/>
3. Gont Agro. Solar power plants [Електронний ресурс]. URL: https://gontagro.com.ua/en/stati_en/events_en/solnechnyye-elektrostantsii-en/

А. С. КОТЛЯР

здобувачка другого курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, спеціальність “Публічне управління та адміністрування”, ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом

Науковий керівник:

І. А. СЕМЕНЕЦЬ-ОРЛОВА

д-р наук з держ. упр, проф.,

ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом

ORCID: 0000-0001-9227-7426

ОСВІТА ЯК ДРАЙВЕР РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

У сучасних умовах трансформації економіки освіта відіграє ключову роль у формуванні підприємницького потенціалу молоді. Підприємницька освіта спрямована на розвиток знань, навичок і мотивації, необхідних для започаткування власної справи та ефективної реалізації бізнес-ідей. Вона забезпечує формування підприємницького мислення, здатності до інноваційної діяльності, прийняття управлінських рішень і готовності до ризику в умовах невизначеності.

Особливого значення набуває інтеграція теоретичних знань із практичним досвідом, що реалізується через бізнес-симуляції, стартап-проекти, стажування та співпрацю із представниками бізнес-середовища. Такий підхід сприяє розвитку критичного мислення, креативності та навичок командної роботи, які є необхідними для успішної підприємницької діяльності.

Крім того, підприємницька освіта відіграє важливу роль у формуванні економічної активності молоді, стимулює самозайнятність і створення нових робочих місць, що є важливим чинником соціально-економічного розвитку країни. У контексті глобалізаційних процесів та цифрової трансформації економіки освіта також забезпечує адаптацію молоді до змін ринкового середовища, сприяє розвитку цифрових компетентностей та підвищенню конкурентоспроможності на національному і міжнародному рівнях [1].

Таким чином, освіта виступає не лише інструментом передачі знань, а й стратегічним ресурсом формування підприємницького середовища, розвитку інноваційного потенціалу молоді та забезпечення сталого економічного зростання.

За даними ОЕСД, у країнах ЄС близько 39 % молоді віком 15–30 років віддають перевагу самозайнятості, однак фактично лише 7 % є самозайнятими. Це свідчить про наявність значного розриву між підприємницькими намірами та їх практичною реалізацією. Крім того, у період 2018–2022 років лише 5 % молоді працювали над створенням стартапу, тоді як ще 4 % керу-

вали новими підприємствами . Водночас, за оцінками ОЕСД, якби рівень підприємницької активності молоді відповідав показникам дорослого населення, це дозволило б створити понад 3,6 млн додаткових підприємців [2].

В Україні розвиток молодіжного підприємництва також демонструє позитивну динаміку, попри складні соціально-економічні умови. Станом на 2023 рік частка молоді серед фізичних осіб-підприємців становить близько 25–30 %, що свідчить про активне залучення молодого населення до підприємницької діяльності. Водночас, за інформацією Міністерства цифрової трансформації України, з початку повномасштабної війни кількість нових реєстрацій бізнесу через платформу Дія перевищила 300 тис., значна частина з яких припадає саме на молодь [3].

Міжнародний досвід підтверджує важливість інтеграції освіти і бізнесу. Зокрема, це спрямованість на розвиток фінансової грамотності та підприємницьких навичок молоді через практичне навчання, цей досвід активно впроваджується і в Україні, починаючи з ліцеїв.

Крім того, за результатами досліджень Gradus Research, у 2023 році близько 18 % української молоді розглядали можливість відкриття власного бізнесу, що свідчить про зростання підприємницьких настроїв навіть в умовах економічної нестабільності. Разом з тим, основними бар'єрами залишаються обмежений доступ до фінансування, нестача практичного досвіду та високий рівень ризиків, пов'язаних із воєнними умовами [4].

Таким чином, український досвід підтверджує загальносвітову тенденцію: попри значний потенціал молоді до підприємницької діяльності, необхідним є посилення ролі освіти, державної підтримки та інституцій розвитку бізнесу для ефективної реалізації цього потенціалу.

Важливим напрямом є також розвиток соціального підприємництва. Дослідження показують, що молодіжні соціальні підприємства сприяють створенню робочих місць і вирішенню соціально-економічних проблем, однак стикаються з бар'єрами доступу до фінансування та освіти. Серед ключових проблем розвитку молодіжного підприємництва виділяють недостатній рівень практичних навичок, обмежений доступ до фінансових ресурсів та страх невдачі, а також недостатній рівень поінформованості молоді щодо можливостей фінансової підтримки, зокрема грантових програм, державних ініціатив та міжнародних проєктів. Значна частина молодих людей не володіє інформацією про доступні інструменти фінансування, умови участі у програмах підтримки бізнесу, а також механізми подання заявок на отримання грантів. Це обмежує їхню здатність реалізувати власні бізнес-ідеї навіть за наявності мотивації та базових знань. За даними глобального дослідження у 2024 році 49% населення утримувалися від відкриття бізнесу через страх провалу [5].

Таким чином, освіта виступає не лише джерелом знань, але й інструментом формування підприємницької культури, розвитку інноваційного мислення та підготовки молоді до ведення бізнесу. Ефективна інтеграція освітніх програм із практикою бізнесу, впровадження стартап-освіти та підтримка молодіжних ініціатив є ключовими умовами активізації підприємницької діяльності молоді та забезпечення сталого економічного розвитку.

Джерела

1. *Iryna Kalina, Nataliia Shuliar*. Strategy for the development of digital technologies for business processes at an enterprise in/under conditions of economic uncertainty: monograph. Recommended for publication by the Academic Council of the Interregional Academy of Personnel Management. 2023. 168 с. URL: <http://surl.li/qbwcc>.
2. OECD. URL: https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/inclusive-entrepreneurship/youth.html?utm_source=chatgpt.com
3. Державна служба статистики України. URL: <https://data.gov.ua/organization/derzhavna-sluzhba-statystyky-ukrayiny>
4. Gradus Research. URL: <https://gradus.global/report/>
5. Global Entrepreneurship Monitor. URL: https://www.gemconsortium.org/reports/latest-global-report?utm_source=chatgpt.com

А. В. КРЕЦЬКА

здобувачка першого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність “Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок”, ПВНЗ “Буковинський університет”

А. Р. МЕЛЬНИЧУК

здобувачка першого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність “Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок”, ПВНЗ “Буковинський університет”

Науковий керівник:

Т. В. ШТЕРМА

д-р екон. наук, проф., декан ф-ту інформаційних технологій та економіки, ПВНЗ “Буковинський університет”

ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ МОЛОДІ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОЇ САМОСТІЙНОСТІ

У наш час суспільство визнає, що основою економічної безпеки особи є фінансова грамотність. Ми повинні навчатися правильно і раціонально розпоряджатись своїми коштами, адже саме від нього залежить майбутнє країни й економічний розвиток.

Наведемо простий приклад. Двоє студентів отримують однакову стипендію — по 2 000 грн щомісячно. Один витрачає її вже в перші дні на розваги та дрібні покупки, а потім змушений економити або позичати гроші. Інший — планує свої витрати, відкладає частину коштів на заощадження та вкладає їх,

наприклад, в онлайн-курси чи навчальні матеріали. У результаті другий студент не лише уникає фінансових труднощів, а й інвестує у власний розвиток.

Щоб зрозуміти, для чого потрібна фінансова грамотність, погляньмо на статистику. Так, за даними дослідження, проведеного у 2021 році Нацбанком спільно з Агентством США з міжнародного розвитку (USAID), рівень фінансової освіченості в Україні є досить низьким. Середній показник становить 12,3 бала при рекомендованих 14 і максимальному значенні 21 [1].

Також у 2024–2025 роках, для отримання локальних але більш сучасних даних рівня фінансової грамотності серед молоді, був проведений експеримент-анкетування серед студентів-здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти міста Харкова та Харківської області, спрямований на виявлення рівня фінансової грамотності та обізнаності молоді з основних питань: складання власного бюджету, стаття доходу, інвестування та реакція на ризики. Згідно з результатами дослідження, лише 11,3 % складають щоденний особистий бюджет, тоді як більшість респондентів складає його час від часу. Також важливим є і найбільший дохід, оскільки важливо продемонструвати фінансове положення респондентів. Саме від нього напряму залежить рівень фінансових свобод и можливостей. Як можна бачити, переважна більшість студентів (46,8 %) основним доходом має заробітну платню, що вже сигналізує про активне фінансове життя, оскільки заробітна платня надає більше можливостей та фінансових свобод. У свою чергу вже інвестуванням не займається переважна більшість – 91,9 %. Це зумовлено не тільки страхом перед фінансовими ризиками але також і слабкою обізнаністю та нерозумінням необхідності інвестування, ненадійністю фінансових інструментів та переважно скрутним становищем, при якому наявні фінансово-матеріальні ресурси або задіюються максимально, або ж йдуть на заощадження. Про це також свідчить, що при виникненні фінансових ризиків, молодь покриває їх або шляхом зменшення витрат або шляхом використання заощаджень [1].

Основними елементами системи особистих фінансів є планування доходів і витрат, створення резервів, заощадження та інвестиції. Правильне планування витрат і доходів є ключовою структурою фінансової освіченості. Існують декілька способів, один з яких це лише запис витрат, але користь буде тоді коли ви будете записувати кожного дня. Тобто визначте декілька категорій витрат, поділіть їх на регулярні (їжа, ліки, навчання, комунальні послуги, одяг і т. д.) та емоційні (розваги, подорожі, благодійність). Це допомагає скільки коштів мінімум вам дійсно потрібно для прожитку на місяць, а це неможливо побачити, якщо змішувати емоційні та регулярні витрати. Цей спосіб ідеально підійде не лише молоді, а й всім людям які хочуть бодай якось навчитись правильно формувати свої витрати.

Звичайно, ми повинні зазнавати фінансової освіти з підліткового віку. Вперше формують свої навички в цій галузі коли бачать як батьки розпоряджаються грошима. Тому допомогти нам зробити перший крок в цю сферу мають батьки. Наприклад, будьте насамперед прикладом для наслідування, дайте дитині можливість заробляти та розпоряджатись грошима, встановлюйте в чомусь обмеження, але й давайте свободу вибору, розмовляйте про

помилки й допомагайте їм на них навчатись, також допоможіть дитині зрозуміти, що за всі її вчинки вона завжди повинна нести відповідальність.

Отже, у сучасних умовах фінансова грамотність формується із дитинства. Вона є ключовим чинником формування економічної стабільності та особистого благополуччя. Проведене спостереження свідчить, що наразі більша частина молоді не вміє правильно розпоряджатися своїми коштами, рідко користується інвестиціями для майбутнього комфортного життя. Недостатній рівень фінансових знань свідчить те, що в родині та освітніх закладах приділяють мало уваги фінансовій обізнаності, а практичних занять майже немає для можливостей набуття досвіду управління особистими фінансами. Для подальшого запобігання цієї програми щоб майбутнє покоління було фінансово грамотним потрібно діяти зараз. Наступними практичними кроками для підвищення нашої фінансової грамотності та фінансової грамотності наступних поколінь мають бути: проведення тренінгів, практичних семінарів, заходів, базові інтеграції фінансової обізнаності. Врахування цих освітніх заходів сприятиме підвищенню фінансової грамотності для нас та наступних поколінь, допоможе ефективно використовувати ресурси в дорослому житті.

Джерела

1. <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/73/11.pdf>
2. <https://happymonday.ua/finansovuj-plan-yak-sklasty-ta-dotrymuvatys>

А. Р. МАКІЙЧУК

*здобувачка другого курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність “Маркетинг”,
ННІУЕБ Міжрегіональна Академія управління персоналом*

Науковий керівник:

Л. О. КАРБОВСЬКА

*канд. екон. наук., доц., проф. кафедри маркетингу ННІУЕБ МАУП
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5333-1653>*

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Цифрова трансформація у фармацевтичній галузі — це системне впровадження цифрових технологій у всі ланки фармацевтичного ланцюга створення цінності з метою підвищення ефективності, прозорості, безпеки та орієнтації на пацієнта. Вона охоплює: фармацевтичне виробництво; дистрибуцію та логістику; аптечну діяльність; взаємодію з пацієнтами та лікарями; регуляторні та контрольні процеси [1].

Переваги цифрової трансформації: підвищення доступності лікарських засобів; зниження операційних витрат; зростання прозорості ринку; покращення якості обслуговування пацієнтів; зменшення ризиків фальсифікації.

Основні бар'єри цифрової трансформації: висока вартість впровадження ІТ-рішень; нестача цифрових компетенцій персоналу; кібербезпекові ризики; нормативні обмеження; нерівномірність цифрового розвитку регіонів.

Для України цифровізація фармацевтичної галузі має особливе значення в умовах реформування системи охорони здоров'я та післявоєнного відновлення. Вона відбувається з урахуванням: впровадження електронної системи охорони здоров'я (eHealth); запуску електронного рецепта; цифровізації програми "Доступні ліки"; розвитку онлайн-аптек; воєнних викликів та потреби безперерйного постачання [2].

Цифрова трансформація аптек в Україні здійснюється в умовах: реформування системи охорони здоров'я; запровадження електронного рецепта; розвитку онлайн-аптек; воєнних викликів та логістичних ризиків; зростання ролі державних цифрових сервісів [3].

Перспективи розвитку цифрових аптек полягають у впровадженні штучного інтелекту; розвитку персоналізованої фармації; інтеграції з телемедициною; розширенні e-pharmacy; повна омніканальність .

Ключові напрями цифрової трансформації фармацевтичної галузі подано в таблиці.

**Ключові напрями та заходи
цифрової трансформації фармацевтичної галузі**

Напрями цифрової трансформації	Заходи
Цифровізація фармацевтичного виробництва (Pharma 4.0)	Автоматизація виробничих процесів; використання IoT для контролю якості; цифрові двійники виробництва; управління даними якості (QMS)
Цифрова логістика та ланцюги постачання	Електронний документообіг; системи управління складом (WMS); відстеження серій препаратів (Track & Trace); використання блокчейну для прозорості постачань
Цифрова трансформація аптек	Електронні рецепти (e-рецепт); CRM-системи для роботи з клієнтами; автоматизований облік товарів; системи онлайн-замовлень та резервування
E-pharmacy та омніканальні продажі	Інтернет-аптеки та мобільні застосунки; доставка лікарських засобів; інтеграція онлайн та офлайн-каналів; персоналізовані пропозиції
Цифровий маркетинг у фармації	Використання Big Data для аналізу попиту; персоналізований маркетинг; соціальні мережі та контент-маркетинг; автоматизація комунікацій з клієнтами

Джерело: побудовано автором.

Перспективи розвитку цифрової фармації: подальший розвиток e-pharmasu; використання штучного інтелекту для прогнозування попиту; розширення телемедицини; повна інтеграція аптек у цифрову систему охорони здоров'я; розвиток персоналізованої фармації.

Цифрова трансформація у фармацевтичній галузі є стратегічним напрямом розвитку, що забезпечує підвищення ефективності, прозорості та клієнтоорієнтованості фармацевтичних підприємств і аптек.

Цифрова трансформація у фармацевтичній галузі передбачає інтеграцію передових технологій у кожен аспект діяльності. Це включає дослідження та розробки, виробництво та залучення пацієнтів. Використовуючи такі інструменти, як штучний інтелект, аналітика великих даних та хмарні обчислення, компанії можуть приймати кращі рішення та покращувати результати лікування пацієнтів. Наприклад, прогнозна аналітика може виявляти потенційні цілі для ліків, а хмарні платформи забезпечують безперебійну співпрацю між відділами [4].

Щоб досягти успіху в цій трансформації, компанії повинні узгодити своє бачення на всіх рівнях організації. Чіткі ролі та обов'язки за реалізацію цифрових ініціатив є надзвичайно важливими. Моніторинг у режимі реального часу, етичні практики використання штучного інтелекту та сталий розвиток також є критично важливими компонентами цього зрушення. Клінічні випробування, що проводяться за допомогою краудсорсингу та використовують цифрові платформи для набору учасників, є ще одним інноваційним підходом, що змінює галузь.

Джерела

1. Trends in the development of the pharmaceutical market in 2025. URL: https://komersant.ua/en/v-ukraini-strimko-zrostaie-kilkist-aptek-eksperty-zaiavliaiut-properenasychennia-rynku/?utm_source=chatgpt.com
2. Тенденції розвитку фармацевтичного ринку у 2025 р. URL: <https://proximaresearch.com/ua/ua/novini/perspektyvy-rozvytku-farmaczevtychnogo-rynku-2025/>
3. Цифровізація медицини у 2024 р.: які цифрові проекти запущено? URL: <https://www.apteka.ua/article/709870>
4. Pharmacy sales in Ukraine in H1 of 2025 increase by 11 % in monetary terms, decrease by 2.8 % in kind. URL: https://en.interfax.com.ua/news/economic/1097516.html?utm_source=chatgpt.comInnovative

А. А. МАРЦИНЯК

*здобувач першого курсу третього рівня вищої освіти,
спеціальність “Публічне управління та адміністрування”,
ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом*

Науковий керівник:

Р. В. ОВЧАРЕНКО

*д-р наук з держ. упр., доц.,
ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом
ORCID: 0000-0002-4540-0521*

ПІДТРИМКА БІЗНЕСУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ: ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Актуальність дослідження обумовлена тим, що в умовах збройного конфлікту гарантування соціально-економічних прав людини набуває принципово нового змісту. Конституція України закріплює право кожного на працю, підприємницьку діяльність, соціальний захист, достатній рівень життя, що формує фундамент соціально-економічного статусу особи. Водночас кризові трансформації, пов'язані зі збройною агресією, суттєво звужують реальні можливості для реалізації цих прав, порушують усталені механізми господарської діяльності, дестабілізують ринок праці та підривають матеріальну основу добробуту громадян. За таких умов публічне управління, що спрямоване на підтримку бізнесу, перетворюється з інструменту регуляторної економічної політики на механізм забезпечення основоположних прав людини.

На мою думку, існує безпосередній зв'язок між підтримкою підприємницької діяльності та реалізацією соціально-економічних прав. Бізнес-середовище виступає основним джерелом зайнятості населення, а отже — реалізації права на працю та отримання достатнього доходу. У разі масового згорання підприємницької діяльності держава стикається з подвійним тиском: з одного боку, скорочення бізнесу призводить до безробіття та зuboжіння громадян, що потребує значного збільшення соціальних видатків; з іншого — підривається фіскальна спроможність держави, необхідна для фінансування соціальних гарантій. Відтак підтримка бізнесу в кризових умовах є не лише господарсько-економічною, а й правозабезпечувальною функцією держави, що безпосередньо впливає на можливості суспільства реалізувати свої соціально-економічні права навіть в умовах збройного конфлікту.

Держава реалізує функцію підтримки бізнесу через систему прямих та опосередкованих інструментів публічного управління. Серед прямих інструментів — надання фінансової допомоги (компенсації, гранти) та спрощення регуляторного навантаження шляхом введення мораторіїв на перевірки, зниження податкових ставок. Опосередковані інструменти охоплюють формування сприятливого інвестиційного клімату, забезпечення доступу до ринків збуту, підтримку релокації підприємств із зон активних бойових дій. Як обґрунтовує М. В. Штань, пріоритетністю сучасної державної політики є перехід від прямого адміністративного сприяння до формування сприятливого економічного і соціального середовища для розвитку суб'єктів бізнесу [1, с. 5]. Цей підхід передбачає зміщення акцентів з разових, точкових заходів до системної регуляторної підтримки, що дозволяє бізнесу адаптуватися до нових умов і самостійно підтримувати зайнятість та доходи населення.

С. В. Серебряк у своєму дослідженні доводить, що чинне законодавство України у сфері господарської діяльності містить прогалини, усунення яких є необхідною умовою забезпечення надійності правової та економічної систем в особливий період [2, с. 3]. Ця позиція підкреслює органічний зв'язок між якістю нормативно-правового регулювання підприємницької діяльності та дотриманням соціально-економічних прав: недосконале законодавство породжує правову невизначеність, що стримує ділову активність і, зрештою, негативно позначається на можливостях громадян реалізовувати своє право на працю та гідний рівень доходу. Отже, системна робота з удосконалення правового регулювання господарської діяльності в умовах кризових трансформацій є одним із ключових напрямів публічного управління в правозабезпечувальній площині.

Виходячи з аналізу наявного стану публічного управління підтримкою бізнесу, слід виокремити ключові виклики, що обмежують ефективність цього механізму як інструменту забезпечення соціально-економічних прав. По-перше, недостатня системність і координація між різними рівнями публічного управління призводить до дублювання заходів підтримки або, навпаки, до виникнення прогалин у допомозі окремим категоріям підприємців. По-друге, обмеженість фінансових ресурсів держави в умовах значного оборонного навантаження унеможливорює повноцінну компенсацію збитків, яких зазнає бізнес. По-третє, спрощення регуляторних процедур, яке є виправданим в надзвичайних умовах, несе ризик погіршення захисту прав споживачів і найманих працівників, тобто може призводити до звуження інших складових соціально-економічних прав. Подолання цих викликів вимагає балансування між оперативністю заходів підтримки та їх правовою відповідністю принципам захисту прав людини.

Таким чином, публічне управління, що спрямоване на підтримку бізнесу в умовах правового режиму воєнного стану є не лише складовою економічної політики держави, а й механізмом практичного забезпечення соціально-економічних прав людини і громадянина. Ефективність цього механізму визначається якістю нормативно-правового регулювання, системністю державних заходів та їх відповідністю конституційним стандартам захисту прав.

Джерела

1. Штань М. В. Державна політика стимулювання розвитку підприємництва. *Академічні візії*. 2024. Вип. 38. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1729>
2. Серьбряк С. В. Порядок здійснення господарської діяльності в умовах воєнного стану: аспекти правової регламентації. *Академічні візії*. 2023. Вип. 17. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/177>.

М. ОЧКАС

аспірант, Навчально-науковий Інститут управління, економіки та бізнесу, ПрАТ “ВНЗ “МАУП”, м. Київ

Науковий керівник:

Г. І. СКИБА

*канд. екон. наук, доц.,
доцент кафедри фінансів, банківської та страхової справи,
Навчально-науковий Інститут управління, економіки та бізнесу,
ПрАТ “ВНЗ “МАУП”, м. Київ*

БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВІ ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ

У сучасних умовах економічної трансформації особливого значення набуває формування ефективної системи державної підтримки підприємництва. Підприємницька діяльність є важливим чинником економічного зростання, створення робочих місць, розвитку інновацій та підвищення конкурентоспроможності національної економіки. У цьому контексті вагомим роль відіграють бюджетно-податкові інструменти державної політики, які формують сприятливе середовище для розвитку бізнесу, стимулюють інвестиційну активність та забезпечують стабільність економічного розвитку [1].

Актуальність удосконалення бюджетно-податкового механізму зростає в умовах економічної нестабільності, воєнних викликів та інтеграції України до європейського економічного простору. За таких умов держава повинна забезпечити баланс між наповненням бюджету та створенням сприятливих умов для розвитку підприємництва, що зумовлює необхідність пошуку ефективних інструментів податкового стимулювання і бюджетної підтримки бізнесу [2].

Бюджетно-податкові інструменти стимулювання підприємництва включають систему заходів державного регулювання, спрямованих на підтрим-

ку суб'єктів господарювання через механізми податкових пільг, бюджетних програм, субсидій, грантів, а також інвестиційних стимулів. Серед ключових інструментів важливу роль відіграють податкові пільги, які дозволяють зменшити податкове навантаження на підприємства та стимулювати розвиток пріоритетних галузей економіки [3].

Одним із важливих елементів податкової політики України є спрощена система оподаткування, яка створює сприятливі умови для розвитку малого та середнього бізнесу. Вона зменшує адміністративне навантаження на підприємців, спрощує облік і звітність та сприяє розвитку підприємницької ініціативи. Водночас подальше вдосконалення цієї системи потребує врахування сучасних економічних викликів і гармонізації з європейськими вимогами [1].

Важливу роль у стимулюванні підприємництва відіграють і бюджетні інструменти підтримки бізнесу, зокрема державні програми фінансової допомоги, пільгове кредитування, компенсація відсоткових ставок та грантові програми. Особлива увага приділяється підтримці малого і середнього бізнесу як основи розвитку конкурентного підприємницького середовища [2].

Разом з тим, сучасна бюджетно-податкова система України стикається з низкою проблем, які стримують ефективний розвиток підприємництва. Серед основних викликів слід виділити нестабільність податкового законодавства, значний рівень податкового навантаження для окремих категорій платників податків, складність адміністрування податків та недостатній рівень фінансової підтримки інноваційного бізнесу. Наявність цих проблем знижує інвестиційну привабливість економіки та обмежує можливості розвитку підприємницького сектору [3].

Важливим напрямом модернізації бюджетно-податкових інструментів є їх адаптація до сучасних умов розвитку цифрової економіки. Використання сучасних інформаційних технологій у сфері податкового адміністрування сприяє підвищенню прозорості фінансових процесів, зменшенню рівня тіньової економіки та покращенню взаємодії між державою та бізнесом. Цифровізація податкових процедур дозволяє спростити процес подання звітності, підвищити ефективність контролю та зменшити адміністративні витрати для суб'єктів господарювання [1].

Окремої уваги потребує формування довгострокової стратегії бюджетно-податкової політики, спрямованої на стимулювання підприємницької активності. Важливим є забезпечення стабільності податкового законодавства, впровадження ефективних механізмів податкового стимулювання інноваційної діяльності та розширення бюджетної підтримки малого і середнього бізнесу [2]. Стратегічні перспективи розвитку бюджетно-податкових інструментів в Україні пов'язані з удосконаленням державного регулювання економіки, підвищенням ефективності використання бюджетних ресурсів і створенням сприятливого інвестиційного клімату. Важливим напрямом реформування є гармонізація податкової системи України з європейськими стандартами, що сприятиме інтеграції економіки та підвищенню конкурентоспроможності бізнесу [3].

Таким чином, бюджетно-податкові інструменти відіграють важливу роль у формуванні сприятливого середовища для розвитку підприємництва. Їх ефективне застосування сприяє активізації підприємницької діяльності, розвитку інновацій та економічному зростанню. Удосконалення цих механізмів має ґрунтуватися на принципах стабільності, прозорості та ефективності, що сприятиме розвитку підприємницького сектору й підвищенню конкурентоспроможності економіки України.

Джерела

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI (зі змінами і доповненнями).
2. Міністерство фінансів України. Бюджетна політика України в умовах економічної трансформації: офіційні аналітичні матеріали. Київ, 2023.
3. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI (зі змінами і доповненнями).

Ю. О. ПОЛОНСЬКИЙ

*здобувач другого курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність “Маркетинг”,
ННІУЕБ Міжрегіональна Академія управління персоналом*

Науковий керівник:

Л. О. КАРБОВСЬКА

*канд. екон. наук., доц., проф. кафедри маркетингу ННІУЕБ МАУП
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5333-1653>*

ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ В ІТ-СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

У сучасному світі, де перш за все цифрові технології, технологічним компаніям потрібно більше, ніж просто інноваційні продукти — їм потрібні потужні стратегії цифрового маркетингу, щоб виділитися. Цифровий маркетинг у технологіях стосується методів онлайн-маркетингу, що використовуються програмними компаніями, постачальниками SaaS, ІТ-консалтинговими компаніями та іншими технологічними компаніями для просування своїх послуг, генерування потенційних клієнтів та збільшення конверсій [1].

Цифровий маркетинг в ІТ-секторі — це комплекс стратегій (SEO, SMM, контекстна реклама, контент-маркетинг) для просування програмних продуктів, SaaS-рішень та послуг з розробки. Він спрямований на залучення цільової аудиторії (B2B/B2C), підвищення впізнаваності бренду та генерацію

лідів у цифровому середовищі. Основна мета — вибудовування довгострокових відносин з клієнтами та демонстрація технічної експертності [2].

Особливості цифрового маркетингу в ІТ:

Довгий цикл продажів (особливо B2B), що вимагає стратегій генерування лідів, які з часом будують відносини.

Експертність: контент має бути технічно професійним, щоб викликати довіру у СТО, СЕО чи технічних директорів.

Високо ціннісні продажі спонукають до побудови довіри. Купівля програмного забезпечення або ІТ-послуг часто передбачає прийняття важливих бізнес-рішень. Контент-орієнтований маркетинг (наприклад, офіційні документи, тематичні дослідження та вебінари) допомагає завоювати довіру.

Висока конкуренція вимагає унікальної ціннісної пропозиції (USP).

Нормативні вимоги. Багато технологічних компаній працюють у секторах, що орієнтовані на дотримання нормативних вимог, що вимагає маркетингу, який відповідає нормам безпеки даних, таким як GDPR або галузевим вимогам.

ІТ- та технологічна галузь переживають безпрецедентне зростання, зумовлене такими інноваціями, як штучний інтелект, хмарні обчислення та кібербезпека. У цьому висококонкурентному просторі компанії повинні застосовувати передові стратегії цифрового маркетингу для ІТ-компаній, щоб залучати клієнтів та створювати сильну ідентичність бренду.

Найважливіші тенденції цифрового маркетингу, що змінюють ландшафт ІТ та технологій [3] (рисунок).

Важливість та переваги цифрового маркетингу:

- 1) Глобальне охоплення та точне таргетування — можливість охопити певні галузі або посади в будь-якій точці світу.

Найважливіші тенденції цифрового маркетингу, що змінюють ландшафт ІТ та технологій

- 2) Зміцнення довіри та авторитету — це важливий фактор для B2B IT, де покупці повинні довіряти постачальнику критично важливу інфраструктуру або дані.
- 3) Вимірювані результати: використання аналітики даних для відстеження рентабельності інвестицій та коригування кампаній для кращої продуктивності.
- 4) Економічно ефективний: часто доступніший та ефективніший, ніж традиційний маркетинг, для охоплення спеціалізованої аудиторії.

Стратегія цифрового маркетингу є логічним кроком для IT-компанії, яка прагне конвертувати свої технічні знання у високу ринкову вартість. Це інструмент переходу від “випадкових прибутків” до “прогнозованого зростання”.

Джерела

1. Динаміка IT-індустрії в Україні: ключові результати дослідження IT Research Ukraine 2024. *Стійкість як нова реальність*. URL: <https://codeua.com/uk/dynamika-it-industriyi-v-ukrayini-klyuchovi-rezultaty-doslidzhennya-it-research-ukraine-2024-stijkist-yak-nova-realist/>
2. Рейтинг сервісних IT компаній України. URL: <https://jobs.dou.ua/ratings/?type=service>
3. *Darwin Karma*. The Essence of Services: The Invisible Backbone of Modern Economies. May 17, 2025. URL: <https://premierbusinessclub.com/the-essence-of-services-the-invisible-backbone-of-modern-economies/>

Д. СОЛОГУБ

аспірант,

Навчально-науковий Інститут управління, економіки та бізнесу,

ПрАТ “ВНЗ “МАУП”, м. Київ

Науковий керівник:

Г. І. СКИБА

канд. екон. наук, доц., доцент кафедри фінансів, банківської та страхової справи,

Навчально-науковий Інститут управління, економіки та бізнесу,

ПрАТ “ВНЗ “МАУП”, м. Київ

МАЙБУТНЄ БІЗНЕСУ У ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ: РОЛЬ СВІТОВОГО РИНКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У сучасних умовах розвитку глобальної економіки інформаційні технології перетворилися на один із ключових факторів економічного зростання та формування конкурентних переваг підприємств. Цифровізація економічних процесів сприяє трансформації традиційних підходів до ведення бізнесу, по-

яві нових бізнес-моделей та зміні механізмів взаємодії між учасниками ринку. У цьому контексті особливого значення набуває світовий ринок інформаційних технологій, який формує технологічне середовище для розвитку сучасного підприємництва.

Швидке поширення цифрових інновацій, розвиток електронної комерції, автоматизація бізнес-процесів і використання аналітичних інструментів змінюють структуру економічної діяльності та визначають нові напрями розвитку бізнесу. Саме тому дослідження ролі світового ринку інформаційних технологій у формуванні майбутнього бізнесу є актуальним і потребує поглибленого наукового аналізу.

Проблематика розвитку цифрової економіки та впливу інформаційних технологій на бізнес активно досліджується у працях багатьох науковців і міжнародних організацій. Значну увагу питанням цифрової трансформації економіки приділяють аналітичні дослідження міжнародних організацій, зокрема **Organisation for Economic Co-operation and Development**, які аналізують тенденції цифровізації та її вплив на розвиток економічних систем [1].

Окремі аспекти функціонування світового ринку інформаційних технологій та його впливу на інноваційний розвиток підприємств розглядаються у дослідженнях **World Bank**, де підкреслюється важливість цифрових технологій для підвищення ефективності економічної діяльності та забезпечення глобальної конкурентоспроможності [2]. Вагомий внесок у дослідження цифрової економіки також зробили експерти **United Nations Conference on Trade and Development**, які акцентують увагу на ролі інформаційних технологій у розвитку електронної торгівлі, цифрових платформ та інноваційних бізнес-екосистем [3].

Метою статті є визначення ролі світового ринку інформаційних технологій у формуванні майбутнього бізнесу та аналіз основних тенденцій розвитку підприємництва в умовах цифрової економіки.

Цифрова економіка формується на основі активного використання інформаційно-комунікаційних технологій, які забезпечують ефективну обробку, зберігання та передачу інформації. У сучасному світі цифрові технології проникають у всі сфери економічної діяльності, змінюючи характер виробничих процесів, управління підприємствами та взаємодії з клієнтами. Світовий ринок інформаційних технологій характеризується високими темпами розвитку та постійним розширенням спектра інноваційних рішень. Основними сегментами цього ринку є програмне забезпечення, апаратне забезпечення, ІТ-послуги та цифрові платформи. Кожен із цих сегментів відіграє важливу роль у формуванні сучасної цифрової інфраструктури бізнесу.

Однією з ключових тенденцій розвитку світового ІТ-ринку є активне впровадження технологій штучного інтелекту, які дозволяють автоматизувати процеси прийняття управлінських рішень, прогнозувати поведінку споживачів та оптимізувати бізнес-процеси. Використання алгоритмів машинного навчання сприяє підвищенню ефективності управління підприємствами та формуванню нових підходів до стратегічного планування. Важливу роль у розвитку цифрового бізнесу відіграють також технології **Big Data**,

які забезпечують можливість аналізу великих масивів інформації. Завдяки використанню аналітичних інструментів підприємства отримують можливість більш точно оцінювати ринкові тенденції, визначати потреби споживачів і розробляти ефективні маркетингові стратегії.

Ще однією важливою тенденцією розвитку світового ринку інформаційних технологій є поширення хмарних обчислень. Хмарні технології забезпечують доступ до інформаційних ресурсів незалежно від географічного розташування підприємства та сприяють зниженню витрат на ІТ-інфраструктуру. Це відкриває нові можливості для розвитку малого та середнього бізнесу, який отримує доступ до сучасних технологічних рішень без значних фінансових інвестицій.

Значний вплив на формування майбутнього бізнесу мають також цифрові платформи, які виступають інструментом інтеграції різних економічних суб'єктів у єдину цифрову екосистему. Платформенні бізнес-моделі дозволяють підприємствам ефективно взаємодіяти з клієнтами, постачальниками та партнерами, забезпечуючи швидкий обмін інформацією та оптимізацію логістичних процесів. У результаті розвитку інформаційних технологій змінюються й підходи до організації бізнес-процесів. Підприємства дедалі активніше використовують автоматизовані системи управління, цифрові інструменти планування та електронні комунікаційні платформи. Це сприяє підвищенню продуктивності праці, скороченню витрат та покращенню якості управлінських рішень.

Важливим аспектом розвитку цифрового бізнесу є формування нових компетенцій у сфері управління інформаційними ресурсами. Сучасні підприємства потребують фахівців, які володіють навичками роботи з цифровими технологіями, аналітичними інструментами та системами обробки даних. У зв'язку з цим особливого значення набуває розвиток цифрової освіти та підготовка кадрів для ІТ-сфери. Разом із новими можливостями цифровізація створює й певні виклики для бізнесу. До основних проблем належать питання кібербезпеки, захисту персональних даних, технологічної залежності та нерівномірності доступу до цифрових ресурсів. Тому важливим завданням є формування ефективної державної політики у сфері розвитку інформаційних технологій та підтримки інноваційного підприємництва.

Таким чином, світовий ринок інформаційних технологій відіграє ключову роль у формуванні майбутнього бізнесу в умовах цифрової економіки. Активний розвиток цифрових технологій сприяє трансформації традиційних бізнес-моделей, підвищенню ефективності управління підприємствами та створенню нових можливостей для інноваційного розвитку. Основними тенденціями розвитку сучасного бізнесу є впровадження технологій штучного інтелекту, використання аналітики великих даних, розвиток хмарних обчислень та поширення цифрових платформ. Ці технології забезпечують підвищення конкурентоспроможності підприємств, сприяють оптимізації бізнес-процесів та формують нові механізми взаємодії з клієнтами.

У перспективі подальший розвиток цифрової економіки буде супроводжуватися поглибленням інтеграції інформаційних технологій у всі сфери

економічної діяльності. Це зумовлює необхідність активного впровадження інноваційних технологічних рішень, розвитку цифрових компетенцій та формування сприятливого середовища для функціонування сучасного бізнесу.

Джерела

1. Organisation for Economic Co-operation and Development. Digital Economy Outlook 2023. Paris: OECD Publishing, 2023.
2. World Bank. World Development Report 2021: Data for Better Lives. Washington, DC: World Bank, 2021.
3. United Nations Conference on Trade and Development. Digital Economy Report 2023. Geneva: UNCTAD, 2023.

С. В. ФЕДОРОВ

*здобувач четвертого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність “Менеджмент”,
НН ІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом
ORCID: 0009-0006-2017-8406*

Науковий керівник:

Г. А. БРАТУСЬ

*д-р екон. наук, проф., завідувач кафедри управління бізнесом,
НН ІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом
ORCID: 0000-0001-7151-3901*

УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ В УМОВАХ УСПІХУ: ПОДОЛАННЯ МОТИВАЦІЙНИХ БАР'ЄРІВ ЗА МОДЕЛЛЮ ADKAR ДЛЯ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ

Сучасне бізнес-середовище характеризується станом постійної турбулентності, яке в літературі описується концепцією VUCA-світу [3]. Для українських підприємств цей стан посилюється екстремальними викликами повномасштабної війни. Це вимагає від організацій надвисокої швидкості адаптації та скорочення життєвих циклів технологічних рішень [1].

У таких умовах виникає специфічна управлінська задача: складними для трансформації виявляються не кризові підприємства, а фінансово успішні компанії. Стабільний успіх формує “Парадокс Ікара”, який стає перешкодою для впровадження інновацій.

Ефективність трансформації залежить від розуміння фундаментальної різниці між зовнішньою зміною та внутрішнім переходом. За В. Бріджесом, зміна — це зовнішня подія, тоді як перехід — це внутрішній психологічний процес, через який проходять люди, адаптуючись до нової реальності.

Для управління цим переходом найбільш релевантним інструментарієм є модель ADKAR (Awareness, Desire, Knowledge, Ability, Reinforcement). Вона дозволяє декомпонувати процес трансформації на п'ять послідовних етапів індивідуального сприйняття.

В межах дослідження було проведено апробацію інструментів діагностики готовності до змін на базі успішного ІТ-підприємства. Оцінювання проводилося за п'ятибальною шкалою Лайкерта на основі “Формули змін” Р. Бекхарда [2]. Результати анкетування та аналізу вторинних даних (відгуки на DOU.ua, аналіз вакансій) представлені у таблиці.

Результати опитування співробітників ІТ-підприємства

Блок	№ Твердження (Скорочено)	Сер. бал
D (Незадоволеність)	D1 Мої поточні процеси є оптимальними і не потребують змін. [R] (інвертований = 1.5)	4.5
	D2 Я часто стикаюся з перешкодами	2.3
	D3 Я відчуваю загрозу з боку конкурентів, якщо ми незмінимось	3.0
Середній бал Блоку D (з урахуванням реверсивного D1)		2.3
V (Бачення)	V1 Керівництво пояснило, чому ми проводимо зміни	4.0
	V2 Я розумію позитивний вплив змін на клієнтів	4.4
	V3 Я бачу, як моя робота допомагає досягти бачення	3.6
Середній бал Блоку V		4
F (Перші кроки)	F1 Я чітко розумію завдання на найближчі 3 місяці	3.2
	F2 Я знаю, до кого звернутися з питаннями	4.8
	F3 Ми маємо необхідні ресурси для старту	3.7
Середній бал Блоку F		3.9

Аналіз результатів Блок V (4.0) та Блок F (3.9) демонструє високий рівень стратегічної комунікації та операційної підтримки. Співробітники розуміють мету і знають, де отримати допомогу. Блок D (2.3): виявлено критично низький рівень незадоволеності поточним станом. Співробітники сприймають поточні процеси як оптимальні (D1 = 1.5).

Отже, на підприємстві зафіксовано ефект, що в теорії менеджменту описується як “Парадокс Ікара” (Icarus Paradox) [4]. Оскільки показник D (Dissatisfaction) у формулі змін є мультиплікативним, його низьке значення фактично обнуляє зусилля в блоках V (Vision) та F (First Steps). Це свідчить про те, що бар’єрні точки зосереджені на перших двох етапах моделі ADKAR: Усвідомленні (Awareness) та Бажанні (Desire).

Управління змінами в сучасних умовах — це передусім управління індивідуальним психологічним переходом, а не лише коригування бізнес-процесів. Дослідження довело, що для успішного підприємства ключовим викликом є

подолання “Парадокса Ікара”. Ефективна трансформація можлива лише за умови свідомого проходження етапів Усвідомлення (Awareness) та Бажання (Desire), що створює необхідний імпульс для подолання організаційної інерції.

Джерела

1. *Талєб Н.* Чорний лебідь. Про (не)ймовірне у реальному житті / пер. з англ. М. Климчука. Київ : Наш формат, 2021. 392 с.
2. *Beckhard R., Harris R. T.* Organizational transitions: managing complex change. 2nd ed. Reading, Mass. : Addison-Wesley, 1987. 117 p.
3. *Bennett N., Lemoine G. J.* What VUCA really means for you. *Harvard Business Review*. 2014. Vol. 92, № 1/2. P. 31–37. URL: https://www.researchgate.net/publication/263926940_What_VUCA_really_means_for_you (дата звернення: 12.03.2026).
4. *Miller D.* The Icarus Paradox: How exceptional companies bring about their own downfall. *Business Horizons*. 1992. Vol. 35, № 1. P. 24–35. URL: <https://www.researchgate.net/profile/Danny-Miller-5/publication/4883713> (дата звернення: 16.03.2026)

Ю. ХИМЕНКО

*здобувачка третього курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність “Маркетинг”,
ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом*

Науковий керівник:

І. І. КАЛІНА

д-р екон. наук, проф.,

ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5662-6967>

ІНТЕРНЕТ-РЕКЛАМА ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ

У сучасній цифровій економіці інтернет-реклама стала одним із ключових інструментів просування товарів і послуг, формування брендів та розширення ринків збуту. Швидкий розвиток інформаційних технологій, зростання кількості користувачів Інтернету та активне використання соціальних мереж сприяють трансформації традиційних маркетингових комунікацій у цифрові. У таких умовах інтернет-реклама відіграє важливу роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств і розвитку сучасного бізнесу.

Інтернет-реклама є складовою системи цифрового маркетингу та включає такі інструменти, як пошукова реклама, банерна реклама, реклама у соціальних мережах, відеореклами, контент-маркетинг та інфлюенсер-маркетинг. Її головними перевагами є можливість точного таргетування аудиторії, вимірювання ефективності рекламних кампаній, персоналізація рекламних повідомлень та відносно нижча вартість у порівнянні з традиційними медіа [1].

За даними міжнародних аналітичних досліджень, глобальні витрати на рекламу у світі у 2024 році наблизилися до 1,1 трлн дол. США, що на 7,3 % більше порівняно з попереднім роком, причому основна частка приросту припадає саме на цифрову рекламу. При цьому у структурі рекламного ринку частка digital-реклами перевищує 65 % загальних рекламних витрат, що свідчить про домінування онлайн-каналів у сучасних маркетингових стратегіях [2].

Обсяг світового ринку інтернет-реклами продовжує активно зростати. Так, у 2024 році він становив близько 270 млрд дол. США, а вже у 2025 році очікується зростання до майже 299 млрд дол., з подальшим прогнозом до 659 млрд дол. до 2033 року. Загалом витрати на цифрову рекламу у 2025 році можуть перевищити 700 млрд дол., що підтверджує стрімку цифровізацію маркетингових комунікацій [2].

Структура онлайн-реклами також демонструє значну диверсифікацію каналів. Зокрема, у 2025 році глобальні витрати на пошукову рекламу становлять близько 295 млрд дол., рекламу у соціальних мережах – 210 млрд дол., медійну банерну рекламу – 145 млрд дол., відеореклами – понад 110 млрд дол. Така структура свідчить про зростання ролі цифрових платформ та мультимедійного контенту у взаємодії зі споживачами [3].

Значний розвиток інтернет-реклами спостерігається і на національних ринках. Наприклад, в Україні обсяг ринку digital-реклами у 2024 році досяг близько 18 млрд грн, що на 24 % більше, ніж у 2023 році. Зростання пов'язане з активним використанням відеореклами, соціальних мереж та платного пошуку, а також із розширенням електронної комерції [4].

Сучасні тенденції розвитку інтернет-реклами включають використання штучного інтелекту, автоматизованих систем закупівлі реклами (programmatic advertising), персоналізацію рекламного контенту, розвиток мобільної реклами та інтеграцію рекламних інструментів із соціальними мережами й електронною комерцією. Саме ці технології дозволяють підвищити точність таргетування, ефективність комунікації з клієнтами та рентабельність маркетингових кампаній.

Отже, інтернет-реклама виступає важливим фактором розвитку сучасного бізнесу, оскільки забезпечує швидке поширення інформації про товари і послуги, розширення клієнтської бази та підвищення конкурентоспроможності підприємств. Зростання обсягів цифрового рекламного ринку, розвиток новітніх технологій та збільшення кількості користувачів Інтернету свідчать про подальше посилення ролі онлайн-реклами у системі маркетингових комунікацій підприємств.

Джерела

1. *Каліна І. І., Хайдарова Т. М., Сабірова І. М.* Механізм впливу цифрової маркетингової комунікації на споживача в умовах військового стану країни. *МАУП. Економічні науки*. 2023. Вип. 3 (70). Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2023. С. 52-57. <https://doi.org/10.32689/2523-4536/70-8>
2. Digital 2025: Global Advertising Trends. *DataReportal*. URL: https://international.advertisingsolutions.com/blog/digital-advertising-statistics/?utm_source=chatgpt.com
3. SkyQuest. Internet Advertising *Market Size Report*. https://marketingltb.com/blog/statistics/digital-advertising-statistics/?utm_source=chatgpt.com
4. *Луханіна К.* (2024). Глобальні тренди інтернет-маркетингу: сучасний вимір та майбутні трансформації. *Економіка та суспільство*. (60). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-34>

М. С. ШИМАНСЬКИЙ

*аспірант, кафедра адміністративного, фінансового та банківського права,
Навчально-науковий інститут права ПрАТ “ВНЗ “МАУП”
ORCID: 0009-0009-8772-6376*

Науковий керівник:

В. А. БОРТНИК

*канд. юрид. наук, доц.,
завідувач кафедри адміністративного, фінансового та банківського права
Навчально-науковий інститут права ПрАТ “ВНЗ “МАУП”
ORCID: 0000-0002-1226-6215*

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ

Інтелектуальна власність є важливою складовою функціонування будь-якого комерційно успішного бізнесу, оскільки за умови формування продуманої стратегії щодо ідентифікації, управління, захисту та комерціалізації відповідних об'єктів суб'єкт господарювання отримує ефективний інструмент для максимізації доходів та розширення ринкової присутності. Водночас без належного менеджменту інтелектуальна власність не здатна повною мірою виконувати цю функцію. Вона потребує системного управління та стратегічного підходу для того, щоб перетворитися на економічний актив, який забезпечує бізнесу конкурентні переваги.

Залежно від сфери діяльності бізнесу, рівня інноваційності та фінансових можливостей суб'єкта господарювання актуальності набувають різні об'єкти інтелектуальної власності.

Торговельні марки (знаки для товарів і послуг)

Це один із найбільш поширених об'єктів інтелектуальної власності, який за умови належної реєстрації:

- надає правовласнику виключне право використовувати позначення та забороняти його використання іншим особам;
- дозволяє реєструвати доменні імена у доменній зоні “.ua” для просування товарів чи послуг онлайн;
- може виступати цінним нематеріальним активом, що приносить дохід через ліцензування або франчайзинг;
- у разі набуття значної комерційної цінності може бути відчужений третім особам;
- сприяє формуванню впізнаваності бренду та довіри споживачів;
- відкриває можливості для міжнародної реєстрації за Мадридською системою

Водночас відсутність своєчасної реєстрації торговельної марки, зокрема на етапі запуску стартапу або становлення бізнесу, може створити суттєві проблеми у майбутньому, пов'язані із захистом від копіювання та використання тотожних чи схожих позначень іншими особами.

Промислові зразки

У разі ведення бізнесом діяльності, що ґрунтується на створенні унікальних дизайнерських рішень, отримання правової охорони у формі промислового зразка може бути надзвичайно доречним. Це стосується, зокрема, суб'єктів господарювання у сфері моди, меблевого виробництва, дизайну упаковки, електроніки, автомобільної індустрії та виробництва побутових товарів.

Показовим прикладом активного використання прав інтелектуальної власності для захисту дизайну продукції є діяльність міжнародного бренду спортивного одягу та взуття “Puma”. Компанія систематично реєструє промислові зразки щодо дизайну моделей спортивного взуття та використовує їх для протидії копіюванню з боку конкурентів. Зокрема, у спорах, що розглядалися органами Європейського Союзу з інтелектуальної власності та судами ЄС, компанія оскаржувала реєстрації та використання дизайнів взуття інших компаній, посилаючись на власні більш ранні зареєстровані промислові зразки.

Винаходи/корисні моделі

Для бізнесу, діяльність якого пов'язана зі створенням нових технічних рішень, важливим інструментом є патентування винаходів або корисних моделей. Отримання патенту дозволяє правовласнику виключно використовувати відповідну технологію та забороняти її використання іншим особам без згоди, що може забезпечити суттєві конкурентні переваги на ринку.

Окрім цього, наявність патентного портфеля часто розглядається інвесторами як важливий показник інноваційного потенціалу компанії та може сприяти залученню інвестицій.

Авторське право

Об'єкти авторського права мають особливе значення для бізнесів, діяльність яких пов'язана зі створенням програмного забезпечення, цифрового

контенту, дизайну, рекламних матеріалів, аудіовізуальних творів та інших результатів творчої діяльності. Правова охорона об'єктів авторського права дозволяє контролювати використання таких об'єктів, отримувати винагороду за їх використання та ефективно протидіяти неправомірному копіюванню або розповсюдженню.

Комерційна таємниця

У разі ведення бізнесом діяльності, що передбачає створення унікальних продуктів або технологічних рішень, доцільним може бути збереження відповідних технологій, рецептур, алгоритмів або бізнес процесів у режимі комерційної таємниці та уникнення реєстраційних процедур для їх захисту.

У деяких випадках патентування певного продукту або способу може бути недоцільним, оскільки воно передбачає розкриття суті технічного рішення у патентній документації, яка після публікації стає загальнодоступною. За таких обставин підприємство може обрати стратегію захисту відповідної інформації як комерційної таємниці шляхом обмеження доступу до неї та запровадження внутрішніх процедур конфіденційності.

Класичними прикладами використання такого підходу є рецепт напою Соса-Сола або оригінальна рецептура курячих страв мережі KFC, які протягом десятиліть зберігаються у суворій таємниці та становлять важливу складову конкурентної переваги відповідних компаній.

Джерела

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Офіційний вісник України*. 2003. № 11. С. 7. Ст. 461.
2. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15 грудня 1993 р. № 3689-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 7. Ст. 36.
3. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15 грудня 1993 р. № 3688-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 7. Ст. 34.
4. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15 грудня 1993 р. № 3687-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 7. Ст. 32.
5. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01 грудня 2022 р. № 2811-ІХ. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 57. С. 2. Ст. 166.

ПСИХОЛОГІЯ І СОЦІАЛЬНІ НАУКИ МАЙБУТНЬОГО: МОЛОДЬ ЯК РУШІЙ ІННОВАЦІЙ

О. Г. АШИХМИН

*здобувачка третього курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність “Психологія”,
ФІФСК, Сумський державний університет*

Науковий керівник:

Т. В. ІВАНОВА

*канд. психол. наук., доц.,
КППСТ, Сумський державний університет
<https://orcid.org/0000-0002-9394-8858>*

КОГНІТИВНІ СПОТВОРЕННЯ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНОЇ ТРИВОГИ У МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ

Когнітивні спотворення розглядають як стійкі систематичні відхилення в інтерпретації інформації, що виникають у процесі сприйняття, оцінювання й прийняття рішень та ведуть до передбачуваних помилок судження. Їх ключова психологічна особливість полягає в тому, що вони не є випадковими, а відтворюються за подібних умов, насамперед за дефіциту часу, високої невизначеності, емоційного напруження та загрози (Murata et al., 2015).

У сучасних вітчизняних дослідженнях когнітивні спотворення розглядаються як механізм, що систематично впливає на якість рішень у складних професійних умовах. Типові спотворення (ефект якоря, підтверджувальне упередження, групове мислення) знижують ефективність спільної діяльності, однак розвиток критичного мислення та усвідомлення власних когнітивних пасток можуть частково нейтралізувати ці впливи (Осичка & Ясинська, 2024). Додатково підкреслюється, що поєднання обмежених когнітивних ресурсів, емоційного напруження та інформаційного перевантаження створює умови для систематичних відхилень у процесі оцінювання та вибору (Доцевич, 2025).

Когнітивні спотворення розглядають як чинники депресивної та тривожної симптоматики і як мішені когнітивної реструктуризації. Викривлене не-

гативне мислення може порушувати здатність до адаптивної емоційної регуляції та стимулювати депресивні прояви (Rnic et al., 2016).

Соціальна тривога — це страх соціальних ситуацій, у яких може виникнути збентеження (наприклад, ведення розмови, зустрічі з незнайомцями, побачення) або існує ризик негативної оцінки з боку інших (наприклад, вважатиметься дурним, слабким або тривожним). Соціальна тривожність передбачає занепокоєння щодо свого соціального статусу, ролі та поведінки (VandenBos, 2015).

Передусім соціальна тривога розглядається в межах когнітивних моделей, відповідно до яких центральним чинником її підтримання є спотворена обробка соціальної інформації. Соціальна тривога визначається як стійкий страх негативної оцінки, що супроводжується униканням соціальних ситуацій або їх переживанням із вираженим дистресом (Wolitzky-Taylor & LeBeau, 2023).

Феномен соціальної тривоги розглядається як наслідок систематичних когнітивних спотворень — катастрофізації, селективної уваги до ознак негативної оцінки, тенденції до негативної інтерпретації нейтральних соціальних сигналів (Кокун, 2012). Такі когнітивні механізми створюють замкнене коло тривожних очікувань і поведінкового уникання.

Отже, соціальна тривога постає як складний багатовимірний психологічний феномен, що охоплює когнітивні, емоційні, поведінкові та соціальні компоненти. Ключову роль у її формуванні та підтриманні відіграють когнітивні механізми — спотворена обробка соціальної інформації, негативні автоматичні думки, катастрофізація, селективна увага до ознак можливого осуду та нестабільні соціальні порівняння.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває дослідження особливостей когнітивних спотворень у молодих людей із різними типами соціальної тривоги, що дозволить глибше зрозуміти психологічні механізми її формування та підтримання.

Джерела

1. Доцевич Т. Прийняття рішень: когнітивні упередження і психологія. *Наукові перспективи*. 2025. № 12 (66). С. 2247–2257. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-12\(66\)-2247-2257](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-12(66)-2247-2257).
2. Кокун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця. Київ: Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, 2012. 200 с.
3. Осичка О. В., Ясинська С. Ю. Вплив когнітивних упереджень на прийняття рішень в Agile-командах. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія “Економіка та управління”*. 2024. № 16. С. 38–47. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-16-04-16>.
4. Murata A., Nakamura T., Karłowski W. Influence of cognitive biases in distorting decision making and leading to critical unfavorable incidents. *Safety*. 2015. Vol. 1, No. 1. P. 44–58. DOI: <https://doi.org/10.3390/safety1010044>.
5. Rnic K., Dozois D. J. A., Martin R. A. Cognitive distortions, humor styles, and depression. *Europe's Journal of Psychology*. 2016. Vol. 12, No. 3. P. 348–362. DOI: <https://doi.org/10.5964/ejop.v12i3.1118>.

6. *VandenBos G. R. (Ed.). APA Dictionary of Psychology. 2nd ed. Washington, DC: American Psychological Association, 2015. DOI: <https://doi.org/10.1037/14646-000>.*
7. *Wolitzky-Taylor K., LeBeau R. T. Recent advances in the understanding and psychological treatment of social anxiety disorder. Faculty Reviews. 2023. Vol. 12. Article 8. DOI: <https://doi.org/10.12703/r/12-8>.*

К. Ю. БЕРДНИК

здобувачка першого курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності “Психологія”

факультету педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв, Ніжинський державний університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник:

О. Д. КРЕСАН

канд. психол. наук, доцент кафедри загальної та практичної психології, факультет педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв,

Ніжинський державний університет імені М. Гоголя

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7982-4533>

АКАДЕМІЧНА ТРИВОЖНІСТЬ СТУДЕНТІВ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ

Сучасний освітній простір висуває високі вимоги до інтелектуального рівня, автономності та відповідальності студентів за результати навчання. У цих умовах проблема академічної тривожності набуває особливої актуальності, оскільки вона безпосередньо детермінує емоційний стан, навчальну мотивацію та ефективність когнітивної діяльності здобувачів освіти. Ситуації оцінювання, інтенсифікація навчального навантаження та необхідність адаптації до нових соціально-психологічних умов часто супроводжуються станом внутрішнього напруження.

Дослідженню феномену тривожності в освітньому контексті присвячено праці багатьох провідних науковців, зокрема Ч. Спілбергера, М. Зайднера та Р. Пекрана. У їхніх роботах академічна тривожність розглядається як специфічний стан, що виникає внаслідок розриву між вимогами освітнього середовища та суб'єктивною оцінкою власних ресурсів студента [5; 6].

Академічна тривожність не є лінійним явищем; вона має мультифакторну природу. Як зазначає М. Зайднер, ключовими детермінантами її виникнення є поєднання особистісної схильності до тривожності та ситуативних оціночних факторів [4]. Серед основних причин варто виділити:

- Когнітивні чинники: страх перед інтелектуальною неспроможністю та негативною соціальною оцінкою.

- Ситуативні чинники: іспити, публічні виступи, академічні дедлайни та значний обсяг самостійної роботи.
- Соціально-психологічні: завищені очікування з боку родини та висока конкурентність у студентській групі.

Особливістю прояву академічної тривожності є її двоякий вплив на діяльність, що базується на законі Єркеса-Додсона. Оптимальний рівень тривоги може виступати стимулом для мобілізації зусиль, тоді як надмірне напруження призводить до дезорганізації когнітивних процесів — погіршення пам'яті, зниження концентрації уваги та виникнення “ментальних блоків” під час контрольних заходів [3].

У сучасних умовах трансформації освітнього середовища прояви академічної тривожності набувають нових форм. Зокрема, розвиток цифрових технологій та поширення дистанційного навчання сприяють появі феномену так званої “техно-тривожності”, що пов'язана з переживаннями щодо можливих технічних збоїв під час онлайн-тестування або виконання електронних завдань. Крім того, тривале дистанційне навчання та зменшення безпосереднього міжособистісного спілкування можуть знижувати рівень соціальної підтримки, яка традиційно відіграє важливу роль у подоланні стресових ситуацій.

Прояви академічної тривожності можуть спостерігатися на різних рівнях функціонування особистості. Для наочності порівнюємо у таблиці:

Специфіка прояву тривожності студентів у різних сферах

Сфера прояву	Основні симптоми та ознаки
Фізіологічна	Прискорене серцебиття, тремор, вегетативні розлади перед сесією
Емоційна	Почуття безпорадності, дратівливість, страх невдачі
Поведінкова	Академічна прокрастинація, уникнення занять, надмірна самокритика

Емпіричні дослідження свідчать, що студенти з високим рівнем внутрішнього локусу контролю демонструють нижчий рівень деструктивної тривожності та кращу адаптацію до навчального процесу [4]. Отже, розвиток навичок психологічної саморегуляції та формування стресостійкості студентів є важливою умовою ефективного функціонування сучасного освітнього середовища.

Таким чином, академічна тривожність є складним психологічним явищем, що формується під впливом особистісних і соціально-освітніх чинників. За відсутності належної психологічної підтримки вона може негативно впливати на навчальну діяльність студентів і їхнє психологічне благополуччя. Тому важливим завданням сучасної вищої освіти є створення умов, які сприятимуть розвитку стресостійкості та ефективних стратегій саморегуляції у студентської молоді.

Джерела

1. Rotter J. B. Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs*. 1966. Vol. 80. № 1. 28 p.

2. Fisher J. Technology anxiety // Handbook of Stress, Medicine, and Health / ed. by C. L. Cooper. Boca Raton : CRC Press, 1996. P. 145–160.
3. Spielberger C. D. State-Trait Anxiety Inventory for Adults : Manual. Palo Alto, CA : Mind Garden, 1983. 76 p.
4. Zeidner M. Test Anxiety: The State of the Art. New York : Plenum Press, 1998. 440 p.
5. Pekrun R. Emotions in Education. London : Academic Press, 2014. 360 p.

В. П. БЕСПАЛОВ

*здобувач третього курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, спеціальність 053 “Психологія”,
НН ІПСН, Міжрегіональна Академія управління персоналом
<https://orcid.org/0009-0006-2643-0035>*

Науковий керівник:

О. Л. ШОПША

*канд. психол. наук, доцент кафедри психології,
НН ІПСН, Міжрегіональна Академія управління персоналом
<https://orcid.org/0000-0002-2192-8911>*

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФЕНОМЕНУ СПІВЗАЛЕЖНОСТІ У ЖІНОК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вступ. Військовий стан як макростресор актуалізує деструктивні моделі сімейної взаємодії. Співзалежність у жінок сьогодні розглядається як системна модель дезадаптації, що блокує особистісний ресурс та руйнує ментальне здоров'я в умовах тривалої кризи.

Мета роботи — теоретично обґрунтувати чинники та механізми формування співзалежності у жінок в сучасних умовах.

Виклад матеріалу.

1. Концептуалізація явища. Аналіз наукових джерел (Т. Сермак, Б. Уайнхолд, А. Лиманкіна) виявляє відсутність єдиного дефінітивного підходу. Західні науковці фокусуються на психогенезі та діагностиці, тоді як вітчизняна школа розглядає співзалежність як багаторівневу модель адаптації, що базується на дифузії ідентичності та зміщенні життєвих центрів на об'єкт залежності [1; 3].

2. Етіологія та структура синдрому. Провідним чинником розвитку співзалежності є дитяча травматизація в дисфункційних сім'ях, що формує ненадійний тип прив'язаності. Співзалежність охоплює когнітивний (заперечення реальності), емоційний (тривога, провина) та поведінковий (гіперконтроль) рівні. Це призводить до втрати особистісних кордонів та соматизації стресу [5].

3. Гендерні та соціокультурні аспекти. У жінок розвиток синдрому часто корелює з кризою середнього віку та екзистенційною переоцінкою життя. Етнокультурні стереотипи "жертвної жінки" та гендерна нерівність легітимізують співзалежність як копінг-стратегію. Дитячий досвід спонукає жінку сприймати патологічні стосунки як норму, реалізуючи потребу в контролі через вибір залежного партнера [1].

4. Динаміка в умовах військового стану. Війна виступає каталізатором дезадаптивних копінгів. Співзалежність може тимчасово забезпечувати ілюзію емоційної підтримки, проте швидко трансформується у патологічний стан. Потреба в контролі над близькими за умов зовнішньої загрози породжує агресію, високу тривожність та руйнацію суб'єктності [4].

5. Напрями психокорекції. Допомога має бути системною і включати заходи з підвищення резильєнтності та емоційного інтелекту. Згідно з Національною програмою психічного здоров'я (ініціатива Олени Зеленської), корекція повинна орієнтуватися на посттравматичне відновлення, усвідомлення власних потреб та відновлення здатності жінки до автономної самореалізації [2].

Висновки. Співзалежність у жінок є патологічним новоутворенням, що вимагає комплексної корекції на фізіологічному, емоційному та соціальному рівнях. Ефективність терапії залежить від відновлення ідентичності жінки та її сепарації від деструктивної моделі функціонування в кризових умовах.

Джерела

1. Лиманкіна А. І. Теоретико-методологічні засади дослідження співзалежності як психологічного феномену. *Вісник післядипломної освіти*. 2022. Вип. 21(50). С. 132–148.
2. Титаренко Т. М. Кризове психологічне консультування. К.: Главник, 2004. 96 с.
3. Уайнхолд Б., Уайнхолд Дж. Звільнення від співзалежності / пер. з англ. К.: Клас, 2002. 224 с.
4. Bacon I., Conway J. Co-dependency and the impact on family relationships. *Journal of Clinical Psychology*. 2023. Vol. 79. P. 880–895.
5. Cermak T. L. Diagnosing and Treating Co-dependence. Johnson Institute, 1986. 192 p.

А. В. БОГОСЛАВ

здобувач першого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності А2 “Дошкільна освіта”

факультету соціально-педагогічної та мистецької освіти

Мелітопольського державного педагогічного університету

ім. Б. Хмельницького

Науковий керівник:

І. І. НЕГРІЙ

викладач-стажист кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи

Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-3019-2173>

ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З РОДИНОЮ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ

Сучасна система освіти орієнтується на формування партнерських відносин між закладом дошкільної освіти та родиною. Сім'я є першим соціальним середовищем розвитку дитини, де формуються її базові цінності, норми поведінки та емоційні зв'язки. Водночас ефективність виховання значною мірою залежить від узгодженості впливів сім'ї та педагогів-вихователів. Тому питання налагодження продуктивної взаємодії між закладом дошкільної освіти (ЗДО) і батьками/опікунами набуває особливої актуальності.

Проблема взаємодії закладу дошкільної освіти з родиною має ґрунтовні історико-педагогічні традиції. Значний внесок у дослідження ролі сім'ї у вихованні дитини зробили відомі педагоги та мислителі, зокрема І. Бех, К. Ушинський, С. Русова, А. Макаренко, В. Сухомлинський, які підкресливали важливість єдності сімейного та суспільного виховання. У сучасній педагогічній науці питання співпраці ЗДО та родини активно досліджують А. Богуш, О. Кононко, Т. Корж, Т. Піроженко, С. Лозинська, Н. Калагурка, Н. Алєндар, Н. Семенова та інші.

Важливим нормативним підґрунтям організації співпраці закладу дошкільної освіти з родиною є Базовий компонент дошкільної освіти (БКДО, 2021), у якому наголошується на необхідності партнерської взаємодії педагогів і батьків для забезпечення всебічного розвитку дитини. У контексті зазначеного взаємодія ЗДО та родини розглядається як важлива умова створення сприятливого освітнього середовища та гармонійного розвитку дітей дошкільного віку.

У сучасних умовах взаємодія ЗДО з родиною ґрунтується на принципах партнерства, довіри, відкритості та взаємоповаги. Педагоги виступають не лише організаторами освітнього процесу, а й консультантами та помічниками батьків у питаннях виховання та розвитку дітей.

Згідно з БКДО (2021), можна сміливо стверджувати, що взаємодія з батьками є невід'ємною частиною навчального процесу. Кожен освітній компонент містить пункт “Участь батьків”, у якому зазначено, що вони мають робити для кращого формування певних навичок і компетентностей у дітей [1].

Дуже слушно виразив свою думку Я. Корчак, сказавши “Конфлікт між родиною і школою лягає усім тягарем на дитину” [3]. Якщо ЗДО і батьки, або особи які їх замінюють будуть працювати окремо, без будь якої взаємодії, то це буде негативно впливати на дитину: вона буде перенавантаженою та не розумітиме в якому напрямку їй рухатися.

Важливим чинником в вихованні є поведінка дорослих як вихователів, так і батьків. Якщо в садочку дитина бачить доброзичливе та поважливе ставлення один до одного, а вдома образливі слова та сварки, вона просто не буде розуміти як правильно все ж таки себе поводити. Буде відбуватися внутрішній конфлікт ніби між двома кардинально різними світами, але як говорить практика поганий приклад дитина засвоює краще.

Встановленню тісного і постійного контакту закладу дошкільної освіти і сім'ї сприяють індивідуальні бесіди батьків з вихователями. Їх зміст може бути різноманітним, але головною метою є педагогічна освіта батьків. Індивідуальні бесіди з батьками відбуваються як з ініціативи педагогів, так і з ініціативи батьків. Потрібно заохочувати інтерес батьків до питань виховання, їхню ініціативу в бесіді з педагогом [2].

Активізації виховного потенціалу сім'ї сприяють колективні форми роботи: батьківські збори, диспути, конференції, відкриті заняття, зустрічі за круглим столом, семінари-практикуми, дні відкритих дверей тощо [2].

Отже, ефективна ЗДО з родиною створює єдиний виховний простір, сприяє всебічному розвитку дитини та формує її соціальну компетентність. До ключових форм співпраці належать батьківські збори, індивідуальні консультації, тренінги, майстер-класи, спільні заходи, проєктна діяльність та використання ІКТ для оперативного обміну інформацією. Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні нових моделей партнерської взаємодії та оцінці ефективності інтеграції традиційних і інноваційних форм комунікації для гармонійного розвитку дітей.

Джерела

1. Базовий компонент дошкільної освіти України (нова редакція, 2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0033729-21#Text> (дата звернення: 09.03.2026).
2. Корж Т. Партнерська взаємодія педагогів закладу дошкільної освіти з батьками вихованців як умова забезпечення особистісного зростання дитини. Матеріали всеукраїнської наук.-практ. конф. “Удосконалення виховного процесу в закладах освіти як основа соціокультурного зростання дітей та молоді”. URL: <https://surl.li/lrtsyw> (дата звернення: 09.03.2026).
3. Кузьмінський А., Омеляненко В. Педагогіка родинного виховання: навч. посіб. URL: <https://surl.li/krarys> (дата звернення: 09.03.2026).

Д. О. БУГАЙ

*здобувачка першого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність “Психологія”,
НН ІПСН, Міжрегіональна Академія управління персоналом*

Науковий керівник:

І. А. СТОРОЖУК

*канд. істор. наук, доцентка кафедри філософії та соціальних дисциплін,
НН ІПСН МАУП, Міжрегіональна Академія управління персоналом
ORCID: 0000-0002-1321-4900*

МОЛОДІЖНІ ІНІЦІАТИВИ ПЦУ У ПОДОЛАННІ ТРАВМ ВІЙНИ (2014–2026 рр.)

У складних реаліях повномасштабної війни питання духовної та соціальної опори набуло критичної актуальності для українського суспільства. Сьогодні українці як ніколи потребують комплексного захисту: від психологічної реабілітації до матеріальної стабільності. Саме тому в період російсько-української війни релігійні організації, зокрема Православна Церква України, активно долучилися до збору допомоги, підтримки внутрішньо переміщених осіб, співпраці з міжнародними фондами та організації тимчасових прихистків. Реагуючи на нові виклики церква розширює поле своєї діяльності у сучасному суспільстві. Поряд із богослужінням і духовним наставництвом вона виконує важливі соціальні функції: підтримує постраждалих від війни, організовує благодійні акції, працює з молоддю та співпрацює з громадськими організаціями. Таким чином, церковна діяльність трансформується у форму активного соціального служіння.

Ключову роль у цій модернізації відіграють молоді священники та волонтери. Вони активно залучаються до гуманітарних і соціальних проєктів, працюють із внутрішньо переміщеними особами, військовими та молоддю. Використання сучасних комунікацій і нових форм організації роботи дозволяє зробити служіння більш системним та ефективним.

Знаковою у цьому відношенні є соціальна та гуманітарна діяльність Православної Церкви України та громадської організації “Елеос-Україна”. Після 2014 року зазначені структури розгорнули широку мережу допомоги для військових, ветеранів, переселенців, жінок і дітей, які постраждали від війни. “Елеос-Україна” координує гуманітарні програми, співпрацює з благодійними фондами та розвиває мережу соціального служіння [1].

Основним майданчиком для впровадження соціальних інновацій стала ГО “Елеос-Україна”. Співпрацюючи з ПЦУ, організація створила довготривалі програми підтримки, що виходять далеко за межі разових гуманітарних акцій. Особлива увага у програмах приділяється найбільш вразливим кате-

горіям населення, допомагаючи людям відновити соціальні зв'язки та повернутися до повноцінного життя.

Зокрема, проєкт “Поруч з тобою” — це рішуча відповідь молодого покоління священнослужителів на трагедію сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом (СНПК). Саме молоді священники, діючи як професійні кризові менеджери, забезпечують комплексну підтримку постраждалим, поєднуючи щире християнське служіння з найвищими міжнародними стандартами допомоги. Даний проєкт було реалізовано в Івано-Франківській та Київській областях [3].

Серед заходів які вживаються для допомоги жертвам СНПК є: перебування в шелтері, дистанційна допомога, гуманітарна допомога, допомога психологів, соціальна допомога, медична допомога, допомога з пошуком роботи, правова допомога та додаткова реабілітація.

Логічним продовженням цієї розгалуженої системи допомоги стала розбудова безпечних просторів для найменш захищених верств населення. З ініціативи ГО “Елеос-Україна” було створено мережу шелтерів Святої Ольги — притулків для жінок і дітей, які постраждали від насильства або жахів війни. У шелтерах люди отримують житло, психологічну та юридичну допомогу, а також можливість пройти соціальну реабілітацію. Керують цими процесами молоді менеджери та волонтери, які забезпечують роботу п'яти локацій, перша з яких з'явилася в Бучі ще у 2020 році. Важливим елементом цієї мережі є Жіночий Хаб у Чернігові — великий ком'юніті-центр, де фізична реабілітація та психосоціальна підтримка допомагають жінкам інтегруватися в мирне життя через тренінги та групи взаємодопомоги [5].

Водночас соціальне служіння молодих представників Церкви не обмежується лише наслідками воєнних дій; воно сягає глибинних соціальних проблем, які часто залишаються “невидимими” або стигматизованими. Молодь ПЦУ активно долучається до програм паліативної допомоги, підтримки людей, які живуть із ВІЛ/СНІД, та реабілітації осіб із залежностями. Такі ініціативи, як Всеукраїнська конференція “Віра за життя – 2024”, демонструють єдність Церкви, держави та громадського сектору в боротьбі за людську гідність. Участь в заході прийняли взяли понад 50 представників церков, релігійних і громадських організацій та державних структур.

Більше того, робота набуває системного освітнього характеру: курс “ВІЛ: Віра. Толерантність. Надія” вже впроваджено у семи релігійних навчальних закладах. Особливу роль у цій просвітницькій місії відіграють капелани — 843 фахівці пройшли тренінг “Н=Н” (Невизначуваний = Непередаваний), що докорінно змінило ставлення до людей з ВІЛ у лавах ЗСУ та підвищило рівень медичної грамотності серед військових [6]. Таким чином, через поєднання віри, професіоналізму та емпатії, молодь ПЦУ формує нове обличчя сучасної Церкви — дієвої, толерантної та відкритої до викликів сучасності.

Таким чином, у 2014–2026 рр. соціальна діяльність ПЦУ трансформувалася у стратегічний елемент системи національної безпеки, де Церква постає повноцінним суб'єктом гуманітарної та психосоціальної політики держави. Через розбудову мережі соціального партнерства з організаціями на кшталт

“Елеос-Україна”, молодь ПЦУ виступає каталізатором модернізації Церкви, перетворюючи її на відкриту патріотичну структуру, що забезпечує духовну незалежність, ресоціалізацію ветеранів та громадянську згуртованість українського суспільства.

Джерела

1. Елеос-Україна – спільнота небайдужих. <https://eleos.com.ua>
2. Річні звіти – Елеос Україна. <https://eleos.com.ua/richni-zvity/>
3. Проект “Поруч з тобою”. <https://eleos.com.ua/poruch-z-toboju-by-your-side/>
4. Реабілітаційний шелтер для жінок, що постраждали від війни. <https://rubryka.com/2022/12/11/merezha-organizatsij-eleos-ukrayina-vidkryla-reabilitatsijnyj-shelter-dlya-zhinok-ta-divchat-kotri-postrazhdaly-vid-seksualnyh-zlochyniv/>
5. Шелтери для жертв СНПК. <https://eleos.com.ua/eleos-tse-myloserdya-a-spravzhnye-myloserdya-vyuavlyayetsya-u-diyah/>
6. Звіт Елеос за 2024 р. <https://eleos.com.ua/richni-zvity/>
7. Церква і допомога людям із залежностями. <https://ktv.odessa.ua/novosti/cerkva/uk/bolno-cerkva-i-ludi-hvori-na-snid.html>

Т. О. ВАСИЛЕЦЬ

здобувачка першого курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність “Психологія”

*Навчально-наукового інституту Менеджменту і маркетингу,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця*

Науковий керівник:

Н. О. СВІТЛИЧНА

канд. психол. наук, доц., доцент кафедри психології і соціології

Навчально-наукового інституту Менеджменту і маркетингу,

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7891-6295>

ОСОБЛИВОСТІ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Соціально-економічна нестабільність та воєнний стан в Україні зумовлюють значне психоемоційне навантаження на населення. За таких умов фармацевти виконують важливу соціальну функцію, що підсилює рівень їхньої професійної відповідальності та стресового навантаження. Специфіка діяльності – багатозадачність, комунікативне навантаження та дотримання професійних стандартів незалежно від зовнішніх обставин – вимагає високих адаптаційних спроможностей. Дефіцит таких спроможностей може нівелювати

лювати впевненість фахівця у власній компетентності, що робить вивчення резильєнтності критично важливим.

Наукове дослідження резильєнтності як механізму адаптації особистості активно розпочалося у другій половині ХХ ст. та набуло розвитку у працях К. М. Connor та J. R. T. Davidson [9], присвячених операціоналізації цього конструкту. Сучасні вітчизняні науковці Г. Лазос [5], О. Кокун [3], Е. Грішин [2] розглядають феномен як багатовимірний динамічний процес психологічної адаптації до стресогенних умов. Особливе місце у вивченні професійного аспекту посідають праці О. Чиханцової [7], яка визначає резильєнтність персоналу як стратегічну передумову стабільного функціонування організації, що забезпечує професійне зростання фахівців та запобігає їхньому вигоранню. Мета роботи — визначити особливості взаємозв'язку між рівнем резильєнтності та професійною самоефективністю у фармацевтичних працівників.

Резильєнтність у професійному контексті охоплює емоційну саморегуляцію, когнітивну гнучкість, самоефективність та оптимістичну налаштованість [7]. Для перевірки ролі професійної самоефективності у діяльності фармацевтів, які працюють в умовах воєнного стану, обрано комплексний діагностичний інструментарій. Програма емпіричного дослідження включає використання Шкали резильєнтності Коннора–Девідсона CD-RISC-10 (К. М. Connor, J. R. T. Davidson) в адаптації В. В. Школіної [8], текст якої представлено у довіднику за редакцією О. М. Кокуна [4]; Опитувальника професійної самоефективності (Т. Rigotti, В. Schyns, G. Mohr) в адаптації О. В. Креденцер, опублікованої у практикумі за редакцією Л. М. Карамушки [6] — для визначення впевненості працівників у власній здатності ефективно виконувати професійні обов'язки. Разом із цим для контекстуального підтвердження актуальності дослідження включено третю валідовану методику — шкалу PSS-10 (Perceived Stress Scale) — для оцінки загального рівня суб'єктивного стресу серед респондентів [1]. Такий підхід дозволить проаналізувати резильєнтність не лише як механізм відновлення, а як інтегральний процес, що забезпечує стабільність професійних результатів.

Отже, проведений теоретичний аналіз підтверджує, що резильєнтність є базовою передумовою успішного професійного функціонування фармацевтів у кризових умовах. Очікується, що результати емпіричного дослідження дозволять виявити характер взаємозв'язку між особистісною стійкістю та рівнем професійної самоефективності фахівців. Це стане підґрунтям для розробки практичних рекомендацій щодо збереження працездатності та психологічного благополуччя персоналу аптечних закладів в умовах тривалого соціального стресу.

Джерела

1. Вельдбрехт О. О., Таєровецька Н. І. Шкала сприйнятого стресу (PSS-10): адаптація та апробація в умовах війни. *Психологія: теорія і практика*. 2022. Вип. 2 (10). С. 24–35. DOI: <https://doi.org/10.26661/2310-4368/2022-2-2>.

2. *Гришин Е. О.* Резильєнтність особистості: сутність феномену, психодіагностика та засоби розвитку. *Теорія і практика психології*. 2021. № 64. С. 44–58. DOI: <https://doi.org/10.34142/23129387.2021.64.04>.
3. *Кокун О. М.* Життєстійкість і резильєнтність людини в сучасному світі: теорія, дослідження, практика : монографія. Київ : Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2025. 214 с.
4. *Кокун О. М., Мельничук Т. І.* Резильєнс-довідник: практ. посіб. Київ : Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2023. 25 с.
5. *Лазос Г. П.* Резильєнтність: концептуалізація понять, огляд сучасних досліджень. *Актуальні проблеми психології*. Т. 3: Консультативна психологія і психотерапія. 2018. Вип. 14. С. 26–64.
6. Методики дослідження психічного здоров'я та благополуччя персоналу організацій : психол. практикум / Л. М. Карамушка, О. В. Креденцер та ін.; за ред. Л. М. Карамушки. Київ : Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2023. 76 с.
7. *Чиханицьова О. А.* Резильєнтність персоналу як ключовий фактор стійкості та ефективності компанії. Інноваційне підприємництво: стан та перспективи розвитку : зб. матеріалів X Міжнар. наук.-практ. конф. Київ : КНЕУ ім. Вадима Гетьмана, 2025. С. 611–614.
8. *Школіна В. В.* Адаптація та апробація україномовної версії шкали резильєнтності Коннора-Девідсона (CD-RISC-10). *Український ревматологічний журнал*. 2020. № 2 (80). С. 51–55. DOI: 10.32471/rheumatology.2707-6970.80.15236.
9. *Connor K. M., Davidson J. R. T.* Development of a New Resilience Scale: The Connor–Davidson Resilience Scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety*. 2003. Vol. 18, No. 2. P. 76–82. DOI: 10.1002/da.10113.

О. П. ВІТЯЗЬ

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 2 курсу,
спеціальність “Психологія”
факультету педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв,
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Науковий керівник:

О. Д. КРЕСАН

канд. психол. наук, доцент кафедри загальної та практичної психології,
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
<https://orcid.org/0000-0002-7982-4533>

ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ КОМУНІКАТИВНИХ ПОРУШЕНЬ ПРИ РОЗЛАДАХ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА У МОЛОДІ

Сучасна психологічна наука розглядає розлади аутистичного спектра (РАС) не просто як сукупність поведінкових симптомів, а як складний варі-

ант нейророзвитку, що характеризується альтернативною архітектурою психічних процесів. Ключовим викликом для молоді з РАС є дефіцит соціальної комунікації, який не є ізольованим мовленнєвим порушенням, а виступає результатом каскадної взаємодії кількох психологічних детермінант. Розуміння цих внутрішніх механізмів дозволяє фахівцям вийти за межі формальної діагностики та перейти до побудови індивідуалізованих стратегій психологічного супроводу.

Однією з фундаментальних детермінант комунікативних труднощів є дефіцит “моделі психічного” (*Theory of Mind*), що виявляється у неспроможності молодих людей інтуїтивно розуміти ментальні стани інших людей — їхні наміри, переконання та емоції [7, 14]. Ця “соціальна сліпота” позбавляє людину можливості здійснювати соціальну інференцію, що робить світ людських стосунків позбавленим логіки та передбачуваності. Як наслідок, виникають бар’єри у прагматичному аспекті мовлення: молода людина сприймає слова буквально, не враховуючи підтексту, сарказму чи іронії, що значно обмежує гнучкість її соціальної взаємодії.

Доповнює цю картину специфічний когнітивний стиль, відомий як слабка центральна когеренція (WCC). Згідно з цією концепцією, індивіди з РАС мають схильність до обробки локальних деталей, ігноруючи при цьому цілісний контекстуальний образ [4, 55]. У ситуації спілкування це призводить до того, що особа з РАС може фіксуватися на окремому звуці чи деталі одягу співрозмовника, повністю втрачаючи зміст повідомлення та загальну атмосферу розмови. Така фрагментарність сприйняття перетворює динамічний соціальний акт на набір непов’язаних сигналів, що зумовлює “контекстну сліпоту” та труднощі з генералізацією комунікативних навичок у різних середовищах.

Важливу роль у виникненні комунікативних дефіцитів відіграє знижена соціальна мотивація. Відсутність задоволення від контакту веде до соціальної ізоляції, яка, своєю чергою, гальмує розвиток мовленнєвих функцій.

Дефіцити робочої пам’яті, когнітивної гнучкості та гальмування роблять процес діалогу надзвичайно енерговитратним завданням [6, 53]. Людині з РАС важко одночасно утримувати нитку розмови, ігнорувати сторонні подразники та готувати відповідну репліку. Когнітивна ригідність призводить до персеверацій — нав’язливого повернення до однієї теми, що перетворює діалог на монолог, позбавлений взаємності.

Вітчизняна психологічна школа розглядає ці чинники кризь призму системно-феноменологічного та діяльнісного підходів. Так, Т. Скрипник [2, 320] наголошує на важливості емоційного резонансу та цілісності сприйняття як базису комунікації, зазначаючи, що порушення на рівні сенсорної інтеграції автоматично руйнують комунікативний акт. К. Островська [1, 123] доводить, що подолання комунікативного негативізму можливе лише за умови структурування життєвого простору людини та врахування її сенсорних потреб, що дозволяє знизити рівень фонової тривожності та відкрити доступ до соціальної взаємодії.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що комунікативні порушення при РАС є результатом складної детермінації, де когнітивні дефіцити переплі-

таються з мотиваційними особливостями та виконавчою дисфункцією. Психологічна допомога молоді має бути спрямована не на примусову “нормалізацію” її поведінки, а на створення адаптивної системи обміну інформацією, яка б враховувала її унікальний когнітивний стиль.

Джерела

1. *Островська К. О., Качмарик Х. В., Дробіт Л. Р.* Основи діагностики дітей з розладами аутистичного спектра: навч. посіб. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2017. 123 с.
2. *Скрипник Т. В.* Феноменологія аутизму: монографія. Київ: Фенікс, 2010. 320 с.
3. *Шульженко Д. І.* Основи психологічної корекції аутистичних порушень у дітей: монографія. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 385 с.
4. *Bojda A., Srebnicki T., Konowalek Ł., & Bryńska A.* Weak central coherence – construct conception, development, research methods. *Psychiatria Polska*. 2021. 55(6). 1373–1386. <https://doi.org/10.1240/PP/OnlineFirst/120931>
5. *Clements C. C., Zoltowski A. R., Yankowitz L. D., Yerys B. E., Schultz R. T. & Herrington J. D.* Evaluation of the Social Motivation Hypothesis of Autism: A Systematic Review and Meta-analysis. *JAMA Psychiatry*. 2018. 75(8). 797–808. <https://doi.org/10.1001/jamapsychiatry.2018.1100>
6. *Rašková B. et al.* Cognitive Abilities and Executive Functions as Predictors of Adaptive Behavior in Preschoolers with Autism Spectrum Disorder and Typically Developing Children: A Comparative Study. *Research on Child and Adolescent Psychopathology*. 2025. 53(10). 1525–1538. <https://doi.org/10.1007/s10802-025-01341-x>
7. *Rosello B., Berenguer C., Baixauli I., García R. & Miranda A.* Theory of Mind Profiles in Children With Autism Spectrum Disorder: Adaptive/Social Skills and Pragmatic Competence. *Frontiers in Psychology*. 2020. 11. 567401. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.567401>

А. Ю. ЗЕЛЕНЮК

здобувач третього курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012 “Дошкільна освіта. Логопедія”

факультету соціально-педагогічної та мистецької освіти

Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького

Науковий керівник:

І. І. НЕГРІЙ

викладач-стажист кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи

факультету соціально-педагогічної та мистецької освіти

Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-3019-2173>

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО ЗДОРОВ'Я

Національно-патріотичне виховання старших дошкільників є важливим елементом формування духовно-моральних цінностей, патріотичних почуттів та психоемоційного благополуччя дітей. Патріотизм у дітей дошкільного віку проявляється через любов до Батьківщини, гордість за національні досягнення, готовність діяти на благо держави, а також внутрішнє усвідомлення власної культурної та національної ідентичності [1].

У дошкільному віці формується базова самосвідомість, емоційно-когнітивний досвід, сприймання навколишнього світу та соціальна адаптація. Національно-патріотичне виховання спрямоване на розвиток моральних, художньо-естетичних, трудових, фізичних та екологічних компетенцій, а також на реалізацію індивідуальних здібностей і талантів дітей [2].

Українське музичне мистецтво відіграє ключову роль у національно-патріотичному вихованні. Систематичне використання українських пісень, мелодій, музичних занять із елементами національного колориту сприяє формуванню почуття національної ідентичності, емоційної стабільності та психоемоційного здоров'я дитини [3].

Нам імпонує думка науковців В. Ляпунової, О. Негрій та О. Фесенка, які підкреслюють, що комплексне залучення української музики — народної, класичної та сучасної — у повсякденне життя дитини значно посилює формування патріотичних почуттів та національної свідомості. Вчені наголошують на необхідності включення музики до освітньої програми закладів дошкільної освіти (ЗДО), проведення щоденних музичних занять із національним колоритом, використання символів та обрядових елементів, організації тематичних заходів і концертів, а також активного залучення батьків/

опікунів до спільного ознайомлення дітей з українською музичною спадщиною [4].

Для вихователів-педагогів важливим є використання національних символів і обрядів у музичних заняттях, організація тематичних уроків та відвідування музеїв і концертів. Батькам/опікунам рекомендовано активно включати українську музику у сімейне життя, вивчати народні пісні та брати участь у національних святах.

На нашу думку, для підтримки психоемоційного здоров'я дітей старшого дошкільного віку доцільно додатково впроваджувати наступні рекомендації:

1. Регулярне проведення інтерактивних музичних та ритмічних ігор, які сприяють зняттю напруження та розвитку емоційної гнучкості.
2. Використання колективних музичних вправ і співів для формування довіри, взаємоповаги та соціальної згуртованості серед дітей.
3. Організація музично-рухових терапевтичних хвилинок після активних або напружених занять для зниження стресу та відновлення емоційного балансу.
4. Інтеграція елементів релаксаційної музики та національних пісень для розвитку концентрації, внутрішньої стабільності та позитивного настрою дитини.

Проведене дослідження підтверджує, що музичне мистецтво є ефективним засобом формування у дітей старшого дошкільного віку не лише патріотичних та музичних компетенцій, а й психоемоційного здоров'я, сприяє гармонійному розвитку особистості та формуванню свідомого громадянина України.

Отже, національно-патріотичне виховання через українське музичне мистецтво сприяє розвитку психоемоційного здоров'я, патріотичних почуттів та гармонійному формуванню особистості дітей дошкільного віку. Подальші дослідження можуть зосереджуватися на створенні інтегрованих програм музично-патріотичного виховання та оцінці їх впливу на психоемоційний і соціальний розвиток дітей.

Джерела

1. *Аль-Хамадані Н. Д.* Патріотичне виховання дітей дошкільного віку як пріоритетний напрямок сучасної національної освіти / Н. Д. Аль-Хамадані, О. М. Вдович, Н. М. Сидоренко. URL: <https://surl.li/yewbqn> (дата звернення 09.03.2026 р.).
2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція. 2021. URL: <https://surl.li/owawtc> (дата звернення 08.03.2026 р.).
3. *Газіна І.* Формування першооснов національної самосвідомості у дітей старшого дошкільного віку засобами української народної музики. URL: <https://surl.li/yewbqn> (дата звернення 09.03.2026 р.).
4. *Ляпунова В., Негрій О., Фесенко О.* Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку засобами українського музичного мистецтва. URL: <https://surl.li/arjbcv> (дата звернення 09.03.2026 р.).

А. С. КАПЛЮК

*здобувачка другого курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність “Психологія”,
факультет педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв,
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-9541-1546>*

Науковий керівник:

О. Д. КРЕСАН

*канд. психол. наук, доцент кафедри загальної та практичної психології,
Ніжинський державний університет імені М. Гоголя
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7982-4533>*

ВОКАЛОТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Повернення військовослужбовців до мирного життя після участі у бойових діях часто супроводжується значними психологічними труднощами. Бойовий досвід, тривалий стрес, втрати та пережиті травматичні події можуть спричиняти розвиток посттравматичного стресового розладу, підвищеної тривожності, депресивних станів, емоційної нестабільності та соціальної ізоляції. У зв'язку з цим актуальним є пошук ефективних методів психологічної реабілітації, які сприяють відновленню психічного здоров'я та соціальній адаптації військовослужбовців.

Одним із перспективних напрямів психологічної допомоги є арт-терапія, зокрема вокалотерапія. Вокалотерапія є напрямом музикотерапії, у якому терапевтичний вплив здійснюється за допомогою людського голосу. На відміну від пасивного слухання музики, цей метод передбачає активну участь людини у вокальній діяльності: співі, вокалізації, дихальних і голосових вправах. Голос виступає важливим засобом вираження емоцій, внутрішніх переживань та особистісних смислів [3].

Ідея терапевтичного впливу музики на психіку людини має давню історію. Ще античні мислителі — Піфагор, Платон і Аристотель — підкреслювали її здатність гармонізувати емоційний стан людини та сприяти психологічному оздоровленню [1].

Сучасні наукові дослідження підтверджують ефективність вокальних практик у психологічній допомозі. Робота з голосом сприяє зниженню рівня тривожності, покращенню емоційного стану та розвитку навичок саморегуляції [2].

Терапевтичний ефект вокальної діяльності полягає у здатності відновлювати зв'язок людини з власними емоціями, активізувати внутрішні ресурси особистості та сприяти психологічному розвантаженню. За допомогою во-

кальних вправ відбувається емоційне вираження переживань, зменшення тривожності, покращення настрою та підвищення впевненості у власних можливостях.

Особливу роль у вокалотерапії відіграє групова форма роботи. Колективний спів створює атмосферу підтримки, довіри та взаєморозуміння між учасниками. Для військовослужбовців, які після повернення з фронту часто переживають соціальну ізоляцію, участь у вокальних заняттях може стати важливим кроком до відновлення соціальних зв'язків і формування почуття приналежності до групи.

Практичні спостереження свідчать, що участь у вокальних заняттях позитивно впливає на психоемоційний стан військовослужбовців. Навіть при початковому скептичному ставленні до співу учасники поступово стають більш відкритими, емоційно стабільними, підвищується їхня довіра до інших людей та до власних можливостей.

Важливою перевагою вокалотерапії є її доступність. Для виконання вокальних вправ не потрібні спеціальні умови або складне обладнання. Людина може використовувати спів як засіб саморегуляції у повсякденному житті, що робить цей метод універсальним і доступним для широкого кола людей.

Таким чином, вокалотерапія є перспективним напрямом психологічної реабілітації військовослужбовців. Використання вокальних практик сприяє зниженню рівня стресу, покращенню психоемоційного стану, розвитку внутрішніх ресурсів особистості та відновленню соціальних зв'язків.

Джерела

1. *Батищева Г. О.* Музикотерапія як метод психокорекції. *Психолог.* 2005. № 14. С. 25–32.
2. *Драганчук В. М.* Музична психологія і терапія : навч. посіб. Луцьк : Східноєвропейський нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016.
3. *Austin D.* Theory and practice of vocal psychotherapy: Songs of the Self. London : Jessica Kingsley Publishers, 2009.

В. В. КАРЦЕВА

*здобувачка другого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність “053 Психологія”,
НН ІПСН, Міжрегіональна Академія управління персоналом*

Науковий керівник:

Я. М. РАЄВСЬКА

д-р психол. наук, проф.,

НН ІПСН МАУП, Міжрегіональна Академія управління персоналом

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-3802-2304>

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ ОСОБИСТІЮ З РІЗНИМИ ТИПАМИ ПРИВ'ЯЗАНОСТІ

Переживання самотності є одним з найрозповсюдженіших психологічних явищ у сучасному світі. Воно впливає на всі сфери життєдіяльності та стає фактором ризику виникнення тривожних і депресивних симптомів. Особливо в сучасному світі, де тип міжособистісної взаємодії трансформується під впливом цифровізації, глобалізації, міграції та виникнення новітніх загроз життю і благополуччю людини, таких як повномасштабне вторгнення [3].

Одним із аспектів, пов'язаних з почуттям та проявом самотності, є тип прив'язаності особистості. Фундамент його формування закладається ще в дитинстві завдяки взаєминам зі значущим дорослим. Від того, наскільки вони будуть якісними та задовольняють потребу у близькості, залежить формування надійного типу прив'язаності. Саме цей тип прихильності визначає рівень довіри до світу, уявлення про близькість та безпеку у стосунках, а також рівень домагань у сфері міжособистісних відносин. Ці фактори безпосередньо впливають та характер переживання, особливості прояву та переживання почуття самотності [1].

Згідно з теорією прив'язаності Джона Боулбі, для вибудовування якісних соціальних відносин та нормального емоційного розвитку дитини їй необхідно мати довірливі та близькі стосунки принаймні з одним значущим дорослим. Цю теорію доповнила емпіричними даними його учениця Мері Ейнсворт, яка завдяки своїм дослідженням вивела 3 типи прив'язаності: надійний, тривожно-амбівалентний та тривожно-унікаючий. За цією концепцією, дитина з надійним типом прихильності засмучується якщо її відлучити від матері (в своїй теорії Мері Ейнсворт розглядала саме материнську фігуру як значущого дорослого), але швидко заспокоюється при її поверненні та продовжує досліджувати світ. Тривожно-амбівалентний тип прив'язаності характеризується вразливістю та сильною чутливістю до розлуки з матір'ю без повноцінного заспокоєння після повернення тієї. В свою чергу, дитина з три-

вожно-уникаючим типом схильна до надмірної самостійності та відсутності довірливої поведінки у бік материнської фігури. Згодом Мері Мейн, учениця Мері Ейнсворт, разом зі своєю колегою Джудіт Соломон, вивела четвертий тип прив'язаності — дезорганізований. В своїх дослідженнях вони помітили, що деякі діти ведуть себе інакше відносно встановлених трьох типів. Завдяки своїм спостереженням вони вивели четвертий тип прив'язаності, згідно з яким дитина одночасно проявляє і страх по відношенню до матері, і тяжіння до встановлення близького контакту, що визначає її хаотичну поведінку. Формування певного типу прив'язаності залежить від того, наскільки чуйно та своєчасно значущий дорослий реагує на зміну емоційного фону дитини та того, наскільки якісно задовольняє її потреби у близькості [1; 2].

Ці моделі поведінки продовжують впливати на життя особистості в дорослому віці, визначаючи будування певної моделі міжособистісних відносин та особливості прояву почуття самотності. Своєрідність поведінки під час переживання самотності та емоційного пригнічення зберігаються з часом, характеризуючи її поведінку та інтенсивність переживань.

Людина з тривожним типом прив'язаності схильна до переживання надмірного страху покинутості, більшій потребі у близькості та будування залежних стосунків з значущими людьми.

Людина з уникаючим типом дистанціюється від оточуючих та власних глибинних переживань самотності, заперечуючи потребу у близькості.

Для дезорганізованого типу характерним є дезінтегроване одночасне переживання страху та сильної потреби у близькості, що детермінує непостійність у будуванні стосунків, в оцінках своїх потреб та переживань з коливанням між тяжінням до встановлення контакту та його уникнення. Самотність в цьому випадку часто супроводжується напругою та невизначенністю в стратегії поведінки та відношенні до оточуючих та до себе.

Для людини з надійним типом прив'язаності характерним є відсутність яскраво вираженої потреби в уникненні неприємних почуттів, збереження емоційної рівноваги у переживаннях самотності без надмірної їх інтенсивності, а також будування конструктивної стратегії її подолання [2].

Отже, переживання самотності як явище не є універсальним, а для кожної людини має своє значення та особливості прояву, які мають пряму залежність з типом прив'язаності особистості. Певний тип прихильності визначає власне емоційне забарвлення самотності, інтенсивність відповідних переживань, імовірність використання певних стратегій їх подолання і ситуативної поведінки особистості в ситуаціях невизначеності. Розуміння цих особливостей та відповідних патернів поведінки є важливим для запобігання негативних наслідків довготривалого почуття самотності та підвищення обізнаності людей щодо засобів збільшення рівню задоволеності міжособистісними відносинами [3].

Джерела

1. Bowlby J. Attachment theory, separation anxiety and mourning. *American Handbook of Psychiatry*/ ed. S. Arieti. New York: Basic Books, 1975. Vol. 6. P. 290–308.

2. *Main M.* Attachment Theory: Eighteen Points with Suggestions for Future Studies. *Handbook of Attachment: Theory, Research and Clinical Applications* / Eds. J. Cassidy, P. Shaver. New York: Guilford Press. 2000. P. 845–87.
3. *Гасанова П. Г.* Психологія самотності : навч.-метод. посіб. / П. Г. Гасанова, К. М. Омарова. Київ: Суспільство з обмеженою відповідальністю “Фінансова Рада України” (Київ), 2017. 76 с.

I. М. КОЗЛОВА

*здобувачка першого року навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність “Психологія”,
ННІ Менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця*

Науковий керівник:

С. М. ГОЛУБЄВ

*канд. екон. наук, доц., кафедра психології і соціології,
ННІ Менеджменту і маркетингу, ХНЕУ ім. С. Кузнеця
ORCID ID: 0000-0002-4642-8876*

МОТИВАЦІЙНІ ПРАКТИКИ ПІДТРИМКИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПЕРСОНАЛУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасне середовище діяльності організацій в Україні характеризується підвищеним рівнем невизначеності та нестабільності, зумовленим як глобальними економічними трансформаціями, так і умовами воєнного стану. Воєнні дії, економічні ризики та міграційні процеси суттєво впливають на організаційне середовище і психологічний стан працівників, що підвищує значення їхньої психологічної стійкості та ролі мотиваційної підтримки у системі управління персоналом.

У наукових дослідженнях зазначається, що мотиваційна політика організацій потребує адаптації до сучасних викликів. Традиційні підходи, засновані переважно на матеріальних заохоченнях, не забезпечують достатнього рівня залученості працівників, що зумовлює необхідність використання комплексних мотиваційних підходів [1].

В умовах воєнного стану проблема мотивації персоналу загострюється, оскільки працівники стикаються з підвищеним рівнем психологічного напруження та невизначеності. Узагальнення сучасних досліджень показує, що мотивація відіграє важливу роль у формуванні психологічної стійкості, яка проявляється у здатності працівників адаптуватися до змін, зберігати ефективність діяльності та контролювати емоційні реакції.

У науковій літературі підкреслюється зростання ролі нематеріальних інструментів мотивації, зокрема підтримки з боку керівництва, розвитку ком-

петенцій, визнання результатів праці та формування сприятливого соціально-психологічного клімату [2]. Це сприяє підвищенню довіри та покращенню психологічного стану персоналу.

З метою визначення ефективних інструментів мотиваційної підтримки проведено аналіз сучасних досліджень у сфері управління персоналом [1–4], що дозволило виокремити ключові напрями формування психологічної стійкості та розробити узагальнену модель мотиваційної підтримки персоналу (таблиця).

**Модель мотиваційної підтримки психологічної стійкості персоналу
в умовах воєнного стану**

Основний зміст	Очікуваний результат
1. Інформаційна підтримка персоналу	
Забезпечення відкритої комунікації між керівництвом і працівниками щодо змін у діяльності організації, стратегічних цілей та умов роботи. Інформування про управлінські рішення та перспективи розвитку	Зниження рівня невизначеності та тривожності серед працівників, підвищення довіри до керівництва, формування відчуття стабільності та причетності до діяльності організації
2. Професійний розвиток персоналу	
Реалізація програм підвищення кваліфікації, наставництва, професійного навчання та розвитку компетенцій, що дозволяють працівникам адаптуватися до нових умов діяльності	Підвищення професійної компетентності працівників, зростання впевненості у власних можливостях, розвиток внутрішньої мотивації
3. Соціально-психологічна підтримка працівників	
Формування сприятливого соціально-психологічного клімату у колективі, розвиток командної взаємодії, підтримка працівників у складних умовах діяльності	Зниження рівня емоційного напруження та професійного вигорання, підвищення психологічної стабільності працівників, зміцнення командної згуртованості
4. Система визнання результатів діяльності	
Використання матеріальних і нематеріальних стимулів, спрямованих на визнання досягнень працівників, підтримку їхньої ініціативності та професійної активності	Підвищення рівня залученості працівників до діяльності організації, зміцнення лояльності персоналу та формування позитивного ставлення до роботи
5. Гнучкість організації праці	
Використання адаптивних форм організації праці (гнучкий графік, дистанційна робота, підтримка балансу між професійним і особистим життям)	Зниження рівня психологічного напруження, підвищення задоволеності працівників роботою, формування більш стійкого та адаптивного трудового колективу

Джерело: сформовано автором на основі [1–4].

Аналіз сучасних практик управління персоналом свідчить, що впровадження комплексних мотиваційних програм сприяє підвищенню залученості працівників, зменшенню ризику професійного вигорання та формуванню більш стійких трудових колективів [3; 4]. Практичний досвід діяльності українських підприємств у кризових умовах підтверджує, що організації, які активно впроваджують програми професійного розвитку, наставництва та під-

тримують відкриту комунікацію з працівниками, демонструють вищий рівень залученості персоналу та нижчу плинність кадрів [3].

Результати досліджень також свідчать, що використання комплексних мотиваційних практик сприяє підвищенню адаптивності працівників до змін і зниженню рівня професійного вигорання [4]. У таких умовах мотиваційна політика організації може розглядатися як важливий інструмент підтримки психологічної стійкості персоналу.

Таким чином, в умовах воєнного стану українські організації потребують впровадження системних мотиваційних підходів, спрямованих на підтримку залученості персоналу, розвиток професійних компетенцій, формування сприятливого соціально-психологічного клімату та забезпечення ефективної комунікації в колективі. Запропонована модель мотиваційної підтримки психологічної стійкості персоналу може бути використана як практичний інструмент управління людськими ресурсами в умовах воєнного стану та невизначеності.

Джерела

1. *Гринько Т. В., Тімар В. С.* Сучасні підходи до формування моделі управління мотивацією персоналу в умовах кризових викликів. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62.
2. *Мутерко Г. В., Михальов Д. С.* Особливості мотивації персоналу підприємства в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. № 60.
3. *Семикіна М. В.* Формування мотивованості персоналу в умовах інноваційних трансформацій праці. *Економіка і організація управління*. 2023. № 4 (52). С. 32–41.
4. *Буняк Н. М.* Мотивування персоналу в системі менеджменту сучасного підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53.

А. С. КОСІНСЬКА

здобувачка четвертого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність “Психологія”,
Хмельницький інститут ПрАТ “ВНЗ “МАУП”

Науковий керівник:

В. В. ОЛІЙНИК

канд. пед. наук, доц.,

Хмельницький інститут ПрАТ “ВНЗ “МАУП”

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-1148-3800>

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Психологічні особливості навчання в умовах цифровізації становлять важливий напрям сучасних наукових досліджень, оскільки стрімкий розвиток ін-

формаційно-комунікаційних технологій значно трансформує освітній простір і змінює характер пізнавальної діяльності особистості. Цифрове середовище створює нові можливості для доступу до знань, індивідуалізації навчання та розвитку когнітивних здібностей, водночас висуваючи нові вимоги до психічних процесів, таких як увага, пам'ять, мислення та саморегуляція.

На думку учених, для освітньої сфери цифрова трансформація постає як масштабний виклик, що набуває особливої актуальності в умовах воєнного стану. Освітня система переживає глибокі структурні зміни, орієнтуючись на провідні світові тенденції цифрового розвитку з метою забезпечення умов для повноцінної самореалізації кожної особистості [1].

Однією з основних особливостей навчання в умовах цифровізації є зміна структури уваги. Постійний потік інформації, мультимедійність та інтерактивність цифрових ресурсів сприяють формуванню так званого “кліпового мислення”, що характеризується фрагментарністю сприйняття та зниженням здатності до тривалої концентрації. Це насамперед впливає на ефективність засвоєння складного навчального матеріалу, який потребує ґрунтовного аналізу та осмислення. Цифрові технології можуть виступати інструментом підвищення мотивації до навчання за рахунок використання візуалізації, гейміфікації та інтерактивних методів.

Значним аспектом є трансформація пам'яті в умовах цифрового навчання. Зростає роль зовнішньої або транзактивної пам'яті, коли значна частина інформації не запам'ятовується безпосередньо, а зберігається у цифрових пристроях. Це змінює стратегії навчання: акцент зміщується з накопичення знань на вміння їх знаходити, аналізувати та критично оцінювати. У цьому контексті особливого значення набуває розвиток інформаційної грамотності та критичного мислення.

Варто зазначити, що цифровізація також впливає на мотиваційну сферу здобувачів освіти. З одного боку, доступ до різноманітних ресурсів і можливість самостійного вибору темпу та форм навчання сприяють розвитку внутрішньої мотивації та автономії. З іншого боку, надмірна кількість стимулів і альтернатив може призводити до зниження навчальної дисципліни та поверхневого засвоєння знань. У цьому контексті важливим стає формування навичок саморегуляції, планування та відповідальності.

Віртуалізація освітньої взаємодії змінює характер комунікації між учасниками освітнього процесу, знижуючи рівень безпосереднього емоційного контакту та емпатії. Це може впливати на розвиток соціальних навичок, відчуття приналежності до навчальної спільноти та психологічний комфорт. Одночасно цифрові платформи відкривають нові можливості для співпраці, міжкультурної комунікації та колективної творчості.

На думку учених І. Ніколаеску, В. Шинкарьова, цифровізацію освіти переважно інтерпретують як процес упровадження сучасних технологій у дистанційне навчання, розширення електронно-цифрового освітнього середовища різноманітними ресурсами, інструментами та платформами, що забезпечують ефективну комунікацію між усіма учасниками освітнього процесу. Водночас вона передбачає підвищення відповідальності фахівців не лише за якісне ви-

конання професійних завдань, а й за компетентне використання інформаційно-комунікаційних технологій для обробки та аналізу інформації, пов'язаної з майбутньою професійною діяльністю здобувачів освіти, а також за формування їхньої готовності до успішної адаптації в умовах цифровізованого суспільства [2].

Застосування сучасних технологій передбачає формування віртуального освітнього середовища, у межах якого забезпечується розвиток індивідуалізованої інтелектуальної траєкторії навчання з урахуванням потреб, інтересів і здібностей здобувачів освіти. Такі потреби визначаються актуальними соціальними запитами, а також реаліями європейської й національної економіки та індустрії. У зв'язку з цим одним із пріоритетних напрямів удосконалення освітнього процесу є створення цифрового психологічного портрета особистості. Його формування ґрунтується на використанні персоналізованих алгоритмів діагностики індивідуальних характеристик, оцінювання результатів інтелектуальної діяльності, а також розробленні ІТ-інструментів для моніторингу й коригування індивідуальної траєкторії розвитку суб'єктів навчання [3, с. 96].

Таким чином, навчання в умовах цифровізації характеризується комплексною трансформацією когнітивних, мотиваційних і соціально-психологічних процесів. Ефективність освітньої діяльності в цьому контексті залежить від здатності інтегрувати технологічні інновації з урахуванням психологічних закономірностей розвитку особистості, а також від формування в молоді навичок критичного мислення, саморегуляції та відповідального використання цифрових ресурсів.

Джерела

1. *Кучай О., Біда О., Кучай Т.* Реформування освітньої галузі в умовах цифровізації // Кремень В., Ничкало Н., Лук'янова Л., Лазаренко Н. Освіта для цифрової трансформації суспільства / Edukacja dla cyfrowej transformacji społeczeństwa / Education for digital transformation of society. У 2 т. Київ: ТОВ "Юрка Любченка". Т. 1. 2024. С. 491–503. URL: <https://u.to/QzрAІg> (дата звернення: 10.03.2026).
2. *Ніколаєску І., Шинкарьова В.* Цифровізація освіти як сучасна вимога інформаційного суспільства. *Перспективи та інновації науки.* 2022. 2 (7). С. 914–923. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2\(7\)-914-923](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2(7)-914-923) (дата звернення: 10.03.2026).
3. *Деніжна С., Сова М.* Психологічні аспекти створення віртуального освітнього простору в контексті євроінтеграції. *Вісник Львівського університету. Серія "Психологічні науки".* 2022. Спецвип. С. 94–101. URL: https://psy-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/spec_2022/13.pdf (дата звернення: 12.03.2026).

О. О. КОЦЮК

*аспірантка другого року навчання кафедри психології та педагогіки,
здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти доктор філософії,
спеціальність 053 “Психологія”*

Хмельницького національного університету

ORCID ID: 0009-0004-7836-1743

Науковий керівник:

О. В. ПЕТЯК

д-р філософії з психології, доцент кафедри психології та педагогіки

Хмельницького національного університету

ORCID ID: 0000-0002-0635-493X

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ
ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ У ПСИХОЛОГІЧНОМУ
КОНСУЛЬТУВАННІ КРИВДНИКІВ**

Незважаючи на значну кількість розроблених програм для роботи з кривдниками, проблема рецидивів домашнього насильства залишається гострою. Сучасна психологічна практика стикається з серйозним протиріччям: з одного боку, існують стандартизовані протоколи, переважно КПТ-спрямування, які зручні для масового впровадження; з іншого — вони часто виявляються малоефективними для осіб із глибокими особистісними деформаціями, оскільки не враховують індивідуальну варіативність клієнта, соціальний статус, педагогічний вплив, фізичні та соціальні обмеження. Особливої уваги потребує той факт, що в процесі психокорекції кривдник опиняється під тиском не лише власних деструктивних установок, а й агресивного впливу соціуму. Проблема психологічної корекції кривдників у контексті домашнього насильства перебуває у центрі уваги багатьох сучасних дослідників. Аналіз наукового доробку дозволяє виділити кілька ключових напрямів.

У західній науковій думці дедалі частіше звучить критика “Дулутської моделі” та заклики до переходу на доказові методи, такі як когнітивно-поведінкова терапія (КПТ). Проте метаналізи вказують на те, що навіть КПТ має лише помірний вплив на зниження рецидивів, що обґрунтовує пошук більш гнучких моделей [1].

У роботах В. Saunders (2025) акцентується увага на необхідності розробки індивідуалізованих програм, що враховують психічне здоров'я та травматичний досвід самого кривдника [2].

Одним із важливих етапів психологічної роботи з кривдниками є проведення комплексної психодіагностики. У процесі діагностичного обстеження визначаються індивідуально-психологічні характеристики клієнта, рівень

агресивності, особливості емоційної регуляції, типи акцентуацій характеру, мотиваційна сфера та особливості міжособистісної взаємодії.

У цьому контексті інтегративний підхід у психологічному консультуванні дозволяє поєднувати різні психотерапевтичні методи та техніки залежно від індивідуальних потреб клієнта. Такий підхід може включати елементи когнітивно-поведінкової терапії, гуманістичної психології, психодинамічних методів, а також ресурсно-орієнтованих технік психологічної допомоги.

Застосування інтегративного підходу сприяє не лише зміні деструктивних поведінкових установок, а й формуванню більш зрілої особистісної позиції, розвитку відповідальності за власні вчинки та підвищенню рівня саморегуляції. Важливою умовою ефективності психокорекційної роботи є врахування соціального контексту, у якому перебуває особистість [3].

Джерела

1. Європейська мережа по роботі з особами, що вчинили домашнє насильство : вебсайт. Берлін, 2023. URL: <http://www.work-with-perpetrators.eu> (дата звернення: 15.03.2026).
2. Керівництво щодо безпечних та ефективних програм для кривдників (стаття 16 Стамбульської конвенції) : Проект Ради Європи “Боротьба з насильством стосовно жінок в Україні — Етап II” (COVAW-II). URL: <https://rm.coe.int/guidance-for-safe-and-effective-perpetrator-programmes-article-16-of-t/1680b3f713> (дата звернення: 15.03.2026).
3. Інтегративно-особистісний підхід у психологічній науці та практиці : монографія / Г. О. Балл, О. В. Губенко, О. В. Завгородня ; за ред. Г. О. Балла. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2012. 206 с.

А. КРЕЦЬКА,
А. МЕЛЬНИЧУК

*студентки групи Ф-101
факультету інформаційних технологій та економіки,
ПВНЗ “Буковинський університет”*

Науковий керівник:

Т. ШТЕРМА

д-р екон. наук

ОСОБИСТІ ФІНАНСИ: ЯК ФОРМУВАТИ ФІНАНСОВУ ГРАМОТНІСТЬ З МОЛОДОГО ВІКУ

У наш час суспільство визнає, що основою економічної безпеки особи є фінансова грамотність. Ми повинні навчатися правильно і раціонально роз-

поряджатись своїми коштами, адже саме від нього залежить майбутнє країни й економічний розвиток.

Наведемо простий приклад. Двоє студентів отримують однакову стипендію — по 2 000 грн щомісячно. Один витрачає її вже в перші дні на розваги та дрібні покупки, а потім змушений економити або позичати гроші. Інший — планує свої витрати, відкладає частину коштів на заощадження та вкладає їх, наприклад, в онлайн-курси чи навчальні матеріали. У результаті другий студент не лише уникає фінансових труднощів, а й інвестує у власний розвиток.

Щоб зрозуміти, для чого потрібна фінансова грамотність, погляньмо на статистику. Так, за даними дослідження, проведеного у 2021 році Нацбанком спільно з Агентством США з міжнародного розвитку (USAID), рівень фінансової освіченості в Україні є досить низьким. Середній показник становить 12,3 бала при рекомендованих 14 і максимальному значенні 21 [1].

Також у 2024–2025 роках, для отримання локальних але більш сучасних даних рівня фінансової грамотності серед молоді, був проведений експеримент-анкетування серед студентів-здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти міста Харкова та Харківської області, спрямований на виявлення рівня фінансової грамотності та обізнаності молоді з основних питань: складання власного бюджету, стаття доходу, інвестування та реакція на ризики. Згідно з результатами дослідження, лише 11,3 % складають щоденний особистий бюджет, тоді як більшість респондентів складає його час від часу. Також важливим є і найбільший дохід, оскільки важливо продемонструвати фінансове положення респондентів. Саме від нього напряду залежить рівень фінансових свобод и можливостей. Як можна бачити, переважна більшість студентів (46,8 %) основним доходом має заробітну платню, що вже сигналізує про активне фінансове життя, оскільки заробітна платня надає більше можливостей та фінансових свобод . У свою чергу вже інвестуванням не займається переважна більшість — 91,9 %. Це зумовлено не тільки страхом перед фінансовими ризиками але також і слабкою обізнаністю та нерозумінням необхідності інвестування, ненадійністю фінансових інструментів та переважно скрутним становищем, при якому наявні фінансово-матеріальні ресурси або задіюються максимально, або ж йдуть на заощадження . Про це також свідчить , що при виникненні фінансових ризиків, молодь покриває їх або шляхом зменшення витрат або шляхом використання заощаджень [1].

Основними елементами системи особистих фінансів є планування доходів і витрат, створення резервів, заощадження та інвестиції. Правильне планування витрат і доходів є ключовою структурою фінансової освіченості. Існують декілька способів, один з яких це лише запис витрат, але користь буде тоді коли ви будете записувати кожного дня. Тобто визначте декілька категорій витрат, поділіть їх на регулярні (їжа, ліки, навчання, комунальні послуги, одяг і т. д.) та емоційні (розваги, подорожі, благодійність). Це допомагає скільки коштів мінімум вам дійсно потрібно для прожитку на місяць, а це неможливо побачити, якщо змішувати емоційні та регулярні витрати. Цей спосіб ідеально підійде не лише молоді, а й всім людям які хочуть бодай якось навчитись правильно формувати свої витрати.

Звичайно, ми повинні зазнавати фінансової освіти з підліткового віку. Вперше формують свої навички в цій галузі коли бачать як батьки розпоряджаються грошима. Тому допомогти нам зробити перший крок в цю сферу мають батьки. Наприклад, будьте насамперед прикладом для наслідування, дайте дитині можливість заробляти та розпоряджатись грошима, встановлюйте в чомусь обмеження, а й давайте свободу вибору, розмовляйте про помилки й допомагайте їм на них навчатись, також допоможіть дитині зрозуміти, що за всі її вчинки вона завжди повинна нести відповідальність.

Отже, у сучасних умовах фінансова грамотність формується із дитинства. Вона є ключовим чинником формування економічної стабільності та особистого благополуччя. Проведене спостереження свідчить, що наразі більша частина молоді не вміє правильно розпоряджатися своїми коштами, рідко користується інвестиціями для майбутнього комфортного життя. Недостатній рівень фінансових знань свідчить те, що в родині та освітніх закладах приділяють мало уваги фінансовій обізнаності, а практичних занять майже немає для можливостей набуття досвіду управління особистими фінансами. Для подальшого запобігання цієї програми щоб майбутнє покоління було фінансово грамотним потрібно діяти зараз. Наступними практичними кроками для підвищення нашої фінансової грамотності та фінансової грамотності наступних поколінь мають бути : проведення тренінгів, практичних семінарів, заходів, базові інтеграції фінансової обізнаності. Врахування цих освітніх заходів сприятиме підвищенню фінансової грамотності для нас та наступних поколінь та допоможе ефективно використовувати ресурси в дорослому житті.

Джерела

1. <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/73/11.pdf>
2. <https://happymonday.ua/finansovyj-plan-yak-sklasty-ta-dotrymuvatys>

Я. В. МИРОШНИЧЕНКО

здобувач другого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність “Психологія”, кафедра психології і соціології,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Науковий керівник:

Н. Є. БЕЛЯЄВА

канд. екон. наук, доцент кафедри психології і соціології ХНЕУ ім. С. Кузнеця
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-7674-3636>

СВОБОДА ЯК ЦІННІСНА ОРІЄНТАЦІЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Ціннісні орієнтації відіграють важливу роль у житті кожної людини. Вони визначають поведінку та спрямованість особистості. Свобода належить до основних ціннісних орієнтацій особистості. Прагнення до свободи є у кожної людини, але знаходить своє вираження в різних проявах. В контексті повномасштабної агресії РФ проти України актуалізувалось питання важливості свободи як ціннісної орієнтації у нашому суспільстві, зокрема у молодого покоління, адже саме воно є рушійною силою до змін.

Метою роботи є аналіз поняття свободи як цінності та визначення її ролі у системі ціннісних орієнтацій української молоді.

В психології ціннісні орієнтації розглядаються як складна динамічна система переконань особистості, що виконує оціночну та регулятивну функції, визначаючи життєві цілі людини та стратегії їх досягнення. Згідно з фундаментальною концепцією М. Рокича цінності диференціюються на термінальні, які визначають кінцеві цілі людського існування, заради яких варто жити, та інструментальні, що відображають пріоритетні моделі поведінки та особистісні властивості, та виступають засобами реалізації цих життєвих цілей. У його системі свобода безпосередньо визначається як одна з найвищих термінальних цінностей, яку автор трактує як стан абсолютної “незалежності та вільного вибору” – тобто ідеальний життєвий орієнтир, заради якого варто жити [1].

Своєю чергою, Ш. Шварц обґрунтував мотиваційну природу ціннісних орієнтацій, які впливають із базових людських потреб. Свобода у його парадигмі — це фундаментальна потреба індивіда в автономії мислення, незалежній ініціативі та самостійному виборі способів дії. У його теоретичній моделі прагнення до свободи концептуалізується через цінність “самостійність”, що відображає потребу індивіда в автономії мислення, вільному виборі способів дії та незалежній ініціативі.

У ціннісно-мотиваційному континуумі ця потреба утворює динамічний баланс із цінностями збереження (зокрема, конформізмом), де прагнення до

особистої незалежності природно конкурує з необхідністю самообмеження, поваги до соціальних очікувань та традицій [2].

Аналіз наукових досліджень виявив певні особливості свободи як ціннісного орієнтира у сучасної української молоді. Дослідження показали, що серед української молоді домінують цінності самостійності (середній бал – 4,35 із 5), а найвищі показники (4,68 балів) зафіксовані саме у молоді з прифронтових регіонів [3].

Показники свободи домінують у молоді і у професійній діяльності. Зокрема, за результатами діагностики трудових цінностей (за методикою Е. Шейна), найвищий бал серед усіх показників отримала шкала “Автономія”. Це свідчить про прагнення молоді до професійної автономії та звільнення від організаційних обмежень. Сучасна молодь прагне максимальної самостійності та свідомо хоче звільнитися від суворих правил чи рамок, що вказує на значну трансформацію ціннісних орієнтацій у бік цінності “свободи” як домінуючої цінності на зараз. Ці висновки також підтверджуються тестуванням за методикою М. Рокича, де “воля” та “незалежність” виступають одними з найбільш значущих цінностей молодого покоління [4].

Отже, свобода виступає однією з провідних ціннісних орієнтацій сучасної української молоді. Результати наукових досліджень свідчать про високий рівень значущості таких цінностей, як самостійність, автономія та незалежність, що відображає прагнення молодого покоління до особистісної та соціальної свободи, але не через індивідуальну вигоду, а через суспільну значущість та служіння. Водночас умови повномасштабної війни посилюють актуальність цієї цінності, сприяючи її переосмисленню та зміцненню в системі життєвих орієнтирів студентства.

Джерела

1. *Rokeach M.* The Nature of Human Values. New York : Free Press, 1973. 438 p.
2. *Schwartz S. H.* Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology* / ed. by M. P. Zanna. New York : Academic Press, 1992. Vol. 25. P. 1–65. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60281-6](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60281-6).
3. *Шаповал С. В., Мілютіна К. Л.* Динаміка змін системи цінностей української молоді під час повномасштабного воєнного вторгнення. *Габітус*. 2025. Вип. 72. С. 196–202. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.72.1.34>.
4. *Ярощук М. В., Заблоцький А. Р., Тимош Ю. В.* Трудові цінності та життєві орієнтації молоді: диференційований підхід. *Наукові записки ЛДУБЖД. Педагогіка і психологія*. 2025. № 1 (5). С. 130–134. DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-1297/2025-1-17>.

О. М. МОГІЛКО

*здобувачка другого курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Психологія факультету педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, м. Ніжин*

Науковий керівник:

О. Д. КРЕСАН

*канд. психол. наук, доцент кафедри загальної та практичної психології
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя*

ОСОБЛИВОСТІ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ОСІБ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ВІЙНИ

Дослідження особливостей саморегуляції молоді, що постраждала від війни, передбачає врахування впливу ситуаційних і соціокультурних чинників: тривалих воєнних дій, ракетно-дронових атак, невизначеності майбутнього, втрат і інформаційного перевантаження. Ці фактори формують психотравматичний контекст, у якому ускладнюється процес саморегуляції людей, що перебувають у зоні воєнних дій. Хронічна небезпека сприяє виснаженню нейробіологічних механізмів саморегуляції та звуженню “вікна толерантності” — оптимального діапазону емоційної й фізіологічної активації, у якому людина здатна ефективно функціонувати. За умов тривалого стресу активується гіпоталамо-гіпофізарно-наднирникова вісь, підвищується рівень кортизолу, що за відсутності достатніх ресурсів саморегуляції призводить до перевантаження систем регуляції. Це спостерігається на біологічному, емоційному та поведінковому рівнях: як гіперактивація (тривога, дратівливість, гіперпильність, соматичні реакції) або гіпоактивація (емоційне оніміння, апатія, зниження ініціативи, втрата апетиту) [11].

Проблема саморегуляції є однією з найбільш актуальних у сучасних психологічних дослідженнях. Науковці розглядають її у різних аспектах — регуляції діяльності, поведінки, психічних станів та суб'єктної активності. Зокрема, О. Фурс виділяє критерії класифікації саморегуляції: за рівнем аналізу (соціальна, нейрофізіологічна, психологічна), за ступенем участі свідомості (мимовільна / довільна, несвідома/свідома, рефлексивна), за характером засобів регуляції (зовнішня або внутрішня) та за роллю особистості (індивідуальна, суб'єктна, мотиваційна). Поняття саморегуляції використовується як для характеристики особистості — активного суб'єкта діяльності, так і для аналізу функціонування її психічної та нервової систем [9]. К. Шамлян визначає два основні напрями дослідження саморегуляції: вивчення її функцій (адаптація, перетворення або створення ситуації) та об'єкта (регуляція стану людини або її діяльності) [10].

У системно-генетичному підході С. Максименко виділяє етапи становлення саморегуляції особистості: базальну емоційну, вольову та смислово-ціннісну. На його думку процес саморегуляції пов'язаний з перебудовою смислових утворень, що виникають у процесі усвідомлення та смислового зв'язування із ціннісною сферою особистості, внаслідок чого нейтральний зміст набуває емоційного значення, формуються нові інтенції та відбувається гармонізація внутрішнього світу людини [3].

У трирівневій моделі емоційної регуляції В. Гаврилькевич виділяє невідому емоційну регуляцію (зменшення тривоги за допомогою механізмів психологічного захисту), свідому вольову емоційну регуляцію (контроль і трансформація емоційних переживань) та свідому смислову (ціннісну) регуляцію, що пов'язана з осмисленням емоцій, потреб і цінностей та формуванням нових смислів. У цьому контексті емоційна й вольова саморегуляція виступають взаємопов'язаними процесами [1].

Важливою складовою саморегуляції є емоційна саморегуляція, яка розглядається як умова регуляції стану та передумова конструктивної поведінки. С. Поліщук, спираючись на концепцію Д. Хебба, зазначає, що ефективність емоційного реагування залежить від рівня активації організму: занадто низький рівень не забезпечує достатнього сприйняття сигналів, а надмірно високий призводить до інформаційного перевантаження та дезорганізації емоційних проявів. Оптимальний рівень активації забезпечує можливість адекватної емоційної регуляції та конструктивної поведінки [7].

Саморегуляція, як складова діяльності людини, спирається на погляди С. Рубінштейна щодо сприйняття активності людини через її діяльність. У сучасній психологічній науці виокремлюють два взаємопов'язані процеси саморегуляції діяльності — особистісну регуляцію та регуляцію діяльності. Предметом саморегуляції діяльності є дії, що спрямовані на перетворення ставлень людини до самої себе, інших, а також діяльності, до якої людина долучена, а суть її полягає в регулюванні суб'єктом усіх аспектів планування, організації та здійснення власної діяльності [2]. У цьому контексті важливо звернутися до концепції індивідуального стилю саморегуляції, розробленої В. І. Моросановою. Вона передбачає існування двох рівнів регуляції. Перший рівень пов'язаний з індивідуальними особливостями регуляторних процесів, що забезпечують функціонування системи саморегуляції, зокрема планування діяльності, моделювання умов її виконання, програмування дій та оцінювання отриманих результатів. Другий рівень становлять стильові характеристики саморегуляції, які проявляються у регулятивно-особистісних якостях людини, таких як надійність, самостійність, гнучкість та інші риси, що визначають специфіку функціонування всієї системи саморегуляції. Ступінь сформованості та узгодженості структурних компонентів усвідомленої саморегуляції виступає важливим показником її ефективності [3].

На основі зазначеного, можемо зробити узагальнення щодо аспектів саморегуляції, які потрібно враховувати у фокусі дослідження особливостей саморегуляції осіб, що постраждали від війни. Природа саморегуляції розкривається через розуміння багаторівневості її процесу, що охоплює інди-

відуальний та міжособистісний рівні функціонування. Саморегуляція у більшості розглядається як усвідомлений, цілеспрямований процес, структурними компонентами якого є когнітивний, емоційний, мотиваційно-вольовий, поведінковий та ціннісно-сміслові аспекти. Динаміка саморегуляції зумовлюється ситуаційними чинниками, а її функціональні особливості полягають у забезпеченні адаптивного функціонування особистості, досягненні особистісних цілей, управлінні емоційними станами, мобілізації та інтеграції особистісних ресурсів, забезпеченні особистісного розвитку.

Джерела

1. *Гаврилькевич В. К.* Емоційна саморегуляція дорослих з ішемічною патологією серця: дис. ... канд. психол. наук : 19.00.04. Київ, 2011. 218 с.
2. *Галян І. М.* Ціннісно-смістова саморегуляція особистості: генеза та механізми функціонування. Дрогобич, Україна: Ред.-видав. відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2016.
3. *Гриньова М. В., Кононова М. М.* Саморегуляція навчальної діяльності та професійний розвиток студентської молоді : монографія. Полтава : Астроя, 2021. 384 с.
4. *Кириченко Т. В.* Психологічний зміст саморегуляції особистості. *Науковий вісник Херсонського державного ун-ту. Серія "Психологічні науки"*. 2017. Вип. 3 (1). С. 82–87.
5. *Лазуренко О.* Професійне самовизначення та саморегуляція як складові професіогенезу фахівців. <https://doi.org/10.32782/psyspu/2025.2.18>
6. *Олефір В. О.* Психологія саморегуляції суб'єкта діяльності: дис. ... д-ра наук. Харків, 2016. <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/908>
7. *Поліщук С. А.* Емоційна і вольова саморегуляція літніх людей у надзвичайних ситуаціях. <https://doi.org/10.32838/2709-3093/2020.4/21>
8. *Сидоренко Н. І., Фриз І. В.* Проблема саморегуляції поведінки та її особливості у майбутніх вчителів. *Наука і освіта*. 2016. № 5. С. 246–251.
9. *Фурс О. Й.* Розвиток психічної саморегуляції як чинник успішної освітньої діяльності в ЗП(ПТ) освіти: електронний навчальний курс. Біла Церква: БІНПО ДЗВО "УМО" НАПН України, 2024. 44 с.
10. *Шамлян К.* Воля, саморегуляція, самоконтроль та інші "само"-процеси. <https://doi.org/10.32782/2663-5208>
11. *Porges S. W.* The Polyvagal Theory: Neurophysiological Foundations of Emotions Attachment, Communication, and Self-Regulation.. W. W. Norton & Company, 2011. 384 с.

А. В. ПАРАНДИЧ

*здобувачка другого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність “Психологія”,
факультет педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя*

Науковий керівник:

О. Д. КРЕСАН

*канд. психол. наук, доцент кафедри загальної та практичної психології
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7982-4533>*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ МОЛОДІ

Сьогодні проблема емоційного вигорання серед молоді стає дедалі серйознішою та гострішою. Ми живемо в епоху інтернету та культу “успішного успіху”. Через активне використання соціальних мереж, які створюють ілюзію ідеального життя, молоді люди починають усе частіше порівнювати себе з іншими та прагнути більшого. Українські дослідниці М. Півень та Ю. Казимова виявили, що щоденне переглядання профілів з “ідеальними картинками” дуже часто призводить до знецінення себе, зниження самооцінки та формування відчуття меншовартості. Найбільш вразливими до цього є молоді дівчата, які зазвичай порівнюють свою зовнішність, стиль життя, хобі, стиль в одязі та рівень досягнень із онлайн-образами [2]. Саме таке прагнення до ідеалу призводить до незадоволення собою, завищених очікувань, швидкого виснаження, а згодом — і до емоційного вигорання. Також молодь усе частіше перевантажує себе, намагаючись охопити широкий спектр справ одночасно (multitasking). У гонитві за успішним майбутнім молоді люди намагаються будувати кар’єру, навчатися та саморозвиватися у досить ранньому віці. Таке поєднання багатьох ролей одночасно призводить до швидкого вичерпання енергії, оскільки мозок не встигає відновлюватися.

Додатковим важким фактором є воєнний стан у країні. Війна торкнулася кожного, створивши постійний стрес, тривогу та невпевненість у завтрашньому дні. Намагаючись поєднувати роботу, навчання та саморозвиток у складні часи, молодь часто стикається з надмірним навантаженням на власну психіку. У психології надмірне навантаження на особистість та його наслідки отримало назву “емоційне вигорання”.

Вперше термін “емоційне вигорання” був уведений американським психіатром Г. Фрейденбергом у 1974 році. Це поняття було запропоноване для опису стану людей, чия професія полягає у взаємодії з людьми в напруженій та емоційно складній атмосфері [1]. Як зазначають О. О. Стахова та А. С. Ми-

китюк, емоційне вигорання — це “стан, що супроводжується емоційним виснаженням, цинізмом (деперсоналізацією) та зниженням суб’єктивної ефективності” [3]. Зокрема, О. Прокопенко, на чій дослідження спиралися авторки, зазначає, що студентська молодь виступає однією з найвразливіших верств населення. Вона є особливо схильною до вигорання через активне навчання у складний для країни час, яке вимагає постійного включення та активного розвитку [3].

Також важливими чинниками емоційного вигорання серед студентства є невизначеність щодо майбутнього працевлаштування, а також індивідуальні риси: підвищена тривожність, перфекціонізм, висока емпатія та схильність до знецінення власного “Я”. Особливо гостро це проявляється у студентів-психологів, які у процесі навчання часто занурюються у проблеми та переживання інших людей. Намагаючись надати психологічну допомогу, юні особи інколи можуть стикнутися з невдачею через брак певних знань, навичок або практичного досвіду. Замість того, щоб сприймати це як етап навчання, розвитку та набування нових навичок, вони починають сумніватися у правильності вибору спеціальності або знецінювати себе, що призводить до швидкого вигорання [1].

Отже, важливо розуміти, що емоційне вигорання сьогодні — це не просто втома чи лінь, а виснаження психіки через надмірний стрес, тривогу та перенавантаження. Це проблема, з якою стикається значна частина української молоді. Це стан, який потребує не просто відпочинку, а глибокого психологічного аналізу, відновлення, а інколи і допомоги фахівця.

Джерела

1. Голуб С., Дідух М. Емоційне вигорання як загроза ментальному здоров'ю студентської молоді. Матеріали наукових конференцій. Київ: НАВС, 2025. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0be11c02-8b18-4ff9-83f1-deb297c4c572/content>.
2. Півень М., Казимова Ю. Структурні особливості емоційної сфери користувачів мережі Instagram. *Вісник Львівського університету. Серія “Психологічні науки”*. 2021. Вип. 11. С. 140–146. URL: https://psy-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/11_2021/18.pdf
3. Стахова О. О., Микитюк А. С. Емоційне вигорання студентської молоді в умовах війни як психологічна проблема. *Modern Science: Research, Economy and Innovation*. 2026. С. 276–279. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/46555/1/1.pdf>.

О. О. ПОГРЕБНЯК

*здобувач третього курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність “Психологія”,
ІФСК, Сумський державний університет*

Науковий керівник:

Т. В. ІВАНОВА

*канд. психол. наук, доц.,
ППСТ, Сумський державний університет
ORCID: 0000-0002-9394-8858*

ПСИХІЧНИЙ БІЛЬ ЯК ПРОВІДНИЙ МЕХАНІЗМ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ

Явище суїцидальної поведінки є однією з найпоширеніших причин високого рівня самогубств серед молоді [1]. Це зумовлює актуальність поглибленого вивчення суїцидального комплексу як чинника, що деформує особистість і чинить деструктивний вплив на суспільний розвиток.

Суїцидальна поведінка являє собою поліструктурний патологічний феномен, що може інтегруватись у психічну організацію особистості на кількох рівнях. Аналіз сучасної теоретичної літератури засвідчує, що в рамках психологічного підходу провідна роль у детермінації суїцидальної поведінки відводиться деструктивному психічному болю [2; 3; 6]. Саме психічний біль та дезадаптація особи внаслідок його дії є чинниками суїцидального реагування [3]. Відповідно недиференційоване суїцидальне реагування без прямої шкоди своєму життю або здоров'ю може трансформуватися у загрозливі патерни поведінки шляхом загостреної потреби людини у подоланні нестерпного психічного болю через гіперкомпенсацію фізичним болем.

Е. Шнайдман, який популяризував термін “психічний біль” (“психалгія”), визначав його причиною фрустрацію психологічних потреб [4]. До таких потреб можна віднести потреби в самостійності, компетентності у повсякденному житті та приналежності до якоїсь референтної групи [5]. Самостійність як потреба визначає те, наскільки залученою у власне життя є особа. Компетентність описує, наскільки успішно людині вдається вирішувати повсякденні завдання, а налагоджені зв'язки з іншими значущими людьми є джерелом необхідної підтримки та розуміння. Це узгоджується з інтерперсональною теорією суїциду Т. Джойнера, згідно з якою фрустрація потреби в приналежності та переживання себе як тягара для інших є ключовими предикторами суїцидального ризику [6].

Першочерговим предиктором активації й накопичення психічного болю можна вважати рівень задоволеності життям [7] та суб'єктивні переживання, пов'язані з самим існуванням. Важливим є тісне співвіднесення задоволеності

життям та психічного благополуччя особистості [8]: якщо людина переживає кризові життєві епізоди, то, відповідно, її психічне благополуччя знижується, і в деяких випадках особистість вдається до просуїцидальної стратегії реагування.

Одним із способів запобігання розвитку особистісної суїцидальності є створення необхідних умов для підвищення психічного благополуччя. Високу ефективність у вирішенні цього питання показують психотерапевтичні методи [9] та тренінги усвідомленості [10]. Пошук нових способів психопрофілактики суїцидальної поведінки через поліпшення якості життя може бути джерелом подальших наукових досліджень.

Таким чином, інтегративний підхід до суїцидальної поведінки, центрованої на психалгії як її провідному психологічному механізмі, відкриває нові можливості для дослідження аутоагресивної проблематики в сучасній психологічній науці.

Джерела

1. World Health Organization. *Suicide prevention*. URL: https://www.who.int/health-topics/suicide#tab=tab_1 (дата звернення: 13.03.2026).
2. Huang T., Tan R., Gao H., Tian X., Wang K., Yang Y., Liao, Z. How rumination affect suicidal ideation: a moderated mediation model. *BMC Psychiatry*. 2025. № 245. P. 1–9. <https://doi.org/10.1186/s12888-025-06682-x>
3. Савельєва І. Психічний біль як прогностичний фактор ризику скоєння самогубства. Менталізація психічного болю. *Київський журнал сучасної психології та психотерапії*. 2022. № 2 (4). С. 87–96. <https://doi.org/10.48020/mppj.2022.02.08>
4. Shneidman E. *Suicide as Psychache: A Clinical Approach to Self-destructive Behavior*. A Jason Aronson Book, 1993. 270 p.
5. Van den Broeck A., Ferris D. L., Chang C.-H., Rosen C. C. A Review of Self-Determination Theory's Basic Psychological Needs at Work. *Journal of Management*. 2016. № 42 (5). P. 1195–1229.
6. Joiner T. E. *Why people die by suicide*. Cambridge : Harvard University Press, 2005. 288 p.
7. You Z., Song J., Wu C., Qin P., Zhou Z. Effects of life satisfaction and psychache on risk for suicidal behaviour: a cross-sectional study based on data from Chinese undergraduates. *BMJ Open*. 2014. №4 (3). P. 1–8. Doi: 10.1136/bmjopen-2013-004096
8. Kashlyuk Y. Psychological health and psychological well-being of the individual as a component of satisfaction with life. *Psychological journal*. 2017. № 3 (3). С. 47–58. <https://doi.org/10.31108/1.2017.3.7.5>
9. Fava G. A., Tomba E. Increasing Psychological Well-Being and Resilience by Psychotherapeutic Methods. *Journal of Personality*. 2009. № 77, P. 1903–1934. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2009.00604.x>
10. Tang Y.-Y., Tang R., Gross J. J. Promoting Psychological Well-Being Through an Evidence-Based Mindfulness Training Program. *Frontiers in Human Neuroscience*. 2019. № 13 (237). P. 1–5. Doi: 10.3389/fnhum.2019.00237

А. Д. ПОЛЬЩА

*здобувач третього курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність “Психологія”*

Дніпровського Інституту ПрАТ “ВНЗ “МАУП”

Науковий керівник:

О. А. САМОЙЛЕНКО

д-р пед. наук, доцент кафедри психології

Дніпровського Інституту ПрАТ “ВНЗ “МАУП”

ORCID: orcid.org/0000-0002-2305-4111

НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНА АРХІТЕКТОНІКА ІННОВАЦІЙ У МОЛОДІ

Інноваційна активність молоді не є випадковим соціальним феноменом, а виступає результатом складної взаємодії нейробиологічних і психосоціальних процесів. В її основі лежить функціонування префронтальної кори (ПФК), яка є однією з найскладніших структур головного мозку та дозріває пізніше за інші ділянки [1].

Префронтальна кора включає кілька функціональних зон, а саме: дорсолатеральна префронтальна кора, яка забезпечує робочу пам'ять, когнітивний контроль і планування; орбітофронтальна кора відповідає за оцінку винагороди, прийняття рішень та емоційну оцінку стимулів; медіальна префронтальна кора бере участь у регуляції емоцій, соціальному пізнанні та контролі стресових реакцій. Особливе значення має взаємодія ПФК з лімбічною системою, зокрема: мигдалеподібним тілом (емоційна оцінка, страх), гіпоталамусом (гомеостаз, стресові реакції), гіпокампом (пам'ять), базальними гангліями (мотивація, навчання, звички). При цьому, важливими нейронними контурами є: коло Пейпца, що інтегрує емоції та пам'ять; амігдало-гіпоталамічний шлях, який запускає стресові та емоційні реакції.

Таким чином, формується єдина функціональна система, яка поєднує когнітивний контроль із емоційною та мотиваційною регуляцією. У молодому віці ця система характеризується високою пластичністю, що створює передумови для інноваційного мислення.

У віковому діапазоні 17–25 років спостерігається специфічний нейрофізіологічний дисбаланс між емоційними та когнітивними системами мозку. Лімбічна система, яка відповідає за емоції та винагороду, є більш активною, ніж префронтальна кора, що ще не досягла повної функціональної зрілості. Це проявляється у декількох особливостях: підвищена емоційна реактивність; домінування значущості стимулів над їх раціональною оцінкою; гіперактивність дофамінергічної системи; висока чутливість до новизни.

Дофамінова система відіграє ключову роль у формуванні інноваційності, оскільки забезпечує: мотивацію до дослідження, прагнення до нових вражень, підкріплення творчої діяльності. У цьому контексті інноваційність виступає як побічний продукт біологічної потреби у новизні та самоствердженні. Молодь демонструє готовність до ризику, схильність до експериментування, здатність до міждисциплінарного мислення. Водночас така активність має і зворотний бік — нестабільність, імпульсивність та потребу у розвитку когнітивного контролю. Саме недостатня зрілість префронтальної кори дозволяє здійснювати так звані “когнітивні стрибки”, що часто лежать в основі інноваційних ідей.

Психофізіологічні особливості молоді знаходять своє відображення у соціальній взаємодії та творчій діяльності. Емоційна інтенсивність і чутливість до новизни сприяють розвитку дивергентного мислення, що проявляється у здатності генерувати нестандартні ідеї. Основними характеристиками цього процесу є: варіативність мотивації, фазовість активності (від ентузіазму до зниження інтересу), підвищена асоціативність мислення.

Соціальна взаємодія виступає ключовим фактором, який трансформує внутрішній потенціал у реальний інноваційний продукт. Вона забезпечує: вербалізацію ідей, отримання зворотного зв'язку, критичну оцінку, конкурентну взаємодію.

У процесі соціальної взаємодії відбувається посилення ролі когнітивного контролю, що сприяє структуризації ідей та їх адаптації до реальності, а також переходу від хаотичного пошуку до цілеспрямованої діяльності.

Таким чином, інноваційна активність молоді має нейропсихологічну природу і формується внаслідок взаємодії префронтальної кори та лімбічної системи. Вікові особливості мозку молодої людини створюють умови для підвищеної чутливості до новизни та творчого мислення, а соціальна взаємодія виступає механізмом трансформації індивідуального потенціалу у конкретний інноваційний результат.

До перспектив подальших досліджень відносимо дослідження індивідуальних відмінностей інноваційності, зокрема ролі темпераменту, емоційного інтелекту, когнітивного стилю та рівня розвитку виконавчих функцій. Це дозволить визначити психологічні профілі, найбільш сприятливі для інноваційної діяльності, а також розробити диференційовані підходи до їх підтримки.

Джерела

1. Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 11–12 лютого 2022 р.). Запоріжжя : Класичний приватний ун-т, 2022. 196 с.
2. *Калюжна Є. М.* Когнітивна психологія : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 272 с.
3. *Кокун О. М.* Психологія професійного становлення сучасного фахівця : монографія. Київ : Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, 2012. 200 с.

В. М. ПРЕЦУЛЕНКО

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 “Публічне управління та адміністрування”,
ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом

Науковий керівник:

Н. А. СІЦІНСЬКИЙ

д-р наук з держ. упр.,

ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом

ORCID: 0000-0002-5455-9593

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ МОЛОДІЖНОЇ БЕЗПЕКИ: СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У сучасних умовах питання молодіжної безпеки набуває особливого значення для системи публічного управління. Йдеться не лише про фізичну безпеку молодих людей, а й про захист їхніх прав, забезпечення психологічної стійкості, інформаційної безпеки, соціальної включеності та доступу до якісних публічних послуг. Воєнні загрози, вимушене переміщення, цифрові ризики, поширення дезінформації та кризові явища у сфері освіти й зайнятості посилюють потребу в цілісній управлінській політиці, що враховує специфіку молодіжного середовища [1; 2].

Публічне адміністрування у сфері молодіжної безпеки доцільно розуміти як діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, закладів освіти, соціальних служб, молодіжних центрів та інститутів громадянського суспільства, спрямовану на виявлення й мінімізацію ризиків для молоді, а також на створення умов для її безпечного розвитку. Конституційні положення, законодавство у сфері молодіжної політики та стратегічні документи держави визначають обов'язок публічної влади не лише реагувати на загрози, а й формувати середовище, у якому молодь бере участь у виробленні рішень, що стосуються її безпеки [1–3].

Серед сучасних механізмів публічного адміністрування у цій сфері слід виокремити нормативно-правове регулювання, державні та місцеві програми, міжвідомчу координацію, молодіжну участь, інформаційно-просвітницьку роботу та цифрові інструменти комунікації. Важливим механізмом є інтеграція питань безпеки до програм молодіжної політики на національному й місцевому рівнях. Це передбачає розвиток безпечного освітнього середовища, протидію насильству та дискримінації, підтримку ментального здоров'я, профілактику ризикованої поведінки, формування медіаграмотності та кібергігієни [2; 3].

Окремої уваги заслуговують інституційні механізми участі молоді у сфері безпеки. Молодіжні ради, консультативно-дорадчі органи, органи студентського та учнівського самоврядування, громадські консультації та цифрові платформи дають можливість залучати молодих людей до обговорення управлінських рішень і до виявлення проблем на рівні територіальних громад. Типові положення про молодіжні ради закріплюють організаційні засади їх діяльності та створюють підстави для системної взаємодії молоді з органами публічної влади [4]. За умови реальної участі такі інститути можуть виконувати функцію комунікаційного мосту між владою та молодіжним середовищем.

Суттєве значення має розвиток цифрових механізмів управління. Молодь є найбільш активною групою користувачів цифрового середовища, тому питання її безпеки тісно пов'язане з цифровою грамотністю, захистом персональних даних, критичним сприйняттям інформації та запобіганням онлайн-загрозам. У практиці публічного адміністрування це означає потребу у впровадженні електронних консультацій, сервісів зворотного зв'язку, освітніх онлайн-кампаній і механізмів оперативного інформування. Водночас цифровізація повинна поєднуватися з доступністю для різних груп молоді та дотриманням прав людини [1; 3].

Разом із тим сучасна система публічного адміністрування у сфері молодіжної безпеки має низку проблем: фрагментарність управлінських рішень, недостатню узгодженість між центральним і місцевим рівнями, нерівномірний розвиток молодіжної інфраструктури в громадах, обмеженість ресурсів та формальний характер окремих консультаційних механізмів. Перспективи розвитку цієї сфери пов'язані з посиленням міжсекторальної взаємодії, інституційним зміцненням молодіжної участі, підтримкою молодіжних центрів, упровадженням програм безпекової та громадянської компетентності, а також розвитком партнерства між владою, освітою, соціальними службами й громадськими організаціями [2–4].

Отже, публічне адміністрування у сфері молодіжної безпеки є важливою складовою сучасної державної політики, що поєднує правовий захист, профілактику ризиків, участь молоді та організацію міжвідомчої взаємодії. Ефективність цієї сфери залежить від здатності органів влади бачити молодь не лише як об'єкт опіки, а як активного суб'єкта безпекотворення. Саме системне впровадження сучасних механізмів участі, координації та цифрової комунікації створює передумови для сталого розвитку молодіжної політики і зміцнення безпечного суспільного середовища в Україні.

Джерела

1. Конституція України : Конституція України; Верховна Рада України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних “Законодавство України”. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 № 1414-ІХ // База даних “Законодавство України”. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1414-20>.

3. Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року : Указ Президента України; Стратегія від 12.03.2021 № 94/2021 // База даних “Законодавство України”. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/94/2021>.
4. Про затвердження типових положень про молодіжні ради : Постанова Кабінету Міністрів України; Положення, Форма типового документа, Заява від 18.12.2018 № 1198 // База даних “Законодавство України”. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1198-2018-%D0%BF>.

К. С. ПРОКОФ'ЄВА

*здобувачка першого року навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти, канд. екон. наук, доц., спеціальність “Психологія”, ННІ МІМ, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
ORCID: 0009-0000-0513-0072*

Науковий керівник:

Ж. Б. БОГДАН

*д-р психол. наук, доц., ННІ МІМ, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
ORCID: 0000-0003-1560-9516*

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СУЧАСНИХ МОДЕЛЕЙ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Концепція емоційного інтелекту (EI) як окремого теоретичного ядра за останні роки дуже вплинула на розуміння особистості у соціально-психологічному контексті. Саме емоційний інтелект дозволяє виявити особливості в емоційних реакціях. Наразі саме ця концепція все більше набирає актуальності як у світовому, так і в українському контексті. Цифровізації суспільства і все ширше використання штучного інтелекту детермінують необхідність глибшого розуміння власних емоційних реакцій. А, враховуючи, українські реалії повномасштабного вторгнення, з'являється необхідність усвідомлення власних та чужих емоцій в рамках постійно накопиченого стресу.

Поняття емоційного інтелекту є похідним від поняття “соціальний інтелект”. В науковій психологічній думці існує декілька підходів до визначення поняття “емоційний інтелект”. В рамках дослідження доцільно використовувати поняття, яке запропонували П. Селовей та Дж. Мейер [3], які визначають емоційний інтелект як здатність сприймати та виражати емоції, асимілювати емоції та думки, розуміти та міркувати за допомогою емоцій, а також регулювати емоції в собі та інших. Загалом, теорію емоційного інтелекту досліджували та розвивали такі науковці як Дж. Мейер, П. Селовей, Д. Карузо, Д. Гоулман, Р. Бар-Он [1], К. В. Петрідес [3]. На основі наукових доробок

цих авторів сформовано та проаналізовано основні моделі емоційного інтелекту (таблиця).

Порівняльна характеристика основних моделей емоційного інтелекту

Назва моделі	Автори	Тип моделі
Чотиригілкова модель	Дж. Мейєр, П. Селовей, Д. Карузо	Модель здібностей (когнітивна обробка емоційної інформації)
Компетентнісна модель	Д. Гоулман	Змішана модель (емоційні навички, що впливають на лідерство та ефективність)
Емоційно-соціальна модель	Р. Бар-Он	Змішана модель (адаптивність та соціальне функціонування)
Модель рис (TEIQue)	К. В. Петрідес	Модель рис (емоційність як стійка риса особистості)

Аналіз наведених моделей свідчить про відсутність єдиного концептуального підходу до розуміння емоційного інтелекту, що зумовлює існування принципових відмінностей у методах його оцінки та сферах застосування. Зокрема, модель здібностей Дж. Мейєра, П. Селовея та Д. Карузо розглядає ЕІ як когнітивну здатність, аналогічну стандартному інтелекту, і потребує об'єктивних тестів результативності. На противагу цьому, змішані моделі Д. Гоулмана та Р. Бар-Она інтегрують емоційні навички з рисами особистості, фокусуючись на професійній ефективності, лідерстві та соціальній адаптації. Модель рис К. В. Петрідеса визначає ЕІ як стійку особистісну характеристику, що вимірюється через самосприйняття індивіда за допомогою опитувальників. Така теоретична розрізненість призводить до низької кореляції між показниками різних шкал, проте дозволяє дослідникам обирати інструментарій залежно від мети.

Узагальнення теоретичних напрацювань свідчить, що емоційний інтелект є багатоаспектним феноменом, який поєднує когнітивні механізми обробки інформації та стійкі особистісні характеристики. В умовах війни в Україні та стрімкої цифровізації розвиток емоційного інтелекту стає критичним ресурсом для подолання стресу, забезпечення психологічної стійкості та збереження ефективності міжособистісної взаємодії. Таким чином, розуміння природи емоційних реакцій є фундаментальною умовою адаптації особистості в сучасному нестабільному середовищі.

Джерела

1. *Bar-On R.* The Development of an Operational Construct of Psychological Well-Being. Rhodes University: South Africa, 1988. Режим доступу: <http://vital.seals.ac.za:8080/>
2. *Faltas I.* Three Models of Emotional Intelligence: Conceptual Foundations and Empirical Applications in Organizational Leadership and Public Administration. *ResearchGate*. 2026. Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/400735519_
3. *Mayer, J. D., Salovey, P., Caruso, D. R.* Emotional intelligence: Theory, findings, and implications. *Psychological Inquiry*. 2004. 15. P. 197–215.

О. В. РУСНАК

*здобувач першого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності А2 “Дошкільна освіта”,
факультет соціально-педагогічної та мистецької освіти
Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького*

Науковий керівник:

І. І. НЕГРІЙ

*викладач-стажист кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи
Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-3019-2173>*

РОЗВИТОК МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНО ВІКУ У ПРОЦЕСІ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасному освітньому просторі все більшій увазі приділяють не лише інтелектуальному, а й моральному розвитку дитини. Моральні якості визначають поведінку людини, її ставлення до інших людей та до суспільства в цілому. Формування вище згаданого розпочинається ще у ранньому дитинстві, тому дошкільний період є надзвичайно важливим для становлення особистості.

У цей час дитина активно пізнає світ, навчається взаємодіяти з іншими людьми, переймає норми поведінки та соціальні правила, тому перед педагогами та батьками/опікунами постає важливе завдання — створити умови виховання, які сприятимуть розвитку доброти, відповідальності, поваги до інших та здатності співпрацювати.

Одним із найбільш природних і ефективних засобів виховання дітей дошкільного віку є гра. Через ігрову діяльність діти засвоюють соціальний досвід, вчаться взаємодіяти з однолітками та розуміти наслідки власних дій. Проблема формування моральних якостей дітей дошкільного віку привертає значну увагу науковців у галузі педагогіки та психології. Питання морального виховання розглядали у своїх працях І. Бех [1], В. Сухомлинський [3], А. Богуш [2].

Видатний український педагог В. Сухомлинський підкреслював, що моральні якості формуються у процесі щоденного спілкування дитини з дорослими та однолітками. Він наголошував на необхідності виховання у дітей доброти, співчуття та поваги до інших людей [3].

На думку науковця І. Беха, моральне виховання є цілеспрямованим процесом формування духовних цінностей особистості та її відповідального ставлення до суспільства. Вчений наголошує, що важливим завданням педагогіки є створення умов для розвитку гуманістичних якостей у дітей [1].

Наукові дослідження А. Богуш, присвячені питанням організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти (ЗДО) Зокрема зазначають, що

ефективне моральне виховання можливе лише за умови активного залучення дітей до різних видів діяльності, зокрема ігрової, творчої та комунікативної [2].

Вище згадані дослідники підкреслюють, що формування моральних цінностей повинно відбуватися систематично і охоплювати різні види діяльності дитини. Кожен з них наголошує, що важливу роль у цьому процесі відіграє особистий приклад дорослих. Діти, зокрема дошкільного віку, схильні наслідувати поведінку педагогів та батьків/опікунів, саме тому моральна культура дорослого є важливим фактором виховання.

Ігрова діяльність є провідною у дошкільному віці, оскільки під час гри діти можуть відтворювати різні життєві ситуації, приміряти соціальні ролі та навчатися будувати взаємини з оточенням. У сюжетно-рольових іграх дошкільнята домовляються між собою, розподіляють ролі, дотримуються правил і знаходять шляхи вирішення конфліктів. Описаний досвід сприяє розвитку здатності співпрацювати, враховувати інтереси інших та відповідально ставитися до власних дій.

Крім того, важливу роль у моральному розвитку дошкільників відіграють дидактичні та творчі ігри. Згадані ігри сприяють розвитку уваги, мислення та уяви, а також формують позитивні риси характеру, такі як чесність, справедливість та взаємоповага.

Педагог-вихователь ЗДО повинен організовувати ігрову діяльність таким чином, щоб вона не лише розважала дітей, а й сприяла їх особистісному розвитку. Важливо створювати доброзичливу атмосферу, підтримувати ініціативу дітей та заохочувати прояви взаємодопомоги. Не менш значущим є партнерство між педагогами та батьками. Спільні виховні зусилля допомагають формувати у дітей стійкі моральні орієнтири та сприяють гармонійному розвитку особистості.

Отже, ігрова діяльність є важливим засобом формування моральних якостей у дітей дошкільного віку. У процесі гри діти дошкільного віку засвоюють соціальні норми поведінки, вчать співпрацювати та поважати інших. Ефективність морального виховання значною мірою залежить від професійної діяльності педагога, виховного середовища та взаємодії з родиною дитини. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на пошук нових методів використання гри як засобу формування моральних цінностей у дошкільників.

Джерела

1. *Бех І.* Виховання особистості: у 2 кн. К.: Либідь. 2003. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. 344 с.
2. *Богуш, А.* Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників : мовленнєві ігри, ситуації, вправи: навч.-метод. посібник / А. М. Богуш, Н. І. Луцан. Київ: Слово. 2008. 256 с.
3. *Сухомлинський В.* Серце віддаю дітям. Київ. 1977. 688 с. URL: <https://surl.li/hzlsun> (дата звернення 09.03.2026 р.).

А. Ю. СКАМ'ЯНОВ

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 “Публічне управління та адміністрування”,
ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом*

Науковий керівник:

Н. А. СІЦІНСЬКИЙ

д-р наук держ. упр.,

ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом

ORCID: 0000-0002-5455-9593

МОЛОДЬ ЯК СУБ'ЄКТ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

В умовах повномасштабної війни, суспільної мобілізації та прискореної цифровізації молодь дедалі виразніше постає не лише як адресат державної політики, а як активний суб'єкт трансформації системи публічного управління. Саме молоді громадяни найшвидше адаптуються до цифрового середовища, інтенсивніше використовують електронні сервіси, нові комунікаційні платформи та інструменти участі, а отже безпосередньо впливають на зміну вимог до державних інституцій. У цьому сенсі молодь є не пасивним споживачем цифрових рішень, а носієм нової управлінської культури, яка орієнтується на швидкість, відкритість, зручність, взаємодію та результативність публічних сервісів.

Суб'єктність молоді у цифровій трансформації системи публічного управління виявляється щонайменше у трьох вимірах. По-перше, молодь виступає користувачем і оцінювачем якості цифрових публічних послуг, формуючи запит на прості, доступні та людиноцентричні сервіси. По-друге, вона дедалі активніше залучається до електронної демократії через онлайн-обговорення, електронні петиції, молодіжні ради, громадські консультації та цифрові канали взаємодії з органами влади. По-третє, молоді фахівці беруть участь у створенні й упровадженні цифрових рішень як державні службовці, аналітики, розробники, комунікаційні менеджери, учасники проектних команд і громадських ініціатив, тим самим впливаючи на зміст і темп інституційних змін.

В Україні така роль молоді має нормативне й організаційне підґрунтя. Закон України “Про основні засади молодіжної політики” закріплює участь молоді у формуванні та реалізації політики, а державна цільова соціальна програма “Молодь України: покоління стійкості – 2030” підкреслює значення молоді як стратегічної складової людського капіталу держави. Водночас Стратегія реформування державного управління України на 2022–2025 роки та Концепція розвитку цифрових компетентностей орієнтують органи влади на розбудову цифрової держави, розвиток навичок участі та підвищен-

ня якості публічних послуг. У практичному вимірі цьому сприяють освітні інструменти платформи “Дія.Освіта”, які поширюють цифрові компетентності та підтримують готовність молоді до активної взаємодії з державою у цифровому середовищі.

Разом із тим визнання молоді суб’єктом цифрової трансформації не означає автоматичної інклюзії у процеси публічного управління. Зберігаються ризики цифрової нерівності між міською та сільською молоддю, між різними соціальними групами, а також між тими, хто має доступ до якісної освіти й цифрової інфраструктури, і тими, хто такого доступу не має. Окремою проблемою є формалізація участі, коли цифрові канали комунікації існують, але реальний вплив молоді на рішення залишається обмеженим. Крім того, зростає значення етичних питань, пов’язаних із захистом персональних даних, безпечністю цифрової взаємодії, алгоритмічними упередженнями та ризиком заміщення змістовної участі технічними процедурами.

Отже, молодь в Україні має розглядатися як один із ключових суб’єктів цифрової трансформації системи публічного управління, оскільки саме вона поєднує високу адаптивність до технологічних змін, готовність до мережевої взаємодії та здатність впливати на оновлення управлінських практик. Посилення цієї ролі потребує не лише розвитку цифрових навичок, а й інституційного залучення молоді до проектування, тестування, оцінювання та вдосконалення цифрових сервісів і механізмів електронної участі. За такої умови молодь стає не периферійною групою державної політики, а реальним партнером у формуванні сучасної, відкритої та результативної системи публічного управління.

Джерела

1. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1414-20>.
2. Про затвердження Державної цільової соціальної програми “Молодь України: покоління стійкості – 2030” та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.01.2026 № 20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/20-2026-%D0%BF>.
3. Деякі питання реформування державного управління України : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.07.2021 № 831-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/831-2021-%D1%80>.
4. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 167-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/167-2021-%D1%80>.
5. Дія.Освіта. Про проєкт. URL: <https://osvita.diaa.gov.ua/about>.
6. OECD. Digitalisation for Recovery in Ukraine. 2022. URL: https://www.oecd.org/en/publications/2022/07/digitalisation-for-recovery-in-ukraine_40746fbe.html.

К. СКЛЯРЧУК

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності А2 “Дошкільна освіта”

Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького

Науковий керівник:

І. І. НЕГРІЙ

викладач-стажист кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи

Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-3019-2173>

ВПЛИВ МУЛЬТИМЕДІА НА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сучасне інформаційне суспільство характеризується стрімким розвитком цифрових технологій, що активно впливають на всі сфери життя людини, зокрема й на освіту. Діти з раннього віку стикаються з різноманітними мультимедійними засобами: комп'ютерами, планшетами, смартфонами, інтерактивними дошками, освітніми програмами та мультфільмами. У зв'язку з вище зазначеним особливої актуальності набуває проблема впливу мультимедіа на розвиток дітей дошкільного віку.

Дошкільний вік є важливим періодом формування основ пізнавальної діяльності, мовлення, емоційної сфери та соціальних навичок. В цей час закладаються основи інтелектуального розвитку та формуються перші уявлення про навколишній світ. Проблему використання інформаційно-комунікаційних технологій у дошкільній освіті досліджували багато вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, питання впливу мультимедійних технологій на розвиток дітей висвітлювали Л. Артемова, А. Богуш, Н. Морзе, Т. Піроженко та інші дослідники.

Вище згадані науковці зазначають, що мультимедійні технології здатні суттєво підвищити ефективність освітнього процесу, оскільки поєднують текст, зображення, звук, відео та анімацію. Таке поєднання сприяє кращому сприйняттю інформації дітьми, розвитку їхньої уяви та пізнавальної активності. Водночас дослідники наголошують на необхідності дотримання санітарно-гігієнічних норм і педагогічної доцільності використання мультимедійних засобів у роботі з дошкільниками, що передбачено законодавством України, зокрема Закон України “Про освіту” [3; 4].

Мультимедійні технології в сучасному освітньому процесі є важливим засобом підвищення ефективності навчання та розвитку дітей. Мультимедіа поєднують різні види інформації — текстову, графічну, звукову та відео — що дозволяє створювати більш наочне та емоційно насичене навчальне сере-

довище. Для дітей дошкільного віку характерним є образне мислення, тому використання яскравих зображень, анімації, відео та звукового супроводу значно полегшує сприйняття та засвоєння навчального матеріалу. Наприклад, під час занять з ознайомлення з природою мультимедійні презентації можуть демонструвати різні природні явища, життя тварин і рослин, що допомагає дошкільнятам краще зрозуміти та запам'ятати інформацію.

Крім того, мультимедійні засоби можуть використовуватися для розвитку мовлення дітей. Перегляд навчальних відео, слухання казок, виконання інтерактивних завдань сприяють збагаченню словникового запасу, формуванню правильної вимови та розвитку комунікативних навичок [2].

Важливим аспектом є також розвиток пізнавальної активності дітей. Інтерактивні ігри та навчальні програми стимулюють цікавість, увагу та бажання досліджувати навколишній світ. Діти дошкільного віку можуть виконувати різноманітні завдання, розв'язувати логічні задачі, складати пазли, що сприяє розвитку мислення та уяви.

Разом із позитивними аспектами слід враховувати й можливі негативні наслідки надмірного використання мультимедіа. Тривале перебування перед екраном може призводити до перевтоми, зниження фізичної активності та погіршення зору. Тому використання мультимедійних засобів у закладах дошкільної освіти повинно бути обмеженим у часі та поєднуватися з іншими видами діяльності дітей: ігровою, руховою, творчою та комунікативною [1].

Педагогічно доцільне використання мультимедіа передбачає дотримання певних умов: врахування вікових особливостей дітей, використання якісного та безпечного контенту, поєднання мультимедійних засобів з традиційними методами навчання, а також активну участь вихователя у поясненні та обговоренні побаченого матеріалу.

Отже, мультимедійні технології можуть бути ефективним засобом розвитку дітей дошкільного віку за умови їх педагогічно обґрунтованого використання в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. Вони сприяють розвитку пізнавальної активності, мовлення, уваги, уяви та творчих здібностей дітей. Разом із тим використання мультимедіа має бути поміркованим і відповідати віковим особливостям дошкільників. Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні методичних рекомендацій щодо використання мультимедійних технологій у різних видах діяльності дітей дошкільного віку, а також у вивченні їх впливу на розвиток пізнавальних і соціальних компетентностей дошкільників.

Джерела

1. *Богущ А. М.* Дошкільна лінгводидактика : теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: підручник / А. М. Богущ, Н. В. Гавриш. 2-ге вид., доп. Київ: Слово, 2013. 704 с.
2. *Дитина у сучасному соціопросторі: навч. посіб.* / за ред. Т. Пірожник. Кіровоград: Імекс-ЛТД. 2014. 272 с. URL: <https://surl.li/cvlbdb> (дата звернення: 09.03.2026 р.).

3. Закон України “Про освіту” (2023). URL: https://urst.com.ua/act/pro_osvitu (дата звернення: 09.03.2026 р.).
4. Морзе Н. Основи інформаційно-комунікаційних технологій: навч. посіб. для студ. ВНЗ. К.: Видавнича група BVH. 2008. 350 с.

Ю. С. ТОЛОЧКО

здобувач першого курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність “Психологія”, факультет Психології, педагогіки, соціальної роботи та мистецтв, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Науковий керівник:

О. Д. КРЕСАН

*канд. психол. наук, доцент кафедри загальної та практичної психології, Ніжинський державний університет імені М. Гоголя
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7982-4533>*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ МОЛОДИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДО УМОВ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

Проблема адаптації молодих військовослужбовців до умов служби набуває особливої актуальності в умовах воєнного стану в Україні. Процес входження молодого людини у специфічне військове середовище супроводжується докорінною зміною соціального статусу, звичного способу життя та необхідністю опанування нових професійних ролей. Ефективність цього процесу безпосередньо впливає на боєздатність підрозділів та збереження ментального здоров'я особового складу. Успішна адаптація є запорукою подальшого професійного зростання та стійкості до екстремальних чинників бойової діяльності [5, с. 135].

Унікальність поточної ситуації та наукових досліджень адаптації військовослужбовців (зокрема молодих) полягає в кількох ключових аспектах:

- сучасний період є унікальним для світової історії, оскільки це тривала повномасштабна війна із застосуванням усіх видів озброєння. Це створює безпрецедентний рівень стресового навантаження, якого людство не знало понад 70 років. Процес адаптації відбувається не в умовах локального конфлікту, а в стані тотальної загрози;

- на відміну від мирного часу, зараз адаптацію проходять одночасно великі групи людей, які часто не мали попереднього військового досвіду. Унікальність полягає у необхідності швидкої трансформації цивільної ідентичності у військову за критично короткий термін;

- сьогодні адаптація військового відбувається під впливом дуже високого рівня підтримки (або очікувань) з боку суспільства, що створює особливий соціально-психологічний фон: водночас і ресурсний, і такий, що накладає додаткову відповідальність.

Ці фактори роблять сучасний досвід адаптації в Україні унікальним кейсом для світової військової психології.

Теоретичні підходи до визначення адаптації. У науковій літературі адаптація розглядається як багатогранний процес пристосування особистості до нових умов існування. На думку В. Павлюка та І. Овдія, психологічна адаптація військовослужбовців є ключовим фактором їхньої боєздатності, що забезпечує стійкість до стресових ситуацій [5, с. 134]. Такий науковець як О. Орловська вважає, що адаптація — це процес узгодження вимог і очікувань соціуму з реальною поведінкою та можливостями людини [4, с. 46]. Своєю чергою, І. Приходько наголошує на важливості прикладної психології у забезпеченні службово-бойової діяльності та супроводі адаптаційного процесу [6, с. 139].

Чинники, що впливають на успішність адаптації досліджували Л. Доценко та Н. Максименко, які показують, що ключовими факторами адаптації є психологічні стани, темперамент та акцентуації характеру: чим нижчий рівень акцентуації та екстраверсії, тим вищим є рівень адаптованості [2, с. 55]. Важливу роль відіграють також індивідуальні ресурси. На думку Г. Пріба, Я. Раєвської та Л. Бегези, на успіх особистості в бойових умовах впливають життестійкість, комунікабельність та позитивна переоцінка досвіду [7, с. 108].

Сучасні реалії вимагають від молодих бійців швидкого переходу від цивільного до військового життя. Дослідження Ю. Ягупової підкреслюють, що адаптаційний потенціал під час повномасштабної війни залежить від здатності долати наслідки травматичних подій та залучати копінг-ресурси [8, с. 3]. Водночас, як зазначають О. Кокун та Н. Агаєв, у значній частини військовослужбовців можуть виникати розлади адаптації, що проявляються через депресивні або тривожні реакції, які вимагають своєчасної психологічної корекції [3, с. 2].

Особливу групу складають жінки-військовослужбовці. Жінки часто стикаються з додатковими труднощами, як-от необхідність доведення своєї професійної компетентності в маскулінному середовищі, що може призводити до підвищеної тривожності на початкових етапах служби.

Висновок. Психологічна адаптація молодих військовослужбовців є динамічним процесом, результат якого залежить від взаємодії індивідуально-психологічних властивостей особистості та зовнішніх умов служби. Для успішного проходження цього етапу необхідне впровадження системного психологічного супроводу, спрямованого на розвиток стресостійкості, зниження рівня тривожності та формування позитивної мотивації до професійної діяльності. Розуміння механізмів адаптації дозволяє попередити розвиток ПТСР та забезпечити ефективне виконання службово-бойових завдань.

Джерела

1. Бортняк В. А. Психологічні особливості соціальної адаптації військовослужбовців після проходження служби в Збройних Силах України. *Наукові перспективи*. 2024. № 5 (47). С. 1443–1453.
2. Доценко Л., Максименко Н. Психологічні чинники адаптації військовослужбовців строкової служби в умовах військової частини. *Вісник Національного університету оборони України*. 2019. № 2 (52). С. 49–55.
3. Кокун О. М., Агаєв Н. А., Пішко І. О. та ін. Психологічна робота з військовослужбовцями – учасниками АТО на етапі відновлення : метод. посіб. К. : НДЦ ГП ЗСУ, 2017. 282 с.
4. Орловська О. А. Особливості адаптації військовослужбовців до умов цивільного життя. *Young Scientist*. 2019. № 8 (72). С. 45–49.
5. Павлюк М., Овдій І. Психологічна адаптація військовослужбовців Збройних Сил України. *Вісник Національного ун-ту оборони України*. 2022. № 6 (70). С. 134–141.

М. О. ЯЦЕНКО

*здобувачка першого курсу другого рівня вищої освіти
Навчально-наукового інституту Менеджменту і маркетингу,
кафедра психології і соціології, спеціальність “Психологія”,
ХНЕУ, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця*

Науковий керівник:

І. О. ВІДЕНЄВ

*канд. психол. наук, доцент кафедри психології і соціології
Навчально-наукового інституту Менеджменту і маркетингу
ХНЕУ, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця*

ВІЗІЯ 2035: ВІД АДАПТАЦІЇ ДО ПРЕАДАПТАЦІЇ

Сучасний світ перебуває у стані фундаментальної трансформації, де традиційні соціальні моделі втрачають свою прогностичну силу. У контексті глобальних викликів та необхідності повоєнного відновлення України, науковий дискурс зміщується до дослідження стратегій “антикрихкості” [2] та інноваційного прориву. Конференція “Science Vision 2035” акцентує увагу на молоді як головному суб’єкті цих змін. З погляду психології, молодь є носієм преадаптивного потенціалу – здатності не просто пристосовуватися до змін, а використовувати невизначеність як ресурс для проектування нових соціальних форм.

1. Когнітивна гнучкість та цифрова трансформація. Молодь поколінь Z та Alpha володіє специфічною когнітивною архітектурою, сформованою в умовах гіперінформаційного середовища.

- Когнітивна гнучкість (Cognitive Flexibility): здатність до подолання ментальної ригідності дозволяє молодим науковцям бачити зв'язки між віддаленими доменами знань (наприклад, психологією та штучним інтелектом), що є основою для дизруптивних інновацій [4].
 - Експериментальна ідентичність: спираючись на концепцію Г. Ібарри [5], ми розглядаємо молодь як групу, що перебуває у стані постійного тестування “можливих Селф”. Ця психологічна мобільність дозволяє їм інтегрувати нові професійні ролі, які для попередніх поколінь здавалися занадто ризикованими або нестабільними.
2. Резильєнтність та соціальні мережі як інновація. Для українського контексту 2035 року визначальним є досвід подолання екзистенційних викликів. Українська молодь продемонструвала високий рівень колективної резильєнтності, що трансформувалося у нові форми соціальної інженерії.
- Горизонтальні структури: молодіжні волонтерські рухи стали живим втіленням теорії соціального капіталу, впроваджуючи протоколи відкритості та довіри, що стануть фундаментом українського суспільства у 2035 році.
 - Дестигматизація ментального здоров'я: молодь виступає драйвером змін у ставленні до психологічного благополуччя, розробляючи та впроваджуючи цифрові інструменти психопідтримки, які базуються на принципах самодетермінації та автономії.
3. Ціннісний зсув: від прагматизму до соціального впливу. Згідно з прогнозами розвитку соціальних наук, майбутнє належить економіці знань та цінностей. Сучасна молодь демонструє перехід від цінностей виживання до цінностей самовираження.
- Соціальне підприємництво: успіх у 2035 році вимірюватимуть не особистим накопиченням, а позитивним впливом на громаду (social impact).
 - Екологічна свідомість: екологічність стає базовою когнітивною категорією, що визначає вибір життєвої стратегії та професійного шляху.
4. Психологічний супровід інноваторів: виклики майбутнього. Статус “рушій інновацій” створює специфічні ризики, які потребують уваги соціальних наук:
- Запобігання цифровому вигоранню: необхідність розробки методів “когнітивної гігієни” для молоді, що працює в умовах надвисоких швидкостей.
 - Підтримка самоефективності: використання концепції А. Бандури [1] для формування впевненості у власних силах в умовах високої академічної та соціальної невизначеності.

Висновок. Психологія та соціальні науки 2035 року стають більш людиноцентричними та динамічними. Молодь не просто впроваджує нові технології, вона змінює “ціннісну прошивку” суспільства. Роль наукової спільноти полягає в тому, щоб надати цій активності методологічну опору, перетворюючи стихійну інноваційність на системний поступ держави.

Джерела

1. Бандура А. Самоефективність: здійснення контролю над власним життям / пер. з англ. Київ : Основи, 2019. 384 с.
2. Талеб Н. Н. Антикрихкість: як отримати вигоду з хаосу / пер. з англ. Київ : Наш Формат, 2018. 408 с.
3. Heller R., Watson M. The Future of Social Sciences: A 2035 Vision. *Journal of Social Dynamics*. 2022. Vol. 14(2). P. 112–128.
4. Zhu X. et al. Digital Nativity and Cognitive Flexibility in Gen Z. *Educational Psychologist*. 2023. Vol. 58(1). P. 45–62.
5. Ibarra H. Working Identity: Unconventional Strategies for Reinventing Your Career. Boston : Harvard Business School Press, 2020. 224 p.

М. ДАНИЛЮК

*магістр, спеціальність: філологія, НН ІПСН,
Міжрегіональна Академія управління персоналом*

Науковий керівник:

І. С. БАХОВ

*д-р пед. наук, проф., завідувач кафедри іноземної філології та перекладу,
професор кафедри іноземної філології та перекладу
ORCID: 0000-0002-8379-199X*

МОВА ЦИФРОВОЇ МОЛОДІ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙ: ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ ВИМІР

Актуальність дослідження

У сучасному цифровому суспільстві мова молоді трансформується під впливом соціальних мереж, глобалізації та нових форматів комунікації. Молодь не лише адаптується до змін, а й активно формує нові мовні норми, що впливають на суспільний дискурс. Дослідження цих процесів є важливим для розуміння майбутнього мовної культури та комунікації.

Мета дослідження

Проаналізувати психолінгвістичні особливості мовлення сучасної молоді та визначити її роль у створенні мовних і соціальних інновацій.

Завдання дослідження

- схарактеризувати основні риси мовлення покоління Z;
- дослідити вплив цифрового середовища на мовні процеси;
- визначити роль молоді у формуванні нових мовних норм;
- проаналізувати сучасні мовні тренди, сленг і меми.

Основні положення (тези з прикладами)

Мовлення сучасної молоді формується під впливом цифрового середовища та характеризується швидкістю, емоційністю й креативністю. Однією з ключових рис є використання **інтернет-сленгу**, який виконує функцію маркера групової ідентичності. [Crystal, 2011].

Приклади сучасного сленгу:

- крінж — щось дуже ніякове, соромне;
- треш — щось шокуюче або абсурдне;
- імба — щось дуже круте, найкраще;
- жиза — життєва, знайома ситуація;
- хайп — популярність, тренд.

Ці слова демонструють тенденцію до запозичень і переосмислення значень.

Важливу роль відіграє **мем-культура**, яка стала новою формою комунікації. Мем є не просто жартом, а способом швидкої передачі складних емоцій і соціальних смислів [Tagliamonte, 2016].

Приклади мемних виразів:

- “це я після 2 годин сну” — самоіронія, втома;
- “очікування vs реальність” — контраст між ідеалом і дійсністю;
- “нічого не ясно, але дуже цікаво” — реакція на складну інформацію.

Меми виконують функцію соціального коментаря та об’єднують молодь через спільний досвід [Crystal, 2006].

Ще однією тенденцією є **гібридизація мови** — активне змішування української та англійської мов.

Приклади мовних трендів:

- апдейтнути інформацію;
- зробити ресерч;
- це виглядає крінжово;
- я в дедлайні.

Це свідчить про вплив глобалізації та цифрового середовища на мовлення молоді.

З психолінгвістичної точки зору такі явища пов’язані з прагненням до економії мовних засобів, швидкості комунікації та емоційної виразності. Молодь створює нові мовні коди, які відповідають темпу сучасного життя [Jones, 2023].

Наукова новизна

Дослідження розкриває мову молоді не лише як засіб спілкування, а як інструмент соціальних інновацій та трансформації суспільних норм у цифрову епоху.

Висновки

Отже, мова сучасної молоді є динамічною, креативною та відкритою до змін системою. Вона відображає глибокі психологічні процеси та соціальні трансформації, а також виступає важливим чинником формування нових комунікативних практик. Молодь, створюючи нові мовні форми, фактично конструює майбутнє соціальної взаємодії.

РОЛЬ МОЛОДІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ТА ДОТРИМАННІ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

О. Г. ДАЦЮК

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 “Публічне управління та адміністрування”,
ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом*

Науковий керівник:

А. А. ТЕЛЕНДІЙ

*канд. наук з держ. упр.,
ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом
ORCID: 0009-0007-7436-7373*

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

У сучасних умовах цифрової трансформації держави публічне управління все активніше використовує електронні сервіси, державні інформаційні системи, цифрові платформи взаємодії з громадянами та засоби аналітичної обробки даних. Такі інструменти стають не лише способом підвищення адміністративної ефективності, а й важливим механізмом забезпечення прав людини, доступу до послуг, відкритості влади та належного реагування на суспільні загрози. Їх значення особливо зростає в умовах воєнних, інформаційних і соціальних викликів, коли швидкість прийняття рішень і якість комунікації між державою та громадянами набувають вирішального значення [1; 3; 4].

До основних цифрових інструментів у системі публічного управління належать електронні публічні послуги, електронні звернення, реєстри, сервіси електронної ідентифікації, офіційні портали органів влади, відкриті дані та канали зворотного зв'язку. Їх використання зменшує бюрократичні бар'єри, полегшує доступ людини до адміністративних процедур, підвищує прозорість роботи органів влади та створює більш зручні умови для реалізації законних прав і інтересів. Цифровізація у цьому сенсі сприяє зміц-

ненню людиноцентричного підходу, за якого держава орієнтується не лише на формальне виконання процедур, а й на реальні потреби громадян [1; 3].

У сфері забезпечення прав людини цифрові інструменти мають цінність насамперед тому, що розширюють можливості людини у взаємодії з державою. Вони дають змогу оперативно отримувати інформацію, подавати документи, відстежувати стан розгляду звернень і користуватися послугами незалежно від місця перебування. Водночас цифрове середовище повинно ґрунтуватися на принципах законності, рівного доступу, недискримінації та захисту персональних даних. Без дотримання цих умов технологічні рішення можуть створювати нові бар'єри або навіть порушувати окремі права, зокрема право на приватність та безпеку персональної інформації [1; 2].

Не менш важливими є цифрові інструменти у сфері громадської безпеки. Йдеться про системи оперативного сповіщення населення, цифрові канали кризової комунікації, міжвідомчий обмін даними, інструменти моніторингу ризиків і сервіси інформування про надзвичайні події. За належного правового регулювання вони дають змогу підвищити оперативність реагування, покращити координацію між органами влади та посилити захищеність громадян. Водночас безпекова функція держави не повинна реалізовуватися шляхом надмірного контролю, непрозорого збору інформації чи обмеження прав без достатніх правових підстав [2; 4].

Серед основних проблем цифровізації публічного управління варто виокремити цифрову нерівність, недостатній рівень цифрової грамотності частини населення, технічні збої, кіберзагрози та ризики неправомірного використання персональних даних. Саме тому впровадження цифрових інструментів має супроводжуватися розвитком захищеної інфраструктури, удосконаленням нормативно-правової бази, аудитом цифрових рішень, навчанням публічних службовців і забезпеченням доступності сервісів для різних соціальних груп. Лише поєднання технологічної інноваційності з правовими гарантіями здатне забезпечити баланс між ефективністю управління, правами людини та громадською безпекою [2–4].

Отже, цифрові інструменти публічного управління є важливим ресурсом модернізації держави, підвищення відкритості влади, доступності публічних послуг та ефективності безпекового реагування. Проте їх результативність визначається не лише технічними можливостями, а й відповідністю конституційним засадам, принципам законності, захисту персональних даних і людиноцентричності. Перспективи розвитку цієї сфери в Україні пов'язані з подальшим упровадженням безпечних, доступних і правомірних цифрових рішень, які одночасно зміцнюватимуть як права людини, так і громадську безпеку.

Джерела

1. Конституція України : Конституція України; Верховна Рада України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних “Законодавство України”. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254k/96-вр>.

2. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI // База даних “Законодавство України”. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2297-17>.
3. Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг : Закон України від 15.07.2021 № 1689-IX // База даних “Законодавство України”. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1689-20>.
4. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII // База даних “Законодавство України”. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2469-19>.

В. Ю. КІСЛЕВИЧ

*здобувач другого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність “Право”,
Хмельницький інститут імені Блаженнішого Володимира, Митрополита Київського і всієї України Міжрегіональної Академії управління персоналом*

Науковий керівник:

А. В. АВСІЄВИЧ

д-р філософії в галузі права (PhD), доцент кафедри права та правоохоронної діяльності

*Хмельницький інститут імені Блаженнішого Володимира, Митрополита Київського і всієї України Міжрегіональної Академії управління персоналом
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8192-8569>*

РОЛЬ МОЛОДІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ТА ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ: ЗНАЧЕННЯ ІНСТИТУТУ СТУДЕНТСЬКОГО (МОЛОДІЖНОГО) ОМБУДСМАНА

Завжди молоде покоління є активною частиною суспільства, так званою рушійною силою змін, яке здатне впливати на формування правової культури, поширення ідей справедливості, демократизму та незалежності в Україні. У сучасних умовах, Україна переживає складні соціальні та безпекові виклики, роль молоді значно зростає. Молоді люди беруть участь у всіх процесах суспільства, а саме у волонтерських та громадських ініціативах та сприяють зміцненню суспільства. Крім того, молодь активно долучається до розвитку громадянської свідомості.

Важливою складовою демократичного суспільства є захист прав та інтересів особи за який відповідає в Україні Уповноважений Верховної Ради з прав людини — Омбудсман. Парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини [1]. З липня 2022 року Ом-

будсманом України є Дмитро Валерійович Лубінець. За ці роки діяльність Офісу Омбудсмана характеризується справедливістю, відкритістю та незалежністю. Захист прав військовослужбовців та внутрішньо переселених осіб, захист прав дитини та поновлення прав є актуальними сферами роботи Омбудсмана України.

Якщо, розглядати нижчі ланки формування правової культури то ключову роль починають відігравати шкільні, молодіжні, студентські омбудсмани. Саме вони створюють фундамент правової свідомості нового покоління. Традиційне розуміння терміну “омбудсман” розуміється як незалежна особа, яка здійснює контроль за дотриманням прав і свобод громадян та розглядає скарги щодо їх порушення. Головне завдання студентських омбудсманів це створення в навчальному закладі середовища, де права здобувачів вищої освіти захищені, а кожен має можливість реалізувати свій потенціал на засадах рівності та поваги. Посада студентського (молодіжного) омбудсмана є ключовою у створенні позитивного мікроклімату у студентській спільноті.

Запровадження у закладах вищої освіти України посади омбудсмана із прав студентів (студентського омбудсмана) є важливою ознакою закріплення статусу правової держави, яка дбає про забезпечення прав і свобод різних груп населення, в тому числі здобувачів вищої освіти [2, с.171]. Тобто, чим більше молоді знають про свої права та обов'язки, тим ефективніше вони можуть їх захищати та сприяти утвердженню принципів верховенства права у суспільстві.

Студентський омбудсмен виступає як представник і захисник студентського співтовариства, допомагаючи забезпечити максимальну безпеку та комфорт під час навчання в університеті [3, с. 442].

Студентських омбудсман має діяти на певних принципах, засадах. Основними засадами його діяльності є: неупередженості, прозорості, доступності, конфіденційності, об'єктивності, незалежності та поваги до прав людини. Діяльність характеризується тим, що розглядати звернення об'єктивно, без підтримки будь-якої сторони конфлікту та рішення приймати чесно та справедливо. Конфіденційність виступає елементом безпеки та довіри.

Усі звернення повинні розглядатися об'єктивно, тобто на основі фактів, доказів та норм права, без особистих симпатій чи певних упереджень. Омбудсман діє незалежно від адміністрації навчального закладу чи інших осіб і приймає рішення самостійно. У своїй діяльності омбудсман керується принципами захисту прав і свобод людини, сприяє їх дотриманню та запобігає їх порушенню.

Варто зазначити, що ключовим елементом діяльності студентського омбудсмана є комунікація, а саме може проявляти у шляхах можливих звернень. Це фізичні прийоми наприклад особисті прийоми, скриньки довіри та цифрові прийоми це як поширення контактної інформації (номер телефону, адреса електронної адреси), чат-боти та форми для звернень. Саме ці інструменти це фундаментальними для створення зв'язку зі студентами.

Студентський омбудсман є ефективний оскільки є незалежною ланкою функціонування у закладі вищої освіти та головною місією є захист прав

студентів у закладах вищої освіти. До його основних завдань можна віднести: розгляд звернень студентів щодо порушення їхніх прав; допомога у вирішенні конфліктів між студентами та адміністрацією навчального закладу; сприяння забезпеченню академічної доброчесності та рівних умов навчання; проведення просвітницької діяльності щодо прав людини та прав студентів. Цей спектр завдань є основними напрямками діяльності студентських омбудсманів.

Інститут молодіжного або студентського омбудсмана сприяє створенню більш справедливого освітнього середовища, у якому поважаються права кожного студента. Крім того, така діяльність допомагає формувати у молоді правову культуру, відповідальність та активну громадянську позицію, яка як наслідок переросте у формування демократичної та правової держави. Отже, молодь відіграє важливу роль у забезпеченні безпеки та захисту прав людини в Україні. Велику роль у захисті прав молоді відіграє інститут студентського (молодіжного) омбудсмана, який виступає інструментом захисту прав студентів.

Джерела

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 15.03.2026 р.).
2. *Клименко А. С., Коваль Т. В.* Омбудсмен із прав студентів: досвід України. Актуальні проблеми природничих і гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених “Родзинка – 2021” : XXIII Всеукраїнська наукова конф. молодих учених / редкол. : О. В. Черевко (голова) [та ін.]. С. 169–171.
3. *Орел В. А.* Медіація як інструмент врегулювання конфліктів студентським омбудсменом. Медіація & Університети 1.0: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (15 листопада 2024 р., Чернівці) / редкол.: Амелічева Л., Гаврилук Р., Горецька Х., Романадзе Л. та ін. Чернівці: 2024. С. 442–446.

**В. С. КОЛІСНИК,
А. Л. ХАРИТОНОВА**

*здобувачки третього курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність “Менеджмент бізнес-організацій”,
факультет економіки та управління,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID Колісник В. С.: 0009-0004-4811-6536
ORCID Харитонова А. Л.: 0009-0008-2840-437X*

Науковий керівник:

Т. О. КОРОЛЮК

*канд. екон. наук,
доц. кафедри національної економіки та публічного управління,
факультет економіки та управління,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID: 0000-0002-3610-9839*

РОЛЬ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УТВЕРДЖЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

У сучасних умовах розвитку України особливої актуальності набуває питання формування української національної та громадянської ідентичності. Це пов'язано з тим, що сьогодні українське суспільство переживає складний період, пов'язаний з війною та соціально-політичними змінами. Саме молоде покоління відіграє важливу роль у майбутньому розвитку держави, тому формування його світогляду, цінностей та громадянської відповідальності є важливим завданням державної політики.

“Національна ідентичність” зазвичай розуміється як усвідомлення людиною своєї належності до певної нації. У випадку України це пов'язано з повагою до української мови, культури, історії, традицій та національних символів. Людина зі сформованою національною ідентичністю відчуває себе частиною українського народу та підтримує розвиток держави. Водночас громадянська ідентичність є ширшим поняттям і пов'язана з усвідомленням себе як громадянина держави, розумінням своїх прав і обов'язків та готовністю брати участь у суспільному житті. Громадянська ідентичність проявляється у відповідальному ставленні до держави, дотриманні законів та участі у громадських ініціативах.

Формування національної та громадянської ідентичності є важливим фактором розвитку демократичного суспільства. Коли громадяни відчувають свою приналежність до держави та розуміють відповідальність за її розвиток, вони активніше беруть участь у суспільному житті, підтримують

демократичні цінності та сприяють розвитку громадянського суспільства. Особливо важливою є роль молоді, адже саме вона в майбутньому буде формувати політичне, економічне та соціальне життя країни.

Питання розвитку молоді, формування громадянської активності та національної свідомості визначені у Законі України “Про основні засади молодіжної політики”, який передбачає створення умов для розвитку громадянської активності молоді, її патріотичного виховання та формування національної ідентичності [1]. За даними соціологічних досліджень, у 2025 році рівень національної самоідентифікації серед українців суттєво зріс: 92 % громадян зазначають, що пишуться своєю національністю, що свідчить про консолідуючий вплив війни та зміцнення національної єдності [2].

У цьому контексті важливу роль відіграє система публічного управління. Через її механізми держава формує та реалізує політику, спрямовану на розвиток молоді та підтримку громадянської активності. Влада розробляє програми, спрямовані на формування національної та громадянської ідентичності, зокрема через розвиток громадянської освіти та підтримку молодіжних ініціатив.

З іншого боку, молодіжні організації сприяють залученню молоді до громадської діяльності, розвитку лідерських якостей та формуванню відповідальної громадянської позиції. Через освітні заходи, тренінги, форуми та волонтерські проекти вони допомагають молоді краще розуміти суспільні процеси та відчувати причетність до розвитку держави.

В Україні діє чимало молодіжних організацій, діяльність яких спрямована на розвиток громадянської активності та національної свідомості молоді. Серед них можна виділити Пласт — скаутську організацію України [3], Українську академію лідерства [4], Спілку української молоді [5] та European Youth Parliament — Ukraine [6]. Ці організації реалізують освітні програми, лідерські тренінги та волонтерські ініціативи, що сприяють формуванню активної громадянської позиції молоді.

Особливої актуальності діяльність молодіжних організацій набула в умовах війни, коли багато молодих людей долучаються до волонтерської діяльності, допомагають військовим, підтримують внутрішньо переміщених осіб та реалізують соціальні проекти. Така діяльність сприяє не лише вирішенню соціальних проблем, але й формуванню у молоді почуття відповідальності за майбутнє країни.

Отже, формування української національної та громадянської ідентичності є важливим напрямом державної молодіжної політики та одним із завдань публічного адміністрування. Ефективна реалізація цієї політики можлива за умови співпраці органів державної влади та громадських організацій. Молодіжні організації у цьому процесі відіграють важливу роль, оскільки вони безпосередньо працюють з молоддю та сприяють розвитку її громадянської активності й відповідальності за майбутнє держави.

Таким чином, взаємодія держави та молодіжних організацій є важливим фактором розвитку громадянського суспільства та зміцнення української державності.

Джерела

1. Про основні засади молодіжної політики: Закон України № 4488-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4488-20#> (дата звернення: 10.03.2026).
2. Міністерство молоді та спорту України. Українці пишаються своєю державою: результати всеукраїнського дослідження про ідентичність. URL: <https://mms.gov.ua/news/ukraintsi-pyshaiutsia-svoieiu-derzhavoiu-rezultaty-vseukrainskoho-doslidzhennia-pro-identychnist> (дата звернення: 11.03.2026).
3. Пласт – український скаутинг. URL: <https://plast.org.ua/> (дата звернення: 12.03.2026).
4. Українська академія лідерства. URL: <https://ual.ua/> (дата звернення: 12.03.2026).
5. Спілка української молоді. URL: <https://sum.org.ua/pro-sum-v-ukraini/> (дата звернення: 12.03.2026).
6. European Youth Parliament – Ukraine. URL: <https://www.eyp.org.ua/> (дата звернення: 12.03.2026).

Д. В. ЛОТАРЄВА

здобувачка четвертого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність “Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології)”, ІЕФ, Миколаївський національний аграрний університет

Науковий керівник:

В. М. КУРЕПІН

*канд. екон. наук, доц. кафедри методики професійного навчання, ІЕФ, Миколаївський національний аграрний університет
ORCID: 0000-0003-4383-6177*

МОЛОДЬ ЯК АКТИВНИЙ СУБ'ЄКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ТА ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Глибокі громадські трансформації, що відбуваються в Україні зміцнюють демократичні цінності та правові засади держави. В умовах сучасних викликів, зокрема пов'язаних з воєнним станом зумовлюють активну участь молоді в забезпеченні безпеки та дотримання прав людини. Умови трансформації суспільства, сучасні безпекові загрози, необхідність зміцнення демократичних інституцій вимагають активної громадянської позиції населення, зокрема молодого покоління,

Саме молодь виступає важливим потенціалом розвитку суспільства, особливо у формуванні безпечного соціального середовища та затвердження принципів поваги прав і свобод людини [1]. Високий рівень соціальної мо-

більності, здатність швидко адаптуватися до змін і прагнень, впровадження нових ідей створює передумови для активної участі молоді у формуванні безпечного соціального середовища, поваги принципів прав і свобод людини.

Сучасне українське суспільство, особливо в умовах воєнного стану, вимагає громадянську активність, інноваційне мислення та прагнення до соціальної справедливості. Формування відповідального ставлення до питань громадської безпеки та усвідомлення важливості дотримання прав людини як основи демократичного розвитку відбувається через поширення правової культури. Саме молодь, завдяки своїй відкритості до нових ідей здатна швидко адаптуватися до змін та активної участі в громадському житті [2]. Вона відіграє важливу роль у поширенні цінностей правової держави, толерантності та взаємної відповідальності.

Молодь здатна впливати на формування суспільної думки через підвищення рівня правової освіченості та затвердження принципів поваги прав і свобод людини [3]. Важливим напрямом такого впливу є громадські ініціативи молоді в соціальних проєктах, які спрямовані на зміцнення громадської безпеки, захист прав людини та розвиток демократичних інститутів. В сучасних умовах розвитку суспільства громадські організації, волонтерські рухи та правозахисні ініціативи є полем діяльності молодого покоління. Активна діяльність молоді, відповідальне ставлення до громадських проблем сприяє налагодженню взаємодії між громадськістю, органами державної влади та місцевого самоврядування.

Важливим напрямком впливу є участь молоді в освітніх та наукових ініціативах, спрямованих на дослідження проблем безпеки та прав людини. Наукові дослідження молодих вчених, студентські проєктах, молодіжні форуми, дискусійні платформи формують нові підходи до вирішення актуальних громадських проблем, удосконалюють механізми захисту прав людини та підвищують рівень безпеки.

Формування культури безпеки та цінностей щодо прав людини в суспільстві неможливо без освітнього процесу, наукової діяльності та різноманітних форм неформального навчання. Освіта створює умови для засвоєння молоддю сучасних знань, формування правової свідомості та розвитку відповідального ставлення до питань особистої та громадської безпеки [4]. Через науково-дослідну діяльність, студентське самоврядування, участь у громадських ініціативах молодь отримує можливість глибше розуміти проблеми безпеки, прав людини та механізми їх захисту. Через соціальні мережі, сучасні інформаційні технології відбувається міжособистісний контакт молоді під час якого популяризуються ідеї безпеки, взаємоповаги, толерантності та соціальної відповідальності [5]. Завдяки цьому молодь стає важливим провідником прогресивних ідей та демократичних принципів, сприяє формуванню культури безпеки та підвищує рівень особистої та корпоративної правової культури.

Отже, молодь є важливим ресурсом розвитку суспільства, оскільки сприяє формуванню покоління свідомих громадян, здатних активно брати участь у забезпеченні безпеки, захисту прав людини та розбудові демократичної держави.

Джерела

1. Іваненко В. С. Сталий розвиток громад: економічні імперативи та стратегічні орієнтири. Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти : матеріали V міжнародної наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 3 грудня 2025 р.). Миколаїв: МНАУ, 2025. С. 40–43. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/23691>.
2. Самойленко О. О., Бацуровська І. В., Курепін В. М. Кібергігієна та безпека життєдіяльності як ключові елементи цифрової компетентності здобувачів освіти. *Національні інтереси України*. 2025. № 11(16). С. 461–477. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-11\(16\)-461-476](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-11(16)-461-476).
3. Курепін В. М., Самойленко О. О., Бацуровська І. В. Кібербезпека цифрового освітнього середовища як складова системи безпеки праці та життєдіяльності. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. № 11(19). С. 255–268. [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-11\(19\)-255-267](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-11(19)-255-267).
4. Бацуровська І. В., Кашина Г. С., Курепін В. М. Інтеграція сучасних освітніх технологій, системи якості вищої освіти та принципів безпеки життєдіяльності у підготовці фахівців. *Перспективи та інновації науки. Серія “Педагогіка. Психологія. Медицина”*. 2025. № 3(49). С. 119–136. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/20873>.
5. Професійна мобільність та безпека: як ефективно використовувати соціальні мережі для кар’єрного розвитку / І. В. Бацуровська, Г. С. Кашина, В. М. Курепін, В. В. Любарець. *Вісник науки та освіти (Серії: “Філологія”, “Педагогіка”, “Соціологія”, “Культура і мистецтво”, “Історія та археологія”)*. 2025. № 2(32). С. 787–799. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-2\(32\)-787-799](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-2(32)-787-799).

К. В. МІТЧЕНКО

здобувачка другого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спец. “Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії”, НН ІПСН, Міжрегіональна Академія управління персоналом

Науковий керівник:

І. А. СТОРОЖУК

канд. істор. наук, доцентка кафедри філософії та соціальних дисциплін, НН ІПСН МАУП, Міжрегіональна Академія управління персоналом
ORCID: 0000-0002-1321-4900

МОЛОДЬ ЯК СУБ’ЄКТ РЕЛІГІЙНОЇ БЕЗПЕКИ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ПЦУ В СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ЗГУРТОВАНOSTI

Актуальність феномену релігійної безпеки як фундаменту національної стійкості України перейшла з розряду теоретичних дискусій у площину за-

безпечення державного суверенітету та територіальної цілісності. З 2014 року, а особливо після повномасштабного вторгнення 2022 року, духовна сфера перетворилася на “ідеологічну передову”, де триває боротьба за культурну та ціннісну ідентичність українського народу. У цьому контексті розвиток Православної Церкви України (ПЦУ) постає не лише як задоволення духовних потреб, а й як стратегічний гарант незалежності держави.

Особливу роль у цих процесах відіграє молодіжне середовище, що виступає ключовим суб’єктом деколонізації свідомості. Відмовляючись від афілійованих з агресором структур, молодь стає реальним агентом змін у ПЦУ, трансформуючи її через волонтерство та капеланство у сучасний патріотичний інститут. Свідомий вибір молодих людей на користь помісної церкви є актом утвердження української ідентичності, що робить дослідження їхньої участі в розбудові ПЦУ критично важливим для зміцнення національної безпеки.

Необхідність такого вибору зумовлена історичним досвідом, адже Росія тривалий час використовувала релігійний фактор як інструмент впливу на українське суспільство. Через релігійні інституції десятиліттями просувалася ідеологія “руського міра”, яка мала на меті розмити кордони між народами та нав’язати “спільну цивілізаційну місію”. Саме тому становлення ПЦУ стало логічною відповіддю на ці виклики, вибудовуючи духовний щит і формуючи моральні орієнтири, незалежні від московського впливу [1].

Сьогодні ця боротьба перейшла у фазу активного протистояння ідеологічним концептам, де головним опонентом виступає імперська доктрина “триєдинства народів”. Російська пропаганда й досі спирається на фальшиві конструкції “святої Русі”, намагаючись легітимізувати агресію. Проте, нове покоління українських теологів та істориків активно розвінчує ці міфи у своїх дослідженнях. Зокрема, А. Бабинський аналізує ідеологічні витoki концепції “святої Русі” як підґрунтя агресії [2], а Р. Малісевич досліджує роль Московського патріархату у поширенні цих доктрин [3]. Переосмислюючи історію Київської Русі, молоді науковці акцентують на її автохтонності, остаточно відкидаючи пропагандистські наративи.

Паралельно з науковим спротивом триває і практичне відмежування від імперської моделі, що проявляється у масовому переході громад до ПЦУ. Це демонструє не лише політичну позицію молоді, а й глибоку зневіру в інституціях, підконтрольних Кремлю. За даними соціологів, після 2022 року процес переходу значно пришвидшився — до ПЦУ приєдналося близько 1378 громад [4]. Таким чином, на протигагу “руському міру” молодь формує світоглядну модель “Українського світу”, де держава є духовно самодостатньою.

Ця самодостатність ПЦУ виявляється і в її новій соціальній місії, де парафії перетворюються на відкриті громадські простори. Така адаптація приваблює молодь, яка використовує церковні майданчики для волонтерства, соціокультурних заходів та допомоги військовим. Церква стає місцем зустрічі людей з різним досвідом — від медиків до активістів, — які об’єднуються заради спільного блага.

Яскравим прикладом такої активної діяльності є робота організації “Елеос-Україна”, де молоді волонтери реалізують масштабні програми ре-

білітації та гуманітарної допомоги. Проекти, реалізовані в Херсоні, Чернігові та інших містах, охоплюють евакуацію, психологічну підтримку жертв насильства та допомогу переселенцям [5]. Ця діяльність триває і сьогодні, доводячи, що церква здатна бути ефективним соціальним інститутом.

Окрім фізичної допомоги, молоде духовенство активно працює в інформаційному просторі, протидіючи цифровій пропаганді. Через соціальні мережі молоді священники ПЦУ поширюють просвітницький контент, розвінчують фейки та роз'яснюють позицію церкви щодо актуальних суспільних питань. Це дозволяє утримувати високий рівень інформаційної безпеки у богословському контексті, залучаючи цифрову аудиторію до діалогу.

Важливим вектором цієї роботи є також військове капеланство, де молоді священнослужителі, як-от Михайло Омелян, Тарас Коцюба та Олександр Решетняк, стають опорою для захисників на фронті [6]. Вони не лише виконують обряди, а й допомагають воїнам долати страх і біль втрат, зміцнюючи моральний дух армії [7]. Така співпраця церкви та війська є критичним елементом духовної стійкості нації в часи випробувань.

Водночас молодь опікується і збереженням національної пам'яті, беручи участь у заходах меморіалізації. Підтримка таких об'єктів, як "Стіна пам'яті" біля Михайлівського Золотоверхого монастиря, та допомога родинам загиблих через духовні практики є невід'ємною частиною діяльності ПЦУ. Це загартовує внутрішню стійкість народу, перетворюючи біль втрат на силу для подальшої боротьби.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що за роки війни роль ПЦУ трансформувалася з традиційної релігійної організації на фундамент громадянського суспільства. Саме завдяки активності молоді рівень довіри до Церкви станом на 2025 рік сягнув близько 65 % [8]. У перспективі саме це покоління остаточно сформує нову модель ПЦУ — відкриту, професійну та патріотичну інституцію, яка є одночасно і провідником національних ідей, і суб'єктом забезпечення національної єдності.

Джерела

1. *Бурега В.* Генезис ідеології "русского міра" на межі XX–XXI ст. та її основні риси. URL: <https://kdais.kiev.ua/event/17-10-2024-dopovid/>
2. *Бобинський А.* Війна за "Русский мир" чи "Святу Русь"? Ідеологічні корені російської агресії. URL: <https://nrpcult.ukma.edu.ua/article/view/334978/323859>
3. *Малісевич Р. В.* Роль московського православ'я у формуванні та поширенні доктрини "русского міра" в Україні 1991–2022 рр. URL: <https://er.ucu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/77092c68-a277-4d03-99f1-7df4892fe317/content>
4. Із УПЦ (МП) до ПЦУ перейшло майже 1,4 тис. релігійних громад у 2022–2025 рр. *Держетнополітики*. <https://interfax.com.ua/news/general/1134652.html>
5. Звіт мережі "Елеос-Україна" 2024_UKR.pdf. *Google Docs*. URL: https://drive.google.com/file/d/1HtkhsgmfubQR_Ep0DsCsAtSxsu2u0SID/view
6. Військове капеланство в Україні як засіб формування і підтримки морально-психологічного стану військовослужбовців. URL: https://sipl.com.ua/wp-content/uploads/2024/06/conf_SIPL_%D0%905_%D0%94%D0%A0%D0%A3%D0%9A_.pdf#page=125

7. *Коляда І.* Український державний університет імені Михайла Драгоманова. Д. Я. Пацерук, студент історичного факультету, Український держ. ун-т ім. Михайла Драгоманова. Рашистська агресія проти України (2014–2022 рр.): Штрихи до портретів військових капеланів ПЦУ URL: <https://lib.udau.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6c1868e6-c6de-4671-9ddc-62bf555f8e0d/content#page=55>
8. Довіра українців до Церкви вища, ніж до більшості владних інституцій — опитування. URL: <https://credo.pro/2025/12/390607>

Р. О. ОСТАПЕНКО

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність 281 “Публічне управління та адміністрування”, ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом

Науковий керівник:

К. М. МАЙСТРЕНКО

канд. наук з держ. упр, доц.,

ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом

ORCID: 0000-0001-8586-9271

РОЛЬ МОЛОДІ У ФОРМУВАННІ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

У сучасних умовах безпекова політика держави формується під впливом воєнних, інформаційних, кібернетичних, соціальних і гуманітарних викликів. За таких обставин її ефективність дедалі більше залежить не лише від діяльності спеціалізованих державних інституцій, а й від рівня залучення громадян до спільного вироблення безпекових рішень. Особливе місце тут належить молоді як соціальній групі, що вирізняється мобільністю, здатністю до швидкого засвоєння нових знань, високим рівнем цифрової взаємодії та готовністю до суспільної самоорганізації [2; 3].

Роль молоді у формуванні безпекової політики варто розглядати у кількох взаємопов'язаних вимірах. По-перше, молоді громадяни є активними учасниками громадянського суспільства: волонтерських ініціатив, молодіжних рад, студентського самоврядування, локальних проєктів підтримки громад. Через ці інститути вони не лише реагують на загрози, а й артикулюють нові суспільні запити щодо безпеки, прав людини, соціальної стійкості та відновлення територій. По-друге, саме молодь часто виступає провідником інноваційних рішень у сфері цифрової безпеки, протидії дезінформації, кібергігієни та кризових комунікацій [3; 4].

У системі публічного управління молодіжна участь не повинна зводитися лише до символічної присутності у консультативних органах. Йдеться про необхідність інституційного включення молоді у процеси підготовки, об-

говорення та моніторингу управлінських рішень. Таке залучення можливе через громадські консультації, діяльність молодіжних рад при органах державної влади та місцевого самоврядування, участь у розробленні місцевих програм безпеки, а також у реалізації освітніх і просвітницьких кампаній. Саме в такій логіці молодь стає не об'єктом державної політики, а її повноцінним суб'єктом [3].

Важливим напрямом є участь молоді у формуванні культури безпеки. Ідеться не тільки про готовність діяти в умовах надзвичайних ситуацій, а й про розвиток правової свідомості, медіаграмотності, відповідального ставлення до інформації, навичок ненасильницької комунікації та соціальної солідарності. Безпекова політика держави у XXI столітті охоплює значно ширший спектр завдань, ніж оборона у вузькому значенні. Вона включає захист прав людини, підтримку суспільної єдності, збереження критичного мислення, протидію маніпуляціям та забезпечення довіри до публічних інституцій [1; 2]. У всіх цих компонентах молодь може бути не лише цільовою аудиторією, а й активним комунікатором та організатором змін.

Разом із тим існує низка проблем, що стримують реальний вплив молоді на безпекову політику. Серед них варто назвати формальний характер окремих механізмів участі, недостатній рівень зворотного зв'язку з боку органів влади, нерівний доступ молодих людей із різних територіальних громад до ресурсів та можливостей, а також нестачу практичної підготовки з питань публічного управління, стратегічного планування й комунікації. Додатковими ризиками виступають інформаційна вразливість, емоційне виснаження в умовах тривалих криз і недооцінка потенціалу молодіжного середовища з боку окремих управлінців.

З огляду на це, у сфері публічного управління доцільно реалізувати комплекс заходів, спрямованих на посилення молодіжної суб'єктності у безпековій політиці. Насамперед ідеться про розвиток сталої системи молодіжного представництва при органах влади, впровадження навчальних програм із громадянської та безпекової компетентності, створення платформ для участі молоді у виробленні локальних та національних рішень, а також підтримку міжсекторальної взаємодії між державою, закладами освіти, громадськими організаціями та волонтерськими спільнотами. Доцільним є й поширення практик проектного менеджменту, молодіжних стажувань у структурах публічної влади, програм лідерства та механізмів участі у відновленні громад. Такий підхід сприятиме формуванню відповідального покоління громадян, здатних мислити стратегічно та діяти в інтересах суспільної безпеки [4].

Отже, роль молоді у формуванні безпекової політики держави в умовах сучасних викликів є системною та багатовимірною. Молодь виступає джерелом суспільної енергії, інновацій, горизонтальної взаємодії та громадянської стійкості. Ефективна безпекова політика неможлива без її реального залучення до ухвалення управлінських рішень, розвитку локальних ініціатив і просування цінностей прав людини, відповідальності та взаємодопомоги. Тому одним із пріоритетів публічного управління має стати створення умов, за яких молодь матиме не декларативний, а дієвий вплив на безпековий розвиток держави.

Джерела

1. Конституція України : Конституція України; Верховна Рада України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних “Законодавство України”. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр>.
2. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII // База даних “Законодавство України”. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2469-19>.
3. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX // База даних “Законодавство України”. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1414-20>.
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року “Про Стратегію національної безпеки України” : Указ Президента України; Стратегія від 14.09.2020 № 392/2020 // База даних “Законодавство України”. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/392/2020>.

К. О. ПРАНОВИЧ

здобувач четвертого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність “Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології)”, ІЕФ, Миколаївський національний аграрний університет

Науковий керівник:

В. М. КУРЕПІН

*канд. екон. наук, доцент кафедри методики професійного навчання, ІЕФ, Миколаївський національний аграрний університет
ORCID: 0000-0003-4383-6177*

ОСОБИСТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ МОЛОДІ ЗА БЕЗПЕКУ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану заклади вищої освіти функціонують у складних безпекових умовах. Особливого значення набуває підвищена увага до захисту життя та здоров'я учасників освітнього процесу. Повітряні тривоги, ракетно-дронові обстріли, інформаційні впливи та інші небезпечні фактори складають воєнні загрози, які у свою чергу створюють нові виклики для організації освітньої діяльності закладів вищої освіти (ЗВО).

У формуванні безпечного освітнього простору важливим є дотримання правил цивільної захисту, оперативне реагування на сигнали небезпеки, організація укриття та взаємодія всіх учасників освітнього процесу. Безпека освітнього середовища це безпека студентської молоді [1, 123]. Будучі ак-

тивним учасником освітнього процесу вона здатна впливати на формування культури безпечної поведінки в закладах вищої освіти. Ефективність заходів безпеки залежить від дисциплінованості та відповідальності тих, хто навчається, зокрема повинна бути присутня готовність дотримуватися установлених правил з цивільного захисту [2, 871]. Власна роль у підтриманні безпечного середовища передбачає формування відповідального ставлення до виконання вимог безпеки, своєчасне реагування на воєнні загрози, з обов'язковою умовою — взаємній підтримці кожного у складних обставинах.

Відповідальна поведінка молоді, зрозуміло у першу чергу передбачає дотримання інструкцій та правил безпеки під час сигналів повітряної тривоги. Важливою складовою є активна участь у формуванні безпекової культури в університетському середовищі. Це включає уважне ставлення до інформації про можливі загрози, дотримання порядку перебування в укриттях, підтримку дисципліни під час евакуаційних заходів [3, 19], а також поширення серед однолітків знань про правила безпечної поведінки.

Особиста відповідальність здобувачів вищої освіти за безпеку під час воєнного стану це свідоме ставлення до готовності діяти відповідно до встановлених норм і правил безпеки під час небезпеки, це розуміння можливих ризиків не тільки для себе, а і для інших, які знаходяться поруч.

Особливого значення набуває індивідуальна свідомість — здатність оцінювати потенційні загрози та приймати виважені рішення у складних ситуаціях. Саме рівень сформованості такої свідомості значною мірою визначає готовність молоді діяти організовано та без паніки під час воєнного стану.

В умовах невизначеності та надзвичайних обставинах воєнного стану функціонування ЗВО залежить від узгодженості дій. Дисциплінована поведінка молоді сприяє порядку під час реагування на сигнали оповіщення, евакуаційних заходів, перебування в укриттях тощо, спрямованих на забезпечення безпеки. Високий рівень свідомості та дисципліни формує у молоді відповідальне ставлення до дотримання правил поведінки [4, 241], тобто, культури безпеки.

Освітня функція студентів полягає в здатності ефективно застосовувати набуті знання з цивільного захисту та безпеки життєдіяльності в практичній діяльності; передачі та популяризації безпекових знань у молодіжному середовищі. Будучи мобільними та соціально активними вони через соціальні мережі здатні швидко розповсюджувати інформацію [5, 794], формувати відповідальне ставлення до безпеки та сприяти підвищенню освіченості не тільки молоді, але і населення щодо дій у небезпечних ситуаціях.

Отже, важливим фактором забезпечення безпеки освітнього середовища в умовах воєнного стану є особиста відповідальність молоді. Свідоме ставлення до правил безпеки та дисциплінованої поведінки сприяють зменшенню ризиків для життя та здоров'я учасників освітнього процесу.

Джерела

1. Бацуrowsька І. В., Кашина Г. С., Курепін В. М. Інтеграція сучасних освітніх технологій, системи якості вищої освіти та принципів безпеки життєдіяльності у

- підготовці фахівців. *Перспективи та інновації науки. Серія “Педагогіка. Психологія. Медицина”*. 2025. № 3(49). С. 119–136. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/20873>.
2. *Іваненко В. С.* Змістові особливості виховної роботи в Миколаївському національному аграрному університеті // Ресурсно-орієнтоване навчання в “3D” : матеріали III міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. (м. Полтава, 22–23 лютого 2023 року). Полтава : ПУЕТ, 2023. С. 869–873. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13196>.
 3. *Іваненко В. С.* Стресостійкість, як вид психологічної особистості // Інформаційно-психологічна та техногенна безпека: історичні аспекти, особливості захисту суспільства та особистості : тези доповідей за результатами тематичного “круглого столу”, м. Миколаїв, 9 грудня 2022 р. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 18–20. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12066>.
 4. *Іваненко В. С.* Національно-патріотичне виховання молоді як складова побудови незалежної держави. Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів : тези доп. Всеукр.наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 17 травн. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ, Наук. парк “Наука та безпека”. Вінниця : ХНУВС 2023. С. 239–242. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/14176>.
 5. Професійна мобільність та безпека: як ефективно використовувати соціальні мережі для кар’єрного розвитку / І. В. Бацуровська, Г. С. Кашина, В. М. Курепін, В. В. Любарець. *Вісник науки та освіти (Серії: “Філологія”, “Педагогіка”, “Соціологія”, “Культура і мистецтво”, “Історія та археологія”)*. 2025. № 2(32). С. 787–799. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-2\(32\)-787-799](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-2(32)-787-799).

О. А. ПРИСЯЖНЮК

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 “Публічне управління та адміністрування”,
ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом*

Науковий керівник:

К. М. МАЙСТРЕНКО

*канд. наук з держ. упр, доцент,
ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом
ORCID: 0000-0001-8586-9271*

УЧАСТЬ МОЛОДІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

У сучасних умовах утвердження демократичної, правової та соціальної держави питання дотримання прав людини набуває особливого значення для системи публічного управління. Якість управлінських рішень дедалі більше оцінюється не лише за їх результативністю, а й за тим, наскільки вони від-

повідують принципам законності, рівності, відкритості, недискримінації та поваги до людської гідності. У цьому контексті молодь є важливим суспільним ресурсом, здатним впливати на зміст і практику реалізації прав людини через участь у громадських ініціативах, консультативно-дорадчих органах, волонтерських проектах і механізмах електронної демократії [1; 2].

Участь молоді у забезпеченні дотримання прав людини в системі публічного управління має кілька взаємопов'язаних вимірів. Насамперед ідеться про її включення до процесів вироблення та обговорення рішень, що стосуються доступу до освіти, праці, соціального захисту, безбар'єрності, гендерної рівності, свободи висловлювання та участі в суспільному житті. Молоді люди часто першими реагують на прояви дискримінації, порушення процедурної справедливості, обмеження доступу до публічної інформації або неякісне надання адміністративних послуг. Саме тому їх залучення дає змогу своєчасно виявляти проблеми у функціонуванні публічних інституцій та формувати більш людиноцентричні підходи до управління [1; 4].

Важливою формою такої участі є молодіжні ради, органи студентського самоврядування, молодіжні громадські організації, публічні консультації, громадські обговорення та цифрові платформи взаємодії з владою. Через ці інструменти молодь може не лише висловлювати позицію щодо змісту політики, а й здійснювати громадський контроль за дотриманням прав людини на місцевому та національному рівнях. Особливе значення має участь молодих громадян у моніторингу якості публічних послуг, доступності адміністративних процедур, прозорості рішень органів влади та реагування на звернення громадян. У цьому аспекті право на звернення та можливість бути почутими залишаються базовими гарантіями взаємодії суспільства з державою [3].

У системі публічного управління дотримання прав людини не може забезпечуватися виключно нормативними приписами. Воно потребує сталої культури управління, у якій права і свободи розглядаються як основа діяльності посадових осіб, а не як формальна вимога. Молодь здатна посилювати цю культуру через поширення правозахисних практик, участь у просвітницьких кампаніях, правовій освіті, антикорупційних ініціативах, медійному висвітленні проблем громад та розвитку горизонтальної взаємодії. Крім того, молодіжне середовище є важливим джерелом цифрових інструментів адвокації, збору зворотного зв'язку та швидкої мобілізації громадської уваги до випадків порушення прав людини [2; 4].

Разом із тим реальна участь молоді у забезпеченні дотримання прав людини часто стикається з низкою перешкод. Серед них варто назвати формальний характер окремих консультативних механізмів, недостатню правову обізнаність частини молоді, низький рівень довіри до окремих органів влади, обмежений доступ до практик участі у невеликих громадах, а також нерівні стартові можливості для молодих людей із вразливих соціальних груп. Окремою проблемою залишається й те, що молодіжні ініціативи не завжди інтегровані у реальні управлінські цикли, а їхні пропозиції не набувають нормативного чи програмного продовження.

З огляду на це, у сфері публічного управління доцільно посилити інституційні механізми молодіжної участі у правозахисному вимірі. Йдеться про розвиток правопросвітницьких програм, підтримку молодіжних рад і консультативних органів, запровадження регулярних консультацій з молоддю під час підготовки управлінських рішень, розширення практик електронної участі, а також створення каналів зворотного зв'язку щодо якості публічних послуг. Перспективним є залучення молоді до оцінювання місцевих програм, моніторингу дотримання принципу рівного доступу, проведення інформаційних кампаній про права людини та підтримки ініціатив, пов'язаних із соціальною згуртованістю громад [2–4].

Отже, участь молоді у забезпеченні дотримання прав людини в системі публічного управління є важливою передумовою розвитку демократичної держави та підвищення якості публічної політики. Молодь виступає не лише цільовою групою державних рішень, а й активним суб'єктом контролю, комунікації, адвокації та суспільних змін. Реальне включення молодих громадян до процесів управління сприятиме утвердженню людиноцентричного підходу, посиленню відкритості влади, своєчасному реагуванню на порушення прав і формуванню стійкої культури поваги до людської гідності в Україні.

Джерела

1. Конституція України : Конституція України; Верховна Рада України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних “Законодавство України”. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254k/96-вр>.
2. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 № 1414-ІХ // База даних “Законодавство України”. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1414-20>.
3. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР // База даних “Законодавство України”. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/393/96-вр>.
4. Про Національну стратегію у сфері прав людини : Указ Президента України; Стратегія від 24.03.2021 № 119/2021 // База даних “Законодавство України”. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/119/2021>.

Д. Р. РИЛЄВ

*здобувач третього курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність “Радіаційний та хімічний захист”,
ННІ інженерної та спеціальної підготовки,
Національний університет цивільного захисту України*

Науковий керівник:

М. І. ХАРЛАМОВ

*д-р істор. наук, проф., ННІ цивільного захисту,
Національний університет цивільного захисту України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5289-0290>*

РОЛЬ КУРСАНТІВ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ У ПІДТРИМЦІ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Сучасний розвиток українського суспільства характеризується значним зростанням ризиків природного, техногенного та воєнного характеру. Особливо актуальним питання безпеки стало після початку повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України у 2022 році. У цих умовах суттєво зросла роль системи цивільного захисту, важливим елементом якої є Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України) [1, с. 3]. Забезпечення ефективного функціонування цієї системи значною мірою залежить від рівня професійної підготовки майбутніх фахівців — курсантів закладів вищої освіти ДСНС України. Вони не лише здобувають професійні знання та навички, але й активно долучаються до практичної діяльності з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, проведення рятувальних робіт та допомоги населенню. Таким чином, курсанти стають важливою складовою механізму забезпечення безпеки суспільства.

У сучасних умовах діяльність курсантів виходить за межі традиційного освітнього процесу і набуває широкого соціального значення. Вони беруть участь у волонтерських ініціативах, інформаційно-просвітницьких заходах, допомагають ліквідувати наслідки обстрілів та техногенних аварій, сприяють формуванню культури безпеки серед населення. Система цивільного захисту України спрямована на запобігання надзвичайним ситуаціям, ліквідацію їх наслідків та захист населення і територій. Важливу роль у функціонуванні цієї системи відіграє підготовка висококваліфікованих кадрів. Заклади вищої освіти ДСНС України забезпечують формування професійних компетентностей майбутніх рятувальників. Курсанти отримують знання з таких напрямів: організація та проведення рятувальних операцій; пожежна безпека; техногенна та екологічна безпека; управління у сфері цивільного захисту; психологічна підтримка постраждалих [1, с. 114]. Особливістю підго-

товки курсантів є поєднання теоретичного навчання з практичною діяльністю. Вони проходять навчальні та виробничі практики у підрозділах ДСНС України, беруть участь у тренуваннях та навчаннях з ліквідації надзвичайних ситуацій.

Одним із важливих напрямів діяльності курсантів є їх участь у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. У багатьох випадках вони допомагають професійним підрозділам ДСНС України під час: гасіння пожеж; ліквідації наслідків техногенних аварій; проведення пошуково-рятувальних робіт; евакуації населення; розбору завалів після руйнувань. Під час повномасштабної війни в Україні діяльність курсантів набула особливої актуальності. Вони беруть участь у ліквідації наслідків ракетних ударів, допомагають рятувальникам під час розбору зруйнованих будівель, надають допомогу постраждалим громадянам. Участь у таких заходах сприяє формуванню у курсантів практичного досвіду, професійної відповідальності та готовності діяти у складних умовах [2, с. 18].

Важливим аспектом діяльності курсантів є їх участь у соціально-гуманітарних ініціативах. Вони активно долучаються до волонтерських проєктів, спрямованих на підтримку населення під час кризових ситуацій. Основними напрямками цієї діяльності є: допомога постраждалим від надзвичайних ситуацій; участь у гуманітарних місіях; підтримка внутрішньо переміщених осіб; участь у благодійних акціях. Такі ініціативи сприяють зміцненню взаємодії між службами цивільного захисту та суспільством, а також формують позитивний імідж рятувальника як захисника та помічника громадян. Підготовка курсантів ДСНС України має не лише професійний, а й морально-етичний характер. Вона спрямована на формування таких якостей, як: відповідальність; дисципліна; готовність до самопожертви; патріотизм; гуманізм. У сучасних умовах ці якості набувають особливого значення. Курсанти формуються як майбутні лідери у сфері безпеки, здатні приймати відповідальні рішення в екстремальних умовах [3, с. 27].

Курсанти закладів вищої освіти ДСНС України є важливою складовою системи цивільного захисту держави та відіграють значну роль у забезпеченні безпеки суспільства. Їх діяльність включає участь у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, проведення рятувальних робіт, гуманітарну допомогу населенню та інформаційно-просвітницьку діяльність. В умовах воєнного стану роль курсантів значно зросла, оскільки вони активно долучаються до ліквідації наслідків бойових дій та підтримки населення. Підготовка курсантів сприяє формуванню високого рівня професійної компетентності, моральної відповідальності та громадянської свідомості. Подальший розвиток системи підготовки курсантів ДСНС України є важливим чинником зміцнення національної безпеки та підвищення стійкості українського суспільства до сучасних викликів.

Джерела

1. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 02.10.2012 № 5403-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17> (дата звернення: 10.03.2026).

2. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення: 10.03.2026).
3. Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 № 1052. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-п> (дата звернення: 10.03.2026).

М. О. ЦАПОВ

здобувач третього курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність “Публічне управління та адміністрування”, факультет економіки та управління, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник:

Т. О. КОРОЛЮК

*канд. екон. наук, доцент кафедри національної економіки та публічного управління, факультет економіки та управління, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID: 0009-0003-9407-1925*

ПРАВОВІ ЗАСАДИ УЧАСТІ МОЛОДІ У ДЕРЖАВНІЙ ПОЛІТИЦІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

В умовах сучасної гібридної війни, поширення дезінформації та проведення інших видів інформаційно-психологічного тиску, зокрема через соціальні мережі, особливо актуалізується питання державної політики у сфері інформаційної безпеки. Молодь є однією із найактивніших груп в цифровому середовищі, тому відіграє важливу роль не лише як об'єкт державної політики із забезпечення інформаційної безпеки, але й як суб'єкт у протидії дезінформації. У зв'язку з цим постає необхідність удосконалення правових механізмів участі молоді у формуванні державної політики в цій сфері.

Сьогодні участь молоді у забезпеченні інформаційної безпеки все більше привертає увагу держави, про що свідчить затвердження Закону України “Про основні засади молодіжної політики” [1] та Національної молодіжної стратегії [2]. Провідна роль у цьому питанні відводиться молодіжним радам, які покликані консультувати уповноважених осіб при прийнятті рішень, що стосуються реалізації державної молодіжної політики. Проте, молодіжні ради не мають прав (повноважень), що дозволили б їм безпосередньо впливати на інформаційну безпеку. Відкритими для молоді також залишаються тематичні громадські організації, громадські консультації та звернення до своїх представників на місцевому та національному рівнях. Альтернативним підходом до роботи з молоддю також є просвітництво, яке у сфері інформа-

ційної безпеки представлене освітніми курсами з медіаграмотності та кібербезпеки на різноманітних платформах.

Однією із актуальних проблем в інформаційному просторі є недостатній рівень медіакультури та медіаграмотності суспільства, про що відзначається у Стратегії інформаційної безпеки [3]. Цей напрям передбачає підготовку та проведення просвітницької кампанії з медіаграмотності. Такий же підхід присутній у розробленій на основі Національної молодіжної стратегії Державній цільовій програмі “Молодь України: покоління стійкості – 2030” [4], яка серед іншого визначила результатом завдання № 2 “Розвиток стійкості, безпечного середовища та психоемоційного благополуччя молоді” на 2026–2030 роки заходи для 127 135 осіб, спрямовані зокрема на необхідність протидії дезінформації. На реалізацію цього завдання з державного бюджету передбачено 2 млн 895 тис. грн, а виконавцями призначено Мінмолодьспорт, Мінветеранів, Мінкульт, Міноборони, Мінрозвитку та обласні держадміністрації. Проблематичним при реалізації цього програмного пункту може виявитись координація дій центральних органів виконавчої влади, чії компетенції стосуються різних сфер. Однією з координаційних платформ для органів влади у питаннях національної безпеки в інформаційній сфері є Центр протидії дезінформації, який серед іншого уповноважений організовувати та проводити просвітницькі заходи у сфері його компетенції [5]. Задля підвищення координації діяльності державних органів раціональним є призначення одного профільного органу, такого як Центр протидії дезінформації, відповідальним за проведення цієї інформаційної кампанії. Положення про цей орган можуть бути удосконалені стосовно механізмів залучення молоді у форматі неоплачуваних стажувань або на громадських засадах до практичної діяльності Центру протидії дезінформації у питаннях виявлення та протидії дезінформації, ефективної протидії пропаганді, деструктивним інформаційним впливам і кампаніям. Такі дії забезпечать розвиток навичок інформаційної гігієни у молоді та долучення її до формування державної політики інформаційної безпеки.

Отже, для підвищення рівня координації між органами влади у проведенні інформаційних кампаній доцільним є покладання цієї функції на спеціалізований орган, зокрема Центр протидії дезінформації. З метою забезпечення системності просвітницької діяльності доречно інтегрувати освітні елементи з медіаграмотності та кібербезпеки, які наразі є розрізненими і мають факультативний характер, в загальноосвітню програму співпраці з державними органами, чії компетенції стосуються зазначеної сфери, а також із громадянським суспільством. Такий крок разом із доопрацюванням нормативно-правової бази дозволить молоді після набуття відповідних компетентностей брати участь безпосередньо у практичній діяльності спеціалізованих установ, таких як Центр протидії дезінформації.

Джерела

1. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX : станом на 13 лип. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> (дата звернення: 12.03.2026).

2. Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року : Указ Президента України від 12.03.2021 № 94/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text> (дата звернення: 12.03.2026).
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року “Про Стратегію інформаційної безпеки” : Указ Президента України від 28.12.2021 № 685/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text> (дата звернення: 13.03.2026).
4. Про затвердження Державної цільової соціальної програми “Молодь України: покоління стійкості – 2030” та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.01.2026 № 20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20-2026-п#Text> (дата звернення: 13.03.2026).
5. Питання Центру протидії дезінформації : Указ Президента України від 07.05.2021 № 187/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/2021#Text> (дата звернення: 13.03.2026).

Я. О. ЯЦИШИН

*аспірант другого року навчання, спеціальність (081, ПРАВО),
кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності,
Навчально-науковий Інститут права та безпеки імені князя Володимира
Великого, ПрАТ “ВНЗ” МАУП
ORCID: 0009-0007-0406-860X*

Науковий керівник:

Ю. Г. СЕВРУК

*канд. юрид. наук, заступник завідувача кафедри національної безпеки,
професор кафедри національної безпеки,
Навчально-науковий Інститут права та безпеки імені князя Володимира
Великого, ПрАТ “ВНЗ” МАУП
ORCID: 0000-0001-6216-6864*

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ОХОРОНИ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН ЩОДО МОБІЛІЗАЦІЇ

В умовах воєнного стану проведення мобілізаційних заходів є одним із найважливіших напрямів діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування та усіх громадян задля забезпечення обороноздатності держави. Юридична відповідальність за вчинення правопорушень у сфері мобілізації є тим інструментом, який забезпечує застосування державного примусу у випадку порушень законодавства щодо здійснення мобілізаційних заходів.

Актуальність теми полягає в тому, що розуміння сутності, видів та підстав для юридичної відповідальності в сфері мобілізації є необхідним чинником для ефективного управління мобілізаційними процесами в умовах дії особливого правового режиму. Метою є визначення поняття, видів та особливостей юридичної відповідальності в сфері мобілізації.

Юридична відповідальність в сфері мобілізації — це комплекс заходів державного примусу, що застосовується внаслідок порушення правил військового обліку та мобілізації.

У зв'язку із запровадження в Україні воєнного стану та загальної мобілізації, на громадян покладається ряд обов'язків, таких як: з'являтися за викликом до територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки для взяття їх на військовий облік, для проходження медичного огляду, а також виконувати інші мобілізаційні завдання.

Чинним законодавством за невиконання обов'язків в сфері мобілізації передбачено адміністративну та кримінальну відповідальність. Адміністративна відповідальність визначена ст. 210 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — КУпАП), яка встановлює відповідальність за порушення призовниками, військовозобов'язаними, резервістами правил військового обліку. Статтею 210-1 КУпАП визначено відповідальність за порушення законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію, а також статтею 211 КУпАП встановлено відповідальність за псування військовооблікових документів чи втрату їх з необережності [1].

Кримінальна відповідальність передбачена статтею 336 Кримінального кодексу України [2], яка встановлює відповідальність за ухилення від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період, на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період.

Враховуючи необхідність ефективного проведення мобілізаційних заходів, притягнення до відповідальності є одним із найважливіших інструментів держави в сфері забезпечення призову в Україні. Проте, на сьогоднішній день система притягнення до відповідальності за порушення в сфері мобілізації не є досконалою, оскільки під час практичного застосування норм щодо притягнення до адміністративної або кримінальної відповідальності осіб, має місце зловживання владою, вибірковість притягнення до відповідальності та непрозорість у діяльності правоохоронних та судових органів [3, с. 121].

Тому, інститут юридичної відповідальності потребує додаткового вивчення та доповнення із врахуванням практичного застосування норм та проблемних аспектів правозастосування. Оскільки, важливим є використання відповідальності не як репресивного інструменту, а як способу ефективного та справедливого контролю за дотриманням обов'язків щодо мобілізаційної підготовки та мобілізації в умовах воєнного стану.

Джерела

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 грудня 1984 року № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122.

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 25. Ст. 131.
3. *Дмитрієнко Д. Мартишко. І.* Деякі питання притягнення до відповідальності осіб за ухилення від мобілізації. *Новітні кримінально-правові дослідження – 2023 : Альманах наук. пр. / за ред.: О. В. Козаченка, О. М. Мусиченко.* Миколаїв : Іліон, 2023. 259 с.

ДИЗАЙН У КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНИХ ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

М. Т. БАБЕНКО

*магістр кафедри Дизайну ІКІТД МАУП,
спеціальність 022 “Дизайн”
Міжрегіональна Академія управління персоналом*

Науковий керівник:

Ю. В. КАМЕНЕЦЬКА

*д-р філософії, доцент кафедри Дизайну ФД МАУП,
декан Факультету Дизайну МАУП*

ЯК МОЛОДЬ ФОРМУЄ НОВІ ТРЕНДИ У ДИЗАЙНІ ТА СУСПІЛЬСТВІ

Молодь нині відіграє ключову роль у формуванні нових трендів у дизайні та суспільстві. Їхні вподобання, цінності та погляди на світ відображаються у тому, як змінюються візуальна культура, медіа та споживчі практики. Покоління сучасної молоді прагне інноваційності, відкритості та гармонії, поєднуючи традиції з новими технологіями та способами мислення. Вони не лише реагують на існуючі тренди, а й створюють власні, формуючи нові естетичні й соціальні стандарти.

Нове покоління активно інтегрує технології у повсякденне життя, що відображається у дизайні та мистецтві. Інтерактивні платформи, доповнена та віртуальна реальність, цифрові інструменти дозволяють їм експериментувати з формою, кольором і простором, створюючи нові візуальні естетики. При цьому простота та мінімалізм поєднуються з яскравими акцентами, а органічні форми та природні мотиви набувають все більшого значення. Молодь шукає баланс між технологічною досконалістю та емоційною привабливістю, прагнучи, щоб дизайн не лише радував око, а й був функціональним та інтуїтивним. Водночас їхні підходи до творчості відрізняються від традиційних: вони відкриті до колаборацій, експериментів та поєднання різних культурних впливів.

Одночасно молодь формує нові соціальні та етичні стандарти, що відображаються у дизайні та культурних практиках. Вони цінують мінімалізм, простоту, екологічність та гармонію з навколишнім середовищем. Ці цінності проявляються у виборі форм, кольорів, композиційних рішень та способах організації простору. Молоді люди прагнуть створювати продукти та середовища, які не перевантажують свідомість, сприяють комфортному сприйняттю інформації і одночасно мають естетичну цінність. Їхній підхід базується на усвідомленні того, що дизайн може бути інструментом зміни ставлення до природи, культури та суспільства загалом. Вони активно поєднують естетику з практичністю, прагнучи створювати середовище, яке водночас функціональне і приємне для сприйняття. Ця тенденція стимулює розвиток нових форматів взаємодії між людьми та простором, роблячи культуру більш інклюзивною та відкритою. Крім того, молодь прагне враховувати різні культурні та соціальні перспективи, створюючи дизайн, що резонує з глобальною аудиторією і водночас зберігає локальні особливості. Усе це формує нову культуру взаємодії, де творчість, дизайн та суспільні норми поєднуються, створюючи більш відкрити, етичну та глобально спрямовану спільноту.

Отже, молодь виступає рушійною силою змін у дизайні та суспільстві. Їхні цінності та естетика впливають на формування нових стандартів, культурних практик та технологічних рішень. Через відкритість до інновацій, гармонію з природою та прагнення до простоти вони створюють середовище, яке відображає сучасні потреби і очікування. У світі, де швидко змінюються тенденції та технології, саме молоді люди визначають напрямки розвитку культури, формуючи майбутнє, де творчість, етика та естетика йдуть пліч-о-пліч. Їхній вплив демонструє, що суспільство здатне розвиватися, адаптуючись до нових ідей і цінностей, що робить дизайн та культурні практики більш відкритими, людяними та інноваційними.

Джерела

1. Молоді таланти й нові обличчя: чому модні дома переживають “молодіжний зсув”. URL: <https://harpersbazaar.com.ua/lifestyle/talking/molodi-talanty-y-novi-oblychchya-chomu-modni-domy-yevropy-perezhyvayut-molodizhnyy-zsuv/>
2. Найкращі прийоми графічного дизайну: що буде в тренді у 2026. URL: <https://genius.space/lab/najkrashhi-prijomi-grafichnogo-dizajnu-shho-bude-v-trendi-u-2026/>
3. Як молоді колекціонери змінюють світ мистецтва та дизайну. URL: <https://mezha.net/ua/bukvy/how-gen-z-and-millennials-are-transforming-art-collecting-online/>
4. Візуальні тенденції 2026 року. URL: <https://ua.weblium.com/blog/vizualni-tendenciyi>

О. В. КОНОНЮК

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 “Публічне управління та адміністрування”,
ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом*

Науковий керівник:

Г. О. КУЗЬМЕНКО

PhD, доцент,

ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом

ORCID: 0000-0003-0672-7633

ДИЗАЙН ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ У КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНИХ І ТЕХНОЛОГІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

У сучасних умовах суспільних і технологічних трансформацій публічне управління дедалі більше орієнтується не лише на виконання процедур, а й на якість сервісної взаємодії держави з людиною. У цьому контексті дизайн публічних послуг слід розуміти як цілеспрямоване проєктування послуги з урахуванням потреб користувача, зрозумілості етапів її отримання, доступності каналів звернення та зручності комунікації. Такий підхід відповідає конституційному обов'язку держави утверджувати і забезпечувати права людини та пов'язаний із реалізацією законних інтересів особи у сфері публічних послуг [1; 2].

Традиційна модель надання послуг будувалася навколо повноважень органу влади, внутрішніх регламентів і паперового документообігу. Натомість сучасний сервісний дизайн базується на людиноцентричності, простоті, передбачуваності й мінімізації адміністративного навантаження для заявника. Важливо не лише встановити перелік документів і строки розгляду звернення, а й спроєктувати весь користувацький шлях: від пошуку інформації та подання заяви до отримання результату, зворотного зв'язку та можливості оскарження. Закон України “Про адміністративні послуги” створює правову основу для такого переосмислення діяльності публічної влади [2].

Суспільні зміни в Україні, пов'язані з децентралізацією, зростанням громадянської активності та запитом на прозорість, безпосередньо впливають на зміст дизайну публічних послуг. Громадяни очікують не тільки законності рішення, а й відсутності дублювання дій, належної комунікації та поваги до часу людини. Тому якісний дизайн повинен передбачати аналіз життєвих ситуацій, виявлення бар'єрів для різних груп населення та адаптацію процедур до реальних потреб громади. Це підвищує довіру до інститутів влади і результативність управлінських рішень [1; 2; 4].

Технологічні трансформації змінюють сам формат публічної послуги. Поширення електронних сервісів, мобільних застосунків, інтегрованих рес-

стрів, електронної ідентифікації та автоматизованих процедур створює умови для нового рівня сервісного дизайну. Закон України “Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг” закріплює перехід до цифрово інтегрованого сервісу. Водночас цифровізація не гарантує якості автоматично: невдало спроектований електронний сервіс здатний відтворити бюрократичні бар’єри вже в онлайн-форматі. Саме тому дизайн має поєднувати технологічну інноваційність із юридичною визначеністю, безпекою даних і доступністю [2; 3].

Особливого значення набуває принцип безбар’єрності. Публічна послуга має бути придатною для використання особами різного віку, людьми з інвалідністю, мешканцями малих громад і внутрішньо переміщеними особами. Національна стратегія із створення безбар’єрного простору в Україні на період до 2030 року орієнтує державу на формування доступного середовища, а отже її положення мають враховуватися і в проектуванні публічних послуг. Йдеться про зрозумілу мову документів, альтернативні канали отримання послуги, адаптацію цифрових інтерфейсів та недискримінаційну комунікацію. Отже, дизайн публічних послуг є важливим напрямом модернізації публічного управління, перспективи якого пов’язані з подальшою цифровізацією, залученням громадян до оцінювання сервісів і впровадженням людиноцентричних стандартів.

Джерела

1. Конституція України : Конституція України; Верховна Рада України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних “Законодавство України”. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254k/96-вр>.
2. Про адміністративні послуги : Закон України від 06.09.2012 № 5203-VI // База даних “Законодавство України”. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/5203-17>.
3. Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг : Закон України від 15.07.2021 № 1689-IX // База даних “Законодавство України”. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1689-20>.
4. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар’єрного простору в Україні на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія від 14.04.2021 № 366-р // База даних “Законодавство України”. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/366-2021-%D1%80>.

Д. Р. МАТЄВ

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 “Публічне управління та адміністрування”,
ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом*

Науковий керівник:

Я. І. ЧМИР

PhD,

ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом

ORCID: 0000-0002-4476-6687

ДИЗАЙН ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ У КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНИХ І ТЕХНОЛОГІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

У сучасних умовах суспільних і технологічних трансформацій публічне управління дедалі виразніше орієнтується на людину як основного користувача сервісів держави. У цьому контексті дизайн публічних послуг доцільно розуміти як цілеспрямоване проектування змісту, послідовності та способів надання послуги з урахуванням потреб особи, доступності процедур, зрозумілості інформації та ефективності комунікації між державою і громадянином. Такий підхід безпосередньо пов'язаний із конституційним обов'язком держави утверджувати і забезпечувати права людини та узгоджується з сучасним розумінням сервісної ролі публічної влади у сфері адміністративних послуг [1; 2].

Традиційна модель надання публічних послуг тривалий час формувалася навколо внутрішньої логіки органу влади, нормативно визначених процедур та документоорієнтованої взаємодії із заявником. Натомість сучасний підхід передбачає переорієнтацію на повний шлях користувача — від моменту виникнення потреби до фактичного отримання результату. Це означає, що якісний дизайн повинен включати чітку навігацію, мінімізацію зайвих дій, усунення дублювання документів, прозорість строків розгляду звернення та можливість отримання зворотного зв'язку. Саме така логіка відповідає змісту адміністративної послуги як публічно значущого результату діяльності влади, а не лише формального виконання процедури [2].

Суспільні трансформації в Україні, пов'язані з децентралізацією, посиленням громадянської участі, зростанням очікувань щодо відкритості та підзвітності влади, безпосередньо впливають на зміст дизайну публічних послуг. Громадяни оцінюють послугу не тільки за юридичною правильністю рішення, а й за зручністю доступу, якістю пояснення, швидкістю проходження етапів і повагою до часу людини. Тому дизайн послуг має спиратися на аналіз життєвих ситуацій, виявлення типових бар'єрів для різних категорій населення та адаптацію інструментів надання послуг до потреб конкретної

громади. Такий підхід посилює довіру до інститутів публічної влади, підвищує якість сервісу та сприяє соціальній включеності [1; 2; 4].

Технологічні трансформації суттєво змінюють форму і канали надання публічних послуг. Розвиток електронних сервісів, мобільних застосунків, інтегрованих реєстрів, електронної ідентифікації та автоматизованих процедур створює передумови для переходу від фрагментарного адміністративного обслуговування до цифрової інтегрованої сервісної моделі. Законодавче закріплення особливостей надання публічних, зокрема електронних, послуг формує нормативну основу для такого переходу [3]. Водночас цифровізація не є самоціллю, адже невдало спроектований електронний сервіс здатний відтворювати ті самі бюрократичні бар'єри в новій формі. Саме тому ефективний дизайн має поєднувати технологічну інноваційність, правову визначеність, безпеку персональних даних та реальну зручність користування.

Особливого значення в сучасному дизайні публічних послуг набуває принцип безбар'єрності. Послуга повинна бути доступною для осіб різного віку, людей з інвалідністю, мешканців сільських територій, внутрішньо переміщених осіб та інших груп, які стикаються з додатковими труднощами у взаємодії з державою. Це передбачає використання зрозумілої мови, наявність альтернативних способів звернення, адаптацію цифрових інтерфейсів, недискримінаційну комунікацію та організацію сервісу, що не відтворює соціальних нерівностей. У цьому сенсі дизайн публічних послуг постає не лише як технічне чи управлінське завдання, а як важливий напрям модернізації публічного адміністрування, пов'язаний із формуванням людиноцентричної, технологічно спроможної та соціально чутливої держави [3; 4].

Джерела

1. Конституція України : Конституція України; Верховна Рада України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних “Законодавство України”. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254k/96-вр>.
2. Про адміністративні послуги : Закон України від 06.09.2012 № 5203-VI // База даних “Законодавство України”. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/5203-17>.
3. Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг : Закон України від 15.07.2021 № 1689-IX // База даних “Законодавство України”. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1689-20>.
4. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія від 14.04.2021 № 366-р // База даних “Законодавство України”. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/366-2021-%D1%80>.

О. М. СКАРЛАТ

*магістр кафедри Дизайну ІКІТД МАУП,
спеціальність 022 “Дизайн”,
Міжрегіональна Академія Управління персоналом*

Науковий керівник:

Ю. В. КАМЕНЕЦЬКА

*д-р філософії, доцент кафедри Дизайну ФД МАУП,
декан Факультету Дизайну МАУП*

ДИЗАЙН МАЙБУТНЬОГО. СПІВПРАЦЯ ЛЮДИНИ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Сучасна епоха характеризується стрімким розвитком технологій штучного інтелекту, що відкриває нові можливості для креативних професій, зокрема для дизайну. Раніше процес розробки дизайнерських рішень ґрунтувався на інтуїції, досвіді та творчій уяві людини, проте впровадження ШІ радикально змінює цю модель. Технології штучного інтелекту здатні не лише автоматизувати рутинні завдання, а й пропонувати генеративні рішення, аналізувати великі обсяги даних та формувати персоналізовані пропозиції, що дозволяє дизайнерам оптимізувати робочий процес та зосередитися на стратегічній і творчій складовій своєї діяльності. Водночас виникають нові виклики, пов'язані з етичними аспектами, авторством та роллю людини в творчому процесі, що робить тему співпраці особливо актуальною для сучасної академічної та професійної дискусії.

Впровадження штучного інтелекту в дизайн відкриває численні можливості для оптимізації і покращення творчого процесу. По-перше, автоматизація рутинних завдань дозволяє створювати ескізи, мудборди, логотипи, банери та інші графічні матеріали за лічені хвилини, а також аналізувати дані клієнтів і адаптувати продукти під їхні індивідуальні потреби. По-друге, генеративний дизайн, який базується на алгоритмах машинного навчання та нейронних мережах, дозволяє генерувати безліч варіантів дизайну на основі заданих параметрів, тим самим підвищуючи ефективність експериментування та відкриваючи нетрадиційні творчі рішення. По-третє, ШІ сприяє персоналізації контенту та UX/UI-дизайну, аналізуючи поведінку користувачів і пропонуючи інтерфейси, які підвищують комфорт і ефективність взаємодії з продуктом. Проте, незважаючи на ці переваги, алгоритми поки що не здатні відтворювати емпатію, культурний контекст та індивідуальний підхід людини, що залишаються визначальними для якісного та оригінального дизайну.

Сьогодні штучний інтелект активно інтегрується у професійну діяльність дизайнерів у різних галузях: від графічного та вебдизайну до інтер'єрного

і модного дизайну. Інструменти, такі як MidJourney, DALL-E, Leonardo, Figma AI та Adobe Firefly, дозволяють не лише генерувати зображення та ілюстрації, а й покращувати візуалізацію, оптимізувати UX/UI та створювати 3D-моделі. Крім того, платформи на кшталт Stability, Synthesia та Genmo розширюють можливості інтеграції відео та анімації у дизайн-проекти. Практичне застосування ШІ також демонструє позитивні кейси: наприклад, компанія Nutella Unica, де штучний інтелект створив мільйони унікальних упаковок, або використання DALL-E для генерації персоналізованих візуальних матеріалів. Водночас не обійтися без критичного підходу: алгоритми можуть створювати не зовсім точні або “стерильні” результати, що потребують контролю з боку людини. Тому ефективна співпраця між дизайнером і ШІ є ключовою, дозволяючи поєднувати продуктивність і креативність з індивідуальністю та експертизою фахівця.

Майбутнє дизайну формує симбіоз, де технології виконують рутинну і аналітичну роботу, а дизайнер зосереджується на творчості, стратегії та емпатії. Штучний інтелект не замінює людину, а виступає потужним партнером, здатним підвищити продуктивність, полегшити прийняття рішень і відкривати нові горизонти для креативного мислення. Для успішної інтеграції ШІ у професійну практику дизайнеру необхідно розвивати навички prompt-дизайну, володіти сучасними інструментами AI, зберігати критичне мислення і розуміння етичних аспектів. Тільки поєднання технологічної компетентності та людської креативності забезпечує високоякісний, інноваційний і значущий дизайн у цифрову епоху.

Джерела

1. Штучний інтелект в дизайні. Заміна людини чи ні? URL: <https://eds.ua/blog/article/ai-v-design-zamina-lyudyni-chy-ni>
2. Дизайн у епоху ШІ: як технології трансформують професію. URL: <https://eds.ua/blog/article/design-v-epohu-ai-yak-technology-transform-professiyu>
3. Дизайн в епоху штучного інтелекту: нові горизонти та виклики. URL: <https://brovary.itstep.org/blog/design-in-the-era-of-artificial-intelligence-new-horizons-and-challenges>
4. Штучний інтелект vs дизайнер-фрилансер. URL: <https://freelancehunt.com/blog/shtuchnii-intieliekt-vs-dizainier-frilansier/>
5. Мінікурс AI для дизайнера: як використовувати ШІ в дизайні. URL: <https://goit.global/ua/articles/minikurs-ai-dlia-dyzaynera-iak-vykorystovuvaty-shi-v-dyzayni/>

А. О. ТРИФОНОВА

*здобувачка третього курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність “Архітектура та містобудування”,
ННІ АМД, Харківський національний університет міського господарства
ім. О. М. Бекетова*

Науковий керівник:

І. В. ТИМЧЕНКО

*ст. викладач, кафедра цифрового моделювання і графіки,
ННІ БЦІ ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
ORCID: 0009-0005-9232-9683*

ТРАНСФОРМАЦІЯ АРХІТЕКТУРНОГО ДИЗАЙНУ КУЛЬТУРНИХ ЦЕНТРІВ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ (НА ПРИКЛАДІ ЦЕНТРУ ЗУСТРІЧІ КУЛЬТУР У ЛЮБЛІНІ)

Простори для культурного та громадського життя завжди посідали особливе місце у структурі людського соціуму, задовольняючи його базову потребу у спілкуванні та творчій діяльності. Вони почали формуватися разом із розбудовою перших міських поселень як відповідь на запит суспільства у місцях для зібрань та вистав. Історично ці споруди зазнавали глибоких трансформацій під впливом соціального та технологічного прогресу. Сучасні ж культурні центри ХХІ століття перетворилися на складні багатофункціональні організми, що стирають межі між різними видами мистецтва та сприяють активній соціальній інтеграції. Одним із зразків такого підходу до проектування сучасного громадського простору виступає Центр зустрічі культур (Centre for the Meeting of Cultures) у місті Люблін, Польща.

Метою дослідження є аналіз архітектурного дизайну сучасних культурних центрів у контексті суспільних трансформацій та визначення особливостей їх функціонально-просторової організації на прикладі Центру зустрічі культур у Любліні.

Центр зустрічі культур (Centrum Spotkania Kultur) є сучасним мультифункціональним культурно-видовищним комплексом, збудованим у 2015 році. Цей об'єкт становить яскравий приклад трансформації міського культурного простору, оскільки реалізований на основі так званого “Театру в будові” (Teatr w Budowie) – масштабного проєкту епохи пізнього модернізму, який залишався незавершеним протягом майже чотирьох десятиліть. Первісна ідея споруди виникла у 1970-х роках і передбачала створення великого театрального комплексу [2].

У процесі реконструкції та переосмислення простору було сформовано сучасний культурний центр, архітектурна концепція якого поєднує масштабні об'ємно-просторові рішення, відкриті атріуми та багаторівневі публіч-

ні простори. Така організація внутрішнього середовища сприяє формуванню динамічного культурного осередку, відкритого для проведення різноманітних мистецьких подій, виставок, концертів і міжкультурного діалогу. Архітектура комплексу поєднує риси модерністської монументальності з сучасними підходами до організації громадського простору.

Архітектурна концепція споруди, розроблена бюро Болеслава Стельмаха, ґрунтується на принципі відкритого діалогу між минулим і сучасним. У межах проєкту інтегровано збережені несучі конструкції та автентичні елементи незавершеної споруди, зокрема необроблений бетон і оголену цегляну кладку, із новітніми технологічними рішеннями, серед яких великоформатні двошарові скляні фасади та медіаекрани [3].

Особливістю комплексу є інтеграція внутрішніх і зовнішніх просторів. Внутрішній простір будівлі сформований як складна поліфункціональна структура, що поєднує різні функціональні зони для проведення культурних, освітніх та громадських заходів. У будівлі розміщено багатофункціональний зал для вистав на 1000 осіб, кінотеатр на 170 місць та конференц-зал на 200 осіб, спроектовані відповідно до сучасних архітектурних і технічних стандартів [1]. Функціонально споруда орієнтована на різні вікові групи населення та передбачає широкий спектр культурних і громадських активностей: тут проводяться мистецькі виставки, театральні постановки, кінопокази, концерти різних музичних напрямів, а також молодіжні заходи.

Особливою складовою архітектурної концепції є зелена зона на даху будівлі, що виконує функцію відкритого громадського простору. Тераси, оглядові майданчики та відкриті простори на даху формують новий тип громадського середовища, який функціонує не лише як культурна інституція, а й як місце повсякденної соціальної взаємодії. Тут відвідувачі, зокрема молодь, можуть відпочити на свіжому повітрі, поспілкуватися з однолітками або відвідати відкриті культурні події. Завдяки такій багатофункціональності Центр зустрічі культур виступає відкритою платформою для культурного обміну та міжпоколінної взаємодії, а сам комплекс демонструє здатність адаптуватися до сучасних суспільних потреб, трансформуючи свої простори відповідно до актуальних культурних запитів.

Крім того, культурний центр виконує роль символу сучасного розвитку міста. Він поєднує традиційні функції театру та виставкових залів із новими форматами культурної діяльності — фестивалями, міждисциплінарними проєктами та міжнародними культурними програмами. Таким чином, архітектура об'єкта відображає процеси суспільної трансформації, у яких культура виступає важливим інструментом комунікації та інтеграції.

Отже, архітектурний дизайн сучасних культурних центрів формується під впливом суспільних трансформацій та змін у культурній політиці міст. Такі об'єкти поступово перетворюються з традиційних культурних установ на відкриті багатофункціональні простори, що сприяють соціальній взаємодії та міжкультурному діалогу. Аналіз Центру зустрічі культур у Любліні демонструє, що поєднання модерністської архітектурної спадщини з сучасними технологічними та просторовими рішеннями дозволяє створювати нові

типи культурних інституцій, які виконують не лише мистецьку, а й важливу соціальну функцію у структурі міського середовища.

Джерела

1. Centre for the Meeting of Cultures [Електронний ресурс]. *ASSA ABLOY*. URL: <https://www.assaabloy.com/pl/en/stories/customer-cases/centre-for-the-meeting-of-cultures>
2. Historia Centrum Spotkania Kultur [Електронний ресурс]. *Centrum Spotkania Kultur w Lublinie*. URL: <https://csklublin.pl/o-nas/historia/>
3. The Theatre Under Construction / Stelmach i Partnerzy Biuro Architektoniczne [Електронний ресурс]. *ArchDaily*. URL: <https://www.archdaily.com/804151/the-theatre-under-construction-stelmach-i-partnerzy-biuro-architektoniczne>

А. Г. ШЛЯХОВ

здобувач 4 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність “Дизайн”,

Навчально-науковий інститут менеджменту і маркетингу,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Науковий керівник:

Д. В. БОРИСЕНКО

канд. пед. наук, доцент кафедри креативного менеджменту і дизайну,

Навчально-науковий інститут менеджменту і маркетингу,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
ORCID: 0009-0005-8227-6194

АДАПТИВНА АЙДЕНТИКА ЯК ПРОДУКТ ГЕНЕРАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасний айдентика переживає період цифрової трансформації, що зумовлено глибокою інтеграцією штучного інтелекту (ШІ) у креативні індустрії. На сьогодні активно поширене поняття “адаптивної айдентики” — здатності візуальних елементів бренду змінюватися залежно від контексту, цільової аудиторії чи каналу комунікації — набуває нових сенсів завдяки генеративним можливостям цифрових інструментів [1, 161].

Використання алгоритмів машинного навчання, таких як генеративно-змагальні мережі (GAN) та дифузійні моделі, дозволяє створювати “живі” системи ідентифікації. Таким чином на відміну від статичних логотипів, генеративна айдентика функціонує як набір правил та параметрів, де ШІ виступає інструментом для варіативного рендерингу графічних об’єктів [2, 21]. Це дозволяє бренду зберігати візуальну цілісність, при цьому уникаючи

“візуальної втоми” глядача через постійну генерацію нових, адаптованих під ситуацію версій фірмового стилю.

Важливе значення має інтеграція нейронних мереж та глибокого навчання у для розробки інноваційних продуктів [3, 97]. Генеративні системи можуть аналізувати демографічні показники користувачів або локальні контексти та в режимі реального часу адаптувати колірну палітру, типографіку чи складність патернів. Враховуючи це, айдентика перетворюється на інтерактивний досвід, що підвищує залученість споживача (customer engagement) до бренду.

Проте впровадження генеративних технологій відкриває нові можливості та ставить перед дизайнерами нові виклики. По-перше, це питання технічної імплементації: необхідність розробки не просто “картинок”, а алгоритмічних систем (code-based design). По-друге, виникає потреба у переосмисленні ролі дизайнера — від безпосереднього творця форми до архітектора систем, що керують генеративними процесами [4, 238].

Генеративна айдентика є логічним кроком еволюції брендингу в умовах сучасної цифровізації. Поєднання креативності людини та швидкості обробки даних штучним інтелектом створює гнучкі системи, здатні ефективно взаємодіяти з аудиторією в умовах постійних змін.

Джерела

1. Полетаєва, Г. Н., & Шейник, С. П. (2025). Медіа-мистецтво як форма візуальних комунікацій. *Український мистецтвознавчий дискурс*. 2025. № 5. С. 161–165. <https://doi.org/10.32782/uad.2025.5.19>.
2. Rajasekar E., Subramaniaswamy V. (Eds.). *Generative AI and Creativity: From Theory to Practice*. New York: Auerbach Publications, 2025. 371 p. <https://doi.org/10.1201/9781003533009>.
3. Брильов С. В., Козік В. В., Палієнко О. О. Дизайн та цифрові технології: сучасні тренди, інновацій та виклики. *Архпростір*. 2025. № 1 (5). С. 88–104. <https://doi.org/10.28925/2519-4135.2024.56>.
4. Ahmad B, Zaman S., Alam S. H. Role of AI-Based Marketing Activities in Shaping Brand Experience, Preference, and Loyalty. *Qlantic Journal of Social Sciences and Humanities*. 2025. 6 (1). P. 237–253. <https://doi.org/10.55737/qjssh.vi-i.25320>.

СУЧАСНІ ЦИФРОВІ ВИКЛИКИ: ДОБРОЧЕСНІСТЬ, ШІ ТА ВІДКРИТІ ТЕХНОЛОГІЇ

А. В. АВСІЄВИЧ

*здобувачка четвертого курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, спеціальність “Право”,
Навчально-науковий Інститут права та безпеки імені князя Володимира Великого Міжрегіональної Академії управління персоналом,
<https://orcid.org/0000-0002-8192-8569>*

Науковий керівник:

Ю. Г. СЕВРУК

*канд. юрид. наук, професор кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності ННІП права ім. князя Володимира Великого
Міжрегіональної Академії управління персоналом
<https://orcid.org/0000-0001-6216-6864>*

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЕКСПЕРТНОЇ СИСТЕМИ ВИБОРУ СПОСОБУ ВИРІШЕННЯ КОМЕРЦІЙНИХ СПОРІВ

Цифрова трансформація комерційних відносин та зростання електронної торгівлі між підприємствами обумовили посилення потоку трансграничних В2В-спорів і одночасно — розвиток міжнародного комерційного арбітражу та інструментів онлайн-вирішення спорів (ODR) для комерційних контрактів. У контексті відносин В2В (business-to-business) виникає потреба в інструментах, які допомагають сторонам та консультантам обирати оптимальний спосіб вирішення спору: суд, арбітраж або ODR — з урахуванням наявності арбітражної угоди, суми спору, трансграничності та концепції *lex electronica* [1]. В2В — це відносини, в яких обидві сторони є суб'єктами господарювання (юридичні особи або ФОП), що укладають угоди в рамках професійної чи підприємницької діяльності. Типовий закон ЮНСІТРАЛ про міжнародний комерційний арбітраж та Закон України “Про міжнародний комерційний арбітраж” орієнтовані саме на комерційні (В2В) спори [2; 3]. Для В2В типовими варіантами є суд (суд загальної юрисдикції, за відсутності арбітражної угоди) та міжнародний комерційний арбітраж (за наявності угоди або зго-

ди сторін); ODR може бути доречним для менших комерційних спорів або в якості додаткового каналу.

Наведемо аналіз існуючих моделей та інструментів. DiReCT (Dispute Resolution Comparison Tool). Інструмент розроблений RTMKM та розміщений на сайті Німецького арбітражного інституту (DIS). DiReCT побудований на анкеті з питаннями про спір і надає рекомендації щодо придатності різних методів ADR (медіація, арбітраж тощо), пояснюючи їхні переваги та недоліки [4]. Для B2B це означає, що інструмент не включає як окремий варіант звернення до суду, хоча для комерційних спорів саме вибір “суд проти арбітраж” часто є ключовим. DiReCT також не виділяє явно B2B (наприклад, наявність арбітражної угоди в комерційному контракті) і не інтегрує *lex electronica* та трансграничний контекст у єдину рекомендацію для підприємств. Платформи ODR ЄС та портали ADR. Регламент (ЄС) № 524/2013 та портал “Consumer Redress in the EU” [5] орієнтовані на споживчі спори (B2C), а не на B2B. Для комерційних спорів між підприємствами ці інструменти не формують рекомендацію “суд / арбітраж / ODR” на основі арбітражної угоди, суми спору та юрисдикції. Національні портали ADR зазвичай містять переліки органів, але не є експертними системами для вибору способу вирішення саме B2B-спору.

У сукупності існуючі рішення або не включають суд у якості варіанту (DiReCT), або орієнтовані на споживачів, а не на підприємства. Це обґрунтовує потребу в окремому програмному продукті для B2B, який поєднує вибір між судом, арбітражем та ODR з урахуванням арбітражної угоди та *lex electronica*.

Розроблена власна експертна система реалізована у вигляді веб-додатку (HTML, CSS, JavaScript), що працює локально [6]. Вона орієнтована на B2B: користувач (підприємство або консультант) відповідає на питання про тип сторін (B2B/B2C у питанні лише для коректності логіки), наявність арбітражної угоди або угоди про ODR, орієнтовну суму спору (у євро), трансграничність (з участю країни ЄС, без ЄС, лише Україна), тип угоди/спору (послуги, комерційний контракт тощо). За цими відповідями система рекомендує один із способів – суд, арбітраж або ODR – із текстовим поясненням та переліком характеристик. Термін “арбітражна угода” узгоджено із Законом України “Про міжнародний комерційний арбітраж” та Типовим законом ЮНСІТРАЛ [2; 3], а також Нью-Йоркською конвенцією 1958 року [7]; додано застереження про орієнтовний характер рекомендації.

Отже, за наявності арбітражної угоди та комерційного контексту перевага надається арбітражу; за відсутності арбітражної угоди та при великій сумі або трансграничному характері – також може рекомендуватися арбітраж як оптимальний варіант для підприємств; у інших випадках – суд або ODR. Потреба в програмному засобі, що рекомендує спосіб вирішення спорів (суд / арбітраж / ODR) з урахуванням арбітражної угоди та *lex electronica*, обґрунтована обмеженнями існуючих інструментів: DiReCT не включає суд як варіант і не виділяє B2B та арбітражну угоду; платформи ЄС орієнтовані на споживачів і мають довідковий характер. Розроблена експертна система

забезпечує єдиний потік вибору між судом, арбітражем та ODR саме для комерційних відносин, враховує арбітражну угоду, суму спору та трансграничність, що підвищує її доцільність для підприємств та консультантів при навчанні та попередній оцінці варіантів. Порівняльний аналіз підтверджує переваги запропонованого програмного продукту перед існуючими моделями за критеріями орієнтації на B2B, врахування арбітражної угоди, інтеграції lex electronica та можливості локального використання.

Джерела

1. Про схвалення Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.12.2024 р. № 1351-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 15.03.2025).
2. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1547-15> (дата звернення: 15.03.2025).
3. UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration 1985. *United Nations*. 2008. 60 р. URL: <https://uncitral.un.org/> (дата звернення: 15.03.2025).
4. Dispute Resolution Comparison Tool (DiReCT). *German Arbitration Institute (DIS)*. URL: <https://www.disarb.org/en/tools-for-dis-proceedings/direct-tool> (дата звернення: 10.03.2025).
5. Regulation (EU) No 524/2013 of the European Parliament and of the Council of 21 May 2013. *Official Journal of the European Union*. 2013. L 165. P. 1–12. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/524/oj> (дата звернення: 15.03.2025).
6. Власна розробка “Вибір способу вирішення спору”. URL: <https://pravo.arlinfo.com.ua/> (дата звернення: 10.03.2025).
7. Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958). *UN Treaty Collection*. URL: https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/conventions/foreign_arbitral_awards (дата звернення: 10.03.2025).

А. О. АГАРКОВА

здобувачка першого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність 281 “Публічне управління та адміністрування”, ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом

Науковий керівник:

Г. О. КУЗЬМЕНКО

*PhD, доцент, кафедра публічного адміністрування, ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом
ORCID: 0000-0003-0672-7633*

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ: МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТА ЕТИЧНІ РИЗИКИ

У сучасних умовах цифрової трансформації публічного сектору штучний інтелект дедалі активніше розглядається як інструмент підвищення якості управлінських рішень, швидкості оброблення інформації та доступності публічних послуг. У Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні ця технологія визначена одним із пріоритетних напрямів державної політики, що має сприяти модернізації управлінських процесів, розвитку електронного урядування та вдосконаленню взаємодії держави з громадянами [1]. У міжнародному дискурсі штучний інтелект у сфері публічного управління також трактується не як самодостатня заміна людини, а як інструмент підтримки аналізу, прогнозування, класифікації даних і виконання рутинних адміністративних операцій [2].

Практичні можливості використання штучного інтелекту в публічному управлінні охоплюють автоматизоване опрацювання звернень, сортування документів, інтелектуальну підтримку надання адміністративних послуг, аналітику великих масивів даних, виявлення типових помилок у процесах, а також моделювання сценаріїв для підготовки управлінських рішень. Такі технології дають змогу зменшити навантаження на службовців, скоротити час реагування на запити, підвищити точність типових процедур і спрямувати людський ресурс на складніші завдання, що потребують професійного судження, етичної оцінки та персональної відповідальності. Саме в цьому полягає одна з ключових переваг штучного інтелекту для сучасного публічного сектору [1; 2].

Особливої ваги набуває використання штучного інтелекту в тих сферах, де публічне управління працює з великими потоками інформації та потребує швидкого аналізу змін — у сфері соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, безпеки, управління ресурсами громади та комунікації з населенням. За належної організації даних і нормативного супроводу такі інструменти можуть сприяти персоналізації сервісів, кращому виявленню потреб різних

груп населення, ранньому реагуванню на кризові тенденції та підвищенню обґрунтованості публічної політики. Разом із цим міжнародні підходи наголошують, що цифрова ефективність не може розглядатися окремо від принципів безпеки, законності, надійності та належного нагляду за функціонуванням систем штучного інтелекту [2; 4].

Поряд із можливостями штучний інтелект породжує суттєві етичні ризики для публічного управління. Насамперед ідеться про непрозорість алгоритмічних рішень, відтворення упереджень у даних, ризики дискримінації окремих соціальних груп, надмірне втручання у приватність, послаблення контролю людини над рішеннями системи та розмивання відповідальності за негативні наслідки. Рекомендація UNESCO з етики штучного інтелекту виокремлює як базові вимоги захист прав людини, справедливість, недискримінацію, прозорість, безпеку та підзвітність [3]. Європейський підхід до регулювання штучного інтелекту додатково акцентує увагу на ризик-орієнтованому підході, спеціальних вимогах до високоризикових систем і необхідності людського нагляду, що особливо важливо саме для сфери публічної влади [3; 4].

Отже, використання штучного інтелекту в публічному управлінні має значний модернізаційний потенціал, однак його впровадження не може зводитися лише до технічного оновлення адміністративних процесів. Ефективність таких рішень залежить від якості даних, нормативної визначеності, інституційної спроможності органів влади, наявності механізмів аудиту, захисту персональних даних, можливості оскарження автоматизованих рішень і збереження провідної ролі людини у публічному управлінні. Саме поєднання інноваційності з етичними стандартами, правовими гарантіями та людиноцентричним підходом створює підґрунтя для відповідального використання штучного інтелекту в діяльності держави.

Джерела

1. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 02.12.2020 № 1556-р // База даних “Законодавство України”. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1556-2020-%D1%80>.
2. Hello, World: Artificial Intelligence and its Use in the Public Sector. *OECD*, 2019. URL: https://www.oecd.org/en/publications/hello-world_726fd39d-en.html.
3. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. *UNESCO*, 2021. URL: <https://www.unesco.org/en/artificial-intelligence/recommendation-ethics>.
4. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32024R1689>.

A. В. ВАСІЛЬЄВА

здобувач першого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність “Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок”, ПВНЗ Бориспільський інститут муніципального менеджменту при МАУП

Науковий керівник:

Н. Й. РАДІОНОВА

д-р екон. наук, проф.,

ПВНЗ Бориспільський інститут муніципального менеджменту при МАУП

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8855-2963>

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

Стрімкий розвиток цифрових технологій та інформатизація суспільства зумовлюють активне впровадження інноваційних інструментів у різні сфери діяльності, зокрема у систему вищої освіти. Однією з найбільш перспективних технологій сучасності є штучний інтелект, який відкриває нові можливості для модернізації освітнього процесу, підвищення якості навчання та оптимізації управління освітніми установами. Активний розвиток інтелектуальних технологій та поява генеративних цифрових інструментів сприяють посиленню інтересу до їх використання у навчальному процесі. Заклади вищої освіти все частіше застосовують інтелектуальні системи для підтримки навчання, аналізу освітніх даних та створення інноваційних освітніх продуктів.

Сучасні інструменти на основі штучного інтелекту характеризуються високою швидкістю обробки інформації, значними функціональними можливостями та доступністю для широкого кола користувачів. Важливою перевагою є те, що більшість таких сервісів не потребує спеціальних технічних знань, що спрощує їх інтеграцію у навчальний процес та сприяє активному їх використанню як здобувачами вищої освіти, так і науково-педагогічним персоналом [1, с. 160].

Одним із найбільш важливих напрямів використання штучного інтелекту у сфері вищої освіти є персоналізація навчання. Завдяки використанню алгоритмів аналізу даних інтелектуальні системи здатні враховувати індивідуальні особливості здобувачів освіти, рівень їх підготовки, швидкість засвоєння навчального матеріалу та навчальні інтереси. Такий підхід сприяє підвищенню якості навчання та робить освітній процес більш ефективним.

Ще одним важливим напрямом застосування штучного інтелекту є автоматизація окремих організаційних процесів у сфері освіти. Зокрема, відповідні системи можуть використовуватися для автоматичної перевірки тестових завдань, аналізу письмових робіт студентів, формування статистичних показників успішності, а також для оптимізації роботи електронних освітніх

платформ. Використання таких технологій дозволяє викладачам приділяти більше уваги розробці навчальних матеріалів, вдосконаленню методів викладання та індивідуальній роботі зі студентами.

Крім того, використання штучного інтелекту сприяє підвищенню доступності освіти. Завдяки цифровим технологіям студенти можуть отримувати навчальні матеріали та консультації незалежно від місця перебування, що особливо важливо в умовах розвитку дистанційного навчання [2, с. 152].

Важливу роль у сучасному освітньому середовищі відіграють також інтелектуальні системи підтримки навчання, зокрема чат-боти та віртуальні асистенти. Вони можуть допомагати студентам отримувати необхідну інформацію щодо навчальних дисциплін, розкладу занять, вимог до виконання завдань або окремих аспектів навчального матеріалу. Використання таких технологій сприяє підвищенню доступності інформації та покращує комунікацію між студентами та закладами вищої освіти.

Перспективним напрямом є також використання технологій штучного інтелекту для аналізу великих масивів освітніх даних. За допомогою сучасних аналітичних інструментів заклади вищої освіти можуть оцінювати ефективність освітніх програм, визначати фактори, що впливають на академічні результати студентів, а також прогнозувати можливі труднощі у процесі навчання. Отримані результати можуть бути використані для вдосконалення освітніх програм та прийняття обґрунтованих управлінських рішень [3, с. 39].

Разом із численними перевагами використання штучного інтелекту у сфері освіти існують і певні проблемні аспекти. Серед них особливу увагу привертають питання академічної доброчесності, етичного використання цифрових технологій, захисту персональних даних учасників освітнього процесу.

Отже, штучний інтелект відіграє важливу роль у процесі цифрової трансформації вищої освіти. Його застосування сприяє підвищенню ефективності навчального процесу, розвитку персоналізованого навчання, автоматизації освітніх процедур та вдосконаленню управління закладами освіти.

Разом із тим ефективно впровадження технологій штучного інтелекту потребує формування відповідної нормативної бази, підвищення цифрової компетентності учасників освітнього процесу та забезпечення дотримання принципів академічної доброчесності. У перспективі інтеграція технологій штучного інтелекту у систему вищої освіти сприятиме формуванню інноваційного освітнього середовища, здатного забезпечити підготовку конкурентоспроможних фахівців у умовах цифрової економіки.

Джерела

1. *Баков Н., Красюк О. С.* Прикладний штучний інтелект в освітньому менеджменті. Діалог культур у Європейському освітньому просторі : матеріали ІХ Міжнародної конф., м. Київ, 10 травня 2024 р. / упоряд. С. Є. Дворянчикова. Київ : КНУТД, 2024. С. 158–164.
2. *Кочарян А. Б.* Європейський досвід цифрової трансформації в контексті спеціалізованої освіти наукового спрямування України. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Т. 2. №. 62. С. 151–158.

3. Радіонова Н. Й. Застосування інформаційних технологій для викладання навчальних дисциплін у вузах. Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології : матеріали II-ї Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конф., м. Київ, 28 квітня 2017 р. Секція 3, Ч. 2. С. 37–42.

О. А. ВОРОБІЙОВА

*здобувачка другого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність “Соціальна робота”, факультет соціально-педагогічної та мистецької освіти, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-8056-6652>*

Науковий керівник:

І. О. БАТАРЕЙНА

*ст. викладач кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи, факультет соціально-педагогічної та мистецької освіти, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0456-9838>*

ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА ПРОЗОРИСТЬ ЦИФРОВИХ СЕРВІСІВ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

Цифровізація соціальної сфери є одним із ключових напрямків дослідження у сучасному цифровому суспільстві. Швидке впровадження технологій створює нові виклики для безпеки людей похилого віку, оскільки перехід послуг в онлайн-простір вимагає від них специфічних навичок для захисту своїх прав та доступу до соціальної підтримки. Відсутність адаптованих механізмів цифрової безпеки посилює вразливість цієї категорії та може призвести до їх соціальної ізоляції. Тому аналіз цифрової трансформації у системі соціального захисту є необхідним для формування цілісної системи захисту людей похилого віку в умовах цифровізації.

Проблему впливу цифрових інструментів на соціальну сферу, а також цифрової грамотності людей похилого віку досліджували вітчизняні науковці, зокрема: Д. Кірова та Т. Атрошенко, які аналізували питання цифровізації соціальних послуг та їх доступність для вразливих категорій населення [2]. Водночас Н. Уманець досліджувала роль цифрової грамотності як інструменту включення людей похилого віку у сучасне суспільство та забезпечення їхньої соціальної безпеки [3]. Серед закордонних авторів, які зробили вагомий внесок у дослідження цієї теми, варто згадати Е. Германс, яка у своїй праці розглядає медійну та інформаційну грамотність як ключ до забезпе-

чення прав людей похилого віку та їхньої безпечної участі в умовах цифрової трансформації [1].

Мета роботи полягає у дослідженні впливу цифровізації соціальної сфери на стан безпеки людей похилого віку, а також в обґрунтуванні ролі цифрової грамотності як інструменту забезпечення їхніх прав та доступності соціальних послуг у сучасних умовах цифровізації.

В умовах російсько-української війни доступ до цифрових інструментів перестав бути питанням вибору чи додаткового комфорту, перетворившись на критичну необхідність для виживання та соціальної стійкості. Демографічні показники свідчать про невідворотне старіння нації, бо на сьогодні майже 20 % населення України становлять особи віком понад 65 років, а до 2030 року частка людей категорії 60+ сягне понад 30 % [3, с. 206]. Попри ці цифри, на державному рівні питанню цифрової інклюзії людей похилого віку приділяється не достатньо уваги, що призводить до соціальної ізоляції.

Адаптація до динамічних технологічних змін є вкрай складною для людей похилого віку, чий попередній життєвий досвід не був пов'язаний із гаджетами. На відміну від молоді, яка ввібрала цифрові навички з дитинства, люди похилого віку стикаються з бар'єрами у сприйнятті нової інформації та часто не отримують належної підтримки від оточення. Виховані на довірі до традиційних джерел інформації, таких як радіо чи телебачення, вони виявляють вразливість у цифровому середовищі, де оцінка вірогідності джерела вимагає принципово інших підходів. Управління інформацією та вміння виносити судження про її якість і безпечність стають нагальними компонентами цифрової грамотності, без яких неможлива безпека людей похилого віку в Інтернеті [3, с. 208].

Цифрова трансформація соціальної сфери відкриває принципово нові можливості для підвищення якості життя. Портали електронного урядування, зокрема "Дія" та спеціалізовані мобільні застосунки, як-от "Соціальна громада" дозволяють дистанційно розв'язувати питання виплат та субсидій, мінімізуючи бюрократичні затримки. Дистанційні консультації стають рятівним колом для мешканців віддалених районів, забезпечуючи зв'язок із лікарями та психологами без потреби у виснажливих поїздках [2, с. 42].

Важливо, що використання інновацій, таких як штучний інтелект для аналізу потреб чи цифрові платформи для реєстрації послуг, не лише оптимізує роботу служб, а й створює простір без дискримінації. Онлайн-сервіси забезпечують анонімність та рівний доступ до ресурсів, що є надзвичайно важливим для людей, які страждають від соціальної ізоляції чи стигматизації [2, с. 42].

Цифровізація соціальної сфери та захищеність людей похилого віку сьогодні є нерозривними, оскільки цифрова грамотність стала базовою умовою захисту прав людини. Впровадження електронних сервісів та платформ самообслуговування дозволяє ефективно долати соціальну ізоляцію та бюрократичні бар'єри. Таким чином, розвиток цифрових інструментів у соціальній галузі є не лише технологічним кроком, а стратегічним інструментом забезпечення гідного та безпечного життя людей похилого віку в сучасному суспільстві.

Джерела

1. *Германс Е.* Цифрова епоха? Вона і моя теж! Медійна та інформаційна грамотність: ключ до забезпечення прав людей старшого віку на участь у цифровій епосі / пер. з англ. *Рада Європи*, 2022. URL: <https://rm.coe.int/digitalliteracy-for-seniors-ua/1680a7c7f2>
2. *Кірова Д., Атрошенко Т.* Цифровізація соціальних послуг та їх доступність для вразливих груп населення. Івано-Франківськ, 2025. С. 41–43. URL: <https://archive.liga.science/index.php/conference-proceedings/article/view/1664>.
3. *Уманець Н.* Цифрова грамотність як інструмент включення людей похилого віку у сучасне суспільство. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2024. Т. 1, № 3 (107). URL: <https://doi.org/10.33216/2220-6310/2023-107-3-203-211>.

К. Є. ГАНГАНОВ

здобувач третього курсу третього (аспірантського) рівня вищої освіти, спеціальність “Маркетинг”,

*НН ІУЕБ МАУП, Міжрегіональна Академія управління персоналом
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-1649-1408>*

Науковий керівник:

Г. А. БРАТУСЬ

*д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри управління бізнесом,
НН ІУЕБ МАУП, Міжрегіональна Академія управління персоналом
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7151-3901>*

ВІДКРИТІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА КОРПОРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ІТ-КОМПАНІЙ: БАЛАНС МІЖ ІННОВАЦІЯМИ ТА ЦИФРОВОЮ ЕТИКОЮ

Стрімкий розвиток цифровізації та зростаюча роль інформаційних систем у сучасному світі зумовлюють підвищення значення відкритих технологій у діяльності різних ІТ-компаній. Відкриті програмні рішення, сучасний код та відкриті інноваційні екосистеми сприяють швидшому поширенню глобалізованим світом знань, підвищують темпи технологічного розвитку та стимулюють співпрацю між компаніями, науковими установами та спільнотами розробників. Водночас поширення відкритих технологій породжує різноманітні виклики, пов'язані з питаннями цифрової етики, безпеки даних, інтелектуальної власності та корпоративної відповідальності.

Роль відкритих технологій у розвитку ІТ-індустрії

Відкриті технології, зокрема програмне забезпечення з відкритим кодом (open source), є важливим чинником інноваційного розвитку ІТ-сектору.

Вони дозволяють компаніям скорочувати витрати на розробку, прискорювати створення нових продуктів та активно залучати глобальні спільноти розробників до вдосконалення програмних рішень [1].

Крім того, відкриті технології сприяють підвищенню прозорості програмних продуктів, що є особливо важливим у контексті використання складних цифрових систем, зокрема штучного інтелекту, хмарних сервісів та алгоритмічних рішень. Відкритість дозволяє незалежним експертам перевіряти програмний код, що підвищує довіру користувачів до цифрових продуктів [2].

Виклики цифрової етики у діяльності ІТ-компаній

Попри численні переваги відкритих технологій, їх активне використання пов'язане з низкою етичних і правових викликів. Одним із ключових питань є відповідальність ІТ-компаній за наслідки використання створених ними технологій.

Сучасні цифрові продукти дедалі частіше базуються на складних алгоритмах, які можуть впливати на прийняття рішень у різних сферах суспільного життя, включаючи фінансові послуги, медицину, освіту та державне управління. У таких умовах особливого значення набувають питання алгоритмічної прозорості, недискримінаційності та захисту даних [3].

Відкритий характер технологій також може створювати ризики зловживання, зокрема використання програмного коду у шкідливих цілях. Тому ІТ-компанії повинні приділяти особливу увагу впровадженню принципів цифрової етики, формуванню внутрішніх стандартів відповідальної розробки програмного забезпечення та дотриманню міжнародних норм у сфері інформаційної безпеки.

Корпоративна відповідальність у сфері цифрових технологій

Корпоративна відповідальність ІТ-компаній передбачає не лише дотримання законодавчих норм, але й активну участь у формуванні етичних стандартів цифрового середовища. Це включає забезпечення прозорості технологічних рішень, захист персональних даних користувачів, а також мінімізацію потенційних негативних наслідків використання цифровізації.

Важливим елементом корпоративної відповідальності є впровадження принципів так званої відповідальної інновації (*responsible innovation*), яка передбачає врахування соціальних, етичних та правових аспектів на всіх етапах створення технологічних продуктів [4]. У цьому контексті ІТ-компанії дедалі частіше розробляють внутрішні кодекси етики з системами контролю.

Висновки

Відкриті технології відіграють важливу роль у розвитку сучасної ІТ-індустрії, сприяючи поширенню інновацій, підвищенню прозорості технологічних процесів та формуванню глобальних спільнот розробників. Водночас їх активне використання створює нові виклики у сфері цифрової етики та корпоративної відповідальності.

ІТ-компанії повинні враховувати не лише економічні аспекти своєї діяльності, але й соціальні та етичні наслідки впровадження технологічних рішень. Формування ефективних механізмів корпоративної відповідальності, розвиток етичних стандартів та впровадження принципів відповідальної інновації є необхідними умовами для забезпечення сталого розвитку цифрового суспільства.

Джерела

1. *Floridi L., Cowls J.* A Unified Framework of Five Principles for AI in Society. Harvard Data Science Review, 2019;
2. *West D.* The Future of Work: Robots, AI, and Automation. Washington: Brookings Institution Press, 2018;
3. OECD. Artificial Intelligence, Digital Transformation and Ethics. Paris: OECD Publishing, 2021;
4. European Commission. Ethics Guidelines for Trustworthy AI. Brussels, 2019.

Д. Р. ГОРБУЛЕВИЧ

здобувач четвертого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність “Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок”, ПВНЗ Бориспільський інститут муніципального менеджменту при МАУП

Науковий керівник:

Н. Й. РАДІОНОВА

д-р екон. наук, проф.,

ПВНЗ Бориспільський інститут муніципального менеджменту при МАУП

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8855-2963>

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ВИНЕКНЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Одним із найбільш революційних напрямів розвитку цифрових технологій є штучний інтелект. Системи штучного інтелекту сьогодні активно використовуються у науці, медицині, економіці, освіті, державному управлінні та багатьох інших сферах. Однак сучасний стан розвитку технологій штучного інтелекту є результатом тривалого історичного процесу. Дослідження історії становлення штучного інтелекту є важливим для розуміння тенденцій його подальшого розвитку та формування ефективних підходів до використання інтелектуальних технологій у різних сферах діяльності.

Історія виникнення штучного інтелекту почалась у стародавньому світі, з чуток про створення штучних істот, які б мали змогу мати розум, чи людську свідомість. В античні часи мислителі розмірковували про можливість

створення механізмів, здатних імітувати людське мислення та виконувати складні завдання. У працях давньогрецьких філософів висловлювалися припущення щодо можливості створення автоматизованих механізмів, які могли б виконувати певні функції людини.

У середньовіччі та епоху Відродження з'являються перші механічні пристрої, які можна вважати прототипами автоматизованих систем. Розвиток механіки та математики сприяв створенню різноманітних обчислювальних пристроїв, що стали важливим кроком на шляху до формування сучасних комп'ютерних технологій.

Розвиток логічних систем, теорії алгоритмів та обчислювальних методів створив теоретичну основу для моделювання процесів мислення за допомогою машин. Відображення основних етапів розвитку штучного інтелекту представлено в таблиці.

Основні етапи розвитку штучного інтелекту

Етап розвитку	Період	Характерні риси	Основні досягнення
Передумови формування ідей штучного інтелекту	Античність – перша половина XX ст	Формування філософських і математичних ідей про можливість створення мислячих машин. Розвиток математичної логіки, механічних обчислювальних пристроїв	Поява перших механічних обчислювальних машин, розвиток логіки та теорії алгоритмів, формування основ кібернетики
Початковий етап становлення штучного інтелекту	1950–1960-ті роки	Формування штучного інтелекту як окремої наукової галузі. Дослідження можливостей моделювання людського мислення за допомогою комп'ютерів	Розроблення перших програм для логічних задач, ігор, математичних обчислень; поява терміну “штучний інтелект”
Етап активного розвитку досліджень	1960–1970-ті роки	Активні наукові дослідження у сфері машинного мислення, розпізнавання образів та обробки природної мови	Створення програм для розпізнавання текстів і символів, розвиток систем автоматичного доведення теорем
Період експертних систем	1980-ті роки	Створення програмних систем, що імітують роботу експертів у певних галузях знань. Використання баз знань і правил логічного виведення	Розвиток експертних систем у медицині, економіці, техніці; поява систем підтримки прийняття рішень
Розвиток машинного навчання	1990-ті – початок 2000-х років	Використання алгоритмів, які дозволяють системам навчатися на основі даних. Активний розвиток статистичних методів аналізу інформації	Поява систем автоматичного аналізу даних, розвиток нейронних мереж, застосування штучного інтелекту в інтернет-технологіях
Сучасний етап розвитку штучного інтелекту	2010-ті роки – сьогодні	Широке застосування технологій штучного інтелекту в різних сферах. Активний розвиток глибокого навчання та обробки великих даних	Розвиток нейронних мереж, систем розпізнавання мовлення і зображень, автономного транспорту, інтелектуальних цифрових платформ

Джерело: сформовано автором за даними [1, с. 27; 2, с. 60].

Першою людиною хто здійснив істотні дослідження в напрямі розвитку машинного інтелекту був Алан Матісон. В 1956 році в комп'ютерній майстерні Дартмутського коледжу (Нью-Гемпшир, США) Джон Маккарті і придумав термін “штучний інтелект”. Тюрінг зробив серйозний вклад в розвиток штучного інтелекту, запропонувавши експеримент, який відомий під назвою “Тест Тюрінга” — якщо людина в текстовій розмові не може відрізнити машину від людини, то машину можна вважати “розумною”.

1960-ті відомі створенням перших програм штучного інтелекту. Так у 1966 році Джозеф Вейценбаум створив програму ELIZA. Її основні принципи роботи полягали в імітації розмови з людьми, через визначення ключових слів, та вибір шаблонної відповіді.

1970-1980-ті програми могли імітувати фахівців в певних галузях. Основні програми штучного інтелекту того часу: MYCIN “Edward Shortliffe” (медицина), DENDRAL “Edward Feigenbaum” (хімія), XCON “John P. McDermott” (обслуговування клієнтів) [1, с. 236].

Сучасний етап розвитку штучного інтелекту почався приблизно з 2000-х років і триває до сьогодні. Його характеризує швидкий розвиток машинного навчання, нейронних мереж та великих даних, здатність систем обробляти природну мову та виконувати складні інтелектуальні задачі [2, с. 60].

Отже, становлення штучного інтелекту як наукової галузі відбулося завдяки розвитку комп'ютерних технологій та теорії обчислювальних систем. Подальший розвиток цієї галузі пов'язаний із вдосконаленням алгоритмів машинного навчання, збільшенням обчислювальних можливостей та розширенням сфер застосування інтелектуальних технологій.

Джерела

1. Шевченко А. І. Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні. *Наука і освіта*. ІПШІ. 2023. № 1. С. 307.
2. Радіонова Н. Й. Імплементация штучного інтелекту у механізм управління розвитком публічного сектору: міжнародний досвід та вітчизняна практика. X Міжнародна наук.-практ. конф. “Розбудова інноваційних економіки, менеджменту та освіти в умовах нової соціальної реальності”, 20–21 травня 2025 року. м. Київ, МАУП. С. 59–61.

Є. В. ГРИГЕРМАН

*аспірант кафедри економіки та управління бізнесом,
група АСП-4-23-1Ек(4.0Д),
ННІ УЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-4008-2869>*

Науковий керівник:

Л. В. РОМАНОВА

*д-р екон. наук, проф.,
ННІ УЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2292-6616>*

ЦИФРОВІ МАРКЕТИНГОВІ ІННОВАЦІЇ У БУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ

В останні роки будівельна галузь перебуває під впливом стрімких технологічних змін, змін споживчих переваг і очікувань клієнтів та зростаючої уваги до принципів сталого розвитку. Для провідних компаній у будівельному бізнесі, архітектурі, інженерії та дизайні інтер'єру відслідковування нових тенденцій і їх впровадження є критично важливим для стимулювання росту, підвищення лояльності споживачів та підтримки конкурентних переваг.

Розглянемо цифрові маркетингові інновації, що впливають на будівельну галузь. Як зазначають Н. Зеліско та В. Малюга, “на перший план вийшли інструменти, які дають змогу комунікувати прозоро, швидко й гнучко — диджиталізація, інтерактивність та змістовний контент” [1]. Представники будівельного бізнесу впроваджують цифрові рішення завдяки таким технологіям, як CRM-системи, цифровий маркетинг, цифрові інструменти проектування будівель і дизайну приміщень, платформи управління проектами та ШІ, які дозволяють швидко покращити значну частину будівельних бізнес-процесів.

Штучний інтелект (ШІ) все частіше виступає допоміжним при застосуванні інструментів, що використовуються менеджерами і фахівцями з маркетингу у будівельному бізнесі. Зокрема, він став незамінним у наступних сферах: дослідження ринку, створення контенту, SEO та формування звітності, персоналізація [2]. Завдяки інтеграції ШІ в маркетингові стратегії будівельні компанії можуть оптимізувати бізнес-процеси, рекламні заходи тощо.

Другий елемент цифрових маркетингових інновацій у будівельному бізнесі — це лідерство думок, що передбачає створення історій, демонстрацію власного досвіду та вирішення галузевих проблем шляхом обміну думками та поглядами. Взаємодія у блогах, на вебінарах та подкастах роблять будівельну компанію експертом та авторитетом на ринку нерухомості. ШІ може допомогти розкривати теми, аналізувати переваги цільової аудиторії та розробляти контент для кращого охоплення та впливу. Storytelling є та-

кож потужним інструментом залучення та впливу на цільову аудиторію, відображає досвід будівництва, ідентичності та спільноти. Додаючи культуру, технології та ідентичність у неформальні повідомлення, можна створити відчуття визнання та додаткової цінності для споживачів. Такі історії сприяють глибокому зв'язку з ЦА, перетворюючи випадкових підписників на відданих прихильників.

Платформи соціальних мереж, такі як LinkedIn, Instagram, Твіттер та Facebook, є важливими для побудови нарративу бренду. Візуальний контент, такий як демонстрації проєктів, відео про будівництво з уповільненою зйомкою та закулісся, глибоко резонує з запитам аудиторії. Інноваційні тактики соцмереж включають: відеомаркетинг у Instagram, YouTube, іноді в LinkedIn; заохочення членів команди ділитися власним досвідом, сприяння зв'язку з підписниками; інтерактивні функції (опитування, прямі ефіри та AR-фільтри для активної взаємодії); демонстрація соціальної відповідальності (програми ESG, щоб підкреслити відповідальний бізнес, сталий розвиток та вплив на громаду) [2].

Віртуальна реальність, доповнена реальність та цифрові двійники революціонізують взаємодію зі споживачами та партнерами. Ці технології надають інструменти візуалізації проєктів, які дозволяють клієнтам ознайомитися з ними до початку будівництва, досліджувати простори так, ніби вони вже побудовані. У будівництві критично важлива візуальна складова. Фото й відео готових об'єктів, хід будівництва, 3D візуалізації, відгуки клієнтів, — це формує довіру [3]. Це покращує розуміння та впевненість у проєкті, оптимізує процеси та зменшує кількість переглядів. Доповнена реальність (AR) накладає цифрові елементи на фізичне середовище, дозволяючи клієнтам візуалізувати, як нові конструкції поєднуються з існуючим оточенням, переглядати варіанти дизайну в режимі реального часу. Ці інструменти є важливими для створення контенту для пропозицій, соціальних мереж, веб-сайтів та виставок.

Цифрові двійники виводять візуалізацію проєктів та взаємодію з клієнтами на новий рівень [4], створюючи динамічні віртуальні копії будівельних об'єктів. Вони в режимі реального часу демонструють поточний стан проєкту та дозволяючи клієнтам контролювати процес будівництва. Цифрові двійники можуть моделювати сценарії, такі як споживання енергії, вплив на довкілля або операційна ефективність, допомагаючи клієнтам приймати рішення.

До сучасних цифрових маркетингових рішень у будівельній галузі слід віднести теплові карти, що дозволяють оптимізувати макет, навігацію та заклики до дії; персоналізацію на основі минулих взаємодій з клієнтами, уподобань та купівельної поведінки; А/В-тестування версій маркетингових ресурсів; прогностичну аналітику для розуміння потреб клієнтів або тенденцій ринку [1]. Веб-сайти, орієнтовані на мобільні пристрої, адаптивний дизайн, швидкість завантаження та зручна навігація необхідні для ефективної взаємодії з клієнтами.

Іншими важливими цифровими рішеннями у будівельному бізнесі є також інфлюенс маркетингу, використання контенту, створеного користувача-

ми (UGC створює автентичність та довіру, органічно посилюючи маркетингові зусилля).

Щоб бути успішним у сучасному будівельному бізнесі, слід застосовувати інтегрований підхід. Завдяки таким тенденціям, як інтеграція ШІ, сталий розвиток та імерсивні технології, компанії можуть диференціюватися, покращувати відносини з клієнтами та досягати сталого зростання.

Джерела

1. *Зеліско Н. Б., Малуго В. В.* Застосування маркетингових інструментів у діяльності підприємств сфери будівництва. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. №12. URL: <https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/636/636>
2. *Gallagher B.* Key Marketing Trends Shaping the Construction Industry in 2025. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/key-marketing-trends-shaping-construction-industry-2025-graycor-iiipf/>
3. *Козлов С.* Просування будівельних компаній в інтернеті — як вибудувати стратегію. URL: <https://surl.li/ztkkxv>
4. Що таке технологія цифрового двійника і чим вона може бути корисною в будівництві? URL: <https://surl.li/zgynxj>

А. А. ЖУК

здобувач першого курсу (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність “Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок”, економічний факультет, ЧНУ ім. Ю. Федьковича, спеціальність “Комп’ютерні науки”, економічний факультет, ПВНЗ “Буковинський університет”

Науковий керівник:

І. І. ЖУК

канд. екон. наук, доц.,

проректор з навчально-виховної роботи

ПВНЗ “Буковинський університет”, доцент ННІУЕБ ПрАТ “ВНЗ “МАУП”

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4998-1818>

АКАДЕМІЧНА СУМЛІННІСТЬ: ПЕРЕДУМОВИ НЕДОТРИМАННЯ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Академічна сумлінність є однією з базових умов якісної освіти та довіри до результатів навчальної і наукової діяльності. Відповідно до статті 42 Закону України “Про освіту”, академічна доброчесність охоплює етичні принципи та визначені законом правила, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання і провадження наукової діяльності [1].

Її основою є чесність, відповідальність, справедливість, повага до інтелектуальної праці та дотримання моральних норм [2].

Попри суспільне визнання важливості цієї проблеми, у сфері освіти й науки досі поширені різні форми академічних порушень. Серед здобувачів освіти найчастіше трапляються списування, обман, використання чужих текстів без належного посилання. Причинами таких дій є недостатня мотивація до навчання, прагнення швидкого результату, слабке усвідомлення наслідків порушень, а також доступність готових матеріалів в інтернеті [6]. За таких умов частина студентів починає сприймати недоброчесну поведінку як звичну практику, а не як порушення етичних і правових норм.

Не менш небезпечними є прояви академічної недоброчесності у викладацькому середовищі. Йдеться насамперед про необ'єктивне оцінювання, упереджене ставлення до здобувачів освіти, формальне виконання професійних обов'язків, а інколи й фальсифікацію окремих результатів освітнього процесу [3; 5]. Такі дії особливо шкідливі, оскільки саме викладач повинен бути носієм академічної культури та моральним орієнтиром для студентства. Якщо ж викладач демонструє протилежну поведінку, це руйнує довіру до освітнього середовища та формує толерантність до порушень.

У науковій сфері найбільш поширеними порушеннями є плагіат, самоплагіат, фальсифікація та фабрикація результатів досліджень [3]. Причинами цього можуть бути вимоги до постійної публікаційної активності, конкуренція в академічному середовищі, нестача часу, фінансові труднощі та орієнтація не на якість, а на кількість наукових праць [4]. Наслідки таких порушень є особливо серйозними, адже вони підривають авторитет науки, спотворюють результати досліджень і негативно впливають на прийняття суспільно важливих рішень.

Отже, проблема академічної сумлінності має системний характер. Її не можна зводити лише до окремих порушень студентів, оскільки вона охоплює всі рівні освітньо-наукового середовища. Спільними передумовами недотримання академічної сумлінності є формальне ставлення до освіти, недостатній рівень академічної культури, слабкий контроль, непослідовність санкцій, надмірне навантаження, а також розрив між проголошеними цінностями та реальною практикою [2; 8].

Для подолання цієї проблеми необхідно застосовувати комплексний підхід. Насамперед важливо формувати у здобувачів освіти розуміння цінності самостійної праці, авторського тексту, коректного цитування та особистої відповідальності за результати навчання. Доцільним є впровадження курсів з академічної доброчесності, систематичне використання програм антиплагіату та чітке інформування про наслідки порушень [7]. Водночас для викладачів важливо забезпечити прозорі критерії оцінювання, професійне підвищення кваліфікації у сфері академічної етики та механізми неупередженого розгляду спірних ситуацій [8].

У науковій діяльності доцільно посилити вимоги до перевірки публікацій і дисертацій, розвивати етичні стандарти дослідницької роботи та реформувати підходи до оцінювання наукової результативності з акцентом на якість,

а не лише кількість публікацій [9]. Важливим є також створення у закладах вищої освіти цілісної культури академічної сумлінності, яка має підтримуватися не лише нормативними документами, а й щоденною практикою всіх учасників освітнього процесу [10].

Таким чином, академічна сумлінність є не лише формальною вимогою законодавства, а фундаментальною цінністю сучасної освіти і науки. Її дотримання формує довіру до знань, результатів навчання та наукових здобутків. Вирішення проблеми академічної недоброчесності потребує системної роботи зі студентами, викладачами, науковцями та адміністрацією закладів освіти. Лише за умови утвердження культури чесності, відповідальності й поваги до інтелектуальної праці можливо забезпечити належну якість освіти та виховати фахівців, здатних діяти професійно й етично [1; 2].

Джерела

1. Закон України “Про освіту” від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення / за ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. Київ : Таксон, 2020. 220 с.
3. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності / уклад. О. М. Поступна та ін. Київ : ДП “НВЦ “Пріоритети”, 2021. 52 с.
4. Іванова С. М., Жиляев І. Б. Академічна доброчесність як соціально-економічний феномен у системі вищої освіти. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2022. № 1(218). С. 45–52.
5. Сацук В. І. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? *Вища освіта України*. 2023. № 3. С. 18–26.
6. Назаренко Л. М. Академічна недоброчесність студентів: причини та шляхи подолання. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2023. № 2(126). С. 234–245.
7. Котиленко О. Л., Гожик А. П. Етика академічної доброчесності в українській вищій школі. Київ : Ін-т вищої освіти НАПН України, 2024. 156 с.
8. Ворона В. М., Шаповал О. А. Механізми забезпечення академічної доброчесності у закладах вищої освіти. *Освітологічний дискурс*. 2023. № 4(43). С. 89–102.
9. Калашнікова С. А., Луговий В. І. Якість вищої освіти в Україні: проблеми та перспективи. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2024. 298 с.
10. Бахрушин В. Є. Політика академічної доброчесності: досвід університетів світу. *Вища освіта України*. 2024. № 1. С. 34–43.

Д. ЗУБАР

*здобувачка третього курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність “Маркетинг”,
ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом*

Науковий керівник:

І. І. КАЛІНА

д-р екон. наук, проф.

ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5662-6967>

ЦИФРОВИЙ МАРКЕТИНГ У СИСТЕМІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БІЗНЕСУ

У статті досліджено роль цифрового маркетингу як важливого чинника підвищення конкурентоспроможності підприємств у сучасних умовах цифрової економіки. Проаналізовано основні інструменти цифрового маркетингу, зокрема SEO-оптимізацію, контент-маркетинг, маркетинг у соціальних мережах, таргетовану рекламу та аналітику даних. Узагальнено зарубіжний досвід використання цифрових технологій у маркетинговій діяльності та визначено їх вплив на формування конкурентних переваг підприємств.

У сучасних умовах глобалізації та цифровізації економіки підприємства функціонують у середовищі високої конкуренції, що вимагає використання новітніх маркетингових інструментів. Одним із ключових напрямів розвитку маркетингової діяльності є цифровий маркетинг, який передбачає використання цифрових каналів комунікації для просування товарів і послуг, формування бренду та взаємодії зі споживачами [1].

За даними міжнародного звіту DataReportal (2024), кількість користувачів інтернету у світі перевищила 5,3 млрд осіб, що становить близько 66 % населення планети. При цьому понад 4,9 млрд людей активно користуються соціальними мережами, що створює значний потенціал для розвитку цифрових маркетингових комунікацій [2].

Згідно з дослідженням компанії Statista (2025), глобальні витрати на цифрову рекламу перевищили 667 млрд дол. США, а до 2027 року можуть досягти 870 млрд дол., що підтверджує зростаюче значення цифрових каналів просування для бізнесу [3].

Важливу роль у формуванні конкурентоспроможності підприємств відіграють такі інструменти цифрового маркетингу:

- SEO-оптимізація — підвищує видимість компанії у пошукових системах;
- маркетинг у соціальних мережах — забезпечує взаємодію зі споживачами та формування лояльності до бренду;

- контент-маркетинг — сприяє формуванню довіри до компанії через створення корисного інформаційного контенту;
- таргетована та контекстна реклама — дозволяє точно визначати цільову аудиторію;
- маркетингова аналітика та Big Data — допомагають підприємствам приймати більш обґрунтовані управлінські рішення.

Зарубіжний досвід свідчить, що використання цифрових маркетингових технологій значно підвищує ефективність бізнесу. Так, дослідження McKinsey & Company показують, що компанії, які активно впроваджують цифрові маркетингові інструменти, можуть збільшити дохід на 15–20 %, а ефективність маркетингових кампаній — на 20–30 % [4].

У країнах Європейського Союзу цифровий маркетинг активно підтримується на державному рівні в рамках програм цифрової трансформації бізнесу. За даними Європейської комісії, понад 75 % малих і середніх підприємств ЄС використовують цифрові канали маркетингових комунікацій, що сприяє розширенню ринків збуту та підвищенню конкурентоспроможності компаній [5].

Таким чином, цифровий маркетинг виступає важливим інструментом формування конкурентних переваг підприємств. Використання сучасних цифрових технологій дозволяє компаніям ефективніше аналізувати поведінку споживачів, оптимізувати маркетингові стратегії та підвищувати результативність бізнес-процесів. У перспективі значення цифрового маркетингу буде зростати, що зумовлено розвитком штучного інтелекту, аналітики великих даних та персоналізованих маркетингових комунікацій.

Джерела

1. *Каліна І. І., Карбовська Л. О.* Маркетинг за сферами діяльності: підручник. К.: Інтерсервіс, 2024. 252 с.
2. DataReportal. Digital 2024 Global Overview Report. URL: <https://datareportal.com>
3. Statista. Digital Advertising Market – Global Forecast 2025. URL: <https://www.statista.com>
4. McKinsey & Company. The Future of Digital Marketing. URL: <https://www.mckinsey.com>
5. European Commission. Digital Economy and Society Index (DESI). URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu>

Д. С. КАДОЧНИКОВ

*здобувач першого курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність “Менеджмент”, група Е-9-25-М1М-Н(1,6д),
Навчально-науковий інститут управління, економіки та бізнесу
ПрАТ ВНЗ “Міжрегіональна Академія управління персоналом”*

Науковий керівник:

Т. М. ЧЕРВІНСЬКА

*канд. екон. наук, доц., зав. кафедри економіки бізнесу,
Навчально-науковий інститут управління, економіки та бізнесу
ПрАТ ВНЗ “Міжрегіональна Академія управління персоналом”
ORGID: 0000-0001-7657-2855*

ЕТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ВІДКРИТИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВНЗ

Доступність і популярність інструментів систем генеративного штучного інтелекту піднімає нові проблеми відповідальності, конфіденційності, етики в освітній галузі. Результати світових досліджень доводять, що системи штучного інтелекту мають високий потенціал використання у освіті, та потребують дослідження. Зокрема, особлива увага приділяється проблемі викликів і ризиків, що пов’язані з їх застосуванням.

На разі питання етичного використання штучного інтелекту та відкритих технологій перейшло з розряду теоретичних дискусій у площину жорсткого регулювання та стратегічного виживання університетів. У світі ШІ більше не сприймається як просто “інструмент для написання есе”. Провідні університети світу розробляють та впроваджують комплексні політики, що базуються на людиноцентричному підході, й замість тотальних заборон університети переходять до “цифрової грамотності” та навчають студентів не як приховати використання ШІ, а як правильно його цитувати і верифікувати. Міжнародні ВНЗ активно проваджують ідею, що алгоритми навчання та набори даних мають бути відкритими для аудиту, і це дозволить уникати алгоритмічної упередженості, й проводити оцінку етичного впливу будь-якої ШІ-системи, що використовується в навчанні.

В Україні 2025–2026 рр. стали періодом активної нормативної розбудови, але попри війну цифровізація освіти залишається пріоритетом. У 2025 році МОН спільно з Мінцифрою надали оновленні Рекомендації щодо відповідального використання ШІ у ЗВО, що визначають межі, де ШІ допомагає (генерація ідей, персоналізація навчання), а де перешкоджає (замінює критичне мислення готовими відповідями) [1]. Також у рекомендаціях йдеться про те, як складати якісні запити, розробляти завдання й обирати корисні ШІ-інструменти. Даним документом заперечується твердження про те, що

ШІ загрожує академічній доброчесності, витісняє викладачів чи є надто дорогим у впровадженні.

В контексті євроінтеграційних процесів наша держава активно впроваджує принципи етики ШІ від ЮНЕСКО та готує власне законодавство, узгоджене з європейським щоб дипломи українських ВНЗ залишалися конкурентними на міжнародному ринку. На сьогодні важливою є роль штучного інтелекту як засобу інклюзії та відновлення, коли в умовах дистанційного навчання через безпекові ризики, ШІ допомагає адаптувати навчальні матеріали для студентів, які мають обмежений доступ до ресурсів або перебувають в кризових умовах.

Етичне використання штучного інтелекту (ШІ) та відкритих технологій у вищій освіті представляє баланс між інноваціями та академічною доброчесністю, що став базовим інструментом, який вимагає чіткого дотримання правил гри [2]. До його основних аспектів, які допомагають закладам освіти інтегрувати ці технології етично та ефективно належать:

1. Академічна доброчесність для якої важливо встановити межу між допомогою алгоритму і початком плагіату, що полягає у встановленні прозорості, коли студенти повинні відкрито зазначати, які саме інструменти ШІ (наприклад, Gemini, ChatGPT) вони використовували та для виконання яких завдань (пошук джерел, структурування чи редагування). Викладачі, які мають оцінити сам процес навчання, а не лише результат, коли переходять від перевірки фінальних есе до критичного аналізу відповідей ШІ та усних захистів. Також обов'язково має бути заповнена Декларація про використання автором ШІ (наприклад, впровадження пункту в курсових роботах);

2. Відкриті технології (Open Source, Open Access) забезпечують рівний доступ до навчання, що дозволяє використовувати безкоштовні підручники та програмне забезпечення, й знижує фінансовий бар'єр для студентів. Університети отримують можливість створювати спільні розробки власних мовних моделей архітектур (наприклад, Llama, Mistral) адаптуючи їх під конкретні наукові дисципліни й це підвищує прозорість освіти, підтримує інклюзивність та прискорює науковий розвиток.

3. Етичні ризики тим не менш завжди присутні, що виражають ймовірність порушення моральних норм, професійних стандартів або прав людини в процесі діяльності, й може призвести до репутаційних втрат, правових наслідків та психологічної шкоди. Основні з них включають упередженість через критичний аналіз генерування ШІ, зокрема на предмет гендерних чи расових стереотипів; порушення приватності даних, що включає заборону завантаження конфіденційних досліджень або персональних даних студентів у публічні хмари ШІ; цифровий розрив із забезпечення доступу до потужних обчислювальних ресурсів для всіх без виключення студентів [3].

При цьому кардинально змінюється роль викладача в навчальному процесі, який фактично стає наставником, й вчить цифровій грамотності, пояснюючи, що етичне використання нових технологій, насамперед, передбачає розвиток критичного мислення у студента, який має усвідомити, що ШІ генерує не завжди достовірну інформацію, яка завжди потребує перевірки. Для

подолання означених ризиків в Україні можна використати кращі світові практики, наприклад, щодо впровадження загальноприйнятої в Європі моделі функціонування етичних комітетів, навчання персоналу, забезпечення відкритого діалогу та моніторингу дотримання етичних норм.

Отже, беззаперечно використання штучного інтелекту та відкритих технологій має високий потенціал використання у освіті, але потребує подальшої роботи в даному напрямі, консолідації зусиль влади та суспільства задля етичного впровадження, розвитку та вдосконалення, адже саме від “цифрової грамотності” та вміння його правильно використовувати, мінімізуючи наявні ризики, залежить кінцевий результат.

Джерела

1. <https://osvita.ua/vnz/reform/94561/>
2. Шевель А. Етичні аспекти штучного інтелекту. *Вісник Львівського ун-ту. Серія “Філосо.-політолог. студії”*. 2024. Вип. 56. С. 156–162.
3. Шапаренко О. Проблеми етики при використанні штучного інтелекту в освіті. Інтернет-конф. Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення (вип. 96), 2025. ХНУ ім. В. Н. Каразіна. <http://www.konferenciaonline.org.ua/ua/conferencia/>

Є. О. КИРИЛЕНКО

здобувачка першого курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність “Міжнародна економіка”, факультет міжнародної економіки і менеджменту, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник:

О. М. ЯЦЕНКО

*д-р екон. наук, проф.,
в.о. завідувача кафедри міжнародної торгівлі та маркетингу,
факультет міжнародної економіки і менеджменту,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID: 0000-0003-4399-2217*

УПРАВЛІННЯ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ У КОНТЕКСТІ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ТА КОМЕРЦІЙНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

У епоху цифрової трансформації світової економіки суттєво змінюються механізми функціонування міжнародної торгівлі, де одне із визначальних місць займає штучний інтелект. За оцінками Світової організації торгівлі, використання ШІ може сприяти зростанню обсягів світової торгівлі на 34–

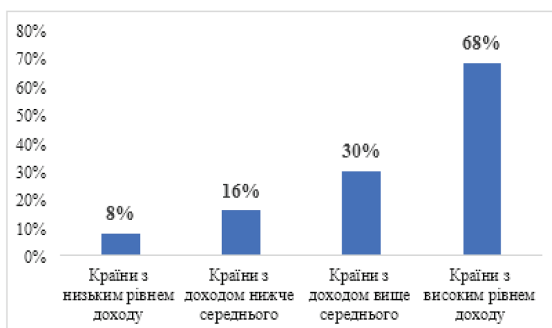
37 % до 2040 року [1]. Зазначений контекст зумовлює потребу у формування ефективної системи управління ШІ.

У ХХІ столітті управління штучним інтелектом стає важливим інструмент міжнародної торговельної дипломатії та геополітичної конкуренції, а розвинені країни використовують регуляторні механізми ШІ як важелі впливу у міжнародних торговельних угодах. Яскравим прикладом є політика США, які включають у торговельні угоди положення, спрямовані на запобігання поширенню жорсткого цифрового регулювання. Тарифні інструменти або загрози їх застосування можуть використовуватися як засіб отримання поступок у сфері управління потоками даних та алгоритмічними системами [2].

Окремим аспектом стратегічного управління ШІ у міжнародній торгівлі є контроль над обчислювальними потужностями. Доступ до високопродуктивних чипів і дата-центрів стає визначальним ресурсом для розвитку технологій у ШІ. США, Китай та країни ЄС контролюють понад половину найпотужніших обчислювальних центрів світу, тоді як понад 150 держав не мають власної інфраструктури для розвитку ШІ [3]. Подібні дисбаланси простежуються у сфері формування державних політик управління ШІ у міжнародній торгівлі (рисунок).

Як бачимо з рисунку, відповідні політики вже запроваджені приблизно у 68 % країн з високим рівнем доходу, тоді як серед держав із нижчим рівнем доходу вони залишаються обмеженими. Така нерівномірність підкреслює дисбаланс у доступі до технологій та формуванні інституційних механізмів управління ШІ, що може обмежувати можливості держав брати участь у міжнародній торгівлі. Водночас ШІ дедалі активніше використовується державами для стратегічного прогнозування у міжнародній торгівлі. Зокрема, цифрові платформи та системи на основі ШІ сприяють оптимізації глобальних ланцюгів постачання та підвищують ефективність управління торговельними потоками [5]. Системи ШІ аналізують значні обсяги економічних даних та прогнозують зміни попиту на глобальних ринках, що дозволяє підвищити ефективність формування торговельної політики [4].

Управління ШІ стає ключовим стратегічним інструментом міжнародної торгівлі, оптимізуючи ланцюги постачання та прогнозування. Водночас, нерівномірний розвиток регуляторних політик поглиблює глобальні техноло-

Країни, що впровадили політики регулювання ШІ, за рівнем доходу (%)

Джерело: [1]

гічні дисбаланси та інституційний розрив між країнами. Отже, стратегічне планування та гармонізація політик у сфері ШІ є важливими для забезпечення конкурентоспроможності держав на глобальному ринку.

Джерела

1. WTO. World Trade Report 2025: Making Trade and AI Work Together to the Benefit of All. Geneva: WTO, 2025 130 p. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr25_e.pdf
2. UNCTAD. Technology and Innovation Report 2025: Inclusive Artificial Intelligence for Development. New York: United Nations, 2025. 166 p. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/tir2025_en.pdf
3. Center for Strategic and International Studies. How the United States Is Using Trade to Stop Digital Regulation. Washington: CSIS, 2025. URL: <https://www.csis.org/analysis/new-containment-doctrine-how-united-states-using-trade-stop-digital-regulation>
4. OECD. AI in Strategic Foresight: Reshaping Anticipatory Governance. Paris, 2026. 21 p. URL: https://www.oecd.org/en/publications/ai-in-strategic-foresight_aa573076-en.html
5. Shlapak A., Yatsenko O., Ivashchenko O. et al. Digital transformation of international trade in the context of global competition: technological innovations and investment priorities. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. 6 (53). P. 334–347. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/4241>

В. О. КОВТУН

здобувачка третього курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність “Публічне управління та адміністрування”, факультет економіки та управління, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

Науковий керівник:

Т. О. КОРОЛЮК

канд. екон. наук, доц, кафедри національної економіки та публічного управління, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID: 0000-0002-3610-9839

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Процеси цифровізації охоплюють практично всі сфери суспільного життя. Швидкий розвиток інформаційних технологій зумовлює необхідність трансформації традиційних підходів до державного управління. Одним із

перспективних інструментів такої трансформації є використання технологій штучного інтелекту, які здатні істотно підвищити результативність роботи державних інституцій [1].

Ефективність публічного управління залежить від здатності влади аналізувати великі обсяги даних і швидко реагувати на зміни. У цьому контексті штучний інтелект є важливим інструментом, що дозволяє аналізувати інформацію, виявляти тенденції та прогнозувати ризики для держави [2].

Штучний інтелект можна визначити як сукупність програмних і технічних рішень, здатних імітувати інтелектуальні функції людини, зокрема аналіз інформації, навчання, розпізнавання образів, прогнозування та прийняття рішень [3, 27]. У сфері публічного управління штучний інтелект застосовується для автоматизації процесів, покращення електронних послуг, аналізу економічних даних і забезпечення інформаційної безпеки.

Використання штучного інтелекту підвищує відкритість та ефективність роботи державних органів [3, с. 112], автоматизуючи обробку звернень громадян, аналіз даних та контроль виконання програм, що зменшує бюрократію і покращує якість послуг.

Важливим напрямом використання штучного інтелекту є зміцнення державної безпеки. Алгоритми машинного навчання аналізують великі обсяги даних, виявляють кіберзагрози, прогнозують надзвичайні ситуації та оцінюють ризики, що забезпечує оперативне реагування і підвищує захист інформаційної інфраструктури держави. [4].

Особливого значення використання штучного інтелекту набуває в умовах воєнного стану та гібридних загроз. Такі технології застосовуються для аналізу інформаційного простору, виявлення дезінформації, моніторингу кіберпростору та підтримки діяльності державних інституцій у сфері безпеки й оборони [4].

Для детальнішого розуміння ролі штучного інтелекту у системі публічного управління доцільно розглянути основні напрями його використання (таблиця).

Впровадження штучного інтелекту має переваги, але супроводжується викликами: недостатнім нормативно-правовим регулюванням, значними фі-

Основні напрями використання штучного інтелекту у публічному управлінні

Напрямок використання	Характеристика
Аналіз даних	Обробка великих масивів статистичних та управлінських даних для підтримки прийняття управлінських рішень
Електронні публічні послуги	Автоматизація надання адміністративних послуг, використання чат-ботів та електронних платформ
Кібербезпека	Виявлення кіберзагроз та аналіз підозрілої активності у мережах
Прогнозування	Моделювання соціально-економічних процесів та прогнозування кризових ситуацій
Моніторинг державної політики	Аналіз ефективності державних програм та оцінювання результатів їх реалізації

нансовими витратами та потребою модернізації технічної й інформаційної інфраструктури органів влади.

Не менш важливим фактором є підготовка кваліфікованих фахівців, здатних ефективно працювати з технологіями штучного інтелекту в системі державного управління. Для цього необхідно розвивати цифрові компетентності державних службовців, а також удосконалювати освітні програми у сфері цифрового врядування та управління даними.

Використання технологій штучного інтелекту є ключовим напрямом модернізації публічного управління, сприяючи підвищенню ефективності роботи державних органів, покращенню якості публічних послуг та зміцненню державної безпеки.

Джерела

1. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-p#Text> (дата звернення: 12.03.2026).
2. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/> (дата звернення: 13.03.2026).
3. *Куйбіда В. С., Петренко І. В.* Публічне управління в умовах цифрового суспільства : монографія. Київ, 2021. 256 с.
4. OECD. Artificial Intelligence in the Public Sector. Paris : OECD Publishing, 2021. URL: https://www.oecd.org/en/publications/governing-with-artificial-intelligence_795de142-en.html?_ga=2.230890143.1677667678.1773569732-1050931434.1773569731

І. І. КОЛІСНИК

*здобувач третього курсу третього рівня вищої освіти,
спеціальність “Інженерія програмного забезпечення”,
кафедри Комп’ютерних інформаційних систем та технологій
ПрАТ “ВНЗ “Міжрегіональна Академія управління персоналом”
ORCID: 0009-0007-7113-7652*

Науковий керівник:

А. М. АХЕК’ЯН

*канд. фіз.-мат. наук, заступник директора
Львівського інституту ПрАТ “ВНЗ “МАУП”
ORCID: 0000-0002-7826-8256*

ВТІЛЕНИЙ ІНТЕЛЕКТ: ЯК ШІ ПЕРЕХОДИТЬ ВІД АЛГОРИТМІВ ДО ФІЗИЧНИХ ОБОЛОНОК

Минає уже 70 років, з дня коли термін “Штучний Інтелект” (ШІ) був вперше використаний офіційно. Саме Дартмутська конференція 1956 р.

стала точкою відліку для формування нового способу взаємодії людини з комп'ютером. Ця подія дала поштовх до створення численних лабораторій ШІ по всьому світу. Уже наступного року, нейрофізіолог Френк Розенблат створив математичну модель кібернетичного представлення будови нейрона мозку. Перцептрон Розенבלата став базовим елементом будь-якої нейронної мережі [1].

Сучасні персональні комп'ютери та обчислювальні дата центри забезпечують роботу нейронних мереж складної глибокої архітектури, призначених для вирішення різного роду завдань. Вже нікого не здивуєш великими мовними моделями, які стали символом революції у сфері штучного інтелекту. Механізм автозавершення тексту, генерує відповіді, ґрунтуючись на складних статистичних закономірностях із мільярду прикладів людської мови [2].

Моделі розпізнавання образів знаходять ознаки на зображеннях, дозволяють класифікувати, відслідковувати їх та знаходити взаємозв'язки між ними. Для людських органів чуття такі задачі є надзвичайно складними, а за часту і зовсім не посильні сприйняттю і потребує роки практичного досвіду у вивченні.

Сучасні системи штучного інтелекту, зокрема генеративні моделі, здатні складати плани, систематизувати знання та узагальнювати великі обсяги інформації. Ці системи, все ще виступають у ролі інструменту підтримки до прийняття рішень людиною і втілення задуманого в життя. Проте, все частіше з'являються і стрімко розвиваються ШІ-агенти. Вони здатні до прикладу: забронювати квитки на потяг чи готель, здійснювати покупки аналізуючи вміст холодильника. ШІ-агенти дедалі частіше взаємодіють з іншими сервісами без участі користувача. Здавалося б ШІ так і залишиться ізольованим від фізичного світу, проте у сучасних технологічних системах ШІ поступово інтегрується у фізичні роботизовані пристрої. Коли алгоритми аналізу даних поєднуються із сенсорами та механічними системами для взаємодії з реальним середовищем, це створює концепцію втіленого ШІ [3].

Безпілотні літальні апарати активно обладнуються системами донаведення та захоплення цілі на базі комп'ютерного зору з ШІ. Хоча безпілотники не є повністю автономними у керуванні, ці системи дозволяють взяти на себе управління БПЛА на останньому етапі місії, коли ціль візуально захоплено. Система розраховує траєкторію руху цілі бере до уваги швидкість самого дрона, щоб працювати на випередження, якщо ціль рухома. На цьому етапі, перешкоди РЕБ ніяк не можуть вплинути, адже система продовжує бачити ціль і керувати крилками чи моторами до моменту влучання [4].

Безпілотні транспортні засоби, квадрупеди (собако-подібні) та гуманоїди стають фізичними оболонками для втіленого ШІ, що дозволяє йому орієнтуватися в просторі та "відчувати" світ. Корпорації не просто експериментують, вони масово інтегрують роботів із ШІ у реальні виробничі ланцюжки. Безпілотні платформи перевозять товари на складах Amazon. Квадрупеди проводять постійну інвентаризацію та зчитують QR-коди на товарах у важкодоступних місцях, залучаються до пошукових місій. Їхні вміння та навички є вузькоспеціалізованими і підходять для вирішення певного переліку

задач які на них покладають у обмеженому просторі. Проте платформи є універсальними і налічують до півсотні ступенів свободи. Комп'ютерний зір разом із іншими складовими концепції втіленого ШІ, дозволяють поєднати два сучасних підходи до керування роботами, зокрема гуманoїдами. Перцептивне пересування (perceptive locomotion) добре справляється з особливостями рельєфу, але обмежене лише крокуючою ходьбою, та загальне відстеження рухів (general motion tracking), що відтворює складні навички, але ігнорує особливості навколишнього середовища [5].

Уже сьогодні ми спостерігаємо за надзвичайно складними рухами цих роботизованих систем, від паркуру і танців до динамічного балансування на непередбачуваному рельєфі. Зовсім скоро автоматизовані системи можуть взяти на себе усю рутину, логістику та безпеку, ставши відданими помічниками людини. Але чи готове людство до такого сусідства? Досвід із провокативними згенерованими ШІ-відео вже продемонстрував, як легко алгоритми можуть викривляти реальність, маніпулювати емоціями та вводити в оману. Тож справжнім викликом майбутнього стане не сама розробка роботів, а здатність суспільства відрізнити безпечну допомогу від маніпуляції.

Джерела

1. *Тартачний О.* Історія штучного інтелекту: від перших алгоритмів до сучасності. Speka. 2025. URL: <https://speka.ua/artificial-intelligence/istoriya-stucnogo-intelektu-982w1m> (дата звернення: 10.03.2026).
2. *Іваненко М.* Імітація LLM базується на статистиці. Що таке галюцинації ШІ, як він проходить навчання та як ШІ “мислить”. *Glavred*. 2025. URL: <https://glavred.net/nauka/chatgpt-i-bolshie-yazykovye-modeli-kak-izmenilos-predstavlenie-ob-intellekte-10706195.html> (дата звернення: 10.03.2026).
3. *Wolfenstein К.* Що таке Embodied AI (Втілений ШІ)? *Xpert Digital*. 2025. URL: <https://xpert.digital/uk/embodied-ai/> (дата звернення: 10.03.2026).
4. Технічний директор VGI 9-го ГРО: перспективи систем донаведення дронів. *VGI*. 2025. URL: <https://vgi.com.ua/tehnichnyu-dyректор-vgi-9-gro-perspektyvy-system-donavedennya-droniv/> (дата звернення: 10.03.2026).
5. Deep Whole-body Parkour / Z. Zhuang, S. Zhu, M. Zhao, H. Zhao. arXiv preprint arXiv:2601.07701. 2026. URL: <https://arxiv.org/html/2601.07701v1> (дата звернення: 10.03.2026).

Х. К. КОРДУЛЯН

*рдобувачка другого курсу фахової передвищої освіти,
спеціальність “Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок”,
Фаховий коледж ПВНЗ “Буковинський університет”*

Науковий керівник:

І. І. ЖУК

*канд. екон. наук, доц., проректор з навчально-виховної роботи,
доцент ННІУЕБ ПрАТ “ВНЗ “МАУП”,
ПВНЗ “Буковинський університет”
ORCID: orcid.org/0000-0003-4998-1818*

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСІВ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ

Цифрова трансформація фінансів є важливим чинником розвитку сучасного бізнесу, оскільки змінює саму логіку фінансового управління. Сьогодні фінанси вже не обмежуються обліком і контролем грошових потоків, а виконують аналітичну, прогностичну та сервісну функції. Використання електронних платежів, автоматизованого обліку, хмарних платформ, цифрового кредитування та інструментів аналітики даних дає змогу підприємствам швидше приймати рішення, ефективніше використовувати ресурси і підвищувати конкурентоспроможність [1; 5].

Практичне значення цифровізації фінансів полягає у прискоренні фінансових операцій, зниженні трансакційних витрат, підвищенні прозорості розрахунків і покращенні взаємодії з клієнтами. Для малого й середнього бізнесу це особливо важливо, адже оперативність платежів, доступ до онлайн-фінансування та якісна фінансова інформація безпосередньо впливають на ліквідність і стійкість підприємства. Автоматизація обліку та звітності також зменшує ризик помилок і посилює управлінський контроль.

Водночас цифрова трансформація фінансів не зводиться лише до впровадження окремих програмних продуктів. Йдеться про зміну підходів до фінансового менеджменту, коли управлінські рішення приймаються на основі даних у режимі реального часу, а фінансова служба підприємства виконує не лише облікову, а й стратегічну функцію. Використання бізнес-аналітики, штучного інтелекту, хмарних сервісів і цифрових платформ дає змогу підвищити точність прогнозування, швидше реагувати на ринкові зміни та краще оцінювати фінансові ризики [4; 6].

Для українського бізнесу цифровізація фінансової сфери є також умовою підвищення стійкості та адаптивності. Ефект цифрових змін проявляється у скороченні часу обробки фінансової інформації, покращенні платіжної дисципліни, зростанні прозорості розрахунків і посиленні контролю за викорис-

танням ресурсів. Однак результативність цифрової трансформації залежить від готовності підприємства інвестувати у цифрові компетентності персоналу, кібербезпеку та оновлення організаційних процесів, оскільки саме поєднання технологій і належного управління формує довгостроковий економічний ефект [6; 7].

Вплив цифрової трансформації фінансів на діяльність бізнесу

Напрямок цифровізації	Основний ефект для бізнесу	Можливі ризики
Електронні платежі	Швидкість розрахунків, зручність для клієнтів, прозорість фінансових потоків	Кіберризики, шахрайські операції
Автоматизація обліку та звітності	Зменшення помилок, економія часу, кращий контроль витрат	Залежність від програмного забезпечення
Цифрове кредитування	Швидший доступ до фінансових ресурсів, спрощення процедур	Ризики оцінки платоспроможності, витік даних
Аналітика даних і ШІ	Точніші прогнози, виявлення ризиків, кращі управлінські рішення	Помилки алгоритмів, потреба у захисті даних

Розроблено на основі [1–3].

Разом із перевагами цифрова трансформація фінансів створює нові виклики. Серед них — кіберзагрози, витоки даних, цифрове шахрайство, залежність від технологічних платформ та нерівний доступ до інноваційних фінансових рішень. Отже, цифровізація є ефективною лише за умови поєднання технологій із належною системою захисту інформації, розвитком цифрових компетентностей працівників і стратегічним баченням керівництва.

Отже, цифрова трансформація фінансів підвищує гнучкість, швидкість і результативність сучасного бізнесу. Вона формує нову якість фінансового управління, у якій ключове значення мають оперативність, аналітичність, безпека та орієнтація на потреби клієнта. Саме тому цифрові фінанси слід розглядати не як допоміжний інструмент, а як одну з основ довгострокового розвитку підприємства та зміцнення його конкурентних позицій [1; 7].

Джерела

1. OECD. SME Digitalisation to Manage Shocks and Transitions. Paris: OECD Publishing, 2024. URL: https://www.oecd.org/en/publications/sme-digitalisation-to-manage-shocks-and-transitions_eb4ec9ac-en.html
2. International Monetary Fund. Financial Access Survey Annual Report 2025: Fintech, a Catalyst for Financial Services Access, Innovation, and Growth. Washington, DC: IMF, 2025. URL: <https://data.imf.org/en/datasets/IMF.STA:FAS>
3. World Bank. Business Ready 2024. Washington, DC: World Bank Group, 2024. URL: <https://www.worldbank.org/en/businessready/publications-2024>
4. Clark J., Marin G., Ardic Alper O. P., Galicia Rabadan G. A. Digital Public Infrastructure and Development: A World Bank Group Approach. Washington, DC: World Bank, 2025. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/cca2963e-27bf-4dbb-aa5a-24a0ffc92ed9>

5. OECD. Digitalisation of SMEs. Paris: OECD, 2024. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/digitalisation-of-smes.html>
6. Фінанси: підручник / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ: Знання, 2012. 687 с.
7. Губарева І., Белікова Н., Ягольницький О. Управління цифровою трансформацією підприємства. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 64. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-64-46.

О. А. МАШИРЕНКО,
Є. А. ЛЕТИЧ

здобувачі третього курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність “Менеджмент бізнес-організацій”, факультет економіки та управління, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник:

Т. О. КОРОЛЮК

*канд. екон. наук, доц. кафедри національної економіки та публічного управління, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID: 0000-0002-3610-9839*

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У МОДЕРНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

Актуальність дослідження зумовлена стрімким розвитком цифрових технологій та зростаючою роллю штучного інтелекту у трансформації системи публічного управління. У сучасних умовах цифровізації державного сектору ШІ розглядається як ефективний інструмент підвищення якості надання публічних послуг, оптимізації управлінських процесів, вдосконалення механізмів прийняття рішень та підвищення загальної ефективності роботи органів влади. За даними Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), 67 % країн-членів уже впровадили технології штучного інтелекту для покращення якості державних послуг [1].

Штучний інтелект є сукупністю технологій, алгоритмів та програмних систем, здатних імітувати когнітивні функції людини, зокрема аналіз інформації, навчання, прогнозування та прийняття рішень на основі великих масивів даних [2, с. 114]. Його особливості — автоматизований аналіз даних, самонавчання, швидка обробка інформації та формування прогнозів, що значно підвищує ефективність управлінських процесів і якість прийняття рішень. ШІ виступає важливим інструментом модернізації публічного управління, сприяючи переходу до інноваційної, цифрової та орієнтованої на громадян моделі [3, с. 393]. Уряд Абу-Дабі (ОАЕ) запровадив систему TAMM AutoGov,

що автоматизує обробку заявок, оплату послуг і взаємодію з громадянами, забезпечуючи перехід від традиційного бюрократичного підходу до проактивного управління. В Дубаї реалізовано проєкт Dubai Live – інтелектуальний центр управління містом із ШІ, прогнозуною аналітикою та цифровими двійниками для моніторингу інфраструктури, прогнозування проблем і ефективного керування міськими послугами. У США ШІ активно застосовується для аналізу даних і прогнозування в транспорті, охороні здоров'я та бюджетному плануванні, що дозволяє раціонально розподіляти ресурси та підвищувати ефективність управлінських рішень [1].

Міжнародний досвід показує, що інтеграція ШІ в публічне управління дозволяє оптимізувати процеси, підвищити ефективність інституцій і створити сучасну цифрову модель державного управління. Однак зважаючи на низку переваг використання ШІ у модернізації публічного управління, варто виокремити слабкі сторони, а також загрози і можливості його подальшого впровадження (табл.).

Swot-аналіз використання штучного інтелекту у модернізації публічного управління

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
Автоматизація рутинних адміністративних процесів, що скорочує час надання послуг	Висока вартість впровадження та підтримки інфраструктури штучного інтелекту
Швидкий аналіз даних та оперативне прийняття управлінських рішень	Недостатній рівень цифрової компетентності державних службовців
Покращення якості публічних послуг через персоналізацію сервісів для громадян	Залежність від якості та повноти даних
Підвищення прозорості діяльності державних органів завдяки використанню аналітичних систем та автоматизованого моніторингу	Недосконалість правового урегулювання використання ШІ
Зменшення бюрократичного навантаження на державні установи та оптимізація використання людських ресурсів	Ризик технологічної залежності від приватних компаній-розробників програмного забезпечення
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
Розвиток електронного урядування та цифрових державних сервісів	Кіберзагрози та ризики несанкціонованого доступу до інформаційних систем
Використання прогнозуної аналітики для планування державної політики	Порушення конфіденційності персональних даних громадян
Оптимізація державних витрат завдяки автоматизації процесів та ефективному розподілу бюджетних ресурсів	Етичні проблеми та ризик алгоритмічної дискримінації під час прийняття автоматизованих рішень
Посилення взаємодії між державою та громадянами через цифрові платформи	Можливе скорочення робочих місць у державному секторі
Інтеграція штучного інтелекту у концепцію "розумних міст" (smart city), що сприяє ефективному управлінню	Недовіра громадян до автоматизованих рішень, що може знижувати рівень прийняття технологій у суспільстві

Джерело: побудовано на основі: [3–4].

Отже використання технологій штучного інтелекту є важливим чинником модернізації системи публічного управління, оскільки підвищує ефективність управлінських процесів, оптимізує надання державних послуг і покращує взаємодію між державою та громадянами. Водночас його впровадження супроводжується викликами, зокрема питаннями кібербезпеки, захисту персональних даних, етичного використання алгоритмів та необхідності оновлення нормативно-правової бази. Тому ефективна інтеграція штучного інтелекту потребує комплексного підходу: удосконалення правового регулювання, підвищення цифрової компетентності державних службовців, розвитку кадрового потенціалу та посилення захисту інформаційних систем, що сприятиме підвищенню якості державних послуг і формуванню сучасної інноваційної моделі публічного управління.

Джерела

1. Governing with Artificial Intelligence. The Organization for Economic Co-operation and Development (OECD). URL: https://www.oecd.org/en/publications/governing-with-artificial-intelligence_795de142-en/full-report/ai-in-public-service-design-and-delivery_09704c1a.html (дата звернення: 13.03.2026)
2. Russell S., Norvig P. Artificial Intelligence: A Modern Approach. 4th ed. Pearson, 2021. P. 1166. URL: <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=3352205> (дата звернення: 13.03.2026)
3. Мусій О. І. Використання штучного інтелекту у публічному адмініструванні: виклики та перспективи. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Вип. № 06. Ч. 2. С. 392–399.
4. Єсенніков К. В. Штучний інтелект як чинник розвитку державного управління: ризики та можливості. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 19. С. 194–199.

В. С. МОЛОТКОВА

здобувач четвертого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність “Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок”, ПВНЗ Бориспільський інститут муніципального менеджменту при МАУП

Науковий керівник:

Н. Й. РАДІОНОВА

д-р. екон. наук, проф.,

ПВНЗ Бориспільський інститут муніципального менеджменту при МАУП

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8855-2963>

ЗНАЧЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ

Сьогодні інформаційні технології відіграють ключову роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств. Однією з найперспективніших тех-

нологій, що активно впроваджується у діяльність підприємств, є штучний інтелект. Його використання дозволяє значно підвищити ефективність бізнес-процесів, оптимізувати управлінські рішення та створювати нові можливості для розвитку підприємницької діяльності.

Зростання обсягів даних, розвиток цифрових платформ та необхідність швидкого реагування на зміни ринкового середовища стимулюють підприємства до використання інтелектуальних технологій. Саме тому дослідження значення штучного інтелекту для сучасного бізнесу є актуальним завданням, що дозволяє визначити основні напрями його застосування та оцінити вплив на ефективність діяльності підприємств. Практика сучасного бізнесу свідчить про широке використання технологій штучного інтелекту у різних сферах діяльності (табл.).

Використання штучного інтелекту у діяльності підприємств має низку важливих переваг. Насамперед це підвищення ефективності управління та

Напрями застосування штучного інтелекту в бізнес-процесах

Сфера застосування	Зміст використання штучного інтелекту	Значення для бізнесу
Обробка масивів даних	Використання алгоритмів для обробки великих масивів даних, виявлення закономірностей та прогнозування тенденцій	Дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення, підвищує точність прогнозування розвитку ринку
Маркетинг	Аналіз поведінки споживачів, персоналізація реклами, формування індивідуальних пропозицій	Підвищення ефективності маркетингових кампаній, зростання продажів та лояльності клієнтів
Обслуговування клієнтів	Використання чат-ботів, віртуальних асистентів, автоматичних систем підтримки	Швидке обслуговування клієнтів, зменшення витрат на сервісну підтримку
Управління бізнес-процесами	Автоматизація рутинних операцій, обробка документів, ефективне управління ресурсами підприємства	Оптимізація внутрішніх процесів, зниження операційних витрат, підвищення продуктивності
Фінансовий аналіз	Аналіз фінансових показників, прогнозування ризиків, виявлення шахрайських операцій	Підвищення фінансової безпеки підприємства, ефективніше управління фінансами
Логістика та постачання	Оптимізація маршрутів, прогнозування попиту, управління запасами	Скорочення витрат на транспортування та зберігання, підвищення ефективності логістичних процесів
Управління персоналом	Аналіз кандидатів на посаду, автоматизація рекрутингу, оцінка ефективності працівників	Підвищення ефективності кадрової політики та управління людськими ресурсами
Інноваційний розвиток	Використання інтелектуальних технологій для створення нових продуктів і цифрових сервісів	Формування конкурентних переваг та розвиток інноваційних продуктів

Джерело: складено автором за даними [2, с. 70; 3, с. 548].

оптимізація бізнес-процесів. Інтелектуальні системи дозволяють швидко аналізувати інформацію та приймати обґрунтовані управлінські рішення [1, с. 64]. Ще однією важливою перевагою є зниження операційних витрат. Автоматизація рутинних завдань дозволяє скоротити витрати на виконання багатьох операцій та підвищити продуктивність праці працівників. Важливим аспектом є також підвищення якості обслуговування клієнтів. Використання чат-ботів, інтелектуальних рекомендаційних систем та аналітичних інструментів дозволяє забезпечити більш індивідуальний підхід до споживачів та підвищити рівень їх задоволеності. Крім того, штучний інтелект сприяє розвитку інноваційної діяльності підприємств, оскільки відкриває нові можливості для створення цифрових продуктів та сервісів.

Разом з тим, впровадження технологій штучного інтелекту у бізнес-практику може супроводжуватися певними ризиками. Однією з основних проблем є високі витрати на впровадження інтелектуальних систем та необхідність модернізації технологічної інфраструктури підприємства. Іншою проблемою може стати дефіцит кваліфікованих фахівців, здатних працювати з технологіями штучного інтелекту та здійснювати їх ефективну інтеграцію у бізнес-процеси. Також важливими є питання безпеки даних, етичних аспектів використання інтелектуальних систем та забезпечення прозорості алгоритмів прийняття рішень.

Подальший розвиток технологій штучного інтелекту сприятиме формуванню нових бізнес-моделей, підвищенню рівня цифровізації економіки та створенню інноваційного середовища для розвитку підприємницької діяльності. У перспективі успішність компаній значною мірою залежатиме від їх здатності ефективно інтегрувати технології штучного інтелекту у власну діяльність та використовувати їх для формування конкурентних переваг у глобальному економічному просторі.

Джерела

1. Василенко В. М., Вакалюк Т. А. Штучний інтелект в управлінні проектами: аналіз сучасних досліджень та перспектив розвитку. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія "Технічні науки"*. 2024. Т. 35 (74). № 4. С. 60–67.
2. Півнюк А. Використання штучного інтелекту в сучасній діяльності підприємств. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія "Економіка і управління"*. 2024. Том 35 (74). № 4. С. 69–73.
3. Радіонова Н. Й. Особливості застосування інформаційних систем для обліково-аналітичних потреб підприємства // Актуальні питання вдосконалення судово-експертної та правоохоронної діяльності : зб. матеріалів засідання № 3 постійно діючої Міжнародної наук.-практ. конф., м. Кропивницький, 23 вересня 2022 року. Кропивницький : ТОВ "Центрально-Українське видавництво", 2022. С. 547–550.

В. ПАЩЕНКО

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня IV курсу,
ІНІ менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Науковий керівник:

К. ЯРЕСЬКО

канд. пед. наук, доц, кафедри управління соціальними комунікаціями,
ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ПРИФРОНТОВИХ ТЕРИТОРІЙ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ РЕГІОНУ

Анотація. У статті досліджуються особливості інформаційного забезпечення населення прифронтових територій в умовах воєнного стану, як важливий чинник соціальної стабільності та безпеки. Проаналізовано специфіку роботи журналістів у зоні бойових дій, трансформацію характеру війни та значення дотримання професійних стандартів і норм журналістської етики. Обґрунтовано, що якісна, перевірена й відповідально подана інформація є інструментом протидії дезінформації, зниження панічних настроїв і підтримки довіри до державних та медіаінституцій.

Ключові слова: інформаційне забезпечення, прифронтові території, воєнний стан, журналістика, інформаційна безпека, медіастика, гібридна війна.

Вступ. В умовах повномасштабної війни інформаційний простір України зазнав суттєвих трансформацій, особливо в регіонах, що перебувають у безпосередній близькості до зони бойових дій. Для населення прифронтових територій інформація стала не лише джерелом новин, а необхідною умовою безпеки, соціальної стабільності та щоденного прийняття рішень. Оперативні повідомлення про обстріли, евакуацію, роботу інфраструктури, гуманітарну допомогу чи соціальні виплати безпосередньо впливають на рівень життєзабезпечення громад. У такому контексті інформаційне забезпечення набуває стратегічного значення та виступає чинником соціально-економічної стабільності регіону.

Постановка проблеми. Інформаційне забезпечення населення прифронтових територій відбувається в умовах воєнного стану, що передбачає одночасну дію кількох факторів: фізичної небезпеки, інформаційних атак, обмеженого доступу до джерел та підвищеного рівня суспільної тривожності. Згідно з підходом Т. Вілсона, інформаційна поведінка людини визначається її потребами, контекстом і доступністю джерел [9]. У кризових умовах ці потреби різко змінюються: на перший план виходить безпекова та практична інформація. Проте в умовах гібридної війни інформаційний простір насичений маніпуляціями та дезінформацією, що ускладнює задоволення реальних

інформаційних потреб населення. Таким чином, постає проблема формування ефективної системи інформування, яка б поєднувала оперативність, достовірність і відповідальність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади інформаційної політики та комунікацій у кризових умовах розкриті у працях Г. Почепцова [5], який розглядає інформаційний простір як поле стратегічного впливу, та В. Іванова [2], що аналізує соціальні комунікації як систему взаємодії між інститутами влади, медіа й суспільством. Проблематику публічного управління в умовах криз досліджує В. Куйбіда [3], акцентуючи на ролі комунікації у забезпеченні стабільності.

Практичні аспекти функціонування медіа в умовах війни висвітлюються у звітах Media Development Foundation [4] та Detector Media [1], де проаналізовано стан локальних медіа та основні інформаційні загрози під час воєнного стану. Особливості роботи журналістів у зоні конфлікту розглядає С. Шевчук [7], а специфіку сучасних воєн та їх інформаційний вимір — С. Штурхецький [8]. Нормативну основу професійної діяльності медіа визначає “Посібник з журналістської етики” [6], який регламентує стандарти точності, балансу та соціальної відповідальності.

Метою статті є дослідження інформаційного забезпечення населення прифронтових територій як чинника соціально-економічної стабільності регіону та визначення ролі журналістики у формуванні стійкого інформаційного середовища в умовах воєнного стану.

Викладення основного матеріалу. Інформаційна політика в умовах війни набуває особливого значення. Г. Почепцов підкреслює, що інформація в сучасних конфліктах виступає інструментом впливу, формування суспільних настроїв і навіть елементом оборони [5]. Для прифронтових регіонів це означає необхідність створення контрольованого, але відкритого інформаційного простору, де громадяни отримують перевірені відомості.

Соціальні комунікації, за В. Івановим, є системою взаємозв'язків між різними соціальними інститутами [2]. У воєнний період ця система повинна функціонувати злагоджено: органи влади забезпечують офіційну інформацію, медіа — її оперативне та коректне поширення, а громадяни — зворотний зв'язок. Відсутність такої координації призводить до інформаційного вакууму, який швидко заповнюється чутками та фейками.

Звіти Media Development Foundation свідчать, що локальні медіа під час війни часто працюють в умовах кадрового дефіциту, фінансових труднощів і технічних обмежень [4]. Проте саме вони залишаються основним джерелом інформації для мешканців прифронтових громад. Detector Media у своєму аналітичному огляді наголошує на зростанні кількості інформаційних загроз, зокрема фейкових повідомлень і маніпулятивних наративів [1]. Це підсилює потребу у професійній журналістиці, здатній протистояти дезінформації.

С. Шевчук зазначає, що журналіст у зоні військового конфлікту працює в умовах підвищеної відповідальності, адже будь-яка неточність може мати серйозні наслідки [7]. С. Штурхецький доповнює, що сучасна війна має ін-

формаційний вимір, у якому медіа стають учасниками протистояння [8]. Тому професійні стандарти та етичні норми, викладені у “Посібнику з журналістської етики” [6], виступають гарантією дотримання балансу між правом суспільства на інформацію та необхідністю забезпечення безпеки.

Відповідно до концепції інформаційної поведінки Т. Вілсона [9], у кризових ситуаціях люди активно шукають інформацію, яка допомагає їм зменшити невизначеність. Для населення прифронтових територій такою інформацією є повідомлення про евакуацію, соціальні виплати, гуманітарну допомогу та безпекову ситуацію. Отже, системне та відповідальне інформування сприяє зниженню панічних настроїв, підвищенню довіри до державних інституцій та стабілізації соціально-економічного становища регіону.

Висновки та перспективи. Інформаційне забезпечення населення прифронтових територій є ключовим чинником соціальної стабільності в умовах воєнного стану. Поєднання ефективної інформаційної політики, професійної журналістики та дотримання етичних стандартів формує стійке інформаційне середовище, здатне протистояти дезінформації. Подальші дослідження доцільно спрямувати на аналіз ефективності регіональних медіа та впровадження форматів експлейнер-журналістики і журналістики рішень у прифронтових громадах.

Джерела

1. Detector Media. Інформаційні загрози в умовах воєнного стану: аналітичний огляд. Київ, 2023. Режим доступу: <https://cs.detector.media/community/texts/184875/2022-07-19-viyna-u-tsyfrovomu-vymiri-ta-prava-lyudyny-rivnyannya-z-bagatma-nevidomymy/>
2. Соціальні комунікації: теорія та практика : реком. бібліогр. покажчик / Бібліотека Криворізького державного педагогічного ун-ту ; упоряд. О. Поліщук ; бібліогр. ред. О. Дікунова ; за ред. О. Кравченко. Кривий Ріг, 2023. 51 с. https://shron1.chtyvo.org.ua/Polischuk_Olena/Sotsialni_komunikatsii_teorii_ta_praktyka_Rekomendatsiinyi_bibliorafichnyi_pokazhchyk.pdf
3. *Куйбіда В. С.* Публічне управління в умовах кризових ситуацій. Київ: НАДУ, 2017. 256 с.
4. Media Development Foundation. Стан локальних медіа в Україні під час війни. Київ, 2023. Режим доступу: <https://research.mediadevelopmentfoundation.org/>
5. *Почепцов Г. Г.* Інформаційна політика: теорія і практика. Київ: Києво-Могилянська академія, 2015. 352 с.
6. Посібник з журналістської етики. Київ: Комісія з журналістської етики, 2023. 129 с. URL: <https://cje.org.ua/wp-content/uploads/Posibnyk-full.pdf>
7. *Шевчук С.* Особливості роботи журналіста в зонах військових конфліктів // Гібридна війна і журналістика. Проблеми інформаційної безпеки. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. С. 264–271.
8. *Штурхецький С.* Особливості сучасних воєн: що потрібно знати журналістам. *Global world: науковий альманах.* 2016. Vol. 2 (II). С. 122.
9. *Wilson T. D.* Information behaviour: An interdisciplinary perspective. *Information Processing & Management.* 1997. Vol. 33(4). P. 551–572. Режим доступу: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0306457397000289>

А. А. ПОЛИВАНА

здобувач четвертого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність “Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок”, ПВНЗ Бориспільський інститут муніципального менеджменту при МАУП

Науковий керівник:

Н. Й. РАДІОНОВА

д-р екон. наук, проф.,

ПВНЗ Бориспільський інститут муніципального менеджменту при МАУП

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8855-2963>

ПРОБЛЕМИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У сучасному світі невід’ємною частиною життя є цифрові технології. Майже всі професійні сфери діяльності та навчання людини пов’язані з інтернетом, комп’ютерним технологіями, електронними сервісами та онлайн-платформами. Сучасні студенти та викладачі мають можливість швидко знаходити всю потрібну для них інформацію, активно користуватися онлайн бібліотеками та науковими ресурсами, ефективно навчатися в дистанційному режимі. Ці інструменти значно спрощують доступ до знань і допомагають вчитися результативно [4, с. 71]. Водночас разом із позитивними змінами з’являються певні виклики, які пов’язані з академічною доброчесністю.

Одним з головних аспектів сучасного цифрового середовища є проблеми з академічною доброчесністю. У цифрову епоху, коли доступ до інформації став надзвичайно простим, зростає ризик порушення цих принципів, особливо через використання чужих матеріалів без належного посилання на джерело. Якщо студент використовує інформацію з книг, статей або інтернет-джерел, він повинен правильно зазначити автора і джерело. Саме завдяки цьому зберігається довіра до наукових робіт і результатів досліджень [3, с. 22].

Важливість дотримання академічної доброчесності підкреслюється і в законодавстві України. Закон України “Про освіту” надає таке визначення: “Академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень” [1]. Цей нормативний документ визначає необхідність чесного виконання навчальних і наукових робіт та поваги до результатів інтелектуальної діяльності інших людей.

Разом із тим відкритий доступ до інформації потребує відповідального ставлення до її використання. Навіть якщо ресурс є відкритим, користувачі повинні дотримуватися правил цитування та зазначати авторів викори-

Фундаментальні цінності академічної доброчесності

Джерело: сформовано автором за даними [1].

станих матеріалів. Закон України “Про авторське право і суміжні права” регулює питання використання результатів творчої діяльності та встановлює правові механізми захисту авторських прав [2]. Академічна доброчесність включає базові цінності, наведені на рисунку.

Дотримання зазначених цінностей є важливою умовою формування якісної освіти, довіри до результатів досліджень та розвитку академічної культури в суспільстві.

Серед основних проблем академічної доброчесності в цифрову епоху можна виділити: поширення плагіату, купівля готових наукових робіт, автоматичне створення текстів за допомогою штучного інтелекту, проблеми дистанційного оцінювання.

Для подолання проблем академічної недоброчесності необхідний комплексний підхід, який поєднує організаційні, технологічні та освітні заходи.

По-перше, важливим є формування культури академічної доброчесності серед студентів і викладачів шляхом проведення навчальних тренінгів, семінарів щодо правил цитування, академічного письма та етичних норм наукової діяльності.

По-друге, застосування спеціалізованих програмних систем перевірки текстів на наявність плагіату.

По-третє, необхідно удосконалювати методи оцінювання знань. Використання творчих завдань, аналітичних проєктів, усних презентацій і дослідницьких робіт сприяє зменшенню можливостей для академічних порушень.

Отже, цифрові технології відкривають нові можливості для навчання та наукової діяльності. Водночас вони ставлять перед суспільством нові виклики: дотримання академічної доброчесності та повага до авторських прав. Отже, дотримання принципів академічної доброчесності є важливою передумовою забезпечення якості освіти, розвитку науки та формування відповідального суспільства знань.

Джерела

1. Закон України “Про освіту” від 05.09.2017р. № 2145-VIII.

2. Закон України “Про авторське право і суміжні права” від 01.12.2022 р. № 2811-IX.
3. *Биков В. Ю.* Цифрова трансформація суспільства і розвиток комп’ютерно-технологічної платформи освіти і науки України. Матеріали методологічного семінару НАПН України “Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку”. 4 квітня 2019 р. / за ред. В. Г. Кременя, О. І. Ляшенка. К., 2019. С. 20–26.
4. *Радіонова Н. Й.* Значення сучасних інформаційних технологій в освітньому процесі // Освіта: соціальні аспекти в контексті економічного розвитку України : кол. монографія / ред.: С. М. Лаптев, В. С. Сідак, М. П. Денисенко. К. : Університет економіки та права “КРОК”, 2014. С. 65–78.

І. І. ПОПВЧУК

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 “Публічне управління та адміністрування”,
ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом*

Науковий керівник:

Я. І. ЧМИР

PhD, ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом

ORCID: 0000-0002-4476-6687

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

У сучасній системі вищої освіти академічна доброчесність є не лише нормативною вимогою, а й засадою довіри до результатів навчання, наукової роботи та професійної підготовки. Закон України “Про освіту” визначає академічну доброчесність як сукупність етичних принципів і встановлених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності [1]. Водночас Закон України “Про вищу освіту” закріплює академічну доброчесність як обов’язковий елемент функціонування закладу вищої освіти, що безпосередньо пов’язаний із якістю освітніх програм, репутацією університету та достовірністю здобутих компетентностей [2].

Для майбутніх фахівців з публічного управління академічна доброчесність має особливе значення, оскільки їхня майбутня професійна діяльність ґрунтується на принципах законності, відповідальності, неупередженості, служіння суспільству та публічної довіри. Якщо під час навчання здобувач звикає до недоброчесних практик, таких як плагіат, фальсифікація, списування або подання чужих результатів як власних, це формує небезпечну

толерантність до маніпуляцій з інформацією, документами, аналітичними матеріалами й управлінськими рішеннями. Натомість добродесне навчання формує навички самостійної роботи, точності у використанні даних, відповідального ставлення до фактів і поваги до інтелектуальної праці, що є необхідним для підготовки компетентного управлінця [2; 5].

У професійній підготовці майбутніх фахівців з публічного управління академічна добродесність повинна проявлятися не формально, а через повсякденні освітні практики: самостійне виконання завдань, коректне цитування, належне посилення на джерела, добросовісне використання статистичних матеріалів, достовірне подання результатів досліджень, об'єктивність оцінювання та етичне використання цифрових інструментів. У рекомендаціях Міністерства освіти і науки України для закладів вищої освіти наголошено, що підтримка академічної добродесності потребує не тільки санкцій, а й системної просвітницької, організаційної та методичної роботи [3]. Міжнародний підхід, представлений International Center for Academic Integrity, акцентує на шести фундаментальних цінностях академічної добродесності — чесності, довірі, справедливості, повазі, відповідальності й мужності, які мають бути інтегровані в освітню культуру закладу [4].

Особливо важливо, щоб академічна добродесність розглядалася у підготовці публічних управлінців як передумова професійної етики, а не лише як вимога до оформлення письмових робіт. У сфері публічного управління фахівець постійно працює з нормативними актами, аналітичними довідками, даними моніторингу, соціальною статистикою, програмами розвитку та публічною звітністю. Тому порушення добродесності на етапі навчання може в майбутньому трансформуватися у викривлення даних, приховування помилок, формалізм у прийнятті рішень або зниження відповідальності перед громадянами. Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування додатково підкреслюють значення добродесності, сумлінності, професіоналізму та поваги до суспільних інтересів у діяльності публічної влади [5].

Отже, академічна добродесність є невід'ємною складовою професійної підготовки майбутніх фахівців з публічного управління, оскільки саме вона забезпечує зв'язок між якістю освіти, етичністю майбутньої професійної поведінки та довірою до інституцій публічної влади. Її утвердження потребує цілісної політики закладу вищої освіти, що охоплює чіткі правила, прозорі процедури оцінювання, навчання академічному письму, розвиток критичного мислення, належний супровід дослідницької роботи та особистий приклад викладача. Лише за таких умов академічна добродесність стає не зовнішнім контролем, а внутрішньою професійною нормою, що визначає якість підготовки майбутнього управлінця та його готовність діяти відповідально в інтересах держави і громади.

Джерела

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19>.

2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1556-18>.
3. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти : Лист Міністерства освіти і науки України від 23.10.2018 № 1/9-650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v-650729-18>.
4. International Center for Academic Integrity. The Fundamental Values of Academic Integrity. 3rd ed. 2021. URL: https://academicintegrity.org/aws/ICAI/asset_manager/get_file/911282?ver=1.
5. Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування : Наказ НАДС від 05.08.2016 № 158. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1203-16>.

А.-В. І. СКРИПКАР

здобувачка першого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність “Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок”, ПВНЗ “Буковинський університет”

А. І. СТРЕЛЬЧУК

здобувачка першого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність “Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок”, ПВНЗ “Буковинський університет”

Науковий керівник:

А. О. ЧОРНОВОЛ

д-р екон. наук, проф., завідувач кафедри обліку і фінансів, ПВНЗ “Буковинський університет”

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ПІДВИЩЕННІ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ

У сучасному цифровому суспільстві вміння розумно управляти фінансами є однією з ключових компетенцій молодого покоління. Здатність ефективно розпоряджатися доходами й витратами, створювати заощадження, інвестувати та приймати обґрунтовані фінансові рішення безпосередньо визначає рівень життя індивіда й стабільність економіки країни. Водночас низький ступінь фінансової обізнаності серед молодих людей залишається суттєвою проблемою, що вимагає впровадження нових рішень. Одним із таких інноваційних засобів виступає штучний інтелект [1].

Штучний інтелект (ШІ) — це комплекс технологій, які здатні аналізувати великі обсяги даних, навчатися на досвіді та імітувати когнітивні процеси людини. У сфері фінансів ШІ дедалі ширше застосовується для персоналі-

зації навчальних процесів, автоматизації фінансового планування та розширення доступу до знань про фінанси для широких верств населення, зокрема для молоді.

Актуальність питання підтверджується емпіричними даними. За висновками досліджень, що їх проводили Національний банк України спільно з USAID (Агентство США з міжнародного розвитку), рівень фінансової поінформованості громадян України залишається нижчим за рекомендований. Особливо вразливою категорією є молодь, яка часто не має достатнього практичного досвіду управління особистими коштами; це веде до нераціональних витрат, відсутності накопичень і остраху інвестування [2].

Тут ШІ відкриває нові можливості. По-перше, технології ШІ інтегруються у фінансові мобільні застосунки та онлайн-платформи, що допомагають молодим людям вести особистий бюджет, аналізувати надходження та витрати і встановлювати фінансові цілі. Такі сервіси автоматично опрацьовують дані користувача й надають індивідуальні поради, що сприяє формуванню фінансової дисципліни.

По-друге, значну роль відіграють освітні ресурси та чат-боти на базі ШІ. Вони дають змогу доступно пояснювати складні фінансові концепції, відповідати на запити в режимі реального часу та адаптувати навчальний контент відповідно до рівня знань користувача. Для молоді це особливо зручно, оскільки навчання відбувається у знайомому цифровому середовищі — через смартфони та комп'ютери.

Крім того, ШІ може застосовуватися для симуляції фінансових сценаріїв. Наприклад, молоді люди можуть у віртуальному форматі “програти” сценарій оформлення кредиту, інвестування коштів або створення резервного фонду. Такий підхід дозволяє без реальних ризиків оцінити можливі наслідки фінансових рішень і привчитися до відповідального поведіння з грошима.

Варто підкреслити, що впровадження ШІ не заміщує традиційну фінансову освіту, а доповнює її. Найефективнішим є комплексний підхід, що поєднує цифрові інструменти, сімейне виховання та навчальні програми в освітніх закладах. Інтеграція ШІ в освітній процес підвищує інтерес молоді, розвиває критичне мислення та практичні навички управління фінансами [3].

Таким чином, штучний інтелект відіграє важливу роль у підвищенні рівня фінансової грамотності молодого покоління. Його застосування робить фінансові знання більш доступними, індивідуалізованими й спрямованими на практику. В умовах цифровізації суспільства інтеграція ШІ у фінансову освіту є перспективним напрямом, що сприятиме формуванню відповідального та фінансово обізнаного покоління й забезпеченню майбутньої економічної стабільності.

Джерела

1. Матеріали Національний банк України щодо фінансової грамотності населення. https://bank.gov.ua/ua/news/all/ukrayinski-pidlitki-mayut-pochatkoviy-riven-finansovoyi-gramotnosti--doslidjennya-nbu?utm_source

2. Аналітичні публікації USAID у сфері фінансової освіти. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021_en.pdf?utm_source
3. Наукові статті та освітні ресурси з питань застосування ШІ у фінансовій сфері. https://ins.vntu.edu.ua/index.php/ins/article/view/163?utm_source
4. *Замасло О. Т.* Фінансова грамотність: методичні вказівки до вивчення курсу. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 48 с.

О. О. СУХОМЛИН

здобувачка першого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність В2 “Дизайн”

*Навчально-наукового інституту Менеджменту і маркетингу,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця*

Науковий керівник:

І. О. КІНАС

*канд. екон. наук, доц., доцент кафедри креативного менеджменту і дизайну,
Навчально-науковий інститут Менеджменту і маркетингу,*

*Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1790-3746>*

ЦИФРОВА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ДОБУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ТА КРЕАТИВНОГО СЕРЕДОВИЩА

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується активним впровадженням цифрових технологій у різні сфери людської діяльності. Особливо значущим чинником трансформації освітнього та креативного середовища є розвиток технологій штучного інтелекту [5].

У сфері освіти та креативних індустрій штучний інтелект дедалі частіше використовується як інструмент для створення текстів, зображень, дизайнерських концепцій і аналітичних матеріалів [3]. Це сприяє підвищенню ефективності навчання та розширює можливості творчої діяльності. Водночас така трансформація породжує низку етичних і правових викликів, пов'язаних із питаннями авторства, академічної доброчесності та відповідальності за створений цифровий контент.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема формування культури цифрової доброчесності, яка передбачає відповідальне та етичне використання сучасних технологій у навчальній, науковій і творчій діяльності [2].

Метою роботи є аналіз ролі цифрової доброчесності в умовах розвитку штучного інтелекту та визначення її впливу на трансформацію освітнього і креативного середовища.

Розвиток штучного інтелекту суттєво змінює характер освітньої діяльності та творчих практик. Інтелектуальні алгоритми дозволяють автоматизувати окремі етапи роботи з інформацією, генерувати текстові й візуальні матеріали, аналізувати великі обсяги даних і створювати нові форми цифрового контенту [5]. У сфері дизайну такі технології відкривають нові можливості для експериментування з формою, кольором, композицією та візуальними концепціями.

Дослідники креативної економіки підкреслюють, що сучасні технології суттєво змінюють структуру творчих професій та сприяють формуванню нових моделей творчої діяльності [4]. У цьому контексті дизайн набуває важливого значення як інструмент інновацій і соціальних змін, що сприяє розвитку креативних індустрій та сучасного культурного середовища [1].

Разом із тим використання генеративних систем штучного інтелекту у навчальному та творчому процесі породжує низку проблем, пов'язаних із дотриманням принципів академічної доброчесності. Зокрема, виникають складнощі з визначенням авторства створеного контенту, оскільки результат творчої діяльності може бути частково сформований алгоритмами. Це підвищує ризики плагіату, некоректного використання чужих ідей або прихованого застосування цифрових інструментів під час виконання навчальних завдань [1].

У сучасних умовах важливим завданням освітніх установ є формування у здобувачів освіти цифрової грамотності та відповідального ставлення до використання технологій. Академічна доброчесність у цифровому середовищі передбачає прозорість використання інструментів штучного інтелекту, коректне цитування джерел інформації та усвідомлення ролі людської творчості у створенні інноваційного продукту [3].

У контексті розвитку креативних індустрій штучний інтелект може виступати ефективним інструментом підтримки творчої діяльності. Він сприяє розширенню можливостей дизайнерів, допомагає генерувати нові ідеї та створювати інноваційні візуальні рішення. Водночас важливо зберігати баланс між технологічними інноваціями та людською креативністю, оскільки саме людина визначає зміст, культурну цінність і соціальне значення творчого продукту [1].

Таким чином, розвиток технологій штучного інтелекту спричиняє суттєву трансформацію освітнього та креативного середовища.

Формування культури цифрової доброчесності є важливою умовою ефективного використання технологій штучного інтелекту у сучасному суспільстві. Це передбачає розвиток цифрової грамотності, відповідальне ставлення до використання інтелектуальних алгоритмів та усвідомлення ролі людської творчості у процесі створення інноваційного продукту [6].

Отже, поєднання технологічних можливостей штучного інтелекту з принципами академічної етики сприятиме формуванню сучасного освітнього середовища та розвитку креативних індустрій у цифрову епоху.

Джерела

1. Манціні Е. Дизайн, коли всі проєктують: вступ до дизайну для соціальних інновацій. Київ : ArtHuss, 2021. 256 с.
2. Закон України “Про освіту” від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 13.03.2026).
3. Floridi L. Ethics of Artificial Intelligence. Oxford : Oxford University Press, 2020. 352 p.
4. Florida R. The Rise of the Creative Class. New York : Basic Books, 2019. 496 p.
5. OECD. Artificial Intelligence in Society. Paris : OECD Publishing, 2019. 180 p.
6. UNESCO. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. Paris : UNESCO, 2021. 28 p.

О. В. СУШКО

*аспірант третього року навчання,
спеціальність “081 Право”,*

НН ІПБ імені князя Володимира Великого, МАУП

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-2602-6328>

Науковий керівник:

І. В. СЕРВЕЦЬКИЙ

д-р юрид. наук, доц.,

НН ІПБ імені князя Володимира Великого, МАУП

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5713-8911>

ОЗНАКИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У РОЗВІДУВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасні іноземні спецслужби активно впроваджують технології штучного інтелекту (ШІ) у різні напрями своєї діяльності: від інформаційно-психологічних операцій до кіберрозвідки, HUMINT (агентурної розвідки) та OSINT (розвідки з відкритих джерел) [1; 2].

Використання ШІ дає розвідувальним органам змогу ефективніше збирати, обробляти та аналізувати великі масиви даних, автоматизувати рутинні завдання, виявляти приховані закономірності й підтримувати процес ухвалення рішень у режимі, максимально наближеному до реального часу. Подібна трансформація спостерігається як у західних спецслужбах, так і в державах, ворожих до НАТО, що підтверджується стратегічними документами та аналітичними звітами [1; 2].

Одним із найпомітніших проявів використання штучного інтелекту є масовані приховані кампанії впливу, у межах яких генеративні моделі застосовуються для автоматичного створення тисяч текстів, зображень або відео з

їх подальшим швидким багатомовним поширенням і відтворенням єдиних шаблонів. Дослідження Graphika та інші кейси демонструють приклади мереж, що поширювали згенерований контент кількома мовами за спільними стилістичними патернами [3].

У звітах компанії Meta зафіксовано діяльність мереж і кампаній, у межах яких використовувалися штучно згенеровані фотографії профілів, deepfake-відео та автоматизовані пости різними мовами. Окремі зразки таких операцій були виявлені та частково нейтралізовані самою платформою [1; 4].

Характерними індикаторами таких “ШІ-кампаній” є однотипність повідомлень, повторювані мовні й візуальні шаблони, а також синхронна активація численних акаунтів. Саме ці ознаки дозволяють ідентифікувати подібні кампанії вже на ранніх етапах [5; 6].

Іншим виразним прикладом використання ШІ є поява deepfake-відео та аудіозаписів. Такі підробки часто містять технічні артефакти синтезу: розсинхронізацію руху губ і звуку, неприродну міміку, аномалії відблисків або текстури шкіри, що дає змогу експертам виявляти фальсифікацію. Відомі кейси свідчать, що навіть якщо окремі deepfake-матеріали на перший погляд виглядають переконливо, детальний технічний аналіз зазвичай виявляє “підписи” штучного генерування, зокрема артефакти кадрування, аномалії голосу тощо [7; 5].

Окрім цього, мережеві індикатори, зокрема нетипові TLS-сесії чи регулярні звернення до API відомих AI-сервісів у поведінці підозрілих акаунтів, можуть виступати непрямым підтвердженням використання зовнішніх генеративних платформ [1].

Отже, відповідаючи на питання щодо найпоширеніших ознак застосування ШІ, можна виокремити низку технічних індикаторів. До них належать мовні “галюцинації” у вигляді вигаданих фактів або недоречних вставок, шаблонність формулювань у текстах, повторювані стилістичні помилки, а також водяні знаки чи інші артефакти в зображеннях і відео [8].

Джерела

1. Microsoft Digital Defense Report 2024 [Електронний ресурс]. *Microsoft Corporation*. 2024. URL: <https://cdn-dynmedia-1.microsoft.com/is/content/microsoftcorp/microsoft/final/en-us/Microsoft%20Digital%20Defense%20Report%202024%20%281%29.pdf> (дата звернення: 22.09.2025).
2. NATO. Summary of NATO's revised Artificial Intelligence (AI) strategy [Електронний ресурс]. 2024. 10 July. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_227237.htm (дата звернення: 22.09.2025).
3. Graphika. China and the 2024 Election: Graphika insights [Електронний ресурс]. 2024. 11 October. URL: <https://graphika.com/posts/china-and-the-2024-election-graphika-insights-featured-by-washington-post> (дата звернення: 22.09.2025).
4. *Hern A.* Meta says it has taken down about 20 covert influence operations in 2024 [Електронний ресурс]. *The Guardian*. 2024. 3 December. URL: <https://www.theguardian.com/technology/2024/dec/03/meta-says-it-has-taken-down-about-20-covert-influence-operations-in-2024> (дата звернення: 22.09.2025).

5. Targets, Objectives, and Emerging Tactics of Political Deepfakes [Електронний ресурс]. *Recorded Future (Insikt Group)*. 2024. 24 September. URL: <https://go.recordedfuture.com/hubfs/reports/ta-2024-0924.pdf> (дата звернення: 22.09.2025).
6. 2025 Unit 42 Global Incident Response Report: Social engineering edition [Електронний ресурс]. *Palo Alto Networks (Unit 42)*. 2025. URL: <https://unit42.paloaltonetworks.com/2025-unit-42-global-incident-response-report-social-engineering-edition/> (дата звернення: 22.09.2025).
7. Feizi S. et al. Researchers Tested AI Watermarks—and Broke All of Them [Електронний ресурс]. *Wired*. 2023. 3 October. URL: <https://www.wired.com/story/artificial-intelligence-watermarking-issues> (дата звернення: 22.09.2025).

А. А. ТКАЧЕНКО

здобувач другого курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність “Публічне управління та адміністрування”, НН ІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом

Науковий керівник:

І. М. КАПЕЛІСТА

канд. наук з держ. упр., доц.,

НН ІУЕБ МАУП, Міжрегіональна Академія управління персоналом

ORCID: 0009-0004-0413-6068

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ПРОЗОРОСТІ ТА ДОБРОЧЕСНОСТІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується активною цифровою трансформацією економіки та державного управління. Важливою складовою цього процесу є впровадження цифрових технологій у сферу аграрної політики, яка забезпечує продовольчу безпеку, економічний розвиток держави та стабільність сільських територій. У цих умовах особливого значення набуває підвищення ефективності державної аграрної політики, прозорості управлінських процесів і дотримання принципів доброчесності. Цифровізація державного управління передбачає використання інформаційно-комунікаційних технологій, електронного урядування, відкритих даних та аналітичних систем. У сфері аграрної політики це дозволяє здійснювати моніторинг земельних ресурсів, аналіз виробництва, прогнозування розвитку аграрного ринку та контроль за використанням державної підтримки [1].

Одним із ключових напрямів є впровадження технологій штучного інтелекту, які забезпечують обробку великих масивів даних, прогнозування еко-

номічних процесів та підвищення ефективності управлінських рішень. Зокрема, ШІ використовується для аналізу статистичних показників, оцінки державних програм та прогнозування розвитку аграрних ринків [2].

Водночас цифрові інструменти сприяють підвищенню прозорості діяльності органів влади через електронні реєстри та відкриті дані, що забезпечує громадський контроль за використанням бюджетних ресурсів [3].

За даними дослідження “Цифрове Агро України”, близько 22 % інноваційно орієнтованих підприємств використовують ШІ для прогнозування ризиків, тоді як лише 10 % застосовують його безпосередньо у виробництві. При цьому близько 78 % малих фермерських господарств не впроваджують такі технології через обмежені можливості [6].

Разом із тим цифровізація створює нові виклики для публічного управління. Одним із них є забезпечення цифрової доброчесності, що передбачає дотримання етичних і правових норм, зокрема щодо прозорості алгоритмів, захисту персональних даних та недискримінаційності управлінських рішень [4].

Важливою проблемою є також “алгоритмічна непрозорість”, коли системи штучного інтелекту функціонують як “чорні скриньки”, що ускладнює пояснення прийнятих рішень і знижує довіру до державних інституцій [5].

У цьому контексті особливого значення набуває розвиток нормативно-правової бази цифрової трансформації. В Україні реалізуються програми цифровізації, спрямовані на розвиток електронного урядування та цифрових сервісів. Зокрема, концепція розвитку штучного інтелекту передбачає впровадження інновацій у різні сфери, включаючи аграрний сектор [1].

Отже, цифровізація державної аграрної політики є важливим напрямом модернізації публічного управління. Використання штучного інтелекту підвищує ефективність управління та прозорість державної політики, однак потребує вдосконалення нормативного регулювання, формування етичних стандартів і забезпечення контролю за застосуванням цифрових технологій.

Джерела

1. Кабінет Міністрів України. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні. Київ, 2020. № 1556-р (із змінами, внесеними згідно з Розпорядженням КМ № 1787-р від 29.12.2021). С. 7. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/1556-2020-%D1%80>
2. Штучний інтелект у системі публічного управління в Україні : Сутність та особливості впровадження. *Наукові перспективи*. 2024. № 9(51). С. 297–308. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-9\(51\)-297-308](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-9(51)-297-308)
3. Агроштучний інтелект прийшов вирішити багато проблем сільського господарства. 4 червня 2025. С. 9. Джерело: AgroXXI. Позначки: АПК, ШІ UkrAgroConsult. URL : <https://share.google/usIW8K4ExXgW5UV3>
4. Європейська Комісія пропозиції щодо Регламент Європейського Парламенту та Ради про встановлення гарманізованих правил щодо штучного інтелекту (Закон про штучний інтелект) та про внесення змін до деяких законодавчих актів союзу. Пояснювальний меморандум. Брюссель, 21.04.2021. С. 106. EUR-Lex : <https://share.google/P2QJLGmiQp9t4IgsR>

5. Комп'ютерні алгоритми в дії: наскільки штучний інтелект інтегрувався в агро 31 січня 2025. Вікторія Полевик, *AgroPortal.ua*. С. 18. URL : <https://share.google/AhUTyl0BiPaT8mUUX>
6. В Україні аграрії зможуть використовувати штучний інтелект для прогнозування посівів. 03.05.2024. Служба новин ІАС “Аграрії разом”. Джерело: *agropolit.com*. Теги: штучний інтелект, ШІ, врожай С. 4. URL : <https://share.google/BAxdIWwRxQU9Jxo4K>
7. В Україні для пришвидшення розмінування сільськогосподарських земель залучать штучний інтелект. 31 травня 2023. *AgroPolit.com*. Горяча Агрополітика. LATIPRODUCTION. С. 3. URL:<https://share.google/ymfHno9rEsPoOb46d>

М. М. ШУЛЯК

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 281 “Публічне управління та адміністрування”,
ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом*

Науковий керівник:

А. А. ТЕЛЕНДІЙ

канд. наук з держ. упр.,

ННІУЕБ, Міжрегіональна Академія управління персоналом

ORCID: 0009-0007-7436-7373

**ВІДКРИТІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ
ПІДВИЩЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ
ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ**

У сучасних умовах цифрової трансформації публічного сектору відкриті технології дедалі більше визначають якість взаємодії між державою, громадянами та бізнесом. У сфері публічного адміністрування вони охоплюють не лише використання відкритих даних, а й застосування відкритих стандартів обміну інформацією, цифрових платформ, електронних реєстрів, інструментів міжвідомчої взаємодії та сервісів громадського контролю. Їх значення полягає в тому, що вони змінюють саму логіку адміністративної діяльності: від закритої бюрократичної моделі до моделі, у якій дані, процедури та результати управлінських рішень стають більш доступними, зрозумілими і перевірюваними.

Потенціал відкритих технологій насамперед проявляється у підвищенні прозорості публічного адміністрування. Закон України “Про доступ до публічної інформації” закріплює право на одержання інформації, що перебуває у володінні суб’єктів владних повноважень, а режим відкритих даних робить цю інформацію придатною для автоматизованого аналізу та повторного ви-

користання. У цьому контексті Єдиний державний вебпортал відкритих даних виконує важливу інституційну функцію, оскільки забезпечує централізований доступ до масивів інформації органів влади. Відкритість бюджетних, реєстрових, статистичних і управлінських даних посилює підзвітність влади, створює умови для незалежного моніторингу, журналістських розслідувань і громадського контролю, а також знижує ризики приховування управлінських рішень і зловживань.

Не менш важливою є роль відкритих технологій у підвищенні ефективності публічного адміністрування. Йдеться не лише про швидкість оброблення інформації, а й про скорочення дублювання функцій, зменшення адміністративного навантаження та оптимізацію процесів прийняття рішень. Закон України “Про публічні електронні реєстри” формує правову основу для створення узгодженого реєстрового середовища, а система електронної взаємодії “Трембіга” забезпечує безпечний обмін даними між інформаційними ресурсами без потреби повторного витребування документів у громадян. За таких умов відкриті технології сприяють переходу від фрагментованих відомчих практик до цілісної моделі управління, у якій дані використовуються як ресурс для планування, координації, контролю та оцінювання результативності.

Водночас результативність відкритих технологій не є автоматичною і залежить від інституційних, правових та організаційних передумов. Формальне оприлюднення наборів даних ще не гарантує прозорості, якщо інформація є неповною, несвоєчасною, поданою в незручному форматі або не поєднується з іншими інформаційними ресурсами. Крім того, цифровізація відкриває нові виклики, пов’язані із захистом персональних даних, кібербезпекою, цифровою нерівністю та ризиком технократичного зміщення, коли увага зосереджується на інструменті, а не на суспільній цінності управлінського рішення. Саме тому відкриті технології мають розглядатися не як самоодатня технічна інновація, а як складова демократичного врядування, що поєднує відкритість, підзвітність, безпечність і зручність користування.

Отже, відкриті технології є важливим інструментом підвищення прозорості та ефективності публічного адміністрування, оскільки забезпечують доступність інформації, спрощують міжвідомчу взаємодію, посилюють підзвітність органів влади та покращують якість управлінських процесів. Їх впровадження має спиратися на поєднання нормативної визначеності, технічної сумісності інформаційних систем, належного управління даними та розвитку цифрових компетентностей публічних службовців. Лише за такої умови відкриті технології стають не формальним атрибутом цифровізації, а реальним механізмом формування сервісної, прозорої та результативної системи публічного адміністрування

Джерела

1. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2939-17>.

2. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 № 835. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/835-2015-%D0%BF>.
3. Про публічні електронні реєстри : Закон України від 18.11.2021 № 1907-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1907-20>.
4. Портал відкритих даних. Про портал. URL: <https://data.gov.ua/pages/about>.
5. Система “Трембіта”. Про систему. URL: <https://trembita.gov.ua/ua/about>.
6. OECD. The OECD Digital Government Policy Framework. 2020. URL: https://www.oecd.org/en/publications/the-oecd-digital-government-policy-framework_f64fed2a-en.html.

ДЛЯ НОТАТОК

У збірнику висвітлено матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції “Science Vision 2035. Молодь формує майбутнє” (Київ, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 26 березня 2026 р.).

Наведено тези доповідей учасників науково-практичної конференції МАУП з таких проблематик: молодіжні наукові візії розвитку сучасного бізнесу; психологія і соціальні науки майбутнього: молодь як рушій інновацій; роль молоді у забезпеченні безпеки та дотриманні прав людини в Україні; дизайн у контексті суспільних та технологічних трансформацій; сучасні цифрові виклики: добросесність, ШІ та відкриті технології.

Для науковців, громадсько-політичних діячів, студентів, а також усіх, хто цікавиться висвітленими темами молодіжної науки в Україні.

Наукове видання

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Випуск 1 (51), 2026

Матеріали

Всеукраїнської науково-практичної конференції

“SCIENCE VISION 2035.

МОЛОДЬ ФОРМУЄ МАЙБУТНЄ”

м. Київ, МАУП, 26 березня 2026 р.

Комп'ютерне верстання *Н. В. Коваленко*

Підп. до друку 30.04.26. Формат 70×100¹/₁₆.

Ум. друк. арк. 15,87. Обл.-вид. арк. 11,33. Наклад 30 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2

Свідоцтво

*про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції*

ДК № 7066 від 04.06.2020

Виготовлювач: ТОВ “Видавництво Ліра-К”

Свідоцтво № 3981, серія ДК.

03115, м. Київ, вул. С. Чобану, 24

тел.: (050) 462-95-48; (067) 820-84-77

Сайт: lira-k.com.ua, редакція: zv_lira@ukr.net